

4
E86

PHILONIS IVDAEI ALEXANDRINI, LIBRI

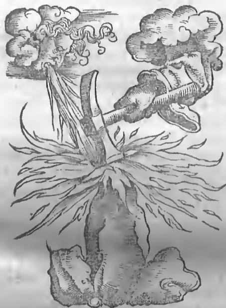
ANTIQVITATVM.

QVAESTIONVM ET SOLVTIONVM IN GENESIN.

DE ESSAEIS.

DE NOMINIBVS HEBRAICIS.

DE MVNDO.

Quod summis uigilijs assequi potuimus, optime lector, id abunde per nos est præstitum, alienam uero culpam nobis, qua es humanitate, nō imputabis. Vale, & expecta huius generis à nobis, & maiora, & emendatiora.

BASILEAE PER ADAMVM PETRVM, MENSE AVGVSTO, ANNO

M. D. XXVII.

Cum gratia & priuilegio Cæsareo.

HIERONYMVS IN CATALOGO ECCLESIASTICORVM SCRIPTORVM.

HILO Iudæus, natione Alexandrinus, de genere sacerdotum, idcirco à nobis inter scriptores ecclesiasticos ponit, quia librum de prima Marci Euangelistæ apud Alexandriam scribens ecclesia, in nostrorum laude uersatus est; non solum eos ibi, sed in multis quoque prouincijs esse memorans, & habitacula eorum dicens monasteria. Ex quo apparet, talem primum Christo credentium fuisse ecclesiam, quales nunc Monachi esse nituntur & cupiunt, ut nihil cuiusque proprium sit, nullus inter eos diues, nullus pauper, patrimonia egentibus diuiduntur, orationi uacatur, & psalmis, doctrinæ quoque & continentiæ, quales & LVCAS refert primum Hierosolymæ fuisse credentes. Aiunt hunc sub Caio Caligula Romæ periclitatum, quò legatus gentis suæ missus fuerat, cum secunda uice uenisset ad CLAVDIVM, in eadem urbe locutum esse cum apostolo PETRO, eiusque habuisse amicitias, & ob hanc causam etiam ecclesiam Marci, discipuli Petri, apud Alexandriam sectatores ornasse laudibus. Extant eius præclara, & innumerabilia opera. In quinque libros Moysi. De confusione linguarum liber unus. De ijs quæ sensu precamur & testamur, liber unus. De eruditione liber unus. De hærede diuinarum rerum liber unus. De diuisione æqualium & contrariorum liber unus. De tribus uirtutibus liber unus. Quare quorundam in scripturis mutata sint nomina liber unus. De pactis libri duo. De uita sapientis liber unus. De gigantibus liber unus. Quod somnia mittantur à deo libri quinque. Quæstionum & solutionum in Exodo libri quinque. De tabernaculo & decalogo libri quatuor. Necnon de uictimis & repromissionibus, siue maledictis. De prouidentia. De †Iudæis. De conuersatione uitæ. De Alexandro dicente, quod propriam rationem muta animalia habeant. Et quod omnis insipiens seruus sit. Et de uita nostrorum librum de quo supra diximus, id est de Apostolicis uiris, quem & inscripsit περὶ βίου θεωρητικοῦ ἱκετῶν. Quod uidelicet cœlestia contemplentur, & semper deum orent. Et sub alijs indicibus. De agricultura libri duo. De ebrietate duo. Sunt & alia eius monumenta ingenij, quæ in nostras manus non peruenerunt.

† Forte legendum est Ἐσσαίοις

De hoc uulgo apud Græcos dicitur ἢ πλάτων φιλωνίζει, ἢ φίλων πλατωνίζει, id est, aut Plato Philonem sequitur, aut Platonem Philo, tanta est similitudo sensuum & eloquij.

NOBILIBVS ATQVE OMNI LAVDIS GENERE CVMVLATISSIMIS SODALIBVS ECCLESIAE FVLDENSIS IOANNES SICHARDVS. S.

PHILONEM Iudæum, autorem omnium qui hodie extāt uetustissimum, atq; Hieronymi etiam testimonio disertissimum, ad uos mitto Clarissimi uiri: par enim uidebatur, ut quem tam accurate, tantoq; impendio à Gothorum irruptione uindicassetis, si uestris aliquando auspicijs tanquam rediuiuus in eruditorum manus ueniret, solidam uobis tandem gloriam is pareret, eoq; diutius duraturam, quo est celebrior tanti autoris apud omnes existimatio: quam nimirum sibi nō tam eruditionis nomine, qua tamen Platonem ipsum, philosophorū deum, æquasse fertur, quàm ex eo collegit, quod ipsorum Apostolorum, adeóque PETRI illius principis, cum legatus gentis Iudaicæ ad Caligulam mitteretur Romam, sit usus familiaritate, cū quo de Christianismo hominē Iudæum ut cōtulisse quædam uerisimile est, atq; initia accepisse fidei, ita rursus inficias nō iuerim, quædam in ijs libris inueniri, quæ prophanam magis philosophiā, cui Alexandriæ plusculum operæ impenderat, quàm Christianam resipiant, id quod cuilibet facile est uidere, qui elegātissimum De mundo libellum legerit. Nisi in ea simus opinione, ut credamus alterum quendam Philonem fuisse nonnullorum autorem, quæ deinde cœpta sint & istius nomine legi: cui sententiæ uir nostra ætate eruditissimus Gulielmus Budæus palàm subscribit: Aut malimus eā culpam in exemplaria reijcere, cum quibus ita sumus profecto conflictati, ut uix crediderim in multis domandis monstris ipsi Herculi plus fuisse exhauriendum laboris. Etenim dum primo bellum ueluti cum librariorum inscitia suscipimus, per se, ut aliud nihil accedat aliūde, & difficile, & plenū discriminis, est præsertim qui religiose in ueteribus illis uersari semel constituerit, tum occurrunt quædam tam affectatæ & ambitiosæ deprauationis, ut quo magis annitare, hoc minus minusq; efficias, & quo pluribus locis manum apponas laturus auxiliū, hoc desperatiora relinquas. Cuiusmodi mihi pleraq; sunt uisa, quæ cum nos diu multumq; uarie distraxissent, dum uidelicet hoc agimus, ut lucem aliquam autori afferamus, ut sensimus tādem nihil procedere, & exemplaria, quorum duo habuimus, tam constanter, tamq; ex composito mendas suas tueri, cōsilium quod mutandorum quorundam cœperamus planè abiecimus, imitati id quod utrunq; exemplar haberet, quæ tamen ita erant inter se similia, ut nec ouum diceres ouo magis, ut dubium mihi non esset, quin ex altero esset alterū descriptum, utcunq; magno loci interuallo dissita. Quippe attuleramus cōmodum illud Fuldense uestrum, cū antea ex Laurissensi cœnobio impetrassemus peruetustū quidē illud, & q̄d nobis felicissimæ editionis magnam spem fecerat, sed progressos paululū nō modo fœde destituit, sed & fecit, ut præproperæ nos editionis plurimū pœniteret. Nam eiusmodi rerum difficultas, ubi sedulitati atque uigilijs, quibus sanè nō pepercimus, nihil relinqueret loci, & in hoc res esset haud obscure iam, ut nō solum nostra esset nobis subeunda culpa, sed & scri-

barū,

barum, dedimus operam, ut ab exemplaribus quam minimum discederemus, ut sicubi fortasse extaret aliud exemplar, id q̄d tū inaudieramus, eius collatione nostra, quæ rudia & inchoata nobis exciderant uerius, quàm quod sint emissa, absoluerentur. Quid enim facias potius, ubi in alteram sit nolenti uolenti partem peccandum? Maluimus sanè in eam, quæ præcipitatæ nos faceret editionis reos, quàm quæ uel studiorum incommodo dilatæ. Neque enim quorundam placuit exemplum, qui non modo nonum in annum optimos autores premunt, id quod nonnunquam Horatius fieri censet oportere, sed integras ætates, magno, ut mihi quidem uidetur, famæ precio, siquidem ad eam tanto malo eruditorum grassantur. Porrò quod Eusebius Cæsariensis nominatim quædā Ecclesiasticæ suæ historiæ libro secundo citat ex Philonis libro, qui inscribitur περὶ βίου θεωρητικοῦ ἱκετῶν, Id est, de uita supplicum, sic enim Rufinus uertit, eū esse librum nihil ambigimus, quem nos de Essæis inscripsimus, ad quod cum alia quædam nō contemnenda nos adduceret, tum uero maxime quæ isthic de Zemnio, monasterijs, hymnis ueterum Cultorū, sic enim initio appellabant, quos paulopost Christianos legimus uocatos. Adde etiam quod ad uerbum magnā totius libri partem recenset. Sed cur repudiato eo quod primo Cæsariensis, deinde Hieronymi autoritas sua debat, maluerimus Essæis inscribere, in causa fuit ille exemplariorum consensus, & ipse libri ingressus, quo se de Essæis scripturū ex confesso præfatur. Principio quidem mendæ suspicio in exemplaribus Hieronymi nobis in mentem uenerat, quam etiam confirmabat Tritemius in suo Catalogo, qui non Iudæis, ut Hieronymus, sed Ideis legit, ut crederemus oportere Essæis legi. Sed cum Cæsariensis Eusebius esset inspectus diligētius, aliud omnino persuasit: qui & alia nonnulla ingenij eius monumenta enumerat, inter quæ Librum quæstionum & absolutionum in Genesim. Quæ sint pro quibus mens debeat orare deum. De testamētis. Inconuertibile esse quod diuinū sit. De uita Moysi libros quinq;. De eo quod liber sit omnis qui bonis studijs uacet. De uirtutibus præterea Caligulæ, quam inscriptionem licet ironicam Eusebius fuisse testetur, tamē eū librū, cū publice in senatu esset Romæ lectus, tanti habitum scribit, ut sit donatus publica autoritate Bibliothecæ. Pauca interim illa accipite V. Clarissimi, quæ temporum iniuriæ nobis superesse post tantam bonarum literarum cladem uoluere, & cogitate uoluntatem nobis ut rectissime edantur non defuisse, sed exemplaria. Confidimus tamen futurum aliquando, ut sub incudem tanquam postliminio reuocata edantur, si non locupletiora, at certe emendatiora. Valete, & istam nostram operam boni consulite.

Cultores dicti ueteres Christiani.

Basileæ ex ædibus nostris,
Mense Augusto,
Anno
M. D. XXVII.

MEMORABILIVM RERVM, QVAS PHILO PASSIM TRACTAT, INDEX.

A

FINIS.

A

PHILONIS IVDAEI

ANTIQVITATVM BIBLICARVM LIBER INCERTO INTERPRETE.

NITIO mundi Adam genuit tres filios, & unam filiam, Cain, Noaba, Abel, & Seth: Et uixit Adam, postquam genuit Seth, annos DCC. & genuit filios duodecim, & filias octo: Et hæc sunt nomina uirorum, Aeliseel, Suris, Aelamiel, Brabal, Naat, Harama, Zasam, Maathal, & Anath: Et hæ filiæ eius, Phua, Iectas, Arebica, Siphatecia, Sabaasin. Et uixit Seth annos CV. & genuit Enos: Et uixit Seth, postquam genuit Enos annos DCCVII. & genuit filios tres, & filias tres: Et hæc sunt nomina filiorum eius, Elidia, Phonna, & Matha: Filiarum uero, Malida, & Thila. Et uixit Enos annos CLXXX. & genuit Cainan: Et uixit Enos, postquam genuit Cainan, annos DCCXV. & genuit filios duos, & filiam: Et hæc sunt nomina filiorum eius, Phoë, Thaal: Filiæ autem, Catennath. Et uixit Cainan annos DXX. & genuit Malalech: Et uixit Cainan, postquam genuit Malalech, annos

Historia Geneseos habet: DCCC. annos cap. 5.

B DCCXXX. & genuit tres filios, & duas filias: Et hæc sunt nomina uirorũ, Athac, Socer, Lopha: Et nomina filiarũ, Ana, & Leua. Et uixit Malalech annos CLXV. & procreauit Iareth: Et uixit Malalech, postꝗ procreauit Iareth, annos DCCXXX. & genuit filios septẽ, & filias quinqꝫ: Et hæc sunt nomina uirorũ, Leta, Mata, Cechar, Melie, Suriel, Lodootim: Et hæc sunt nomina filiarũ eius, Ada, & Noa, Iebal, Mada, Sella. Et uixit Iareth annos CLXXII. & genuit Enoc: Et uixit Iareth, postquam genuit Enoc, annos DCCC. & genuit filios quatuor, & filias duas: Et hæc sunt nomina uirorũ, Lead, Anac, Soboac, & Ietar: Filiarum autem, Tetheco, Lesse. Et uixit Enoc annos CLX. & V. & genuit Matusalam: Et uixit Enoc, postquam genuit Matusalam, annos CC. & genuit filios quinqꝫ, & filias tres. Placuit autẽ Enoc deo in tempore illo, & non inueniebatur, quoniam transtulit illum deus: Nomina autẽ filiorũ eius, Anaz, Zeum, Achaun, Pheledi, Elid: Filiarum autẽ, Theth, Lephith, Leath. Et uixit Mathusalã annos CLXXXVII. & genuit Lamech: Et uixit Mathusalam, postꝗ genuit Lamech, annos DCCLXXXII. & genuit duos filios, & duas filias: Et hæc sunt nomina uirorũ, Inab, & Rapho: Filiarum autẽ, Aluma, & Aniuga. Et uixit Lamech annos CLXXXII. & genuit filium, & uocauit eum secundum natiuitatẽ suam, Noë, dicens: Hic requiẽ dabit nobis, & terræ, ab his qui sunt in ea, in quibus uisitabitur, propter iniquitatem operũ malorum. Et uixit Lamech, postquam procreauit Noë, annos DLXXX. & V. Et uixit Noë annos CCC. & genuit filios tres, Sem, Cham, Iapheth. Cain autẽ habitauit in terra tremens, secundum quod constituit ei deus, postquã interfecit Abel fratrem suum: Et nomen mulieris eius Themech: Et cognouit Cain Themech mulierem suam, & concepit, & peperit Enoc. Cain autem erat annorum quindecim, quando fecit hæc: Et ex eo

C cœpit ædificare ciuitates, quousq; conderet ciuitates septem: Et hæc sunt nomina ciuitatum: Nomen primæ ciuitatis secundum nomen filij sui Enoc: Nomen autem secundæ ciuitatis Mauli, & tertiæ Leed, & nomen quartæ Tehe, & nomen quintæ Iesca, nomen autem sextæ Celet, & nomen septimæ Iebbat, Et uixit Cain, postquam genuit Enoc, annos DCCXV. & genuit tres filios, & duas filias: Et hæc sunt nomina filiorũ eius, Olad, Lizaph, Fosal: Et filiarũ eius, Citha, & Maac. Et facti sunt omnes dies Cain anni DCCXXX. et mortuus est. Tunc accepit Enoc mulierẽ de filiabus Seth, & genuit ei Ciram, & Cuuth, & Madab: Ciram autem genuit Matusaël, Matusaël autem genuit Lamech, Lamech autẽ accepit sibi mulieres duas: nomen uni, Ada: & nomen alteri, Sella. Et peperit Ada Iobab: ipse erat pater omniũ habitantiũ in tabernaculis, & pascentium pecora: Et iterum genuit ei Iobal, qui initiauit docere omnem psalmum organorũ. In tempore illo cum initiassent habitantes terram operari iniqua, unusquisq; in uxores proximi sui, contaminantes eas, indignatus est deus, & cœpit percutere cyneram, & cytharam, & omne organum dulcis psalterij, & corrumpere terrã. Sella autẽ genuit Tobel, & Nuha, & Thessa: Et hic est Thobel, qui ostendit hominibus artes in plumbo, & stagno, & ferro, & æramento, & argento, & auro. Et tunc cœperunt habitantes terrã facere sculptilia, & adorare ea. Dixit autem Lamech ambabus mulieribus suis, Adæ & Sellæ: Audite uocem meam mulieres Lamech, & intendite in obseruatione mea: quia uiros corrupi pro me, & lactentes de mamillis abstraxi, ut filijs meis ostenderem iniqua operari, & habitantibus terram: Et nunc septies uindicabitur de Cain, de Lamech autem septuagies septies. Et factum est cum cœpissent homines multiplicari super terram, filiæ speciosæ natæ sunt eis: Et uiderunt filij dei filias hominum, quoniam pulcherrimæ erant: & acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant: Et dixit deus: Non dijudicabit spiritus meus in omnibus istis in secula, eò quod carnales sunt. Erunt autem anni eorum centum uiginti, in quos posuit terminos seculi. Et in manibus eorum scelera non extinguebantur. Et uidit deus, quoniam in omnibus inhabitantibus terram, adimpleta erant opera malignitatum, & iniquitatem cogitantibus his in omnibus diebus, dixit: Deleam hominem, & omnia quæ germinata sunt in terra: quoniam pœnitet in eo quod feci eum. Noë uero inuenit gratiam & misericordiam ante dominum, & procreatio eius: Noë qui erat homo iustus, & immaculatus in progenie sua, placuit domino: Ad quẽ dixit deus: Aduenit tempus omnium hominum habitantiũ super terram, quia pessima sunt opera eorum: Et nunc facito tibi arcam de lignis cedrinis. Et sic eam facies: Trecentorum cubitorum longitudo eius, & quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo: Et ingredieris in arcam tu, & mulier tua, & filij tui, & mulieres filiorum tuorum tecum: & disponam testamentum meum ad te, ut disperdam omnes habitantes terram. De animalibus autem mundis, & de uolatilibus cœli mundis, accipies septem & septem, masculum, & fœminam, ut possit uiuificari semen eorum super terram: Nam de pecoribus, & de uolatilibus immundis, accipies tibi duo & duo, masculum & fœminam, simulq; accipies tibi & illis in escam. Et fecit Noë quæ præcepit ei deus, & ingressus est in arcam ipse, & omnes filij eius cum eo. Et factum est post septem dies, cœpit aqua diluuij esse super terrã: Et in illa die aperti sunt omnes abyssi, & fons magnus, et cataractæ cœli: & erat pluuia super terram XL. dies, & XL. noctes. Erat autem tunc annus millesimus sexcentesimus quinquagesimus

Cain cœpit primus ædificare urbes.

Lamech pastorum pater.

Thobel sculpturæ inuẽtor

Gen. 6.

D

Gen. 7.

Diluuiũ anno creationis mũdi MDCLII. fuit.

A gesimus & secundus, ex quo fecerat deus cœlum & terram, in die qua corrupta est terra, cum habitantibus in ea, propter iniquitatem operum eorum: Et perseuerante centum & quadraginta diebus Cataclysmo in terra, superfuit solus Noë, & qui cum eo erant in arca: Et ut memoratus est deus Noë, minuit aquam. Et factum est in die nonagesimo siccauit deus terrã, & dixit ad Noë: Exi de arca, tu & omnes qui tecum sunt, & crescite, & multiplicamini super terram. Et exiuit Noë de arca, ipse & filij eius, & mulieres filiorum eius: & omnes bestias, & reptilia, & uolatilia, & pecora duxit secum, sicut præcepit ei deus. Tunc ædificauit Noë aram domino, & accepit de omnibus pecoribus, & de uolatilibus mundis, et obtulit holocaustomata in aram, & acceptus est domino tanquam odor requietionis. Et dixit deus: Non adijciam iam maledicere terræ pro homine: quoniam figura cordis hominis desijt à iuuentute sua. Et ideo non adijciam simul disperdere omnes uiuentes, sicut feci. Cum autem peccauerint inhabitantes terrã, dijudicabo eos in fame, siue in gladio, siue in igne, siue in morte: & erit terræmotus, & dispergentur in inhabitabilia: Terram autem non adijciam corrumpere aqua diluuij: Et in omnibus diebus, terræ sementes & messes, frigus & calor, æstas & autumnus, dies ac nox non requiescent, quousque rememorabor qui inhabitant terram, donec compleantur tempora. Cum autem completi fuerint anni seculi, tunc quiescet lumen, et extinguentur tenebræ, & uiuificabo mortuos, & erigam dormientes de terra, & reddet infernus debitum suum, & perditio restituet paratecem suam, ut reddam unicuique secundum opera sua, & secundum fructus adinuentionum suarum, quousque iudicem inter animam & carnem: Et requiescet seculum, & extinguetur mors, & infernus claudet os suum, & non erit sine fœtu terra, nec

Mense secundo, septimo & uicesimo die habet historia Geneseos. Gen. 8.

B sterilis habitantibus in se, & non coinquinabitur ullus, qui in me iustificatus est: Et erit terra alia, & cœlum aliud habitaculum sempiternum: Et adiecit dominus ad Noë, & ad filios eius dicens: Ecce ego disponam testamentum meum ad uos, & ad semen uestrum post uos, & non adijciam iam corrumpere aqua diluuij terram. Et omne quod mouetur & uiuit, erit uobis in cibum. Verumtamen carnem in sanguine animæ non edetis: Qui enim effundet sanguinem hominis, sanguis eius effundetur: quoniam ad imaginem dei factus est homo. Vos autem crescite & multiplicamini, & implete terram, sicut multitudo piscium multiplicantium in fluctibus. Et dixit deus: Hoc est testamentum quod disposui inter me & uos: Et erit cum innubilauero cœlum nubibus, apparebit arcus meus in nube: Et erit in memoriã testamenti inter me & uos, & inter omnes habitantes super terrã. Et fuerunt filij Noë, qui exierunt de arca: Sem, Cam, & Iapheth. Filij Iapheth, Magog, Madai, Nidiazec, Tubal, Mocteras, Cenez, Riphath, & Thegorma, Elisa, Dessin, Cethin, Tudant. Et filij Gomer, Thelez, Lud, Deberlet. Et filij Mago, Cesse, & Thipha, Pharuta, Ammiel, Phimei, Goloza, Samanac. Et filij Duden, Sallus, Phelucitì, Phallita. Et filij Tubal, Phanatanoua, Eteua. Et filij Tiras, Maac, Tabel, Ballana, Samplameac, Elaz. Et filij Mellec, Amboradat, Vrac, Bosara. Et filij Cenez, Iubal, Zaraddana, Anac. Et filij Heri, Phuddet, Doad, Dephad, Zeath, Enoc. Et filij Torgoma, Abiuth, Saphath, Asapli, Zepthir. Et filij Elisa, & Zaac, Zenez, Mastisa, Rira. Et filij Zepti, Macziel, Temna, Aela, Phinon. Et filij Tessis, Meccul, Loon, Zelatabar. Et filij Duodennin, Itheb, Beath, Pheneth. Et hi sunt qui dispersi sunt, & habitauerunt in terra apud Persas, &

C Monadas, in insulis, quæ sunt in mari. Et ascendit Phanat, filius Dudeni, & præcepit fieri naues maris, & tunc diuisa est pars tertia terræ. Domereth, & filij eius acceperunt Ladech. Magoge autem, & filij eius acceperunt Degalmadam. * & filij aius acceperunt Besto. Iuban, & filij eius acceperunt Ceel. Tubal, & filij eius acceperunt Pheed. Misech, & filij eius acceperunt Nepthi. Iras, & filij eius acceperunt * Duodennut, & filij eius acceperunt * Godariphath, & filij eius acceperunt Bosarra. Tergoma, & filij eius acceperunt * Fudelisa & filij eius acceperunt * Thabolathesis, & filij eius acceperunt Marecham. Cethim, & filij eius acceperunt Thaan. Dudennin, & fi-
Agricultura. lij eius acceperunt Caruba. Et tunc cœperunt operari terram, & seminare super eam. Et cum sitiret terra, exclamauerunt habitantes eam ad dominum, & exaudiuit eos, & ampliauit pluuia. Et factum est cum descenderet pluuia super terram, apparuit arcus in nube: Et uiderunt habitantes terram memoriam testamenti, & ceciderunt in faciem suam, & immolauerunt offerentes holocaustomata domino. Filij autem Cam, Chus, & Mestra, & Phuni, & Chanaan. Filij Ethij, Chus, Saba, & Tudan Et filij Effuntenus, Zeleutelup, Geluc, Lephuc. Et filij Sidona, Endain, Racin, Simmin, Vruin, Nenugin, Amathinnephin, Telaz, Elat, Cusin. Chus autem genuit Nembroth, ipse initiauit esse superbus ante dominum. Mestram uero genuit Ludin, & Iuenugin, & Labin, & Latuin, & Petrosonun, & Ceslun: Vnde exierunt
Philistini. Philistini, & Cappadoces. Et tunc cœperunt etiam & ipsi ædificare ciuita-
[Cappa]doces. tes. Et hæ sunt ciuitates, quas ædificauerunt, Sidona, & circumiacentia eius, id est, Resun, Beosamaza, Gerras, Calon, Dabircaino, Tellunlacis,
D Sodoma, & Gomorra, Adama, & Segom. Et filij Sem, Elam, Assur, Arphaxa, Luzi, Aram. Et filiarum, Assum, Gedrummese. Arphaxas autem genuit Sala, Sala genuit Heber: Et Heber nati sunt duo filij, nomen uni, Phalech: Quoniam in diebus eius diuisa est terra: Et nomen fratris eius Ieptam. Ieptam autem genuit Elimodan, & Salastra, & Mazaam. Rea, Dura, Vzia, Deglabal, Mimoël, Sabthphin, Euilac, Iubab. Et filij Phalec, Ragau, Rephuth, Zepheram, Aculon, Sachar, Siphaz, Nabi, Suri, Seciur, Phalacus, Rapho, Phalthia, Zaldephal, Zaphis, & Arteman, Heliphas. Hij filij Phalec, & hæc nomina eorum. Et acceperunt sibi uxores de filiabus Iectan, & generauerunt filios & filias, & compleuerunt terram. Ragau autem accepit sibi mulierem, Melcham, filiam Ruth, & genuit ei Seruch. Et quum factus fuisset dies partus eius, dixit: Ex isto nascetur in quarta generatione, qui ponat habitationem super excelsa, & perfectus uocabitur, & immaculatus, & pater gentium erit, & non dissoluetur testamentum eius, & semen eius in seculum multiplicabitur. Et uixit Ragau, postquam genuit Seruch, annos CXVIIII. Et genuit septem filios, & quinque filias: Et hæc sunt nomina filiorum eius, Abielobth, Salma, Dedasal, Zeneza, Accur, Nephes, Et hæc nomina filiarum eius, Cedema, Derisa, Seipha, Pherita, Theila. Et uixit Seruch annos XXIX. & genuit Nachor. Et uixit Seruch, postquam genuit Nachor, annos LXVII. & genuit quatuor filios, & tres filias. Et hæc sunt nomina uirorum, Zela, Zobadica, & Phodde. Et hæ filiæ eius Tephila, Oda, Selipha, & uixit Nachor annos XXXIIII. & genuit Tharram. Et uixit Nachor, postquam genuit Tharram,

A ram, annos CC. & genuit VIII. filios, & V. filias. Et hæc ſunt nomina uirorum, Recap, Dediap, Berechap, Ioſac, Sithal, Niſab, Nadab, Camoël. Et filiæ eius, Eſca, Thiphabruna, Ceneta. Et uixit Tharra annos LXX. & genuit Ambram, & Nachor, & Arram. Tharram autem genuit Loth. Tunc cœperunt hi, qui habitabant in terra, inſpicere in aſtra, & inchoauerunt ex his imaginari, & diuinationes facere, & filios, & filias ſuas traijcere per ignem. Serui autem & filij eius, non ambulauerunt ſecundum eos. Et hæ ſunt generationes Noë in terris, ſecundum tribus & linguas eorum, ex quibus diuiſæ ſunt gentes ſuper terram poſt diluuium. Tunc uenientes filij Cam, poſuerunt ſibi principem Nembroth. Filij autem Iaphet, conſtituerunt ſibi Phenech in ducem. Nam filij Sem, conuenientes præpoſuerunt ſibi principem Iectam. Et cum ueniſſent hi tres in unum, fecerunt conſilium, ut inſpicientes conſiderarent populum adpropinquantium ſibi. Et hoc uiuente adhuc Noë factum eſt, ut conuenirent omnes in unum, & habitauerunt unanimes, & erat terra pacifica. Anno autem CCC. & quadrageſimo exitus Noë de Arca, poſtquam ſiccauit deus diluuium, conſiderauerunt principes populum ſuum, & inſpexit Phenech filius Iaphet, filij Gomer, omnes tranſeuntes ſecundum ſceptra ducationis ſuæ, fuerunt numero VM DCCC. Filiorum autem Magog, omnium tranſeuntium ſecundum ſceptra ducatus ſui, factus eſt numerus VIM CC. Filij autem Madain omnes tranſeuntes ſecundum ſceptra ducationum ſuarum, fuerunt numero VM DCC. Filij autem Tubal omnes tranſeuntes ſecundum ſceptra ducationum ſuarum, fuerunt numero. IX M CCCC. Et filij Meſca, omnes tranſeuntes ſecundum ſceptra ducationum ſuarum fuerunt numero VM DC. Filij uero Thiras, omnes tranſeuntes ſecundum ſceptra ducationum ſuarum fuerunt numero. XIIMCCC. Et filij Ripha, tranſeuntes ſecundum ſceptra ducationum ſuarum, fuerunt numero XIM D. Filij uero Torgoma, tranſeuntes ſecundum ſceptra ducationis ſuæ, fuerunt numero XIIIIMCCCC. Nam filij Eliſa, tranſeuntes ſecundum ſceptra ducationis ſuæ, fuerunt numero XIIIIMDCCCC. Filij autem Terſis omnes tranſeuntes ſecundum ſceptra ducationis ſuæ, fuerunt numero XIIMC. Nam filij Cethin, omnes tranſeuntes ſecundum ſceptra ducationis ſuæ, fuerunt numero XVIIM CCC. Filij uero Doin, tranſeuntes ſecundum ſceptra ducationum ſuarum, fuerunt numero XVIIM DCC. Et factus eſt numerus caſtrorum filiorum Iapheth, omnes uirtutificati, & omnes in præcinctu armorum poſiti, in conſpectu ductorũ ſuorum CXLM CCII. præter mulieres & pueros. Conſideratio Iapheth in pleno fuerunt numero CXLII. Et tranſiuit Nembroth ipſe & filius Cam, omnes tranſeuntes ſecundum ſceptra ducationum ſuarum, inuenti ſunt numero XXIIIIM DCCC. Filij Phua, omnes tranſeuntes ſecundũ ſceptra ducationum ſuarum facti ſunt numero XXVIID MCC. Et filij Canã, omnes tranſeuntes ſecundum ſceptra ducationum ſuarũ, inuenti ſunt numero XXXIIMD CCC. Filij uero Soba omnes tranſeuntes ſecundũ ſceptra ducationũ ſuarum, inuenti ſunt numero IIIIMCCC. Et filij Lebilla, omnes tranſeuntes ſecundum ſceptra ducationum ſuarum inuenti ſunt numero XXIIMICCC. Filij uero Sata uniuerſi tranſeuntes ſecundũ ſceptra ducationũ ſuarũ inuenti ſunt nume-

Aſtrologi Augures.

B

C VIO XXV CCC. Et filij Remma, uniuersi transeuntes secundum sceptra ducationum suarum inuenti sunt numero XXX DC. Filij uero Sabaca, omnes transeuntes secundum sceptra ducationum suarum inuenti sunt numero XLVI CCCC. Et factus est numerus castrorum filiorum Cam, uniuersi uirtutis uiri, & in apparatu armorum positi in conspectu ducationum suarum CCXLIIII DCCCC. præter mulieres & pueros. Et inspexit Iectam filius Sem filios Elam, & fuerunt omnes transeuntes secundum sceptra ducationum suarum numero XLVII. Filij autem Assur omnes transeuntes secundum sceptra ducationum suarũ inuenti sunt numero LXXVIII. Et filij * uniuersi transeuntes secundum sceptra ducationum suarum, inuenti sunt numero LXXXVII CCC. Filij uero Lud, omnes transeuntes secundum sceptra ducationum suarum, inuenti sunt numero XXX DC. Factus est numerus filiorum Cam: * Nam filij Arphaxa, uniuersi transeuntes secundũ sceptra ducationum suarum numero CXIIII DC. Et factus est omnis numerus eorum CCCXLVII DC. Numerus castrorum filiorum Sem, omnes erant proficiscentes in uirtute & in præcepto belli, in conspectu ducationũ suarum IX. extra mulieres, & pueros. Et hæc sunt generationes Noë diuise positæ, quorum omniũ numerus factus est in unum DCCCCXIIII. Et hi omnes considerati sunt adhuc uiuente Noë: Et iuxta Noë post Cataclysmum annos CCCL. Et facti sunt omnes dies Noë anni DCCCCL. Et mortuus est. Tũc hi omnes qui diuisi erant habitantes terram: postea congregati habitauerunt simul, & profecti ab Oriente inuenerunt campum in terra Babylonis, & habi-
Gene. 11. tantes ibi, dixerunt quique ad proximum suum: Ecce futurum est, ut disperga-
D mur unusquisque à fratre suo, & in nouissimis diebus alterutrum erimus expugnantes nos. Nunc ergo uenite & ædificemus nobismetipsis turrim, cuius caput erit usque ad cœlum, & faciemus nobis nomen & gloriam super terram. Et dixerunt unusquisque ad proximum suum: Accipiamus lapides & scribamus singuli quique nomina nostra in lapidibus, & incendamus eos igne, & erit quod perustum fuerit in luto & in latere. Et acceperunt singuli quique la-
Non est in Genesi. pides suos, extra uiros duodecim, qui noluerũt accipere. Et hæc nomina eorũ, Abrahã, Nachor, Loth, Ruge, Tenute, Zaba, Armodath, Iobab, Esar, Abimahel, Saba, Auphin. Et compræhendit eos populus terræ, & adduxerunt eos ad principes suos, & dixerunt: Hi sunt uiri qui transgressi sunt consilia nostra, & nolunt ambulare in uijs nostris. Et dixerũt ad eos duces: Quare noluistis mittere singuliquiq; lapides cũ populo terræ? Et illi responderunt dicentes: Non mittimus uobiscũ lapides: nec cõiungimur uoluptati uestræ. Vnũ dominum nouimus, & ipsum adoramus. Et si nos mittatis in ignẽ cum lapidibus uestris, non consentiemus uobis. Et irati duces dixerunt: Sicut loquuti sunt, sic eis facite: Et nisi cõsenserint uobiscũ mittere lapides, consumetis eos igne cum lapidibus uestris. Et respondit Iectam, qui erat primus princeps ducũ: Nõ sic, sed dabitũ eis spacium dierũ septem, et erit si pœnituerint super consilijs suis pessimis, & uoluerint uobiscum mittere lapides, uiuant: Si quo minus fiat, & secundum sententiam uestrã tunc comburãtur. Ipse autẽ quærebat quemadmodũ saluaret eos de manibus populi: quoniam de tribu eorũ erat, & deo seruiebat. Et his dictis suscepit eos, & inclusit in domo regia, & ut factũ est, uespera præcepit dux L. uiros potentes in uirtute uocari ad se, & dixit eis: Proficiscimini, & accipite hac nocte uiros istos, qui inclusi sunt in domo mea, & imponite

stipendia

A ſtipendia eorum de domo mea; ſuper decem iumenta; & ipſos uiros adducite ad me, & ſtipendia eorũ cum iumentis adducite in montana, & ſuſtinete eos ibidem, & ſcitote quia ſi quis ſcierit quæ dixi ad uos, igni uos concremabo. Et profecti uiri fecerunt omnia quæ præcepit eis princeps eorum: Et adduxerunt uiros à domo eius noctu, & accipientes ſtipendia impoſuerunt iumentis, & duxerũt eos in montana ſicut præcepit eis, & uocauit ad ſe princeps illos duodecim uiros, & dixit ad eos: Confidentes eſtote, & non timeatis: non enĩ moriemini: Fortis eſt enim deus in quo confiditis; & ideo ſtabiles eſtote in ipſo: quia liberabit & ſaluabit uos. Et ecce nũc præcepi quinquaginta uiris, qui uos educãt acceptis ſtipendijs de domo mea, & præcedite in montana, & ſuſtinete uos in ualle, & alios uobis dabo L. uiros, qui deducant uos uſq; illuc: Et euntes abſcondite uos ibidem in ualle, habentes aquam in potu defluentem de petris, & continete uos uſq; in dies XXX. donec pauſet animoſitas populi terræ, & quouſq; deus mittat iracundiã ſuper illos, & diſrumpat eos. Scio enim quia nõ permanebit conſilium iniquitatis quod conſiliati ſunt facere: quoniã uana eſt cogitatio eorũ, & erit cum conſummati fuerint ſeptem dies, & quæſierint uos, dicam eis: Exeuntes & fracto oſtio carceris in quo erant incluſi fugerũt nocte: & miſi ego centũ uiros qui eos quærerẽt; & auocabo eos à præſenti furore. Et reſponderunt ad eum undecim uiri dicentes: Inuenerunt gratiã ſerui tui ante oculos tuos: quia ſoluimur nos de manibus ſuperborũ horum. Abram autẽ ſolus tacuit. Et dixit dux ad eũ: Quare non reſpondes mihi Abram ſerue dei? Reſpondit Abram & dixit: Ecce ego fugio hodie in montana; & ſi euaſero ignẽ, exient de montibus feræ beſtiæ, et comedent nos, aut eſcæ nobis deficiẽt, & mo-
B riemur fame, & inueniemur fugiẽtes ante populũ terræ, cadẽtes in peccatis noſtris. Et nunc uiuit in quo confido: quia non mouebor de loco meo in quo poſuerunt me, et ſi fuerit aliquod peccatũ meũ, ut conſumens conſumar, fiat uoluntas dei. Et dixit ad eũ dux: Sanguis tuus ſuper caput tuũ ſit, ſi nolueris proficiſci cũ iſtis: Si aũt uolueris, liberaberis: Nam ſi uolueris remanere, ſecundũ qđ uis remane. Et dixit Abram: Non proficiſcar, ſed hic ero. Et accepit dux undecim illos uiros, & alios L. miſit cum eis, & præcepit eis dicens: Expectate & uos in montanis uſq; in dies XV. cũ illis L. qui præmiſſi ſunt: & poſt reuertemini & dicetis: nõ inuenimus eos, ſicut illis prioribus dixi. Et ſciatis quia ſi quis præterierit ex his omnibus uerbis, quæ loquutus ſum ad uos, igne comburetur. Et profectis uiris, accipiens Abram ſolum recluſit eũ ubi fuerat incluſus. Et tranſactis diebus ſeptem, congregatus eſt populus, & dixerunt ad ducem ſuũ dicentes: Redde nobis uiros qui noluerunt conſiliari nobiſcum, & cõburemus eos igni. Et miſerunt duces qui adducerẽt eos; & nõ inuenerunt niſi ſolũ Abram. Et congregati omnes ad duces ſuos dixerunt: Fugierunt homines quos incluſiſtis, euadentes conſilium noſtrum. Et dixit Phenech, & Nebroth ad Iectam: Vbi ſunt uiri quos incluſiſti? At ille dixit: Frangentes fregerunt noctu. Ego autem miſi C. uiros, qui quærerent eos, & præcepi, ut ſi inuenirent eos, non tantum igni concremarent, ſed & corpora eorũ darent uolatilibus cœli, & ſic perdant illos. Et tunc dixerunt illi: hunc ergo qui inuentus eſt ſolus, congregamus eum. Et acceperunt Abram, & adduxerunt eum ad duces ſuos, & dixerunt ad eum: Vbi ſunt qui tecũ fuerunt? Et ille dixit: Ego nocte dormiens dormiebam, ubi expergefactus ſum, non inueni eos. Et accipientes eũ conſtruxerunt caminum, & incenderunt eum igni, et lapides concrematos igni miſerũt in caminum. Et tunc Iectam dux, liquefactus ſenſu accepit Abram, & miſit eũ

cum

C cum lateribus in caminum ignis. Deus autem commouit terræ motum grandem, & ebulliens ignis de camino, exiliuit in flãmas & scintillas flãmæ, et combussit omnes circumstantes in conspectu camini: Et fuerunt omnes qui concremati sunt in die illa LXXXIII D. Abræ autẽ non est quidẽ modica facta læsura concrematione ignis: Et surrexit Abram de camino: & concidit caminũ ignis: Et saluatus est Abram, & abijt ad X I. uiros, qui erant absconsi in montanis, & renuntiauit eis omnia quæ contigerant illi. Et ascenderunt cum eo de montanis gaudentes in nomine domini, & nemo eos obuians terruit die illa. Et cognominauerunt locum illum nomine Abræ, & linguæ Chaldæorũ Deli: quod interpretatur deus. Et factum est post hæc uerba, populus terræ non conuersus est à cogitationibus suis malignis. Et conuenerunt iterũ ad duces, & dixerunt: In secula non uincetur populus: Et nunc cõueniemus & ædificemus nobis ciuitatem & turrim: quæ nunquã auferetur. Et cum cœpissent fabricare, uidit deus ciuitatẽ & turrim quam fabricabãt filij hominũ, & dixit: Ecce populus unus, & lingua una, & hoc quod cœperunt facere, nõ sustinebit terra, neq; cœlum uidens patietur: Et erit, si modo non prohibeantur, ut omnia audeant quæ præsumpserint facere. Et ideo ecce ego diuidã linguas eorũ, & dispergam eos in omnes regiones, ut non cognoscat unusquisq; fratrem suum, nec audiant singuli quiq; linguam proximi sui: Et cõmendabo eos petris, & ædificabũt sibi tabernacula in calamis stipularum, & effodient sibi speluncas, & quemadmodum feræ campi habitabunt ibi: Et sic erunt ante conspectum meũ in omni tempore, ut nunquam cogitant hæc: & tanquam stillicidium arbitrabor eos, et in scuto approximabo es, & alijs in aqua finis ueniet: alij autem siti siccabuntur. Et ante omnes hos eligam puerũ meum Abram: & eijciam eum de territo-
D rio eorũ, & adducam in terrã quam respexit oculus meus ab initio, cũ peccauerunt ante conspectum meũ omnes inhabitantes terram: Et adduxi aquã diluuij, & non exterminaui eã, sed conseruaui illã: Non enim dirupti sunt in illa fontes iræ meæ, neq; descendit in ea aqua consummationis meæ. Ibi eñ faciam inhabitare puerum meum Abram: & disponam testamentum meum cum eo, & semini eius benedicam, & dominabor ei deus in æternũ. Populi autem inhabitantes terram, cum initiassent ædificare turrim, diuisit deus linguas eorum, & mutauit eorum effigies. Et nõ cognouit unusquisq; fratrem suum, nec audiebant singuli quiq; linguam proximi sui. Et sic factum est: ut dum ædificatores ministris suis iuberent afferre lapides, illi afferrent aquam: & si deposcerent aquam, illi afferrent stipulam. Et sic intercisa cogitatione eorum, cessauerunt ædificare ciuitatem, & dispersit eos dominus inde super faciem totius terræ. Et propterea uocatum est nomen loci illius Confusio: quoniã ibi deus confudit linguas eorũ, & inde dispersit eos in faciem totius terræ. Abram autẽ exiuit inde, & habitauit in terra Chanaam, & accepit secum Loth filiũ fratris sui: & Sarai mulierem suam. Et cum esset Sarai sterilis, & non esset ei conceptus: tunc Abram tulit Agar ancillam suam, & peperit ei Ismahel: Ismahel autem genuit duodecim filios. Tunc discessit Loth ab Abram, & habitauit in Sodomis: Abram uero habitauit in terra Cam. Et uiri Sodomorum, uiri pessimi, & peccatores ualde. Et uisus est deus Abram dicens: Semini tuo dabo terram hanc, & uocabitur nomen tuum Abraham, & Sarai uxor tua dicetur Sara. Et dabo tibi ex ea semen sempiternum, & disponam testamentum meum tecum: Et cognouit Abraham Saram uxorem suam, & concepit, & peperit Isaac: Isaac autẽ accepit sibi mulierem de Mesopotamia, filiam Patuel, quæ concepit & genuit ei Esau

Diluuium non fuisse generale uidetur dicere

Babel.

A ei Esau & Iacob. Esau autem accepit sibi mulieres Iudin filiam Bereu, & Bassemech filiam Elon, & Elibemam filiam Anan, & Manem filiam Samaël, & genuit ei Adeliphan. Et filij Adeliphan, Temar, Omar, Sesphor, Getan, Tenaz, Amalech. Et Iudin genuit Tenacis, Ieruebemas, Bassemen, Rugil. Et filij Rugil, Naizar, Samaza. Et Elibeema genuit Auz, Ioollam, Coro. Manem genuit Tenetde, Thenatela. Iacob autem accepit sibi mulieres filias Laban Asiri, Liã, & Rachel, & duas concubinas, Ballam, & Zelphan. Et peperit ei Lia Ruben, Simeon, Leui, Iudam, Isachar, Zabulon, & Dinam sororem eorum. Rachel autem enixa est Ioseph, & Beniamin. Ballam peperit Dan, & Neptalim. Et Zelpha peperit Gad, & Asser. Hi filij sunt Iacob XII. & una filia. Et habitauit Iacob in terra Chanaan, & Dinam filiam eius rapuit Sycem, filius Emor Correi, & humiliauit eam. Et ingressi sunt filij Iacob Simeon, & Leui, & interfecerunt omnem ciuitatem eorum in ore gladij, & Dinam sororem suam acceperunt, & exierunt inde. Et postea accepit eam in uxorem Iob, & genuit ex ea XIIII. filios, & VI. filias, id est, VII. filios, & III. filias antequam percuteretur in passione, & postea VII. filios, & III. filias, quando saluus factus est. Et hæc nomina eorũ, Eliphac, Ermoẽ, Diasat, Philias, Diffar, Zellud, Thelon. Et filiæ eius, Meru, Litaz, Zeli. Et sicuti fuerunt nomina priorum, sic & nouissimorum. Iacob autem & XII. filij eius habitauerunt in terra Chanaan, & oderant fratrem suum Ioseph, quem & tradiderunt in Aegyptum Petephre principi cocorũ Pharaonis, & fecit apud eum annos XIIII. Et factum est posteaꝙ uidit somnium rex Aegypti, & nunciauerunt ei de Ioseph, & soluit ei somnia. Et factum est postquàm soluit ei somnia fecit eum Pharao principem super omnem terram Aegypti. In illo tempore facta est fames super omnem terram, sicut dijudicauerat Ioseph: Et descenderunt fratres sui emere escas in Aegypto, quoniam tantummodo in Aegypto erant escæ. Et cognouit Ioseph fratres suos, & agnitus est eis, & non malignatus est cum eis. Et misit, & uocauit patrem suum de terra Chanaan, & descendit ad eum. Et hæc sunt nomina filiorum Israel, qui descenderũt in Aegyptum cum Iacob, unusquisꝙ in domo sua. Filij Ruben, Enoc, & Phallut, Asrom, & Carmin. Filij autem Simeon, Namuel, & Ianunetdot, & Iacim, Esaul filius Canãtidis. Filij uero Leui, Getson, Caat, & Merari. Nam filij Iudæ, Auna, Selon, Phares, Zarami. Filij autem Isachar, Tola, & Phua, Iob, & Sõbran. Filij uero Zabulon, Sarelon, & Iaillil. Et Dina soror eorum peperit XIIII. filios, & VI. filias. Et hæc sunt generationes filiorum quas peperit Iacob. Omnes animæ filiorum & filiarum LXXII. Filij autem Dan, Vsinã. Filij Neptalim, Betaal, Neemmu, Surem, Optisarielet. Hæ generationes Balle, quas peperit Iacob. Omnes animæ VIII. Nam filij Gad, Sariel, Sua, Visui, Mophar, & Sar. Soror eorum filia Seriebel, Melchiel. Hæ sunt generationes Zelphæ mulieris Iacob, quas peperit ei. Et omnes animæ filiorum & filiarum numero X. Et filij Ioseph, Ephraim, & Manassen. Beniamin uero generauit Gela, Esbel, Nanubal, Abocinephec, Vtundeus. Et hæ sunt animæ quas peperit Rachel Iacob XIIII. Et descenderunt in Aegyptum, & habitauerunt ibi annos CCX. Et factum est post recessum Ioseph, multiplicati sunt filij Israël, & creuerunt ualde. Et surrexit rex alius in Aegypto, qui nõ nouerat Ioseph, & dixit populo suo: Ecce populus iste multiplicatus est magis quàm nos: Venite, consilium habeamus aduersus eum, ut non multiplicetur. Et iussit rex Aegypti omni populo suo, dicens: Omnem filiũ, qui natus fuerit Hebræis, in flumen abijcite, nam fœminas uiuificate. Et responderũt Aegyptij regi suo, dicentes:

Iob quatuordecim filij, & sex filiæ.

B

b

C dicentes: Masculos eorum interficiamus; & fœminas eorum seruemus, ut eas nostris demus seruis in uxores, & erit qui natus fuerit ex eis seruus, & seruiet nobis. Et hoc est, quod pessimum uisum est coram domino. Tunc seniores populi congregauerunt populum cum planctu, & planxerunt cum luctu, dicentes: ὠμοτοκεῖαν passa sunt uiscera mulierum nostrarum, fructus noster inimicis nostris traditus est, & nūc deficimus. At cōstituamus nobis terminos, ut nō appropinquetur mulieri suæ uir, ne fructus uentris earum contaminetur, & uiscera nostra idolis seruiant; melius est enim sine filiis mori, donec sciamus quid faciet deus. Et respondit Anram, & dixit: Celerius est, ut in uictoria minuatur seculum, aut immensurabilis mundus concidat, aut cor abyssi astra contingat, quàm genus filiorum Israël minoretur. Et erit cum impletum fuerit testamentum, quod disponens deus locutus est ad Abraham, dicens: Habitando habitabunt nati tui in terra non sua, & in seruitutem redigentur, & affligentur annis CCCC. Et ecce ex quo inuentus est sermo dei, quem dixit ad Abraham, sunt anni CCCL. Ex eo quod nos in Aegypto seruimus anni sunt CXXX. Nūc ergo non permanebo in his, quæ uos determinatis, sed ingrediens mulierem meam accipiam, & faciam filios, ut amplificemur super terram. Non enim permanebit deus in ira sua, nec semper obliuiscetur populi sui, neq; genus Israël in uanum proiiciet super terram, nec inuanum disposuit testamētum patribus nostris: & cum adhuc non essemus, de his tamen locutus est deus. Nunc ergo iens accipiam mulierem meam, & nō acquiescam præceptis regis. Et si rectum est ante oculos uestros, ita faciamus omnes. Erit enim cum cōcipient mulieres nostræ non agnoscentur tanquam in utero habentes, quousq; cōpleantur menses tres, sicut & fecit mater nostra Thamar; quia non fuit consilium eius in fornicatione, sed nolēs recedere de filiis Israël, recogitans dixit: Melius est mihi socero meo cōmixta mori, quàm Gentibus cōmisceri, & abscondit fructum uentris sui usq; ad tertium mensem: tūc enim agnita est, & iens ut interficeretur, statuit hoc, dicens: Cuius est hæc uirga, & hic anulus, & melotis, de eo concepi. Et saluauit eam consilium eius, de omni periculo. Nunc ergo faciamus & nos sic.
D Et erit cum completum fuerit tempus parturitionis, si potuerimus non proiiciemus fructū uentris nostri. Et quis sciet, si pro hoc zelabitur deus, ut liberet nos de humiliatione nostra? Placuit uerbum ante conspectum dei, quod cogitauit Anra, & dixit deus: Eò quod placuit ante conspectum meum cogitatio Anræ, & non dissipauit testamentū meū, inter me & patres eius dispositum, & ideo ecce nunc quod genitum fuerit ex eo, mihi seruiet in æternū, & per eum faciam mirabilia in domo Iacob, & faciam per eum signa & prodigia populo meo, quæ non feci ulli, & faciam in eis gloriam meā, & annuntiabo eis uias meas. Ego deus incendam pro eo lucernam meam, quæ habitet in eo, & ostendā ei testamentum meū, quod non uidit ullus, & patefaciam ei superexcellentiā meam, & iustitias & iudicia, & lumen sempiternum luceam ei, quoniam pro eo cogitaui in antiquis diebus, dicens: Non erit mediator spiritus meus in hominibus his in sempiternum, eò quod sunt caro. Et erunt dies eorū anni CXX. Et profectus est Anra de tribu Leui, & accepit uxorem de tribu sua. Et factum cum acceperat eam, imitati sunt eū cæteri, & acceperunt uxores suas. Huic autē erat unus filius, & una filia, & nomen eorū Aaron, & Maria. Et spiritus dei incidit in Mariam nocte, & uidit somnium, & enarrauit parentibus suis mane, dicens: Vidi in hac nocte, & ecce uir stabat in ueste byssina, & dixit mihi: Vade, & dic parentibus tuis: Ecce quod nascet̃ de uobis in aquā proiicietur, quomodo per eū aqua siccabitur.

A siccabitur. Et faciã per eum signa, & saluabo populũ meum, & ipse ducatũ eius aget semper. Et cum enarrasset Maria somnium suum, nõ crediderunt ei parentes eius. Verbum autem regis Aegyptij inualescebat contra filios Israël, & humiliabantur aggrauati in opere laterum. Iacob autem concepit de Anra, & abscondit eum in utero suo per tres menses: non enim poterat amplius cælare eũ, quia rex Aegypti præposuerat principes locorũ, ut quando parerent Hebrææ, statim in flumen projcerent masculos eorũ. Et accepit infantem suum, & fecit ei tybin de cortice arboris pini, & posuit tybin in os fluminis. Ipse autẽ puer natus, est in testamento dei, & in testamento carnis eius. Et factum est ut proijcerent eum, congregati omnes presbyteri, altercabant̃ cũ Anram, dicentes: Nónne ij erant sermones nostri, quos locuti sumus, dicentes: Melius est nobis sine filijs mori, quàm fructus uentris nostri in aquis proijciantur? Et hæc dicẽtibus illis, non obaudiebat Anra. Filia aũt Pharaonis descendit lauare in flumine, secundum quod in somnis uiderat, & uiderunt ancillæ eius tybin, & misit unã, & accepit, & aperuit eam. Et ut uidit puerũ, & dum uidisset* in zaticon, hoc est in testamẽtum carnis dixit: De filijs Hebræorũ est. Et sumpsit, & nutriuit eum, & factus est ei filius, & cognominauit nomen eius Moyses. Mater autẽ eius uocauit eum Melchiel. Et nutritus est infans, & gloriosus factus est super omnes homines, & liberauit per eum deus filios Israël, sicut dixerat. Rege aũt Aegyptiorum mortuo, leuauit se alius rex, & afflixit omnem populũ Israël. At illi clamauerunt ad dominũ, & exaudiuit eos. Et misit Moysen, & liberauit eos de terra Aegyptiorũ. Misit quoq; deus super eos decem plagas, & percussit eos. Hæ aũt erant plagæ, id est, sanguis, & ranæ, grando, & mors iumentorũ, locustæ, & cynifes, & intractabiles tenebræ, & mortalitas primitiuorũ. Et dum exissent inde,

Fiscella est in Exod. Cap. 2.

Moyses.

B & proficiscerentur, adhuc obturatum est cor Aegyptiorũ, & apposuerunt persequi eos, & inuenerunt eos iuxta mare rubrũ. Et clamauerunt filij Israël ad dominum suum, & dixerunt ad Moysen, dicẽtes: Ecce nunc aduenit tempus perditionis nostræ: mare enim ante nos, & multitudo inimicorum post nos est, & nos in medio. Ob hoc nos eduxit deus, aut hæc sunt testamenta quæ disposuit patribus nostris, dicens: Semini uestro dabo terram quam uos habitatis, ut nũc quod placitum est ante conspectum suum, faciat in nobis? Tunc cõsiderantes metum temporis filij Israël, in tres diuisiones cõsiliorum diuiserunt sententias suas: nã tribus Ruben, & tribus Isachar, & tribus Zabulon, & tribus Simeon dixerunt: Venite mittamus nos in mare. Melius est enim nos in aqua mori, q̃ ab inimicis occidi. Tribus autem Gad, & tribus Asser, & tribus Dan, & Neptalim dixerunt: Non, sed reuertamur cum eis, & si uoluerint nobis donare uitã, seruiemus eis. Nam tribus Leui, & tribus Iuda, & Ioseph, & tribus Beniamin dixerunt: Non sic, sed accipientes arma nostra pugnemus cum eis, & erit deus nobiscũ. Exclamauit & Moyses ad dominũ, & dixit: Domine deus patrũ nostrorum, nónne tu dixisti ad me: Vade, et dic filijs Liæ, misit me deus ad uos? Et nũc ecce adduxisti populũ tuum ad labiũ maris, & inimici persecuti sunt post eos, & tu domine memor esto nominis tui. Et dixit deus: Quoniam exclamasti ad me, tolle uirgam tuã, & percute mare, & siccabitur. Et faciente hæc omnia Moyse, cõminatus est deus mari, & siccatũ est mare. Et steterũt maria aquarũ, & apparuerunt profunda terræ, & denudata sunt fundamenta habitationis à stridore timoris dei, & ab inspiratione iræ domini mei. Et pertransiuit Israël per siccũ in medio mari. Et uiderunt Aegyptij, & apposuerunt persequi eos, & deus obdurauit sensum eorũ, & non scierunt quoniã in mare ingrederentur. Factũ est

C Cumque Aegyptij essent in mari, adiecit deus præcipere mari, & dixit ad Moysen: Appone adhuc percutere mare, & fecit sic. Et præcepit dominus mari, & reuersus est in fluxus suos, & cooperuit Aegyptios, & currus, & equites eorum. Populum autem suum deduxit in eremum: quadraginta annis pluit de cœlo panem, & ortigometram adduxit eis de mare, & puteum aquæ consequentis eduxit eis. In columna autem nubis per diem deducebat eos, & in columna ignis per noctem lucebat eis. Et in mense tertio profectionis filiorum Israël de terra Aegypti, uenerũt in eremum Sina, & memoratus est deus uerborum suorum, & dixit: Dabo lumen mundo, & illuminabo inhabitabilia, & disponam testamentum meum cum filijs hominum, & glorificabo populum meum super omnes gentes, in quem eijciam excelsa sempiterna, quæ eius erũt in lumine, impijs uero in punitionem. Et dixit ad Moysen: Ecce ego uocabo te crastina die, esto paratus, & dic populo meo: Tribus diebus non ascendat uir ad mulierem, & tertia die loquar ad te, & ad eos, & postea ascendes ad me, & dabo uerba mea in ore tuo, & illuminabis populum meum in eo quod dedi in manus tuas, legẽ sempiternam, & in hac omnem orbem iudicabo: Erit enim hæc in testimoniũ. Si enim dixerint homines: Non sciuimus te, & ideo nõ seruiuimus tibi, propterea hoc uindicabo in eis, quoniam non cognouerunt legem meã. Et fecit Moyses quæ præcepit ei deus, & sanctificauit populos, & dixit ad eos: Estote parati in tertium diem, quoniam post tres dies disponet dominus testamẽtum suum uobiscum. Et sanctificati sunt populi. Et factum est in tertio die, ecce uoces sonantium, & coruscantium splendor, & uox organorum sonabat fortiter. Pauor factus est in omni populo, qui erat in castris. Et eiecit Moyses populos obuiam deo. Et ecce montes ardebant igni, & terra tremuit, & colles conturbati sunt, & montes uoluebantur, & abyssi ebulliebant, & omne habitabile mouebatur, & cœli plicabant, & nubes hauriebant aquam, & flammæ ignis exardescebãt, & tonitrua, & fulgura frequentabant, & uenti & procellæ strepebant, astra cõgregabantur, & angeli præcurrebant, quousque deus poneret legem testamenti sempiterni filijs Israël, & daret præcepta æterna quæ nõ transient. Et tunc locutus est dominus populo suo omnia uerba hæc, dicens: Ego sum dominus deus tuus, qui eduxit te de terra Aegypti, de domo seruitutis: Deos sculptiles nõ facies tibi, nec facies omne abominamẽtum Solis & Lunæ, aut omniũ ornamentorum cœli, nec omnium quæ sunt super terram facies similitudinem, nec eorũ quæ repũt in aquis, uel super terram. Ego sum dominus deus tuus, deus zelãs, & reddens peccata dormientium in uiuos filios impiorum, si in uijs parentum suorum ambulabunt, usq; in tertiam & quartam progeniem, faciens misericordiam in mille generationes his qui diligunt me, & custodiunt mandata mea. Non accipies nomen domini dei tui inuanum, ne uiæ meæ uanæ efficiantur: Abominatur enim eum deus, qui accipit nomen eius inuanum. Conserua diẽ sabbati, sanctifica eum. Sex diebus fac opera, septima autẽ dies sabbati domini est. Nõ facies in eo omne opus, tu, & omnis operatio tua, nisi ut in ea laudes dominũ, in ecclesia presbyterorũ, & glorifices fortem in cathedra seniorũ. In sex enim diebus fecit dominus cœlũ & terrã, & mare, & omnia quæ sunt in eis, & uniuersum orbem, & inhabitabilem eremũ, & quæcunq; operantur, & omnem dispositionẽ cœli, & pausauit septima die deus. Propterea sanctificauit deus septimã diem, quia requieuit in ea. Diliges patrẽ tuũ, & matrem tuam, & timebis eos, & tunc exurget lumen tuũ, & præcipiã cœlo, & reddet pluuiã suã, & terra accelerabit fructũ suũ, & multorũ eris dierũ, & habitabo in terra tua, & nõ eris

Lex data primitus magno motu. D

Decem præcepta. *Exodi. 20*

sine

A sine filijs, quia non deficiet semen tuũ habitantiũ eam. Nõ mœchaberis, quia inimici tui nõ mœchati sunt in te, sed existi in manu excelsa. Nõ occides, eò quod dominati sunt tibi inimici tui, ut occiderent te, sed uidisti mortẽ eorũ. Non eris falsus testis, aduersus proximũ tuũ dicens falsum testimoniũ, ne falsum testimonium dicant contra te custodes tui. Non concupisces domũ proximi tui, nec ea quæ habet, ne & alij cõcupiscant terrã tuã. Et ut quieuit dominus loqui, populus in pauore timuit ualde, & in lampadibus uiderant montẽ ardentẽ igne, & dixerunt ad Moysen: Tu nobis loquere, & non loquatur deus ad nos, ne forte moriamur. Ecce enim hodie scimus, quoniã loquitur deus homini, os ad os, ut uiuet homo. Et nũc cognouimus uere, quoniã portauit terra uocẽ dei cũ tremore. Et dixit ad eos Moyses: Nolite timere, propterea enim ut probaret uos uenit deus, ut recipiatis timorẽ eius in uos, ut nõ peccetis. Et stetit omnis populus à longe, Moyses aũt accessit ad nebulã, sciens quoniã ibi erat deus. Et tunc dixit ei deus, iustitias & iudicia sua. Et detinuit eũ secũ quadraginta dies, & quadraginta noctes, & ibi ei mãdauit multa, & ostendit ei lignũ uitæ, de quo abscidit, & accepit, & misit in myrrham, & dulcis facta est aqua myrrhæ, & sequebatur eos in eremo annis XL. & ascendit in montẽ cũ eis, & descendit in campos, & præcepit ei de tabernaculo, & arca domini, & de sacrificio holocaustomatũ, & incensorũ, & de obseruatione mensis, & cãdelabro, & de labro, & uasis eius, & de hebdomade, & de logio, & de preciosissimis lapidibus, ut faciant sic filij Israël. Et ostẽdit ei similitudinẽ eorũ, ut faceret secundũ exemplar quod uiderat, & dixit ad eum: Facite mihi sanctificationẽ, & erit tabernaculũ gloriæ meæ in uobis. Et descendit Moyses, & cũ perfusus esset lumine inuisibili, descendit in locũ ubi lumen solis & lunæ est, uicit lumen faciei suæ splendorẽ solis & lunæ, *Exodi.21*

B & hoc nesciebat ipse. Et factũ est cũ descenderet ad filios Israël, uidentes nõ cognoscebant eum. Cũ aũt locutus fuisset, tunc cognouerunt eum. Et erat simile factũ hoc, sicut in Aegypto quando cognouit Ioseph fratres suos, ipsi aũt nõ cognouerunt eũ. Et factum est postea cũ sciret Moyses quoniam gloriosissima facta fuerat facies eius, fecit sibi uelamen unde cooperiret faciem suam. Et dum esset in monte, corruptũ est cor populorũ, & congregati sunt ad Aaron, dicentes: Fac nobis deos, quibus seruiamus, quemadmodũ habent & cæteræ gentes: quoniã Moyses ille per quem facta sunt mirabilia corã nos, raptus est à nobis. Et dixit ad eos Aaron: Aequo animo estote, Moyses enim ueniet, & appropiabit nobis iudiciũ, & legem illuminabit nobis, & superexcellentiã dei exponet de ore suo, constituens iustitias generi nostro. Et hæc loquente eo, non obaudierunt ei, ut compleretur uerbum, quod dictum est in tempore quo peccauit populus ædificans turrim, cum dixit deus: Et nunc nisi prohibeam eis, omne quod præuiderint sibi facere, præsument deterius. Timens autem Aaron, quoniam uirtutificati erant populi ualde, dixit ad eos: Afferte nobis inaures mulierum uestrarum. Et petierunt uiri unusquisque mulierem suam, & statim dederunt, & miserunt eas in ignem. Et effigiata sunt in figuram, & exiuit uitulus conflatilis. Et dixit dominus Moysi: Festina hinc, quoniam corruptus est populus, & præuaricatus est uias meas, quas præcepi ei. Quid si completæ fuissent sponsiones, quas spopondi patribus uestris, quando dixi eis: Semini uestro dabo terram hanc, in qua habitatis? Ecce enim nec dum ingressus est in terram, etiam portans iudicium, & reliquerunt me. Et ideo scio quia si ingressi fuerint in terram ipsam, maiores iniquitates operabuntur. Et nunc quoque relinquam eos, & conuersus iterum concordabor eis, ut ædifice- *Vitulus conflatilis ex inauribus.*

C tur mihi domus in eis, quæ & ipsa iterum deponetur, propter quod peccaturi sunt in me. Et erit mihi hominum genus tanquam stillicidium urcei, & tanquam sputum æstimabitur. Et festinans Moyses descendit, & uidit Vitulum, & respexit in tabulas, & uidit quoniam non erant scriptæ, & festinans confregit eas. Et apertæ sunt manus eius, & factus est similis mulieri parturienti in primitiuis suis; quæ cum tenetur in doloribus, & manus eius super pectus illius, & uirtus nō erit quæ adiuuet partum eius. Et factum est post horam unam, dixit in sensu suo: Non usque ad uictoriam possidet amaritudo, aut in sempiternum præualet malum. Et nunc exurgam, & confortabo lumbos, quomodo si peccauerunt, non inuano erunt quæ sursum enarrata sunt mihi. Et exurgens cōfregit Vitulum, & misit eum in aquam, & potauit populum. Et factum est si quis habuit in uolūtate sensus sui, ut perficeretur uitulus, abscidebatur lingua eius, si quis uero coactus in timore consenserat, splendebat uisus eius. Et tunc ascendit Moyses in montem, & orauit dominum, dicens: Ecce nunc tu deus, qui plantasti uineam hanc, & dedisti radices eius in abyssum, & sarmenta eius extendisti usque ad sedem tuam altissimam, respice in isto tempore, quia uinea ista emisit fructum suum, & non cognouit cultorem suum. Et modo si irasceris in uineam tuam, & eradices eam de abysso, & arefacias sarmenta eius de sede tua altissima & æterna, non ultra iam ueniet abyssus ut nutriat eam, nec thronus tuus ut refrigeret uineam tuam, illam quam incendisti. Tu es enim, qui omne lumen es, & domum tuam ornasti lapidibus preciosis, & auro, & aromatibus, & iaspide, & lignis balsami, & cinnamo, & radicibus myrrhæ, & costi. Inspersisti domum tuam, & diuersis escis, & suauitate diuersi potus saturasti eam. Si ergo non misertus fueris uineæ tuæ, omnia domine inuano facta sunt,
D & non habebis qui te glorificet. Nam etsi aliam uineam plantaueris, nec hæc tibi credet, eò quod priorem dissipasti. Si enim relinquens reliqueris seculum, & quis faciet tibi quod locutus es tanquam deus? Et nunc contineatur furor tuus à uinea, maius quod à te prædictum est, & quod dicendum est, & non fiat inuano labor tuus, nec in uilibus distrahatur hæreditas tua. Et dixit ei deus: Ecce misericors factus sum iuxta sermones tuos. Excide itaque tibi duas tabulas lapideas, de eo loco unde excideras priores, & rescribe in eis iustitias quæ erant in primis. Et festinauit Moyses, & fecit omnia quæ præcepit ei deus. Et descendens fecit tabulas, & uasa eius, & arcam, & lucernam, & mensam, & thuribulum holocaustomatum, & hippomidem, & logion, & lapides preciosos, & labrum, & bases, omniaq́; quæ ei ostensa sunt. Et composuit uniuersa uestimenta sacerdotum, præcinctoriam quoque, & cæteras, & citharam, & lamina aurea, & coronam sanctam, & oleum unctionis sacerdotum, & ipsos sacerdotes sanctificauit. Et completis omnibus, uniuersos eos operuit nubes. Tunc exclamauit Moyses ad dominum, & locutus est ei deus de tabernaculo, dicens: Hæc est lex thuribuli in qua immolabitis mihi, & exorabitis pro animabus uestris. De his autem ex quibus offeretis mihi, offerte de pecoribus uitulum, & ouem, & capram: nam de auibus turturem, & columbam. Et si facta fuerit in terra uestra lepra, & erit ut purgetur leprosus, accipient domino duos pullos uiuos, & lignum cedrinum, & Hyssopum, & coccinum, & accedet ad sacerdotem, & occidet unum, unum autem seruet, & statuet leprosum in omnibus quæ præcepi in lege mea. Et erit cum obuiauerint uobis tempora, sanctificabitis me in die festiuitatis, & iucundabimini in conspectu meo in festiuitate Azymorum, & constituetis in conspectu meo panem,

A nem, celebrantes festiuitatem memorialem, quia in ea die existis de terra Aegypti. Et in festiuitate hebdomadis, constituetis ante conspectum meum panem, & facietis mihi oblationem pro fructibus uestris: Nam festiuitas psalphingarũ in oblationẽ erit pro speculatoribus uestris, in eo quod præspexi creaturam memores sitis totius orbis per initia. Ostendentibus uobis, agnoscã numerum mortuorũ, & natorum per ieiunium misericordiæ. Ieiunabitis enim mihi pro animabus uestris, ut compleantur sponsiones patrũ uestrorum. Et festiuitatem Scenophegiæ afferte mihi, & accipietis mihi fructum ligni speciosum, & ramũ palmæ, & salicum, & cedrũ, & ramos myrrhæ: & memor ero in pluuia totius terræ, & constituetur modus temporũ, & cõstituam astra, & præcipiã nubibus, & sonabunt uenti, & percurrent coruscationes, & erit turbo tonitruũ, & hoc erit in signum sempiternũ. Et rorem dabunt noctes, sicut locutus sum post diluuium terræ. Tunc præcepit ei de anno uitæ Noë, & dixit ad eum: Hij sunt anni quos disposui post hebdomadas, in quibus uisitaui ciuitatem hominũ, in quo tempore ostendi eis locũ generationis, & colorem. Et dixit: Hic locus est, quẽ docui protoplastũ, dicens: Si non transgredieris quæ tibi mandaui, omnia sub te erunt. Ille autẽ transgressus est uias meas, & suasus est de muliere sua, & hæc seducta est de colubro. Et tũc constituta est mors in generationes hominũ. Et adiecit dominus adhuc ostendere uias paradisi, & dixit ei: Hæc sunt quæ perdiderunt homines, non ambulantes in eis, quoniã peccauerunt in me. Et præcepit ei dominus de saluatione animarũ populi, & dixit: Si in uijs meis ambulauerint, non relinquã eos, sed miserebor eis semper, & benedicã semen eorum, & festinabit terra dare fructum suum, & pluuia erit eis in lucrificationem, & nõ

B sterilizabit. Sciens autẽ scio, quoniã corrumpent uias suas, & relinquam eos, & obliuiscentur testamenta quæ disposui patribus eorum, & ego tamen nõ in sempiterno obliuiscar eos. Ipsi enim scient in nouissimis diebus, quoniam pro peccatis eorum derelictum est semen eorum, quia fidelis sum in uijs meis. Tũc dixit ad eum deus: Incipe inspicere plebem meam à XX. annis, & supra usq; ad XL. annos, ut ostendam nationibus uestris, quantum annuntiaui patribus eorum in terra aliena. Quomodo quinquagesima parte eleuaui eos de terra Aegypti, quadraginta autem & nouem partes mortuæ sunt in terra Aegypti. Dum insisteris eos, & cum inspexeris, scribe numerum eorum, donec adimpleam omnia quæ locutus sum patribus eorum, & donec constituam eos in terra sua confidenter: quia nullum uerbum de quibus locutus sum patribus eorum minueram, ex his quæ dixi eis: Semen uestrum tanquam stellæ cœli erit in multitudine. In numero ingredientur in terrã, & in modico tempore sine numero efficientur. Et tunc descendit Moyses, & numerauit eos, & erat numerus plebis DCIIIIM DL. Plebem autẽ Leui non dinumerauit cũ eis, quoniã sic præceptum erat ei, sed enumerauit eos qui supra L. annos erant. Quorum numerus erat XLVIIM CCC. Et dinumerauit adhuc qui infra uiginti annos, & factus est numerus eorũ DCCCLM DCCCL. Et tribum Leui perspexit, & factus est omnis numerus eorum CXX CCXD DCXX CC DCCCC. Et nuntiauit Moyses numerum eorum deo. Et dixit ad eum deus: Hij sunt sermones quos dixi patribus eorum in terra Aegypti, & posui numerum in annis CCX. omnibus qui uiderunt mirabilia mea. Et factus est numerus omnium nouies milies decem milia, ducenties nonaginta & quinque milia hominum, præter mulieres. Et mortificaui omnem multitudinem eorum, quia non crediderunt mihi. Et superfuit quinquagesima pars de eis, & sanctificaui

ctificaui eos mihi. Propterea præcipio generationi plebis meæ, ut dent mihi decimationes de fructibus suis, ut sit in conspectu meo in memoriam, quantos labores abstuli ab eis. Et ut descendit Moyses, & annuntiauit plebi hæc, plorauerunt & luxerunt, & habitauerunt circa eremum annis duobus. Et misit Moyses exploratores explorare terram XII. uiros: sic enim ei præceptum erat: Qui ut ascenderunt, & conspexerunt terram, reuersi sunt ad eum, & deposuerunt fruges de fructibus terræ, & contribulauerunt cor populi, dicentes: Non poteritis hæreditare terram, quoniam ferreis uectibus clausa est à potentibus suis. Duo autem uiri de duodecim non ita locuti sunt, sed dixerunt: Sicut possunt ferra dura superare astra: aut sicut uincunt arma coruscationes, aut extinguũtur tonitrua à uolatilibus, sic poterunt isti repugnare domino. Videbant enim quoniam in ascensu eorum coruscationes lucebant astrorum, & sequebantur tonitrua cõsonantia eis. Et hæc nomina eorum, Chaleb filius Iessone, filij Beri, filij Batuel, filij Galipha, filij Cenen, filij Selunun, filij Selon, filij Ride. Secundus, Iesus filius Naue, filij Eliphat, filij Gal, filij Nephelien, filij Emon, filij Saul, filij Dabra, filij Effrem, filij Ioseph. Plebs autem non audierunt uocẽ duorum, sed conturbati sunt ualde, & locuti sunt, dicentes: Nunquid hæc sunt uerba, quæ locutus est nobis deus, dicens: Inducam uos in terram fluentem lacte & melle? Et quomodo nunc eleuat nos, ut incidamus in romphæam, & mulieres nostræ erunt in captiuitatem? Et his dictis, subito apparuit gloria dei, & dixit Moysi: Sic perseuerat populus, ut omnino non exaudiat me? Ecce nunc in uano non erit cogitatio quæ exiuit de me, præmittam angelum iræ meæ in ipsos, ut contribulet corpora eorum igni in eremo: Ego autem mandabo angelis meis, qui custodiunt eos, ut non rogent pro eis, quia animas eorum includam in thesauros tenebrarum, & dicam seruis meis patribus eorum: Ecce hoc est semen cui locutus sum, dicens: Adueniet semen uestrum in terram non suam, & gentem cui seruierit ego iudicabo, & compleui uerba mea, & tabefeci inimicos eorum, & subieci angelos sub pedibus eorum, & nubem posui in tabernaculum capitis eorum, & præcepi mari, & disruptis ante faciem eorũ abyssis steterunt muri aquarum. Et nihil simile factum est uerbo huic, ex qua die dixi: Congregentur aquæ sub cœlo in locum unum, usque in hunc diem, & eduxi eos. Inimicos autem eorum interfeci, & adduxi eos in conspectu meo usque ad montem Sina. Et inclinaui cœlos, & descendi incendere lucernam populo meo, & creaturæ ponere terminos. Et docui eos, ut facerent mihi sanctimonia, ut habitarem in eis, ipsi autem dereliquerunt me, & increduli facti sunt uerborum meorum, & euanuit sensus eorum. Et nunc ecce uenient dies, & faciam eis sicut uoluerunt, & corpora eorum deijciam in eremo. Et dixit Moyses: Nunquid antequam semen acciperes, quo hominem faceres super terram, ego constitui uias eorum? Et ideo nunc sustineat nos misericordia tua usque in finem, & pietas tua in longitudinem dierum. In tempore illo præcepit illi de fimbrijs. Et tunc restitit Choreb, & ducenti uiri cum eo, & locuti sunt, dicentes: Quid si ponitur nobis lex insufferibilis? Et iratus est deus, & dixit: Ego præcepi terræ, & dedit mihi hominem, & nati sunt ei in primis duo filij: & surrexit maior, & occidit minorem, & festinans terra deglutiuit sanguinem eius. Ego autem expuli Cain, & maledixi terræ, & locutus sum Sion, dicens: Non adijcias ut deglutias sanguinem. Et nunc fortiter contaminatæ sunt cogitationes hominũ. Ecce ego præcipio terræ, & deglutiet corpus & animam pariter, & erit habitatio eorum in tenebris, & in perditione, & non morient, sed tabescent, quousque

rememorabor

A rememorabor seculi. Et ero innouans terram, & tunc morientur & nõ uiuent, & auferetur uita eorum de numero omniũ hominum, & non respuet eos infernus ultra, & perditio eorũ non rememorabitur, & erit exitus eorum sicut tribus gentium, quarum dixi non memorabor, id est castra Aegyptiorum, & gentem quam perdideram aqua diluuij, & deglutiet eos terra, & nõ adijciam amplius. Et loquente Moyse omnia uerba hæc populo, adhuc diffidẽs erat Choreb, & uiri eius: Et misit Choreb conuocari septem filios suos, qui non fuerunt cũ eo in consilio. Illi autem mandauerunt ei dicentes: Sicut imaginẽ non ostendit pictor per artem, nisi ante doctus fuerit, ita nos legem fortissimi accipientes, quæ docet nos uias eius, nõ intrabimus in eas, nisi ut in eis ambulemus. Pater nos nõ genuit, sed fortissimus nos plasmauit. Et nunc si ambulauerimꝰ in uijs eius, erimus filij sui. Si autem tu diffidens es, ingredere uiam tuam: Et non ascenderunt ad eũ. Et factum est post hæc aperta est terra corã ipsis, & miserunt ad eum filij eius dicẽtes: Si adhuc instat furor tuus, quis te adiuuabit in die perditionis tuæ? Et non audiuit eos, & aperuit terra os suũ, & deglutiuit eos, & domos eorum. Et motum est quater fundamentũ terræ, ut deglutiret homines, sicut præceptũ fuerat ei. Et suspirauit post hæc Choreb, & Synagoga eius, quousqꝫ redderetur firmamentum terræ. Synagogæ autẽ plebis dixerunt Moysi: Nõ possumus manere in † Syna loci huius, unde glutitus est Choreb, & uiri eius. Et ille dixit ad eos. Tollite de gyro eorum tabernacula uestra, nec cõiungamini peccatis eorum. Et fecerunt sic. Tunc ostensum est genus sacerdotale in electione tribus, & dictum est Moysi: Accipe per duodecim tribus singulas uirgas, & pone eas in tabernaculo, & tunc ad quem locuta fuerit gloria mea, ipsius uirga florebit, & auferam murmurationem de populo meo. Et fecit sic Moyses, & posuit XII. uirgas, & processit uirga Aaron, & protulit florẽ, & fecit semen amigdali. Erat autem illa similitudo quæ tunc nata est, similis operi quod operabatur Israël, dum esset in Mesopotamia apud Laban Syrum: quando tulit uirgas amigdalinas, & posuit eas in congregationem aquarum, & ueniebant pecora bibere, & diuidebantur per uirgas decoriatas, & pariebant albos hœdos, & guttis aspersos, & uarios. Propterea similis facta est Synagoga populi gregi ouiũ, & sicut pariebant pecora secundũ amigdalinas uirgas, sic constitutũ est sacerdotium per uirgas amigdalinas. *In illo tempore, interfecit Moyses* Seon & Og reges Amorreorũ, & hæreditauit omnem terram eorum populo suo, & habitauerũt in ea. Balac autem erat rex, Moab inhabitans contra eos, & timuit ualde, & misit ad Balaam filium Beor interpretem somniorum, qui habitabat in Mesopotamia, & mandauit ei dicens: Ecce ego scio, quomodo in regno patris mei Epher, cum expugnarent eum Amorrei, maledixisti eos, et traditi sunt in conspectũ eius: Et modo ueni, & maledic populum istũ, quoniam multus est super nos, & honorificabo te nimium. Et dixit Balaã: Ecce placuit Balac, & nescit, quoniã non ita est consiliũ dei, sicut consiliũ hominis. Ipse autẽ non nouit, quoniam spiritus qui nobis datus est, in tempore datus est, uiæ autẽ nostræ non sunt directæ, nisi uelit deus. Et nunc expectate hic, et uidebo quid mihi loquatur dominus in hac nocte. Et dixit ad eũ deus per noctẽ: Qui sunt uiri, qui uenerunt ad te? Et dixit Balaam: Vt quid dñe tentas genus hominũ? Hi ergo non possunt sustinere, quoniam tu plus scis quæ habentur in seculo, antequã fundares illud. Et nunc illumina seruũ tuum, si rectũ est ut proficiscar cum eis. Et dixit ad eum: Nõnne de hoc populo locutus sum Abrahæ in uisu, dicens: erit semen tuũ tanquam sydera cœli, quando leuaui eũ super firmamentum, & ostendi

† *sinu fortasse legendũ est.*

B

Virga Amigdalina.

C ostendit ei omniū astrorū dispositiones, & filiū eius petij in holocaustomata? Et adduxit eum ut cōponeretur in sacrario, ego autē reddidi eum patri suo. Et quia non contradixit, facta est oblatio eius in conspectu meo acceptabilis, & pro sanguine eius elegi istos. Nónne de hoc dixi, ego reuelabo Abrahæ omnia quæ ego facio? Et Iacob, cum luctaretur in puluere cū angelo, qui stabat super hymnos, non dimisit eū donec benediceret illum? Et nunc ecce tu cogitas proficisci cum eis, ut maledicas quos elegi? Quod si maledixeris eos, quis erit qui benedicet te? Et surrexit Balaā mane, & dixit: Proficiscimini uiam uestrā, quoniam non uult me deus uenire uobiscum. Et profecti sunt, & retulerunt Balac quæ dicta fuerant de Balaam. Et adiecit Balac mittere alios uiros ad Balaam, dicens: Ecce ego scio, quoniam, cum offeras deo holocaustomata, reconciliabitur deus hominibus, & nunc appone adhuc ut petas à domino tuo, & roges in holocaustis quantis uoluerit. Quod si forte propitiabitur malis meis, habebis mercedem tuam, tum & deus accipiet oblationes suas. Et dixit ad eos Balaam: ecce inspiciens est filius Ephor, & nescit quoniā inhabitat in gyro mortuorū, & nunc expectate hac nocte, & uidebo quid mihi dicat deus. Et dixit ad eum deus: Vade cum eis, & erit uia tua in scandalum, & ipse Balac erit in perditionem. Et leuauit se mane, & profectus est cum eis, & uenit asina eius in itinere eremi, & uidit angelum, & aperuit oculos Balaam, & uidit angelum, & adorauit eū in terra. Et dixit ad eum angelus: festina, & uade, quia quæ dixeris fient ei. Et uenit in terrā Moab, & ædificauit sacrariū, & obtulit oblationes, & cum uidisset partē populi, non permansit in eo spiritus dei. Et tulit parabolam eius, & dixit: Ecce adduxit me Balac ad montē dicens: Veni irrue in ignē hominum

D istorum, quem aquæ extinguent non sustineo, ignem uero qui absorbet aquā, quis sustinebit? Et dixit illi, facilius est tollere fundamenta, & omne fastigium eorum, & extinguere lumen solis, & intenebriscare lumen lunæ, quàm qui uoluerit eradicare plantaginē fortissimi, aut exterminare uineam eius. Et ipse nesciuit quoniam ideo elatus est sensus eius, ut festinet perditio eius. Ecce enim uideo hæreditatē quam ostendit mihi fortissimus in nocte, & ecce dies ueniēt, & admirabitur Moab quæ accidunt ei, quoniam uoluit Balac muneribus persuadere fortissimum, & pecunijs emere dogma. Nónne oportebat te interrogare, quæ misit in Pharaonē, & in terram eius: propter quod uoluit in seruitutem redigere eos? Ecce uinea obumbrans in desiderio multo, & qui zelabitur quoniam non marcescit. Si autem quis dixerit in cōsilio suo, quoniā inuano laborauit fortissimus, aut superflue elegit eos, ecce nunc uideo salutem liberationis quæ futura est. Et continens eos retineo in sonis uocis meæ, & non possum dicere quæ uideo oculis meis, quia modicū mihi superest sancti spiritus, qui manet in me, quomodo cognoui, & per qđ suasus sum à Balac, perdidi tēpus uitæ meæ: Ecce adhuc uideo hæreditatē dissolutionis populi huius, & splēdet super splendorem fulgorū lumē eius, & leuior cursus eius sagittis. Et ueniet tempus, & suspirabit Moab, & infirmi erunt seruiētes Cham: qui hæc cogitauerūt super eos. Ego autē stridebo dentibus, pro eo qđ deductus sum, & transgressus sum quæ dicta sunt ad me nocte. Et prophetia mea manifesta permanebit, & uerba mea uiuent, & sapientes & intelligentes uerba mea memorabunt, quoniā ego cum maledixi perij, benedixi autē, & non sum benedictus. Et hæc dicēs tacuit. Et dixit Balac: Fraudauit te deus tuus multorū munerum meorū. Et tunc dixit ad eum Balaam: Veni, & consiliemur quid facias eis, elige speciosas mulieres, quæ sunt in nobis, & quæ in Mazia, & statue eas ante eos nudas, & ornatas auro, &

A ro,& lapidibus preciosis,& erit cũ uiderint & concubuerint cũ illis,peccabunt
domino suo,& incident in manus uestras,quia aliter expugnare eos nõ potes.
Et his dictis, auertit se Balaam,& reuersus est in locũ suũ. Et post hæc seductus
est populus post filias Moab: fecit enim Balac omnia quæ ostendit ei Balaam.
Et in tempore illo occidit Moyses populos, & media spolia eorum diuisit po-
pulo, & cœpit manifestare eis uerba legis, quæ locutus est eis in Oreb deus,
& locutus est ad illos dicens: Ecce ego dormio cum patribus meis,& eã ad po-
pulum meũ. Noui autẽ quia surgentes relinquetis disposita uobis per me uer-
ba,& irascetur deus in uobis,& derelinquet uos, & discedet de terra uestra, &
adducet super uos odientes uos,& principabuntur uobis nõ usq; in finẽ, quia
rememorabitur testamẽti quod disposuit ad patres uestros. Tunc aũt & uos,&
filij uestri, & omnes generationes uestræ resurgent post uos, & quærent diem
mortis meæ, & dicent in corde suo: Quis dabit nobis pastorem unũ sicut Moy-
ses,aut iudicem tanquã filijs Israël, qui in omni tempore oret pro peccatis no-
stris,& exaudiatur pro iniquitatibus nostris? Ego autẽ hodie testor uobis cœ-
lum & terram: quia cœlum hoc audiet,& terra perspiciet auribus: quia deus re-
uelabit finem orbis,ut uobiscũ disponat super excelsa sua, & incendens in uo-
bis sempiternam lucernam,& recordabimini iniqui. Cũ autẽ locutus sum uo-
bis,respondistis uos dicentes: Omnia quæ locutus est nobis deus,faciemus &
audiemus. Si autẽ transgressi fuerimus,aut corruperimus uias nostras,uocabis
super nos testem, & abscidet nos: Scitote autẽ quoniã panem angelorũ man-
ducastis XL annis,& nũc ecce ego benedico tribus uestras,antequã finis me-
us ueniat. Vos autẽ scitote laborẽ meũ quem laboraui uobiscũ,ex quo ascen-
distis de terra Aegypti. Et his dictis,locutus est ad eum deus tertio dicens: Ecce
B tu proficisceris dormire cum patribus tuis. Exurget autẽ populus hic & requi-
ret me, & obliuiscetur legẽ meã in qua illuminaui eum, & relinquã ad tempus
semen eorũ. Tibi autẽ ostendam terram priusquam moriaris,sed non ingredie
ris ibi in hoc seculo,ne uideas sculptilia in quibus incipiet populus hic inplana
ri & deuiari. Demonstrabo tibi locum, in quo mihi seruiet annos DCCXL.
& post hæc tradetur in manus inimicorum suorum, & demolientur eum, &
circundabunt eum alienigenæ,& erit in illa die secundũ diem illum in quo cõ-
triui tabulas testamenti,quas disposui ad te in Oreb, & peccantibus illis, euo-
lauit ex eis quod erat scriptum. Dies autem erat septima decima mensis quarti.
Et ascendit Moyses in montem Oreb,sicut præceperat ei deus,et orauit dicens:
Ecce ego quidẽ compleui tempus uitæ meæ, & cõpleui annos CXX. Et nunc
peto,misericordia tua cũ populo tuo, & miseratio tua cũ hæreditate tua solide-
tur dñe,& longanimitas tua in loco tuo super electionis genus,quoniã tu præ-
omnibus dilexisti eos. Et tu scis quoniã ego erã pastor ouium, & cũ pascerem
gregẽ in eremo,adduxi eos usq; in montẽ tuũ Oreb,& tunc primũ uidi angelũ
tuũ ignitũ de rubo,tu autẽ uocasti me de rubo,& ego timui,& declinaui faciem
meã,& misisti me ad eos,& liberasti eos de Aegypto: inimicos autẽ eorum de-
mersisti in aquã,& dedisti eis legẽ,& iustitias in quib' uiuent. Quis est aũt ho-
mo qui tibi nõ peccauit? Quomodo cõstabilietur hæreditas tua: si nõ misertus
fueris eis? Aut quis adhuc nascet' sine peccato? Emendabis aũt eos in tẽpore,
& nõ in ira. Tũc ostendit ei dñs terrã,& omnia quæ sunt in ea,& dixit: Hæc est
terra quã dabo populo meo. Et ostendit ei locũ unde eleuant nubes aquã,ad ir-
rigandũ oẽm terrã, & locũ unde accipit fluuius irrigationẽ,& terrã Aegypti,&
locum firmamenti, unde bibet sola terra sancta. Et ostendit ei locũ unde pluit

C manna populo, usq; ad semitas paradisi. Et ostēdit ei mensuras sanctuarij, et numerū oblationū, & signa in quibus incipiāt inspicere cœlū, & dixit: Hæc sunt quæ prohibita sunt generi hominū, quoniā peccauerunt sibi. Et nunc uirga tua in qua facta sunt signa, erit in testimonia inter me & populū meū. Et cū peccauerint irascar eis, et memorabor uirgæ tuæ, & parcā eis iuxta misericordiā meā. Et erit uirga tua in cōspectu meo in cōmemoratione omniū dierū, & similabitur arcui in quo disposui testamentū ad Noë, cū exiret de arca, dicēs: dabo arcum meum in nubē, & erit in signū inter me & homines, ne ultra sit aqua diluuij in omnē terrā. Te aūt accipiā inde, & glorificabo te cū patribus tuis, & requiē dabo tibi in dormitione tua, & sepeliā te cū pace, & lugebunt te omnes angeli, & militiæ cōtristabuntur. Nullus autē angelorū nec hominū sciet sepulchrū tuū, in quo incipies sepeliri, donec uisitē seculū, & excitabo te & patres tuos de terra Aegypti, in qua dormietis, & uenietis simul, & habitabitis inhabitationem immortalē, quæ non tenetur in tempore. Cœlū autem hoc erit in cōspectu meo tanquā nebula currens, & tanquā dies transiens externus. Et erit cū appropinquauerit uisitare orbē, iubebo annis, & præcipiā temporibus, & breuiabuntur, & accelerabuntur astra, & festinabit lumen solis in occasum, & nō permanebit lumen lunæ, quoniā festinabo excitare uos dormientes, ut quem ostendi tibi locum sanctificationis, in eo habitent omnes qui possunt uiuere. Et dixit Moyses: Si adhuc potero petere dñe de te iuxta multitudinē misericordiæ tuæ, nō indigneris mihi, & ostēde mihi quanta quātitas tēporis transijt, & quāta remansit. Et dixit ad eū: Istic mel apex magnus momēti plenitudo & ciati guttū, & oīa cōpleuit tempus: quatuor em̄ semis transierūt, & duæ semis supersunt. Et audi

Gene. 9 (margin, beside "arcui in quo disposui testamentū ad Noë")

Deut. ult. (margin, beside "militiæ cōtristabuntur")

D ens Moyses repletus est sensu, & mutata est effigies eius in gloria, & mortuus est in gloria secundū os dñi, & sepeliuit eū iuxta qđ promiserat ei, & luxerunt angeli in morte eius, & præcedebant eū fulgura, & lampades, & sagittæ, omnes unanimes, & in illa die nō est dictus hymnus militū pro recessu Moysi, nec fuit talis dies ex eo quo fecit deus hominē super terrā, nec erit talis adhuc in sempiternū, ut humilietur ꝓ hominib⁹ hymnus angelorū, quoniā ualde amauit eū, & sepeliuit eū ꝑ manus suas sup̄ excelsā terrā, et in lumine toti⁹ orbis. Et in tēpore illo disposuit deus testamentū suū cū Iesu filio Naue, qui remāsit de uiris explorantiū terram: quoniā sors exierat in eos, ut non uiderent terrā, eò quod male locuti fuerant de ea, & propter hoc defuncta est generatio illa. Tunc dixit deus ad Iesum filiū Naue: Vt quid luges, & ut quid speras in uanum, cogitans quod Moyses adhuc uiuet? Et ideo superflue sustines, quoniā defunctus est Moyses. Accipe uestimenta sapientiæ eius, & indue te, & zona scientiæ ipsius præcinge lumbos tuos, & immutaberis, & eris in uirum aliū: Nónne pro te locutus sum Moysi seruo meo dicens: iste ducet populum meū post te, et in manū eius tradā reges Amorreorū. Et accepit Iesus uestimēta sapientiæ, & uestiuit se, & zona intelligētiæ præcinxit lumbos suos. Et factū est cū uestiret se ea, incensa est mens eius, & spiritus eius cōmotus est, & dixit populo: Ecce prima generatio defuncta est in eremo, eò quod cōtradixerint deo suo. Et ecce nūc uos omnes duces scitote hodie, quia si proficiscimini in uijs dei uestri, dirigentur semitæ uestræ. Si aūt nō obaudieritis uoci eius, & similes fueritis patrib⁹ uestris, corrumpentur opera uestra, & uosipsi cōfringemini, & ꝑibit de terra nomē uestrū. Et ubi erūt uerba quæ locut⁹ est deus patrib⁹ uestris? Nam etsi dixerūt gentes forsitan: defecit deus, quoniā nō liberauit populū suū, agnoscentes tamē qđ elegerit sibi plebes alias, faciēs cū eis mirabilia magna, tunc intelligēt quoniā ꝑsonā nō accepit.

fortissimus.

A fortissimus. Sed q̃a peccastis per extollentiã, ideo abstulit uirtutẽ suã à uobis, & subiecit uos. Et nunc exurgentes ponite cor uestrũ, ut ambuletis in uijs dñi uestri, & diriget uos. Et dixerunt ad eum populi: Ecce nos scimus hodie quæ prophetauerunt Eldat & Modat, in diebus Moysi dicentes: Post requietionẽ Moysi, dabitur principatus Moysi Iesu filio Naue. Et non zelatus est Moyses, sed gauisus est in auditu eorum: & ex hoc crediderunt omnes populi, quoniã tu his ducatum agas, & diuides eis in pace terrã: Et nunc etiã si fuerit cõflictus, confortare & uiriliter age, quoniam tu solus in Israël principaberis. Et hæc audiens Iesus, cogitauit ut mitteret in Iericho exploratores. Et conuocauit Cenez, & Seeniamian fratrem, duos filios Caleph, & dixit ad eos dicens: Ego & pater uester missi sumus per Moysen in eremo, & ascendimus cum cæteris decem uiris: Et reuertentes illi male locuti de terra, & dissoluerunt cor populi, & dissipati sunt ipsi, & cor populi cum eis: Ego autem & pater uester soli compleuimus uerbum domini, & ecce uiuimus hodie: Et nunc mittã uos inspicere terram Iericho, imitamini patrẽ uestrum, & uiuetis & uos. Et ascendentes inspexerunt ciuitatẽ. Et ut renuntiauerũt uerbum, ascenderunt populi, & expugnauerunt ciuitatẽ, & incenderunt eam igni. Et postq̃ defunctus est Moyses, desijt manna descendere filijs Israël: & tunc cœperũt manducare de fructibus terræ. Et hæc sunt tria, quæ dedit populo suo deus, propter tres homines, id est, puteũ aquæ myrrhæ pro Maria: & columnã nubis pro Aaron: & manna pro Moyse. Et finitis his tribus, ablata sunt hæc tria dona ab illis. Populus autẽ & Iesus pugnabant contra Amorreos: Et inualescente pugna super inimicos suos, per omnes dies Iesu consumpti sunt XXX. & IX. reges, qui habitabant terrã.

Fructus terræ post mortem Moysi.

B Et dedit Iesus in sorte terrã populo, unicuiq; tribui secundũ sortes, iuxta quod præceptũ fuerat ei. Tunc accessit ad eũ Caleph, & locutus est dicens: Scis quoniam ambo in sorte missi sumus de Moyse ire cum speculatoribus, & quia nos compleuimus sermonẽ dñi, ecce nos uiuimus modo, et nunc si est beneplacitũ ante oculos tuos, det Cinez filio meo in sortẽ territoriũ trium turriũ. Et benedixit eũ Iesus, & fecit sic. Et cum senuisset & ꝓcessior esset in diebus Iesus, dixit ad eũ deus: Ecce tu senescis, & ꝓcessior es dierũ, et terra facta est multa ualde, et nõ est qui sortiat̃ eam: Et erit ut post recessum tuũ cõmisceat̃ populus hic cum habitantibꝰ terrã, & seducẽtur post deos alienos, & derelinquã eos sicut testatꝰ sum in sermone meo ad Moysen, sed tu testare eis anteq̃ moriaris. Et dixit Iesus: Tu præ oĩbus scis dñe, quid agat cor maris anteq̃ irascat̃, & tu inuestigasti astra, & numerasti stellas, & constituisti pluuiã, tu scis sensum omniũ generationũ anteq̃ nascant̃: Et nunc dñe largire populo tuo cor sapiẽtiæ, & sensum prudẽtiæ: & erit cum dabis hæreditatibus tuis dispositiones istas, nõ peccabũt corã te, & tu nõ irasceris eis: Nonne hæc uerba sunt quæ locutus sum ante conspectum tuũ domine, cum furatus est Achiras de anathemate, & traditus est populus ante te, & ego rogãs in cõspectu tuo dixi: Nonne melius erat nobis dñe si mortui fuissemus in rubro mari, ubi demersisti inimicos nostros: aut si defuncti fuissemus in eremo, sicut patres nostri, q̃ tradamur in manꝰ Amorreorũ, ut exterminaremur semp, et circa nos uerbũ est, nihil mali erit nobis? quoniã etsi trãslata fuerit finis nostra in mortẽ, tu tamẽ uiuis, q̃ ante secula et post secula es: Et si nõ potest excogitare homo, ut ꝓponat generationẽ unam, uni dicit: corrũpit deus quẽ elegit sibi populũ, & ecce nos erimꝰ in inferno, tu tamẽ facies uerbum tuũ uiuũ: & nunc sustineat plenitudo miserationũ tuarũ populũ tuũ, et eligat hæreditas tua uerũ: q̃a ipse & generatio eius prĩcipabunt̃ populo tuo. Nonne pro eo

Gen. 49.

ne,p eo dixit pater noster Iacob,dicēs:Non deficiet princeps ex Iuda,neq; dux de femoribus eius. Et nunc cōfirma prædictos sermones,ut discant gētes terræ & tribus orbis,quoniā tu sempiternus es.Et adiecit dicens: O dñe,ecce dies ueniēt,& assimilabūtur domus Israël columbæ fœtāti, quæ collocās filios suos nō relinquet,nec obliuiscetur locū suū,sicut et isti cōuersi ab actibus suis,expugnabunt salutem quæ nascitur eis. Et descendit Iesus in Galgala,& ædificauit sacrariū lapidibus fortissimis, & nō intulit in eos ferrū, sicuti præceperat Moyses, & statuit lapides magnos in mōte Gebal, & dealbauit eos,& scripsit super eos uerba legis, manifesta ualde: Et cōgregauit omnē populū in unum,& legit in aures eorum omnia uerba legis. Et descendens cum eis,leuauit supra sacrariū sacrificia pacifica,& hymnizauerunt ualde, & leuauerunt arcam testamēti domini de tabernaculo cum tympanis,& choris,& nablis,& cum citharis, & psalterijs,& omni organo bene sonanti.Et erant sacerdotes & leuitæ ascendentes ante arcā,& iubilantes in psalmis: & posuerunt arcam ante conspectū sacrarij,& leuauerunt insuper sacrificia pacifica multa ualde,& psallebant unanimiter omnis domus Israël in uoce magna,dicens:Ecce cōpleuit dominus noster,quæ locutus est patribus nostris dicens: Semini uestro dabo terram fluentē lacte & melle: Et ecce induxit nos in terrā inimicorū nostrorū, & ipsos tradidit confractos corde in conspectu nostro, & ipse est deus qui mandauit patribus nostris in occultis animarū dicēs:Ecce fecit dominus omnia quæ locutus est ad nos in Oreb, & si custodiat cor nostrū uias eius, bene erit nobis, & filijs nostris post nos. Et benedixit eis Iesus,& dixit: Dabit dominus ut permaneat in eo cor uestrum per omnes dies, & non recedentes de nomine eius perseuerabit testamē-
D tum domini uobiscū, & non corrūpatur, sed ut ædificetur in uobis habitaculū dei,sicut locutus est, cum misit in hæreditatē suā cum iucunditate & hilaritate. Et factum est post hæc cum audisset Iesus & omnis Israël,q filij Ruben,& filij Gad, & dimidia tribus Manasse, qui habitabant circa Iordanē,ædificassent sibi altare,& immolarent sacrificia in eo,& fecissent sacerdotes in sacrario,cōturbati sunt omnes populi ualde, & uenerunt ad eos in Silon, & dixit ad eos Iesus,& omnes presbyteri dicentes: Quæ sunt hæc opera quæ facta sunt uobiscū, necdum habitantibus nobis in terra nostra? Nónne ista sunt uerba, quæ locutus est ad uos Moyses in eremo dicens: Videte, ne ingredientes in terram uestram exterminetis opera uestra, & corrumpetis omnem populum istum? Et nunc quare inimici nostri superabundauerunt, nisi quia uos corrumpitis uias uestras,& fecistis omnē conturbationē,& ideo collecti super nos,frangēt nos? Et dixerunt filij Ruben,& filij Gad,& dimidia tribus Manasse ad Iesum,& ad omnem populum Israël:Ecce nunc deus amputauit fructum uentris hominū, & posuit lumen,ut quæ in tenebris sunt uideant, quoniā ipse scit quæ in occultis sunt abyssi,& lumen cum eo permanet. Nunc scit dominus deus patrū nostrorum, si aliquis de nostris, aut nosipsi fecimus rem istam in uerbo iniquitatis, nisi pro posteris nostris,ut non separetur cor eorum à domino deo nostro, & ne dicant ad nos: Ecce nunc fratres nostri,qui trans Iordanē sunt,habent sacrarium,ut offerant oblationem in eo, nos autem in isto loco non habentes sacrarium, recedamus à domino deo nostro, quia prolongauit deus noster de uijs nostris, ne seruiamus ei. Et hæc dicentes diximus inter nos: Faciamus nobis sacrarium, ut sit eis animositas ad exquirendum dominum. Etenim aliqui ex nobis astantes & scientes, quia fratres uestri nos sumus, & innoxij stamus ante conspectum uestrum; Facite itaque quæ placent in oculis domini. Et dixit Iesus:

A xit Iesus: Nonne fortior est rex dominus super milia sacrificia? Et quare non docuistis filios uestros uerba domini, quæ audistis ex nobis? Quia si erant filij uestri in meditatione legis domini, non seducerentur sensus eorum post sacrarium manu factum. Aut non scitis quando uiduato ad modicum populo in eremo, ascendente Moyse ut acciperet tabulas, seductus est sensus eius, & fecit sibi idola? Et si non misericordia dei patrum uestrorum custos fuisset, omnes synagogæ factæ essent in fabulam, & diuulgarentur omnia peccata populi propter insipientiam uestram. Et ideo nunc euntes effodite sacraria quæ ædificastis uobis, & docete legem filios uestros, & erunt meditantes eam die ac nocte, ut fiat eis per omnes dies uitæ eorum dominus in testimonium & iudicem: Erit deus testis & iudex inter me & uos, & inter cor meum & cor uestrũ: quia si in astutia fecistis rem hanc, uindicabitur in uobis, propter quod uoluistis disperdere fratres uestros: Si autẽ in ignorantia fecistis, sicut dicitis, propter filios uestros misericors erit uobis deus. Et respondit omnis populus: Amen, amen. Et obtulit pro eis Iesus, et omnis populus Israël, mille arietes pro uerbis excusationis, & orauerunt pro eis, & dimisit eos cum pace. Et euntes destruxerunt sacrariũ, & ieiunauerũt, & plorauerunt ipsi & filij eorũ, & orantes dixerũt: Deus patrũ nostrorũ, & præscius cordis hominũ omniũ, tu scis, quia non factæ uiæ nostræ in iniquitate ante conspectũ tuum, sed nec deuiauimus à uijs tuis, sed tibi seruiuimus omnes: quia opera manuũ tuarum sumus: Nunc miserere testamenti tui filijs seruorũ tuorum. Et post hæc Iesus ascẽdit in Galgala, & leuauit tabernaculũ dñi, & arcam testamenti, & omnia uasa eius, & leuauit eam in Silo, & demonstrationẽ & ueritatẽ posuit ibi. Et tunc Eleazar sacerdos ministrans altari, conueniẽtes omnes qui ueniebant ex populo interrogãtes do-

B minũ, per demonstrationẽ instruebat eos, quoniam per hoc ostendebatẽ eis. In sacrario uero nouo, quod erat in Galgalis, constituit Iesus usq; in hodiernũ diẽ, quæ offerebantẽ à filijs Israël holocaustomata per singulos annos. Quousq; em̃ ædificaretẽ domus dñi Hierusalẽ, & offerretur in nouo sacrario, non prohibitus est populus offerre in eo: quia ueritas & demõstratio ostendebat omnia in Silo. Et quousq; poneretur per Solomonẽ arca in sacrario dñi, erant offerentes ibi usq; illam diem. Eleazar uero filius Naue disposuit populũ, & diuisit eis terrã, potens in uirtute. Et cum adhuc inimici Israël essent super terram, appropinquauerunt dies Iesu ut moreretẽ, & misit, et uocauit omnẽ Israël in omni terra eorũ cum mulieribus & filijs, & dixit ad eos: Congregamini ante conspectũ arcæ, & testamenti dñi in Silo, & disponã uobis testamentũ anteq; moriar. Et congregatis omnibus populis XVI. die mensis tertij ante conspectũ dñi in Silo cum mulieribus & filijs, dixit Iesus ad eos: Audi Israël: Ecce ego dispono ad uos testamentũ legis huius, quã disposuit dominus patrib⁹ nostris in Oreb, & ideo sustinete hic ista nocte, & uidete quid loquatẽ ad me pro uobis deus. Et expectantibus populis illa nocte, uisus est dñs Iesu in aromate, & dixit dicens: Secundũ sermones hos loquar ego huic populo. Et surrexit Iesus mane, & cõgregauit omnẽ populum, & dixit ad eos: Hæc dicit dominus: Vna petra erat unde effodi patrem uestrũ, & genuit uir scopuli illius duos uiros, quorum nomina sunt Abrahã & Nachor, & de dolatura loci illius natæ sunt duæ mulieres: quarum nomina sunt Sara & Melcha, & habitauerunt in unũ trans flumen, et accepit Abrahã Saram, & Nachor Melcham. Et cum seducerẽtur habitantes terrã, singuli quiq; post præsumptiones suas, credidit Abrahã mihi, & non est seductus cũ eis, & ego eum erui de flamma, & accepi eũ, & superduxi eum in omnẽ

terram

C terrã Chanaan, & dixi ei in uisu dicens: Semini tuo dabo terram hanc. Et dixit ad me: Ecce nunc dedisti mihi mulierẽ, & hæc sterilis est: Et quomodo habebo de mea petra cõclusa? Et dixi ad eũ: Accipe mihi uitulũ trimũ, & caprã triennã, & arietẽ trimũ, turturẽ & columbã. Et accepit hæc sicut præcepi ei. Ego aũt immisi in eum somnũ, & pauorẽ circundedi ei, & ante eum locũ ignis in quo expientur opera facientium iniquitatem in me, & faculas ostendi ignis, unde illuminabuntur iusti, qui crediderunt mihi. Et dixi ad eum: Hæc erunt in testimonio inter me & te, quoniam de conclusa dabo tibi semen: Et assimilabo te columbæ, quia accepisti mihi ciuitatem, quam incipient ædificare filij tui in conspectu meo. Turturem autem assimilabo Prophetis, qui de te nascentur. Et arietẽ assimilabo sapientibus, qui de te nascẽtur, illuminantibus filios tuos. Vitulum uero assimilabo multitudini populorũ, qui multiplicatus est per te. Capram assimilabo mulieribus, quarum aperiã metras, & parient. Hæc erunt in testimonium inter nos, quoniã non transgrediar uerba mea. Et dedi ei Isaac, & plasmaui eum in metra eius quæ eum genuit, & præcepi ei ut citius restituens eum redderet mihi in mense septimo: & propterea omnis mulier quæ pepererit septimo mense, uiuit filius eius, quoniam super eum uocaui gloriã meam, & nouum ostendi seculum: Et dedi Isaac Iacob & Esau: & dedi Esau terram Seir in hæreditatem: Iacob autem & filij eius descenderunt in Aegyptum: Et humiliauerũt Aegyptij patres uestros, sicut uos scitis, & memoratus sui patrum uestrorum, & misi Moysen amicum meum, & liberaui eos inde: inimicos autem illorum percussi, & eieci eos in manu excelsa, & deduxi eos per rubrum mare, & substraui sub pedibus eorum nubem, & eduxi eos per abyssum,

Septimo mense partus sunt uitales propter Isaac, qui hoc mense est editus.

D & adduxi eos sub montẽ Sina, & inclinaui cœlos, & descendi, & solidaui flammam ignis, & obturaui uenas abyssi, & impediui cursum stellarum, & cessaui sonos tonitruum, & extinxi plenitudinẽ uenti, & increpaui multitudinem nubium, & statui motus earum, & suspendi tempestatem militiarum, ut non corrumperem testamentũ meum, quoniam mouebantur in descensu meo omnia, & animabantur uniuersa in aduentu meo, & non permisi dissipari populum meum, sed dedi ei legem meam, & illuminaui eos, ut facientes hæc uiuant, & longæui fiant, & non moriantur. Et induxi uos in terram istam, & dedi uobis uineas, ciuitates quas non ædificastis habitatis, & compleui testamentum uestrum quod dixi patribus uestris. Et nunc si uos obaudieritis patres uestros, apponam cor meum in uobis in sempiternum, & obumbrabo uos, & non apponent inimici uestri expugnare uos, & erit terra uestra nominata in omnem orbem, & semen uestrum electum in medio populorum dicentiũ: Ecce populus fidelis, quia crediderunt domino, propterea liberauit eos dominus, & plantauit eos: Et ideo plantabo uos tanquam uineam desiderij, & regam uos tanquã gregem amabilem, & mandabo pluuiæ, & rori, & saturabunt uos in tempore uitæ uestræ. Erit autem & in finem uniuscuiusq; omnium uestrum sors in uita æterna, uobis & semini uestro, & accipiam animas uestras, & reponam eas in pace, quousq; compleatur tempus seculi, & reddam uos patribus uestris, & patres uestros uobis: & scient ipsi per uos, quoniam non in uano elegi uos. Hæc sunt uerba quæ locutus est dominus ad me nocte hac. Et respõderunt omnes populi, & dixerunt: Dominus est deus noster, & ipsi soli seruiemus. Et fecerunt epulationẽ omnes populi in illa die & innouatione, diebus XXVIII. Et post dies illos adiecit Iesus filius Naue congregare omnes populos, & dixit ad eos: Ecce nunc dominus est testatus in uobis hodie: Testatus sum uobis cœ

sitan

A lum & terram: quoniã si sustinetis seruire domino: si autem non uultis seruire ei, & uultis obaudire dijs Amorreorum, in quorum terra habitatis, dicite hodie in conspectu domini, & proficiscimini. Ego autẽ & domus mea seruiemus domino. Et leuauerunt omnes populi uocem suam, & plorantes dixerunt: Forsitan dignatus est deus, & in timore eius melius est nobis mori, quàm deleri de terra. Et benedixit Iesus filius Naue populos, & osculatus est eos, & dixit ad illos: Fiant uerba uestra in misericordiam ante dominũ nostrum, & mittet Angelum suum, & conseruet uos. Memores estote mei post mortem meã, & Moysi amici domini, & non recedant de uobis uerba testamenti, quæ disposuit ad uos per omnes dies: Et dimisit eos, & profecti sunt unusquisq; in hæreditatem suam. Iesus autem reposuit se in lectulo suo, & misit & uocauit filium Eleazari sacerdotis, & dixit ad eum: Ecce iam uideo oculis meis transgressionem populi huius, in quo incipient præuaricari: tu tamen uirtutifica manus tuas, in quo tempore es cũ eis. Et osculatus est eum, & patrẽ eius, & filios eius, & benedixit eum, & dixit: Dominus deus patrum uestrorum dirigat uias uestras, & populi huius. Et ut desijt loqui ad eos, complicuit pedes suos in lectũ, & obdormiuit cum patribus suis. Et posuerunt filij eius manus suas super oculos illius. Et tunc omnis Israël congregati sunt in unum, ut sepelirent eum, & planxerunt eum planctu magno, & hæc dicebant in planctu suo: Plangite super pennam aquilæ huius leuis, quoniã euolauit à nobis, & plangite super uirtutem catuli leonis, quoniam absconsus est à nobis. Et quis iens renuntiet iusto Moysi, quoniam habuimus quadraginta annis ducem similem ei? Et compleuerunt planctum suum, & sepelierunt eum manibus suis in monte Effraim,

Iesus filius Naue moritur.

B & reuersi sunt unusquisq; in tabernaculum suum. Et post mortem Iesu requieuit terra Israël. Et quærebant Allophili pugnare cum filijs Israël. Et illi interrogantes dominum dixerunt: Si ascendimus, & pugnamus contra Allophilos? Dixit eis deus: Si corde puro ascenditis, pugnate: si autem contaminatũ est cor uestrum, non ascendatis: Et adiecerunt interrogare, dicentes: Quomodo sciemus, si omne cor populi æquale sit? Et dixit eis deus: Mittite sortes in tribus uestras, & erit omni tribu qui uenerit in sortem, separetur in unam sortem, & tũc scietis cuius cor purum est, & cuius contaminatum sit. Et dixit populus: Constituamus prius in nobis ducem, & sic sortem mittamus. Et dixit eis angelus domini: Præponite. Et dixit populus: Quem præponemus, qui dignus sit domine? Et dixit eis angelus domini: Mittite sortem in tribu Caleb, & qui ostensus fuerit in sorte, ipse uobis principabitur. Et miserunt sortem in tribum Caleb, & exiuit sors ad Cenez. Et cõstituerunt eum principem in Israël. Et dixit Cenez populo: Adducite mihi tribus uestras, & audite uerbum domini. Et collecti sunt populi. Et dixit ad eos Cenez: Scitis quanta uobis mandauit Moyses amicus domini, ut non transgredimini legem in dextram uel in sinistram? Sed & Iesus qui post eum fuit princeps, easdem uobis mandauit. Et nunc ecce audiuimus de ore domini, quoniam cor uestrum contaminatum est, & præcepit nobis dominus, ut mittamus sortem in tribus uestras, ut sciamus cuius cor recessit à domino deo nostro. Nónne adducetur in populum indignatio iracundiæ? Prædico autem uobis hodie, quoniam etsi de domo mea aliquis exierit in sortem peccati, non saluabitur, sed igne cõcremabitur. Et dixit populus: Bonum uerbum dixisti facere. Et adduxit tribus in conspectu eius, & inuenti sunt de tribu Iuda CCC XL. & V. uiri. De tribu autẽ Ruben DLX. Nam de tribu Simeon DCC LXXV. Et de tribu Leui CL. Et de tribu Isachar DCLX. & V.

Cenez substituitur Iesu filio Naue.

C De tribu Zabulon DXL. & V. Et de tribu Gat CCCLXXX. Et de tribu Aser DCLXV. Et de tribu Manasse CCCCLXXX. Et de tribu Efraim CCCCXL. & VIII. Et de tribu Beniamin CCLX. & VII. Et factus est omnis numerus eorum, qui inuenti sunt sorte peccati VIM. CX. Et duxit eos omnes Cenez, & inclusit eos in carcere, quousque sciretur quid fieret de eis. Et dixit Cenez: Nonne de istis dixit Moyses amicus domini, dicens: Fortis est in uobis radix, germinans fel & amaritudinem? Et nunc benedictus dominus, qui reuelauit omnes uoluntates hominum istorum, nec patiebatur corrumpere populum in nequissimis operibus suis. Congregate ergo huc demonstrationem & ueritatem, & Eleazarum sacerdotem prouocate, & interrogemus per eum dominum. Et tunc Cenez & Eleazar, & omnes seniores, & omnis synagoga unanimes orauerunt, dicentes: Domine deus patrum nostrorum, reuela seruis tuis ueritatem, quoniam inuenimur nō credentes prodigijs quæ fecisti patribus nostris, ex quo eiecisti eos de terra Aegypti usque in hodiernum diem. Et respondit dominus, & dixit: Primum interrogate eos qui inuenti sunt, & confiteantur opera sua quæ astute agebant, & postea igne concremabuntur. Et adduxit eos Cenez, & dixit ad illos: Ecce nunc scitis quomodò confessus est Achiar, quando exiuit in sortem, & renuntiauit omnia quæ fecit: & nunc renuntiate nobis nequitias uestras, & adinuentiones. Et quis scit quoniam si dixeritis ueritatem nobis, & si modo moriamini, miserebitur tamē uobis deus, cum uiuificabit mortuos? Et dixit ei quidam eorū Elas nomine: Nunquid non iam aderit nobis mors, ut moriamur in igne? Dico autem tibi domine meus, nō sunt similes ullæ adinuentiones, quas nequiter gerimus. Si autem uolueris manifeste ueritatem interrogare, singulariter interroga uiros uniuscuiusque tribus, & sic sciet aliquis ex astantibus differētias peccatorum ipsorum. Et

D interrogauit Cenez eos qui erant de tribu sua, & dixerunt ad eum: Nos uoluimus imitari & facere uitulum, quem fecerant in eremo. Et post hæc interrogauit uiros de tribu Ruben, & dixerunt: Nos uoluimus immolare dijs habitantiū terram. Et interrogauit uiros de tribu Leui, & dixerunt: Nos uoluimus probare tabernaculum si sanctum esset. Et interrogauit derelictos de tribu Isachar, & dixerunt: Nos uoluimus interrogare per dæmones idolorum, si manifeste annuntiarent. Et interrogauit uiros de tribu Zabulon, & dixerunt: Nos uoluimus mādūcare carnes filiorum nostrorum, & scire si curam de ijsdem habet deus. Interrogauit derelictos de tribu Dan, & dixerunt. Nos docuerant Amorrei quæ ipsi agebant, ut doceremus filios nostros. Et ecce hæc abscondita sunt sub tabernaculo Elas, qui tibi dixit, ut interrogares nos. Mitte ergo, & inuenies ea. Et misit Cenez, & inuenit ea. Et post interrogauit eos, qui supererant de tribu Gat, & illi dixerunt: Nos mœchati sumus alterutrum in mulieres nostras. Et deinceps interrogauit uiros de tribu Aser, qui dixerunt: Nos inuenimus septem simulacra aurea, quæ uocabāt Amorrei sanctas Nymphas, & auferentes eas cū preciosissimis lapidibus, qui superpositi erant eis, abscondimus illa. Et ecce nūc deposita sunt sub cacumen montis Sychem. Mitte ergo, & inuenies ea. Et misit Cenez uiros, & sustulerunt ea inde. Hæ sunt Nymphæ, quæ inuocatæ ostendebant Amorreis per singulas horas opera eorum. Hæ sunt enim, quæ adinuenerunt septem uiri peccatores post diluuium, quorum nomina hæc sunt, Chanaan, Phuht, Selath, Nebroth, Elath, Desuat. Nec erit iam talis similitudo in seculo sculpta manu artificis, uel picturæ distincta uarietate. Erant autem confixa & confirmata in consecrationem idolorum. Lapides illi preciosi erant, allati de terra

A terra Euilat. In quibus cryſtallinus erat, & praſinus, & uelut indiatrium ſculpti
modum oſtendebant. Et alius ex his ſculptus erat deſuper, alius uelut chryſo-
paſſus ſtigmatus ita relucebat ſculptura, tanquam ſubiacentis profundi oſten
taret liquorem. Et hij ſunt lapides precioſi quos habebant Amorrei in ſanctis
ſuis. Quorum precium ideo inæſtimabile erat, quoniam per noctem ingredi-
entibus his, non erat neceſſarium lumen lucernæ, ita explendebat genuinum
lapidum lumen. Inter quos tamen plus lucebat ille, qui in modum diatridis
ſculptus de ſetis emundabat. Nam etſi quis de Amorreis cæcus erat, ibat & po
nebat oculos ſuos ſuper eum, & recuperabat lumen. Quos inueniens Cenez,
ſequeſtrans depoſuit eos, donec ſciret quid de eis fieret. Et poſt hæc interro-
gauit reliquos de tribu Manaſſe, & illi dixerunt: Nos tantummodo contami-
nauimus ſabbata domini. Et interrogauit derelictos de tribu Effraim, qui di-
xerunt: Nos uoluimus traijcere filios & filias noſtras per ignem, ut ſciremus
ſi manifeſta eſſent quæ dicta fuerant. Et interrogauit derelictos de tribu Be-
niamin, dixerunt: Nos uoluimus in hoc tempore librum legis perſcrutari,
utrum manifeſte deus ſcripſiſſet quæ erant in eo, aut Moyſes docuiſſet ea per
ſe. Et accipiens omnia uerba hæc Cenez, cum ſcripſiſſet ea in libro, & legiſſet
ante conſpectum domini, dixit ad eum deus: Accipe uiros, & ea quæ inuenta
ſunt apud eos, & omnia eorum, & pone in torrentem Phiſon, & combures ea
igni, ut pauſet ira mea ab eis. Et dixit Cenez: Nunquid & lapides hos precio-
ſos comburemus igni, aut ſanctificamus eos tibi, quoniam non ſunt in nobis
ſimiles his? Et dixit ad eum deus: Si deus aliquid accipit in nomine ſuo de ana-
themate, quid faciat homo? Et ideo nunc accipies lapides iſtos precioſos, & o-
mnia quæ inuenta ſunt in libro: & cum homines ſic diſponas, lapides ponas in
B unam partem cum libris, quoniam non poterit ignis exurere eos. Et poſt oſten
dam tibi quomodo eos perdas: Nam homines & omnia quæ inuenta ſunt con
cremabis igni. Et congregatis omnibus populis, dices ad eos: Sic fiet omni ui-
ro, cuius declinauerit cor à deo ſuo. Et poſtquàm concremauerit ignis homines
iſtos, tunc libros & lapides precioſos, qui non poſſunt igni comburi, neque in-
cidi ferro, neque aqua deleri, pones eos in uertice montis iuxta nouum ſacra-
rium, & ego præcipiam nubi, & iens accipiet ros, & mittet ſuper libros, & dele-
bit ea quæ ſcripta ſunt in his, quoniam non deleantur ex alia aqua, niſi ex ea
quæ non ſeruiuit unquam hominibus. Et poſt eam mittam coruſcum meum,
& combures libros ipſos. De lapidibus uero precioſis præcipiam angelo meo,
& accipiet illos, & iens ponet illos in profundum maris, & mandabo profun-
do, & abſorbet eos, quoniam non poterunt permanere in ſeculo, eò quod con
taminati ſunt ab idolis Amorreorum. Et alij angelo præcipiam, & accipiet mi-
hi duodecim lapides ex eo loco unde ablati ſunt iſti ſeptem: quos tu cum in-
ueneris ſuper uerticem montis, ubi eos poſiturus es, accipiens pones eos ſu-
per epomiden contra duodecim lapides quos in eremo poſuit Moyſes, in lo-
gio ſanctificabis eos ſecundum duodecim tribus. Et ne dicas, quomodo
ſciam quem lapidem, in qua tribu ponam? Ecce ego dicam tibi nomen tribus
ſecundum nomen lapidis, & inuenies utraque ſculpta. Et iens Cenez, acce-
pit omnia quæ inuenta fuerant, & homines ſimul cum his, & recongregauit ad
ſe omnes populos, & dixit ad eos: Ecce uos uidiſtis omnia mirabilia, quæ
oſtendit nobis deus, uſque in hodiernum diem: & ecce exquirentibus nobis
uniuerſos, qui uerſute excogitabant mala contra dominum, & contra Iſraël,
manifeſtauit eos nobis deus ſecundum opera eorum. Et nunc maledictus ho-

C mno quicunque tale adinuenerit facere inter uos fratres. Et reſpondit omnis po-
pulus, Amen, Amen. Et his dictis, concremauit omnes homines illos igne, &
omnia quæ inuenta ſunt cum eis, præter lapides precioſos. Et poſt hæc uolens
Cenez experiri ſi comburerentur lapides igni, miſit eos in ignem. Et factum
eſt mox ut cadebant in ignem, extinguebatur ignis. Et accipiens Cenez fer-
rum ut frangerentur, & cum tetigiſſet eos gladius, ſoluebatur ferrum eius. Et
poſt hæc uolens uel libros delere per aquam, factum eſt, ut decidens ſuper eos,
aqua ſtringeretur in ſe. Et uidens hæc dixit Cenez: Benedictus deus, qui fecit
tantas uirtutes in filios hominum, & fecit protoplaſtum Adam, & oſtendit ei
omnia, ut cum peccaſſet in ipſis Adam, tunc hæc uniuerſa adnegaret, ne oſten-
dens hæc generi hominum, dominarentur eis. Et his dictis accepit libros & la-
pides, & poſuit eos ſuper uerticem montis, iuxta ſacrarium nouum, ſicut præ-
cepit ei dominus. Et accipiens ſacrificium pacificorum, holocauſtomata obtu-
lit in ſacrario nouo duo milia holocauſtorum, uniuerſa ſuperponens ea in ho-
locauſtum. In illa die & epulati ſunt epulationem magnam, ipſe & omnis po-
pulus in unum. Et fecit deus eadem nocte, ſicuti dixit Cenez, præcepit nubi, &
iens accepit ros de glacie paradiſi, & effundens illum ſuper libros, deleuit eos,
& poſt hæc uenit angelus, & combuſſit eos. Alius autem angelus accepit la-
pides precioſos, & proiecit eos in cor maris, & præcepit profundo maris, & ab-
ſorbuit illos. Et alius angelus iens attulit duodecim lapides, & poſuit eos iuxta
locum illum unde tulerat illos ſeptem. Et exculpſit in his nomina tribuum. Et
ſurgens Cenez in craſtinum, inuenit lapides illos duodecim ſuper uerticem
montis, ubi ipſe poſuerat illos ſeptem. Et ſculptura eorum erat talis, ut tan-
quam oculorum forma deſignaretur in eis. Et primus lapis in quo ſcriptum
erat nomen tribus Ruben, conſimilabatur lapidi Sardino. Secundus autem la-
D pis ſculptus erat de dente, & ibi exculpto nomine tribus Simeonis, ſimilitu-
do Topazanis uidebatur in eo. Et in tertio lapide ſculptũ erat nomẽ tribus Leui,
qui Smaragdino lapidi erat ſimilis. Nam quartus lapis Cryſtallus nominaba-
tur, in quo erat ſculptum nomen tribus Iudæ, & lapidi Carbunculo ſimilaba-
tur. Quintus uero lapis erat Praſinus, & ſuper ipſum ſculptum erat tribus Iſa-
char, & lapidis Sapphyri color erat in eo. Et ſexti uero lapidis ſculptura erat tan-
quam Chryſopraſſus eſſet, diuerſis diſtinctionibus ſtigmatus, & ibi erat ſcri-
pta tribus Zabulon, & lapis Iaſpis aſſimilabatur ei. Nam ſeptimi lapidis re-
ſplendens ſculptura, oſtendebat in ſe uelut infuſum liquorem profundi, & ibi
ſcriptum erat nomen tribus Dan, qui lapis aſſimilabatur lapidi Ligirio. Octa-
uus lapis ſculptus erat de Adamante, & ibi ſcriptum erat nomen tribus Ne-
ptalim, & Amethyſto lapidi aſſimilabatur. Et noni lapidis ſculptura erat tene-
brata ex monte Ophir, & ibi ſcripta tribus Gad, & lapis Achates aſſimilaba-
tur ei. Et lapidis decimi ſculptura excauata erat, & expreſſit ſimilitudinem la-
pidis Theman, & ibi erat ſcripta tribus Aſer, & lapis Chryſolithus aſſimilabat
ei. Et undecimus lapis electus de Libano, & ibi ſcriptum erat nomen tribus Io-
ſeph, & lapis Beryllus ſimilabatur ei. Et lapis duodecimus exciſus de excisio-
ne, & ſuper ipſum ſcripta erat tribus Beniamin, & lapis Onychinus ſimilaba-
tur ei. Et dixit deus ad Cenez: Accipe lapides iſtos, & pone eos in arca teſta-
menti domini cum tabulis teſtamenti, quas dedi Moyſi in Oreb, & erunt ibi
cum his, donec exurgat Iahel, qui ædificet domum in nomine meo, & tunc ea
proponet ante me ſupra duo cherubin, & erunt in conſpectu meo in me-
moriã

Nomina tribu[um] ſculpta lapidibus.

A moriam domus Iſraël. Et erit cum impleta fuerint peccata populi mei, & cœ-
perint inimici potentari domui ipſorum, accipiam lapides iſtos, & illos prio-
res unà cum tabulis, & reponam ea in locum unde ab initio prolata ſunt, &
erunt ibi quouſque memor ſim ſeculi, & uiſitabo habitantes terram, & tunc
accipiam & iſtos, & alios plures ualde meliores, ex eo quod oculus non uidit,
nec auris audiuit, & in cor hominis non aſcendit, quouſque tale aliquid fieret
in ſeculum, & non indigent iuſti opera luminis ſolis, neque ſplendore lunæ,
quoniam precioſiſſimorum lapidum lumen erit lumen eorum. Et ſurrexit Ce-
nez, & dixit: Ecce quantum bonum fecit deus hominibus, & propter peccata
eorum ab his omnibus defraudati ſunt. Et nunc ſcio hodie quoniam genus
hominum eſt, & uita eorum in nihilo deputabitur. Et his dictis accepit lapides
de loco ubi erant poſiti, & cum tolleret eos, uelut lumen ſolis diffuſum ſuper il
los, ſplendebat terra de lumine eorum. Et poſuit eos Cenez in arca teſtamen-
ti domini cum tabulis, ſicut præceptum fuerat ei, & ſunt uſque in hodiernum
diem. Et poſt hæc armauit de populo tria milia uirorum, & aſcendit expugna-
re Amorreos, & percuſſit prima die octingenta milia uirorum. Et ſecunda die
interemit quingenta milia. Et facta die tertia, male locuti ſunt uiri plebis ad-
uerſus Cenez, dicentes: Ecce nunc ſolus Cenez operatus eſt cum muliere ſua,
& concubinis ſuis in domo ſua, & nos mittet in pugnam, ut in conſpectu ini-
micorum noſtrorum conteramur. Et audientes hæc pueri Cenez, renuntia-
uerunt ei. Et præcepit quinquagenario, & adduxit ex his uiros triginta & ſe-
ptem, qui fuerunt detractores eius, & incluſit eos in carcerem. Quorum no-
mina hæc ſunt: Leetuz, Betul, Aephal, Dealma, Anaph, Deſac, Beſac, Getel,
B Anaël, Anazim, Noac, Cehecboac, Obal, Iabat, Enaht, Beath, Zelut, Effor,
Ecent, Dephap, Abidan, Eſar, Moab, Duzal, Azat, Phelac, Igat, Zephal, Elie
ſor, Ecar, Zebat, Sebet, Neſach, Cere. Et cum incluſiſſet eos quinquagenari-
us ſecundum præceptum Cenez, dixit Cenez: Quando fecerit ſalutem domi-
nus populo ſuo in manibus meis, tunc puniam uiros iſtos. Et his dictis iuſſit
Cenez quinquagenario, dicens: Vade, & elige de pueris meis trecentos uiros,
& equos tanto numero, & nullus ſciat de populo horam in qua exiturus ſum
ad pugnam, tantum in qua hora tibi dixero, præpara uiros, ut ſint parati in
nocte. Et miſit Cenez nuntios ſpeculatores, ut uiderent ubi eſſet multitudo
caſtrorum Amorreorum. Et uenerunt nuntij, & ſpeculantes uiderunt quia
multitudo de caſtris Amorreorum in rupibus conuerſabantur, cogitantes &
hæc, ut uenientes pugnarent aduerſus Iſraël. Et reuerſi ſunt nuntij, & renun-
tiauerunt ei iuxta uerbum hoc. Et ſurrexit Cenez ipſe, & trecenti equites cum
eo, noctu, & accipiens pſalpingas in manu ſua, cœpit deſcẽdere cum trecentis
uiris. Et factum eſt, cum appropiaſſet caſtris Amorreorum, dixit pueris ſuis:
Hic ſtate, ego autem ſolus deſcendam, ut uideam caſtra Amorreorum. Et erit
ut pſalpingauero deſcendatis: ſin autem non, ibi expectabitis me. Et deſcendit
Cenez ſolus, & orauit antequàm deſcenderet, & dixit: Domine deus patrũ no-
ſtrorũ, tu oſtendiſti ſeruo tuo mirabilia, quæ præparaſti facere in teſtamẽto tuo
in nouiſſimis diebus, & nunc unũ de mirabilibus tuis mitte ſeruo tuo, & expu-
gnabo inimicos tuos, ut ſciãt ipſi, & omnes gentes, & populus tuus, quoniã nõ
in multitudine militiæ, neq; in uirtute equitũ liberat dominus, ſi cognouerint
ſignum ſalutis, quod facies mecũ hodie. Ecce ego euaginabo romphæam meã
de theca ſua, & refulgebit in caſtris Amorreorũ, & erit ſi cognouerint Amorrei

C quia ego sum Cenez, scio quoniam tradidisti eos in manus meas. Si autem non me cognouerint, & putauerint alium esse, scio quoniam non exaudisti me, sed tradidisti me inimicis meis. Nam & si traditus trador morti, scio quod propter delicta mea non exaudiuit me dominus, & tradidit me inimicis meis. Non autem perdet hæreditatem suam in morte mea. Et profectus est postea quàm orauit, & audiuit multitudinem Amorreorum dicentium: Surgentes expugnemus Israël: Scimus enim quoniam sanctæ nostræ Nymphæ ibi sunt cum eis, & tradent eos in manus nostras. Et surrexit Cenez, induit eum spiritus domini, & euaginauit romphæam suam. Et ut refulsit Amorreis splendor eius, sicut coruscus acutus, uidentes dixerunt: Nónne hæc est romphæa Cenez, quæ multiplicauit uulneratos nostros? Et directum est uerbum quod locuti sumus, dicentes: Quoniam tradiderunt eos sanctæ Nymphæ in manus nostras. Et ecce nunc in hodiernum diem epulatio Amorreis, cum traditus fuerit nobis inimicus noster. Nunc ergo surgite, & unusquisque præcingat se romphæa sua, & incipite pugnare. Et factum est ut audiuit Cenez uerba eorum, indutus spiritu uirtutis, & transmutatus in uirum alium, descendit in castra Amorreorum, & cœpit percutere eos. Dominus autem misit ante faciem eius angelum in Gethel, superpositum occultis, & operantem inuisibiliter, angelum uirtutis cooperantem eum. Et percussit in Gethel cæcitate Amorreos, ita ut uidens unusquisque proximum suum, æstimarent aduersarios suos esse, & interficerent se alterutrum. Et Zeruel, qui præerat uirtuti, sustinebat brachia Cenez, ne considerarent eum. Et percussit Cenez de Amorreis quadragintaquinque milia uirorum. Ipsi autem percutientes se alterutrum, ceciderunt quadragintaquinque milia uirorum. Et dum interfecisset Cenez multitudinem magnam, uoluit dissoluere manum suam de romphæa, quoniam in-
D dissolubiliter astrictum fuerat manubrium romphææ, & assumpserat dextera eius uirtutem gladij. Et tunc qui derelicti fuerant de Amorreis, fugierunt in montana. Cenez autem quærens quemadmodum resolueret manum suam, & respiciens oculis suis uidit uirum Amorreorum fugientem, & comprehendit eum, & dixit ad illum: Scio quia Amorrei periti sunt, & nunc demonstra mihi, quomodo dissoluam manum meam de gladio isto, & dimittam te. Et dixit Amorreus: Vade, & accipe uirum de Hebræis, & interfice eum, & calente adhuc sanguine eius suppone manum tuam, excipiens sanguinem eius, exsoluetur manus tua. Et dixit Cenez: Viuit dominus, quia si dixisses, accipe uirum de Amorreis, accepissem unum ex his, & te saluassem: sed quoniam dixisti, de Hebræis, ut odium tuum ostenderes, os tuum erit super te, & secundum quod locutus es, ego faciam tibi. Et his dictis, interfecit eum Cenez, & dum caleret adhuc sanguis eius, supponens excepit eum in manum suam, & absoluta est. Et abijt Cenez, & exuit uestimenta sua, & mittens se in flumen, & lauit se, & iterum ascendens mutauit uestimenta sua, & reuersus est ad pueros suos. Dominus autem immisit in eos somnum grauem in nocte, & dormierunt, & non cognouerunt ex omnibus quæ egerat Cenez. Et uenit Cenez excitauit eos de somno, & intuentes illum oculis suis uiderunt, & ecce campus plenus erat corporibus, & stupentes mente intuebantur singuli quique proximum suum. Et dixit ad eos Cenez: Quid miramini? Nunquid sicut uia hominum uiæ domini sunt? Nam in hominibus multitudo ualet, in deo autem quod constituerit. Et ideo si deus uoluerit salutem facere populo huic per manus meas, quid miramini? Exurgentes surgite, & singuli quique

A accingimini romphæis uestris, & ibimus in domum ad fratres nostros. Et ut au
diuit omnis Israël salutem factam per manus Cenez, exierunt uniuersi populi
unanimes obuiam ei, & dixerunt: Benedictus est dominus, qui te constituit du
cem in populo suo, & ostendit quia fidelia erant quæ ibi locutus fuerat, & quæ
nos audiebamus per uerbum, nunc uisu uidemus, apparente opere sermonis
dei. Et dixit ad eos Cenez: Interrogate fratres uestros, & referant uobis quantũ
laborauerunt mecum in pugna. Et dixerunt uiri illi, qui fuerunt cum eo: Viuit
dominus, quoniam nos non pugnauimus, sed nec sciebamus, nisi tantum cum
expergefacti sumus, uidimus campum plenum corporibus. Et respondit popu
lus: Nunc scimus quoniam constituerit dominus facere salutem populo suo,
NON INDIGET MVLTITVDINE, SED SAN-
CTIFICATIONE. Et dixit Cenez quinquagenario, qui in-
cluserat uiros illos in carcerem: Produc huc uiros istos, & audiemus uer-
ba eorum. Et cum produxisset eos, dixit ad illos Cenez: Dicite mihi, quid ui-
dentes de me murmurabatis in populo? Qui dixerunt: Quod nos interrogas,
quid nos interrogas? Nunc ergo præcipe igni nos comburi, quia non pro hoc
peccato quod nunc locuti sumus moriemur, sed in illo priori de quo compre-
hensi sumus. Confessi sunt uiri, qui arserunt in peccatis suis, quia nos tunc con
sensimus peccatis eorum, dicentes: Fortasse populus non cognoscet nos, & tũc
fugimus populum, sed recte transducti sumus in peccatis nostris, ut incideri-
mus in detractionem tuam. Et dixit Cenez: Si ergo ipsi aduersus uos testifica-
mini, in quo uobis miserebor? Iussit Cenez comburi eos igni; & misit cineres
eorum ubi usserat multitudinem peccantium in torrentem Phison. Et princi-
patus est Cenez populo quinquaginta & septem annos, & timor erat super o-
B mnes inimicos eius, omnibus diebus suis. Et dum appropinquassent dies Ce-
nez ut moreretur, misit & uocauit omnes, & labis & Phinees duos prophetas,
& filium Eleazari sacerdotis, & dixit ad eos: Ecce nunc ostendit mihi dominus
omnia mirabilia sua, quæ præparauit facere populo suo in nouissimis diebus.
Et nunc ego disponam testamentum meum uobiscum hodie, ut non dereliñ-
quatis dominum deum uestrum post discessum meum. Vos enim uidistis o-
mnia mirabilia in eos qui peccauerunt, & quanta retulerint ipsi confitentes
sponte peccata sua, aut quomodo consumauerit eos dominus deus noster,
pro quo transgressi fuerant testamentum eius. Propter quod nunc parcentes
domesticis & filijs uestris, permanete in itineribus domini dei uestri, ne perdat
dominus hæreditatem suam. Et dixit Phinees filius Eleazari sacerdotis: Si præ
cipit Cenez dux, & prophetæ, & populus, & seniores, dicam uerbum quod au-
diui de patre meo cum moreretur, & non tacebo de mandato quod mandauit
mihi, dum acciperetur anima eius. Et dixerunt Cenez dux, & prophetæ: dicito
Phinees: Nunquid aliquis loquitur prior sacerdote, qui custodit mandata do-
mini dei nostri, præsertim cum exeat de ore eius ueritas, & de corde eius lu-
men refulgens? Et tunc dixit Phinees: Pater meus dum moreretur mandauit
mihi, dicens: Hæc dices filijs Israël, congregatis uobis in congregationem, do-
minus apparuit mihi ante triduum in somnis noctu, & dixit ad me: Ecce tu ui-
disti, sed pater tuus ante te, quantum laborauerim populo meo: Erit autem post
obitum uestrum, exurget populus hic, & corrumpet uias suas, recedens à man
datis meis, & indignatus irascar eis, sed memor ero temporis eius quod fuit an-
te secula, in tempore q̃ non erat homo, & iniquitas non erat in eo, cũ dixi ut fie-
ret seculũ, & laudarent me qui uenturi erant in eo, & plantabo uineã grandẽ, &
de ea

Principatus Cenez du[illegible] uit [illegible] as quinquaginta septẽ

de ea eligam plantationem, & disponam eam, & nominabo eam nominē meo, & erit mea semper, cum ego fecerim omnia quæ dixi. Tamen plantatio mea quæ à me nominata est, nō agnoscet me plantatorem suum, sed corrumpet fructum suum, & non reportabit mihi fructū eius. Hæc sunt quæ mandauit mihi pater meus, ut dicerem populo huic. Et leuauit Cenez uocem suā, & seniores, & omnis populus unanimiter, plorantes planctum magnum usque ad uesperā, & dixerūt: Nunquid inuano perdet pastor gregem suum, nisi perpeccauerit ei? Et non ipse est, qui parcat iuxta abundantiam misericordiæ suæ, quoniam ipse plus laborauit in nobis. Et dum sederent, insiluit spiritussanctus, habitās in Cenez, & extulit sensum eius, & cœpit prophetare, dicens: Ecce nunc uideo quæ non sperabam; & considero quæ non cognoscebam. Audite nunc, qui habitatis super terram: Sicut commorantes in ea prophetauerunt, ante me uidentes horam hanc, priusquàm corrumperetur terra, ut cognoscatis prædestinatas prophetationes omnes uos qui habitatis in ea. Ecce nunc uideo flammas non ardentes, & audio uenas expergefactas de somno, quibus non est fundamentū, neque fastigia montium, nec suspensorium fundamenti considero, sed omnia in apparentia, & inuisibilia quibus locus non est in totum: & cum oculus meus non sciat quid uideat, cor meum adinueniet quæ dicat. De flamma autem quā uideo, non ardentem uidi, & ecce scintilla ascendit, & quasi substrauit sibi subdiuum, & erat similitudo substrati eius tanquam aranea ortiens in modum scuti. Et dum factum esset fundamentum, uidi: de uena illa excitabatur quasi spuma ebulliens, & ecce dum mutauit se tanquam in aliud fundamētum, inter medium autem fundamētum superioris & inferioris de lumine inuisibilis loci, ad-

D uenerunt quasi imagines hominū, & perambulabant, & ecce uox dicens: Hæc profundamento erunt hominibus, & habitantibus in eis annis VII. Et fundamentum inferius substratum erat, superius autem despumauerat, & qui processerunt de luce inuisibilis loci, hij erunt qui habitabunt * & nomen hominis illius * Et erit cum peccauerit mihi, & completū fuerit tempus, extinguetur scintilla, & pausabit uena, & sic mutabuntur. Et factū est cum locutus fuisset Cenez uerba hæc, expergefactus est, & reuersus est sensus eius in eum. Ipse autē nesciebat quæ locutus fuerat, neque quæ uiderat. Hoc autē solum dixit populo: Si sic est requies iustorum, postea quàm defuncti fuerint, oportet eos mori corruptibili seculo, ut non uideant peccata. Et cum hæc dixisset Cenez, defunctus est, & dormiuit cum patribus suis. Et planxit eum populus triginta diebus. Et postea constituit super se populus ducem Zebul, qui in illo tempore congregauit populos, & dixit ad eos: Ecce nunc scimus omnem laborem quem laborauit nobiscum Cenez in diebus uitæ suæ, & nunc si filios habuisset, ipsi debuerant principari populo, & quia filiæ supersunt, accipiant partem ampliorem in populo, quoniam pater earum in uita sua contempsit dare eis, ne audiret auarus & cupidus. Et dixit populus: Facito omnia quæ sunt placita ante oculos tuos. Cenez autem erant tres filiæ, quarum nomina hæc sunt. Primogenita, Ethema, secunda, Pheila, tertia, Zelpha. Et dedit Zebul primogenitæ omnia quæ in gyro erant terræ Phœnicum, & secundæ dedit oliuetum Accaron, tertiæ autem dedit quæ circa Accaron erant cultiua. Et uiros eis dedit, id est, primogenitæ Elisephan, secundæ, Odihel, tertiæ autem, Doel. In diebus uero illis constituens Zebul thesaurum domino, & dixit populo: Ecce si quis uoluerit sanctificare domino aurum, & argentum, afferat in thesaurum domini in Silon, præterea ne aliquis habens de idolis rem, uelit sanctificare thesauris

Zebul sufficitur Cenez.

re thesauris

A re thesauris domini, quoniã non uult dominus abominamenta anathematũ,
ne conturbetis Synagogã domini: sufficit eñ transacta iracundia. Et tulerunt
omnes populi quod suggessit cor eorũ, à uiris usq; ad fœminas, aurũ & argen-
tum. Et omne quod allatũ est, ponderatũ, auri talenta XX. & argenti talenta
CCL. Et iudicauit Zebul populũ annis XX. & V. Et ut cõpleuit tempus suũ,
misit & cõuocauit oẽs populos, & dixit: Ecce nũc ego proficiscor mori, uidete
testimonia quæ testati sunt præcessores nostri, & nõ sit cor uestrũ simile flucti-
bus maris. Sed sicut fluctus maris nõ intelligit, nisi ea tantũ quæ sunt in mari,
sic et cor uestrũ nihil aliud cogitet, nisi ea tantũ quæ sunt legis. Et obdormiuit
Zebul cũ patribus suis, & sepultus est in sepulchro patris sui. Tunc filij Israël
non habuerũt quẽ constituerẽt sibi iudicẽ, & declinauit cor eorũ, & obliti sunt
sponsionẽ, & transgressi sunt uias quas mãdauerat eis Moyses, & Iesus ministri
dñi, et seducti sunt post filias Amorreorũ, & seruierũt dijs eorũ. Et iratus est eis
dñs, & misit angelũ suũ, & dixit: Ecce unũ populũ elegerã ex omni tribu terræ,
& dixi ut pmaneret gloria mea in hoc seculo cũ eo, & misi eis Moysen famulũ
meũ, qui mandaret superexcellentiam meã & iustitias, & transgressus est uias
meas. Et nunc ecce ego suscitabo inimicos eius, & dominabunt ei, & tunc di-
cent omnes populi, propter quod transgressimus uias dei, & patrum nostrorũ,
propter hoc uenerunt nobis hæc, & principabatur eis mulier, quæ illuminauit
eos XL. annis. Et post hæc suscitauit eis dominus Iabel regem Asor, & cœpit
expugnare eos, & habebat Sisaram principẽ uirtutis suæ, cui erant VIII. cur-
rus ferrei, & uenit in montẽ Effrem, & expugnabat plebẽ, & timuit eũ Israël
uehementer, & non potuit stare plebs per omnes dies Sisaræ. Et cum humilia-
B tus fuisset Israël ualde, collecti sunt in montẽ Iuda omnes filij Israël unanimes,
& dixerunt: Dicebamus beatos nos esse præ cæteris gentibus, & nunc ecce ita
humiliati sumus præ omnibus plebibus, ut non possimus habitare in terra no
stra, & inimici nostri dominantur nobis, & nunc quis nobis fecit hæc omnia?
Nonne iniquitates nostræ, quoniã dereliquimus dominum patrũ nostrorum,
& in his ambulauimus, quæ non proderant nobis? Et nunc uenite ieiunemus
septem dies à uiro usq; ad mulierẽ, & † à minimo usq; ad lactantẽ. Et quis scit si
replacabitur deus hæreditati suæ, ut non disperdat plantationem uineæ suæ? Et
cum ieiunassent plebes VII. diebus in cilicio sedẽtes, misit eis dominus septi-
ma die † Debboram, quæ dixit ad eos: Si potest occidenda ouis respondere in
conspectu occidentis eam, cum & qui occidet, & qui occiditur taceat, cum ali-
quoties contristetur in eam? Et nunc uos nati estis in gregem, in conspectu do
mini nostri, & perduxit uos in altitudinẽ nubium, & angelos subiecit sub pe-
dibus uestris, & disposuit uobis legem, & mandauit uobis per Prophetas, & ca
stigauit uos per duces, & ostendit uobis mirabilia non pauca, & propter uos
præcepit luminaribus, & steterunt in locis iussis, & cum uenirent super uos ini
mici uestri, lapides grandinis pluit super eos, & perdidit eos, & præcepit uobis
Moyses, & Iesus, & Cenez, & Iebul, & non obaudistis eis: Nam uiuẽtibus illis
ostendistis uos sicut seruiẽtes deo uestro, mortuis autem his, mortuũ est etiam
& cor uestrum. Et facti estis similes ferro misso in ignem, quod conflatum per
flammam, fiet tanquã aqua, & cum exierit de igne, reuertitur in duritiã suam,
sic & uos, dum uos urunt hi qui uos monent, demonstratis factum, & postquã
defuncti fuerint, obliuiscimini omniũ. Et ecce nunc dominus reconciliabitur
uobis in hodierna die, non pro uobis, sed pro testamento suo, qđ disposuit pa-
tribus uestris, & iuramento quod iurauit ut non desereret uos, usq; in finẽ. Sci-
c tore

Zebul XXV annis cũ præfuißet populo Israëlitico, mortuus est.

Iabel qui aliàs Iabis in Iudicum libris appellatur.

† forte legendum est, à maximo usq; ad lactentem.

† aliàs Delboram.

C tote aũt, quoniã post discessũ meũ incipietis peccare in nouissimis uestris, Propter qđ faciet in uos mirabilia dñs, et tradet in manus uestras inimicos uestros, quoniã patres uestri mortui sunt: Nam qui eis disposuit testamentũ deus uita est, & misit Debborã, & uocauit Barach, et dixit ad eũ: surge & præcinge lũbos tuos tanquã uir, & descende, & expugna Sysarã, quoniã uideo astra conturbari in dispositione sua, & parari in pugnam uobiscum. Video etiã & coruscationes immobiles in cursu suo, proficiscentes ad impediẽda curruũ eorũ, qui gloriantur in uirtute Sysaræ, qui dicit: Iens descendam in brachio uirtutis meæ expugnare Israël, & spolia eorum diuidã pueris meis, & speciosas mulieres accipiã mihi in cõcubinas. Et propter hoc locutus est de eo dñs, ut brachiũ infirmæ mulieris expugnet eum, & spolia eius rapiant puellæ, & in manus mulieris incidat etiam et ipse. Et ut descendit Debbora & populus, & Barai in obuiã inimicorũ, statim dñs conturbauit motũ stellarum suarũ, & dixit ad eos dicens: Festinate, & ite, incidunt eñ inimici uestri in uos, & conturbate brachia eorũ, & conteremini uirtutẽ cordis eorum, quoniã ueni ut dominetur populus meus. Nam etsi populus meus peccauit, ego tamẽ misereor ei. Et his dictis, profecta sunt astra sicut præceptũ fuerat eis, & incenderũt inimicos eorũ. Et erat numerus cõgregatorũ in una hora perempti, nonagies nonaginta septẽ milia uirorũ. Sysarã autẽ non dissipauerunt, quoniã sic præceptũ fuerat eis. Et cũ Sysara sedens equo fugisset, ut liberaret animã suã, Iahel uxor Chinei ornauit se ornamẽto suo, & exiuit obuiã ei. Mulier aũt erat bonæ speciei ualde, & uidens eũ dixit ad illũ: Ingredere, & sume cibũ, & dormiens ad uesperũ, mittã tecum pueros meos: Scio eñ, quoniam memor mei eris, & uicem reddes mihi. Et ingressus Sysara, ut uidit

D rosas sparsas in lecto, dixit: Si liberabor, ibo ad matrẽ meã Iahel, & erit mihi mulier. Et post hæc sitiuit Sysara, & dixit ad Iahel. Porrige mihi modicũ aquæ, quoniam dissolutus sum, & uritur anima mea de flãma, quam uidi in astris. Et dixit ad eum Iahel: Modicũ requiesce, & sic bibes. Et cum obdormisset Sysara, Iahel perrexit ad pecora, & mulsit ex eis lac. Et cũ mulgeret, dicebat: Ecce nunc memor esto domine, quoniã quando diuidebas omnẽ tribum uel generationem terræ, nõnne elegisti solum Israël, & non assimilasti eũ animalibus, nisi uelut arietem præcedentẽ, & ducatorẽ gregis? Et ideo respice & uide, quia Sysara cogitauit dicens: Vadã & puniã gregẽ fortissimi. Et ecce ego accipiã de lacte pecorũ istorum quibus assimilasti populũ tuũ, & iens potabo eum. Et cũ biberit, dissoluetur, & post hæc occidã eũ. Hoc aũt signum erit quod facies mihi dñe, ut dormiente Sysara, cũ ingressa fuero, si expergefactus petierit me continuo dicens: pota me aqua, scio quoniam exaudita est oratio mea. Et reuertens ut ingressa est Iahel, expergefactus Sysara, dixit ad eã: Pota me, quoniã uror ualde, & exardescit anima mea. Et accipiens Iahel uinũ, miscuit lacte, & dedit ei bibere. Et ille bibens obdormiuit. Iahel aũt accipiens palum in sinistra manu sua, appropiauit ei dicens: Hoc signũ si faciet mecũ dñs, scio quoniã incidet in manus meas Sysara: Ecce iacto eũ in terra de lecto in quo dormit, & erit ut si non senserit, scio quoniã traditus est. Et accipiens Iahel Sysaram, impulit eũ in terrã de lecto. Ille aũt non sentiebat, quoniã ualde fuerat dissolutus. Et dixit Iahel: Virtutifica in me dñe hodie brachiũ meũ, propter te, & propter populũ tuum, & propter eos qui sperant in te. Et accepit Iahel palũ, & posuit eũ super tempus eius, & percussit de malleo: & cũ moreret, dixit Sysara ad Iahel: Ecce dolor accepit me Iahel, & morior tanquã mulier. Et dixit ad eũ Iahel: Vade gloriare aput patrẽ tuũ in inferis, & dicito, quoniã incideris in manus mulieris. Et facies;

Clauum tabernaculi habet liber Iudicum cap. 4

Iahel Sysarã occidit.

occidit

A occidit eũ, & posuit corpus eius donec reuerteretur Barach. Mater autẽ Sysaræ
dicebatur Themec, quæ misit ad amicas suas, dicẽs: Venite, & exeamus simul
in obuiam filio meo, & uidebitis filias Hebræorum, quas adducet filius meus
sibi in concubinas. Barach autem reuersus à persecutione Sysaræ, contristatus
ualde quod non inuenisset eum, cui exiens in obuiam Iahel, dixit: Veni ingre/
dere, benedictus à deo, & tradam tibi inimicũ tuum, quem persequens non in/
uenisti. Et ingressus Barach inuenit Sysaram mortuũ, & dixit: Benedictus do/
minus qui misit spiritum suũ, & dixit: in manũ mulieris tradetur Sysara. Et his
dictis, abstulit caput Sysaræ, & transmisit illud matri eius, & mandauit ei dicẽs:
Accipe filium tuũ quem sperabas uenire cũ spolijs. Tunc Debbora & Barach
filius Abino, & omnis populus unanimiter hymnũ dixerunt domino in illa,
dicentes: Ecce de alto ostendit nobis dñs gloriã suã, sicut fecit superioribus lo=
cis, emittens uocẽ suã, ut confunderet linguas hominũ, & elegit mentẽ nostrã,
& eiecit de igne Abrahã patrẽ nostrũ, & elegit eũ pro omnibus fratribus suis,
& custodiuit eũ de igne, & liberauit eũ de lateribus turrificationis, & dedit ei fi
lium in nouissimo senectutis eius, & eiecit eũ de metra sterili, & zelati sunt eũ
omnes angeli, & inuisi sunt ei cultores militiarũ. Et factum est cum zelarent
ei, dixit ad eum deus: Occide fructum uentris tui pro me, & offeres pro me sa/
crificium quod donatũ à me tibi. Et Abraham nõ contradixit, & profectus est
statim. Et cũ proficisceretur, dixit ad filiũ suũ: Ecce nunc fili offero te holocau/
stomata, & in manus te trado qui donauit te mihi. Filius autẽ dixit ad patrem:
audi me pater: si agnus ex pecoribus acceptatur in oblationes domini in odo
rem suauitatis, & pro iniquitatibus hominũ pecora constituta sunt in occisio
B nem, homo aũt positus est in hæreditatẽ seculi, & quomodo nunc dicis mihi:
ueni, & hæreditare securã uitã, & immensurabile tẽpus? Quid si non essem na
tus in seculo, ut offerrer sacrificiũ ei qui me fecit? Erit aũt mea beatitudo super
omnes homines, quia non erit aliud, & in me adnuntiabuntur generationes,
& per me intelligent populi, quoniã dignificauit dominus animã hominis in
sacrificiũ? Et cũ obtulisset pater filiũ in arã, & ligasset ei pedes ut eũ occideret,
festinauit fortissimus, & misit de alto uocem suam dicens: Non interficias fili/
um tuum, neq; disperdas fructũ uentris tui: nunc enim manifestaui, ut appare
rem ignorantibus me, & clausi ora maledicentiũ semper aduersus te. Erit autẽ
memoria tua in conspectu meo in sempiternum, & erit nomen tuũ, & huius,
in generationẽ & generationem. Et dedit Isaac duos filios, etiam ipsos de me/
tra conclusa. Et tunc mater eorum erat in tertio anno nuptiarum suarũ, & non
erit sic omni mulieri, nec gloriabitur sic quæcunq; fœmina. In tertio autẽ anno
appropinquãs, nati sunt ei duo filij, Iacob, & Esau. Et dilexit deus Iacob, Esau
autem odio habuit propter opera eius. Et factũ est in senectute patris eorum,
benedixit Isaac Iacob, & misit eũ in Mesopotamiã, & generauit ibi duodecim
filios, & descenderunt in Aegyptũ, et habitauerunt ibi. Et cum malignati fuis/
sent aduersus eos inimici eorum, exclamauit populus ad dñm, & exaudita est
oratio illorũ, & eduxit eos inde, & duxit in montem Syna, & protulit eis fun/
damentũ intellectus, quod præparauit ex natiuitate seculi, & tunc cõmoto fun
damento militiæ, festinauerunt fulgura in cursus suos, & uenti sonum reddide
runt de promptuarijs suis, & terra mota est de firmamento suo, & tremuerunt
montes, & rupes in cõpaginibus suis, & nubes eleuauerunt fluctus suos con/
tra flammam ignis, ut nõ exurerent seculum. Tunc expergefactus est abyssus
de uenis suis, & omnes fluctus maris cõuenerunt in unũ: Tunc paradisus red/

C dita inspiratione fructus sui, & cedri libani motæ sunt de radicibus suis, & bestiæ cāpi cōmotæ sunt in habitationibus syluarū, & oīa opera eius cōuenerunt simul, ut uiderent testamentū disponentē dominū ad filios Israël. Et oīa quæ dixit fortissimus, hæc custodiuit, habens testē Moysen dilectū suū. Et cū moreretur, disposuit ei firmamentū, & ostendit ei tunc quos nunc habemus testes; dicens: Sit testis inter me, & te, & populū meū, cœlū, in quo ingressus es, terra, in qua ambulasti usq; nunc: ministri eñ erūt uobis sol & luna & astra. Et cum exurgeret Iesus regere populū, factum est ut die in qua expugnabat inimicos appropinquaret uespera, pugna adhuc superante, dixit Iesus soli & lunæ: Vos ministri, qui facti estis inter fortissimū & filios eius, ecce nūc pugna adhuc superest, & uos derelinquitis officia uestra, state ergo hodie, et lucete filijs eius, et intenebrificate inimicos ei⁹. Et fecerūt ita. Et nunc in diebus his insurrexerat Sysara seruificare nos, & exclamauim⁹ ad dñm nostrū, & præcepit astris, & dixit: discedite de dispositionibus uestris, & incēdite inimicos meos, ut sciant uirtutē meā. Et descenderūt astra, & expugnauerūt castra eorū, & sine labore custodierunt nos. Propterea nō cessam⁹ hymnizare, nec tacebit os nostrū in narrando mirabilia eius, quoniā memoratus est et iuuenū & antiquiorū sponsionū, & liberationē suā ostendit nobis. Et ideo in mulierib⁹ gloriat̄ Iahel, quoniā sola direxit bonā uiā per manus suas, occidens Sysarā. Vade terra, ite cœli, et fulgura, ite angeli militiæ, ite & nuntiate patribus in promptuarijs animarū eorū, & dicite: Nō est oblitus fortissimus sponsionū minima, quas disposuit nobis dicēs: multa faciā miracula cū filijs uestris. Et nunc ex hodierna die scient̄, quia quæ dixit deus hominibus, ut faceret, hæc & faciet. Etiamsi morat̄ homo hymnizare

Iosue. 10

D deo, hymniza uel tu Debbora, & euigelet sanctisspiritus gratia in te, & incipe laudare opa dñi, quoniā nō resurget talis dies p quē astra annuntient, & expugnēt inimicos Israël, sicut præceptū est eis. Ex hac hora si incidat Israël in pressura, inuocet testes istos, unà cum ministris, & legatione fungēt̄ ad altissimū, & memor erit istius diei, & mittet liberationē testamenti sui. Et tu Debbora incipe loqui quæ uidisti in cāpo, quoniā populi securi ambulātes pfecti sunt, astra pugnabant pro eis. Gratulare terra super habitantes in te, quoniā adest conscientia dñi quæ turrificat in te: Non eñ iniuste accepit deus de te costam Protoplasti, sciēs quoniā de costa eius nasceret̄ Israël. Erit eñ in testimoniū plasmatio tua, quid fecerit dñs populo suo. Sustinete horæ diei, & nolite festinare, ut exponamus quæ potest sensus noster pferre, quia nox futura est nobis. Erit similis nocti, cū deus pcussit primogenita Aegyptiorū, ppter primogenitum suū. Et tunc pausabo de hymno meo, quia tēpus pparabitur iustificationibus suis. Hymnizabo eñ ei in innouatione creaturæ, et populus memor erit salutationis huius, & erit ei in testimoniū. Et mare testis sit cū abysso suo, quoniā nō solū siccauit eū deus ante cōspectum patrū nostrorū, sed & castra de dispositionibus suis euertit, & expugnauit inimicos nostros. Et ut pausauit Debbora de uerbis suis, ascēdit cū populo unanimiter in Silon, & obtulerūt sacrificia & holocaustomata, et delatis psalpingis psallauerūt. Et cū psallerēt, oblatisq; sacrificijs dixit Debbora: Erit hoc in testimoniū psalpingū, inter astra & dñm eorū. Et descēdit Debbora inde, et iudicauit Israël XL. annis. Et factū est dū ad ppinquarēt dies mortis ei⁹, misit et cōgregauit oēs populos, & dixit ad eos: Audite nūc populi mei: Ecce ego moneo uos tanq; mulier dei, et illumino uos tanq; ex fœmineo genere, & obaudite mihi quasi matri uestræ, & intendite uerbis meis, tanquam morituri & ipsi: Ecce ego proficiscor mori, uiam totius carnis, quò uenietis & uos, tantū cor uestrū dirigite ad dominū deum uestrū in tēpore

Debbora XL annis præfuit Israëltico populo.

uitæ

A uitæ uestræ, quoniā post mortē uestram, in his in quibus uiuitis pœniteri non poteritis. Signata est enī iam tunc mors, & perfecta est, & mensura, & tēpus, & anni reddiderunt depositū suum. Nam si requiratis in inferno inique agere post mortē uestrā, non poteritis: quoniā pausabit cupiditas peccādi, & plasmatio iniqua perdet potestatē suā: quoniā & infernus accipiens sibi deposita, nō restituet, nisi reposceī ab eo q deposuit ei. Nunc ergo filij mei uos obaudite uoci meæ, donec habetis tēpus uitæ, & legis lumē, dirigite uias uestras. Et dum loquereī Debbora uerba hæc, leuauerunt oēs populi uocē unanimiter, & plorātes dixerūt: Ecce nunc mater moreris, & relinquens filios tuos, cui cōmendas eos? Ora itaq; ꝑ nobis: & post recessum tuū erit anima tua memor nostri in sempiternū. Et respōdit Debbora, & dixit ad populū: Adhuc uiuēs homo potest orare ꝑ se & pro filijs suis, post finē aūt nō poterit exorare, nec memor esse alicuius. Propterea nolite sperare in patres uestros: nō enī ꝓderūt, nisi similes inueniamini in eis. Erit aūt uestra similitudo tunc tanq̄ sydera cœli, quæ nūc in uobis manifesta sunt. Et mortua est Debbora, & dormit cū patribus suis, & sepulta est in ciuitate patrū suorū, & planxerūt eam populi LXX. dieb⁹. Et dum plāgerent eā, hæc uerba dixerūt: Ecce perijt mater ex Israël, & sancta quærebat ducatū in domo Iacob, quæ obdurauit septem generationis suæ, & generatio eius requiret eā. Et post mortē eius quieuit terra annis VII. Et in illo tpe ascēdit quidam Aod de sacris Madian, & hic erat maleficus, & dixit ad Israël, dicēs: Vt qd intēditis legi uestræ? uenite, ego ostendā uobis qualis nō est lex uestra. Et dixit populus: Quid ostēsurus es nobis, qđ nō habeat lex nostra? Et ille dixit ad populū: Nunqd aliquādo uidistis solē noctu? Et dixerūt: non. Et ille dixit. Quando uolueritis ostendā uobis, ut sciatis quoniā dij nostri uirtutē habent, & non

B fallēt eos qui seruiūt eis. Et illi dixerūt: ostēde. Et abijt, & fecit magicis suis, præcipiēs angelis qui p̄ ræerāt maleficijs: quoniā immolabat eis multo tpe: in hoc enī qđ monstrabaī ab angelis anteq̄ iudicarētur, & uellent ꝑdere īmensurabile seculū, & quia trāsgressi sunt, factū est ut angeli in potestate nō essent. Quando enī iudicati sunt, tunc cæteris nō est data potestas, & in his operanī qui ministrāt hoībus in maleficijs, usquequo ueniat īmensurabile seculū. Et tunc arte maleficij ostēdit populo solē nocte. Et stupefacti populi dixerūt: Ecce quantū possunt dij Madianitū, & nos nō sciebamus. Et uolēs deus tentare Israël, si adhuc esset, iniqtatibus permisit, et directū est opus eorū, & populus Israël implanatus est, & cœpit seruire dijs Madianitū. Et dixit deus: Tradā eos in man⁹ Madianitū, eò ꝙ implanati sunt ab his. Et tradidit eos in manus eorū, & cœperunt Madianites in seruitutē redigere Israël. Gedeon aūt erat filius Ioath, uir fortissimus inter oēs fratres suos. Et dum esset tēpus æstiuū, uenit habēs manipulos ut excuteret eos in montē, & fugaret imminētes Madianitas, obuiauit ei angelus dñi, & dixit ad eū: Vnde uenis, & ubi ingressus tuus? Dixit ei: Quid me interrogas unde ueniā, qa pressura circuiuit me: incidit enī Israël in angustias, tradētes traditi sunt in man⁹ Madianitū: Et ubi sunt mirabilia quæ narrauerūt nobis patres nostri, dicentes: Dñs elegit Israël singularē præ oībus populis terræ? Et ecce modo tradidit nos, & oblitus est spōsionū, quas dixit patribus nostris. Malebamus enī semel tradi morti, q̄ sic per tēpus puniri populū eius. Et dixit ad eū angelus dñi: Non traditi estis in uanū, sed adinuētiones uestræ fecerūt uobis hæc: qa secundū ꝙ reliquistis spōsiones, quas accepistis à dño, uenerūt uobis mala hæc, & non fuistis memores mandatorū dei, quæ mandauerūt uobis hi qui fuerunt ante uos, ideo uenistis in odiū dei uestri, sed ipse miserebitur, sicut nemo

Mors recte aut secus facta obsignat.

AD VERTE.

SANCTOrum mortuorum nulla est pro nobis intercesio.

Aod maleficus

C ut nemo misereẽ genus Israël, etiã nõ propter uos, sed propter eos qui dormie runt. Et nũc ueni, mittã te, & liberabis Israël de manu Madianitũ: quoniã hæc di cit dñs: Et si Israël nõ est iustus, tamẽ qa Madianitæ peccatores sunt, ꝓpter hoc cognoscẽs iniquitatẽ populi mei remittã illis, & arguã eos postea, eò ꝙ inique gesserint, in Madianitas aũt in præsenti faciam uindictã. Et dixit Gedeon: Qui sum ego, & quæ est domus patris mei, ut uadã cõtra Madianitas ad pugnã: Et dixit ad eũ angelus: Forsitan tu putas quẽadmodũ uia hoĩm, sic uia sit dei. Homines eñ intendũt in gloriã seculi, & diuitias: deus autẽ in directũ bonũ, & in mansuetudinẽ. Nunc ergo uade, & cinge lũbos tuos, & dñs erit tecum: Te eñ elegit, ut uindictam facias de inimicis suis, sicut ecce præcepit tibi. Et dixit Gedeon ad eum: Non indignetur dñs meus, ut dicã uerbum: Ecce Moyses primꝰ omniũ prophetarũ petijt dñm signũ, & datum est ei: Ego aũt qui sum, nisi forte quia elegit me dominus, det mihi signũ, ut sciam quoniã dirigor. Et dixit ad eũ angelus dñi: Curre, & accipe mihi aquã de lacu illo, et funde super petrã istam, & dabo tibi signũ. Et abiens accepit sicut præcepit ei. Et dixit ad eum angelus: Anteꝗ̃ fundas super petram aquã, pete quid uelis fieri de ea, siue sanguinẽ, siue ignẽ, siue ut nusꝗ̃ compareat. Et dixit Gedeon: Fiat mediũ sanguis, & medium ignis. Et effudit Gedeon aquã super petram, & factũ est cum effudisset, ut fieret media pars flamma, media aũt pars sanguis; & cõmixta sunt utraꝗ̃, id est, ignis & sanguis, & non extinxit ignẽ sanguis, nec sanguinẽ ignis exussit: Et hæc uidens Gedeon petijt alia signa, et data sunt ei. Nonne hæc scripta sunt in libro Iudicũ? Et accepit Gedeon CCC. uiros, & abiens uenit usꝗ̃ ad extrema castrorũ Madian, & audiuit unũquenꝗ̃ loquentẽ ad ꝓximũ suũ, dicẽtes: Vi
D debitis inæstimabilẽ turbationẽ romphææ Gedeonis uenientẽ super nos, quia tradidit in manus eius deus castra Madianitũ, & incipiet cõsummare nos, id est matrẽ cum filijs, quoniã cõpleta sunt peccata nostra, sicuti & dij nostri ostenderunt nobis, & nõ credimus eis. Et nunc surgentes adiuuemus animas nostras, & fugiamus. Et Gedeon mox ut audiuit uerba hæc, induit spiritũ dñi, & uirtutificatus dixit CCC. uiris: Exurgentes unusquisꝗ̃ uestrũ cingat se romphæã suam, quoniã traditi sunt Madianites in manus nostras. Et descenderũt cũ eo uiri: & accessit, & cœpit pugnare, & tubantes ululauerũt pariter, & dixerũt: Romphæa dñi super nos. Et occiderũt ex Madianitis quasi CXXM. uirorũ, & fugerunt residui Madianitũ. Et post hæc uenit Gedeon, & cõgregauit populũ Israel, & dixit ad eos: Ecce misit me dñs pugnare pugnã uestrã, & abij secundũ qđ præcepit mihi: Et nunc unã petitionẽ peto à uobis, ne auertatis faciẽ uestrã, & det mihi unusquisꝗ̃ uestrũ aurea dextralia, quæ habetis in manibus uestris. Et extendit Gedeon tunicã, et miserũt singuli quiꝗ̃ dextrales suos, & pẽsata sunt oĩa, & inuentũ est pondus eorũ talenta XII. Et accepit ea Gedeon, & fecit ex his idola, & adorabat ea. Et dixit deus: Vna uia posita est ut nõ redarguã Gedeonem in uita sua, eò ꝙ dissipauerat sacrariũ Baal: qa dixerũt tunc oẽs: uindicet se Baal. Erit nunc si castigauero eũ propter quod inique gessit in me, diciẽ: nõ deus castigauit eum, sed Baal, quoniã ante peccauit in eum. Et ideo nunc mo-
Videtur aliquid deesse. rietur Gedeon in bona senectute, ut quod loquanẽ. Sed postea cũ mortuus fuerit Gedeon, castigabo eum semel, eò quod deliquerit in me. Et mortuus est Gedeon in senectute bona, & sepultus est in ciuitate sua. Et filium de concubina habens, occidit fratres suos omnes, uolens esse dux populi. Tunc conuenerunt omnia ligna campi ad ficum, & dixerunt: Veni, regna super nos. Et dixit ficus: Nunquid in regno nata sum, aut in principatu lignorum? Aut ideo

A ideo plantata sum, ut regnem in uobis? Et ideo sicut ego uobis regnare non possum, sic non accipiet Abimelech perseuerantiam principatus sui. Et postea conuenerunt ligna ad uineam, & dixerunt: Veni, regna super nos. Et dixit uitis: Ego plantata sum ad præstandam hominibus suauitatẽ, uenite & sustinete ortus mei fructum. Sed quemadmodũ ego non possum regnare super uos, sic sanguis Abimelech exquiritur de uobis. Et deinceps uenerunt ligna ad mâlũ, & dixerunt: Veni, regna super nos. Et dixit: Præceptum est mihi, præstare hominibus fructum odoris, ideo non possum regnare super uos; & Abimelech lapidibus morietur. Et tunc uenerunt ligna ad rubum, & dixerũt: Veni, regna super nos. Et dixit rubus: Nascente spina, ueritas in specie spinæ prælucebat: Et quãdo iudicatus est protoplastus, mortis spinas, & tribulos iudicata est proferre terra. Et cum Moysen illuminabat ueritas, per senticetũ illuminabat eũ. Et nunc erit ut de me uobis ueritas audiatur: Et si in uero dixistis rubo, ut in ueritate regnaret super uos, sedete in umbra eius; Sin autem in hypocrisi, exeat ignis, & deuoret, & comedat ligna campi; quia mâlus facta est in castigatores, et ficus facta est in populũ, & uinea facta est in præcessores. Et nunc erit uobis in hac hora, queãdmodũ Abimelech, qui occidit fratres suos iniuste, & uult principari in uobis. Si dignus est Abimelech eorum quorum uult principatũ, sit sicut rubus, quæ facta est redarguens imperitos populi. Et exiuit ignis de rubo, & comedit ligna quæ in campis sunt. Post hæc principatus est Abimelech populo anno uno, & mensibus sex, & mortuus est. Et dimittente muliere super eum medium fragmentum molæ, ædificauit sacrarium Baal, & seduxit populum, dicens: Omnis qui non sacrificauerit Baal, morietur. Et cum sa-

Abimelech princeps unius anni, mensium sex.

B crificaret omnis populus, soli septem uiri noluerunt sacrificare: quorum nomina hæc sunt, Dephal, Abiesdrel, Getalibal, Selumi, Assur, Ionadali, Memihel: Qui responderunt dicentes Iair: Ecce nos memores præceptorum sumus, quæ præceperũt nobis præcessores nostri, & Debbora mater nostra, dicens: Videte ne declinetis cor uestrũ ad dextrã, uel ad sinistram, sed legi domini intẽdite die ac nocte. Et nunc quare corrumpis populũ domini, & seducis eũ, dicens: Deus est Baal, adoremus eum? Et nunc si deus est, sicut dicis, loquatur tanq̃ deus, & tunc sacrificabimus illi. Et dixit Iair: Comburite eos igni, quoniã blasphemauerunt Baal. Et acceperunt eos pueri eius, ut incenderent illos igni: Et cum imponerent eos super ignẽ, exiuit Nathaniel angelus qui præest igni, et extinxit ignẽ, & incendit pueros Iair; uiris autẽ septem fugã dedit, ita ut nemo eos uideret è populo, quoniã populum percusserat cæcitate. Et ut uenit usq; ad locum Iair, incensus est igne, & anteq̃ eum cõbureret, dixit ad eum angelus dñi: Audi uerbũ domini anteq̃ moriaris; & hæc dicit dominus: Leuaui te de terra Aegypti, & posui te ducem super populos meos, tu aũt exurgens corrupisti testamentum meũ, & seduxisti eos, & quæsisti flamma concremare seruos meos, eò q̃ castigarent te: qui incensi sunt igni corruptibili: nunc autẽ uiuificati sunt igne uiuo, & liberati sunt, tu aũt morieris, dicit dñs, & in quo igne morieris, in eo habebis habitationẽ. Et postea incendit eam, & uenit usq; columnam Baal, quã demoliens, incendit Baal cum assistẽtibus populis, id est M. uiris. Et post hæc uenerunt filij Ammon, & cœperunt expugnare Israël, & acceperunt ciuitates eorũ multas. Et dum coangustarenť populi ualde, cõgregati sunt in Masphath, dicẽtes singuli quiq; ad proximos suos: Ecce nunc uidemus pressuram quæ includit nos, & dominus recessit à nobis, & iam non est nobiscũ, & inimici nostri rapuerũt ciuitates nostras, & dux nõ est qui ingrediatur, & exeat ante conspectum

Nathaniel angelus præses ignis.

conspectũ nostrũ. Nunc ergo uideamus quẽ ponamus super nos, ut pugnet pu
Iептha Galaädites. gnã nostrã. Iepthan autẽ Galadites erat potens in uirtute, cum zelaret fratres suos, qui eiecerant eũ de terra sua, & ille iens sedit in terra Tobi: Et congregati ad eum uiri uagi, commorati sunt cum eo. Et factum est cum expugnaretur Israël, uenerunt in terram Tobi ad Iepthan, & dixerunt ad eum: Veni principare populo: Quis enim scit, si propterea seruatus es in dies istos, aut propterea liberatus es de manibus fratrũ tuorũ, ut principeris in tẽpore hoc populo tuo?
Iudicum II. Et dixit ad eos Iepthan: Sic post odium dilectio reuertitur, aut tempus omnia uincit, quoniam eiecistis me de terra mea, & de domo patris mei, & nunc uenistis ad me, quando pressura facta est uobis. Et dixerunt ad eum: Si deus patrũ nostrorum cum peccauissemus ei, & tradidisset nos in conspectum inimicorũ nostrorum, & premeremur ab his, immemor fuit peccatorũ nostrorum, & liberauit nos: & quid tu uis homo mortalis iniquitates quæ acciderunt nobis memorari, in tempore pressuræ nostræ? Et ideo non ita sit coram te domine. Et dixit Iepthan: Deus potest peccatorũ nostrorum memor non esse, qui habet tempus & locum ubi requiescat à longanimitate sua tanquam deus, ego autẽ mortalis, & de terra factus, in quam reuersurus sum, ubi projiciam iram meam, & iniuriam qua nocuistis me? Et dixit ad eum populus: Edoceat te columna, cui assimilatus est Israël, quia cum auferuntur ab ea filij eius, tamen de loco non recedit suo, & respuens iniuriã suam, obliuiscet uelut in profundo abyssi. Et surrexit Iepthan, & uenit cum eis, & collegit omnem populum, & dixit ad eum: Scitis quod dum uiuerent duces nostri, monuerunt nos ut sequeremur legem nostram: Et Amon, & filij eius auerterunt populum de uia sua, in qua ambula
D bant, & seruierunt dijs alienis, qui eos perderent: Nunc ergo ponite corda uestra in lege domini dei uestri, & deprecemur eũ unanimes, & sic pugnabimus aduersus inimicos nostros, confidentes & sperantes in domino, quoniam non tradet nos usque in finem. Et si peccata nostra superabundent, misericordia tamen eius implet terrã. Et orauit omnis populus unanimiter, uiri & mulieres, pueri lactentes: Et cum orarent, dicebant: Intende domine in populum quem elegisti, & non corrumpas uineam quam plantauit dextera tua, ut sit coram te in hæreditate hæc gens, quam habuisti ab initio, & quam prætulisti semper, & pro qua fecisti habitabilia, & induxisti in terram quam iurasti: & ne tradas nos in conspectum odientium te domine. Et pœnituit deum iræ suæ, et confortauit spiritum Iepthæ: Et misit nuntium ad Getal regem filiorum Ammon, & dixit: Quare importunus es terræ nostræ, & accepisti ciuitates meas, aut contristaris? Quare tibi non præcepit Israël, ut disperderes inhabitantes terrã? Et nunc redde mihi ciuitates meas, & pausabit iracundia mea à te: Si quod minus, scito quoniam ascendam ad te, & præterita tibi reddam, & retribuam malicias tuas in caput tuum: Aut immemor sum, quoniam subdoli fuistis populo Israël in eremo? Et legati Iepthæ dixerunt mandata hæc regi filiorum Ammon. Et dixit Getal: Putabat Israël in quantum acceperat terram Amorreorum? Et ideo dicite: Scitote, quia nunc residuas ciuitates accipiam à te, & reddam tibi maliciam, & uindicabo Amorreos quos nocuistis. Et adiecit Iepthan mandare regi filiorum Ammon, dicens: In ueritate didici, quia adduxit te deus ut disperdam te, nisi requiescas ab iniquitate qua uis nocere Israël. Et ideo ueniam ad te, & manifestabo me tibi: Non enim, sicut dicitis, sunt dij qui dederunt uobis hæreditatem quam possidetis, sed quia post lapides seducti estis, ueniet ignis post uos in uindictam. Et quia nolebat rex filiorũ Ammon exaudire uocẽ Iepthæ,

surrexit

A surrexit Ieptha, & armauit omnem populum ut exiret, & in præcinctu pugna-ret, dicens: Cum traditi fuerint filij Ammon in manus meas, & reuersus fuero, omnis qui mihi primus obuiauerit, erit domino in holocaustum. Et iratus est dominus ira, & dixit: Ecce orauit Ieptha, ut offerret mihi omne quod primum obuiauerit ei, & nunc si canis primus obuiauerit Iepthæ, nunquid canis offeretur mihi? Et nunc fiat oratio Iepthæ in primogenitum eius, id est, in fructū uentris ipsius, & petitio ipsius in unigenitam eius. Ego autem liberans liberabo populum meum in isto tempore, non pro eo, sed pro oratione quam orauit Israël. Et uenit Ieptha, & expugnauit filios Ammon, & tradidit eos dominus in manus eius, & percussit ciuitates eorum sexaginta, & reuersus est Ieptha cum pace. Et exierunt mulieres in obuiam ei in choris. Et erat ei unigenita filia, quæ in choris exijt prima obuiam patri suo. Et uidens eam Ieptha, resolutus est, & dixit: Iuste uocatū est nomen tuum Seila, ut offeraris in sacrificium. Et nunc quis dabit cor meum in statera, animam in pondere, & stabo, & uidebo, utrum epulatio quæ facta est, an tristitia quæ contigit mihi? Et quia in cantico uotorū aperui os meum domino meo, nō possum reuocare illud. Et dixit ei Seila filia eius: Et quis est qui tristetur moriens, uidēs populum liberatum? Aut immemor es quæ facta sunt in diebus patrum nostrorum, quādo pater filium imponebat in holocaustum, & non contradixit ei, sed epulans cōsensit illi? Et erat qui offerabatur paratus, & qui offerebat gaudens. Et nunc omnia quæ orasti non destruas, sed fac unam † autē petitionem. Peto à te antequàm moriar postulationem minimam, exoro priusquàm reddam animam meam, ut uadam in montes, & permeem in collibus, & perambulem petras, ego & conuirginales meæ, & ef-

† *ante forte legendum est.*

B fundam in eis lachrymas meas, & referam tristitias iuuentutis meæ, & plorabūt me ligna campi, & plangent me bestiæ campestres, quia non sum tristis in hoc quod moriar, nec dolet mihi quæ reddo animam meam, sed quoniam in oratione præoccupatus est pater meus: & si spontanea me non obtulero in sacrificiū, timeo ne nō sit acceptabilis mors mea, aut inuano perdam animam meam. Hæc referam mōtibus, & post reuertar. Et dixit pater eius: Vade. Et profecta est Seila filia Iepthæ, ipsa & conuirginales eius, & uenit, & narrauit sapientibus populi, & nemo potuit respondere ad uerbum eius. Et post uenit in montem Stelac, & dominus cogitauit super eam noctu, & dixit: Ecce nunc conclusi linguam sapientum populi mei in generationem istam, ut non possent respondere filiæ Iepthæ ad uerbum eius, ut compleretur uerbum meum, nec destrueretur consiliū meum quod cogitaueram, & ipsam uidi magis sapientem, quàm patrem suum, & sensatam uirginem præ omnibus, qui hic sunt sapientibus, & nūc detur anima eius in petitione eius, & erit mors eius preciosa ante conspectum meum omni tempore. Et ut uenit filia Iepthæ in montem Thelac, cœpit plorare. Et hic trenus eius, in q̄ plangens plorauit se antequàm recederet, & dixit: Audite mōtes trenum meum, & intendite colles lachrymas oculorum meorum, & testes estote petræ in planctu animæ meæ. Ecce quomodo accusor, sed non inuano recipiatur anima mea. Proficiscantur uerba mea in cœlis, & scribantur lachrymæ meæ ante conspectum firmamenti, ut pater non expugnet filiam quā deuouit sacrificare, ut princeps illius unigenitā audiat in sacrificio promissam. Ego autem non sum saturata thalamo meo, nec repleta sum coronis nuptiarum mearum: Nō enim uestita sum splēdore sedens in genua mea, & nō sum usa † Moysi odoris mei, nec froniuit anima mea oleo unctionis quod præparatum est mihi. O mater inuano peperisti unigenitam tuam, quoniā factus est infernus tha-

† *legerim hic citius moscho.*

lamus meus, & genuam meam super terram, & cõfectio omnis olei quod præparasti mihi effundatur, & alba quam neuit mater mea tinea comedit eam, & corona quam intexuit nutrix mea, in tempore marcescat, & stratoria quæ texuit ingenuam meam de Hyacinthino & purpura, uermis ea corrumpet, & referentes de me conuirgines meæ in gemitu per dies plangant me. Inclinate arbores ramos uestros, & plangite iuuentutem meam, uenite feræ syluarum & conculcate supra uirginitatem meam, quoniam abscisi sunt anni mei, & tempus uitæ meæ in tenebris inueterauit. Et his dictis, reuersa est Seila ad patrem suum, & fecit omnia quæcunque orauit, & obtulit holocaustomata. Tunc omnes uirgines Israël conuenerunt, & sepelierunt filiam Iepthæ, & planxerunt eam, & fecerũt filij Israël planctum magnum, & constituerunt in eo mense quartadecima die mensis, ut conuenientes per singulos annos plangerent filiam Iepthæ per dies quatuor. Et fecerunt nomen sepulchri eius iuxta nomen eius Seila. Et iudicauit Iepthа filios Israël annos decem, & mortuus est, & sepultus est cum patribus suis. Et post eum surrexit Moab: Iudex in Israël Addo filius Elech de praton, & iudicauit & ipse filios Israël annis octo. Et in diebus ipsius misit rex Moab nuntios ad eum, dicens: Ecce nunc scies, quoniam ciuitates meas accepit Israël, & nunc redde eas in remissionem. Et dixit Addo: Nec docti estis in his quæ contigerunt filijs Ammon, nisi forte iam peccata Moab repleta sint? Et misit Addo, & accepit de populo XX M. uirorum, & uenit in Moab, & expugnauit eos, & interfecit de eis XLV M. uirorum, reliqui autem fugerunt ante conspectum eius. Et reuersus est Addo cum pace, & obtulit holocaustomata, & sacrificia domino suo, & mortuus est, & sepultus est in Euphrata ciuitate sua. Et in tempore eo elegit populus Elon, & constituit eum sibi iudicem, & iudicauit Israël XX. annis. Et in illis diebus expugnauerunt Allophilos, & acceperunt ab his duodecim ciuitates, & mortuus est Elon, & sepultus est in ciuitate sua. Filij autem Israël obliti sunt dominum deum suum, & seruierunt dijs habitantium terram, & propter hoc traditi sunt Allophilis, & seruierunt eis annis XL. Fuit autem uir de tribu Dan, cui nomen erat Manuc, filius Edoc, filij Odon, filij Eriden, filij Phadesur, filij Dema, filij Susi, filij Dan, & erat ei mulier cui nomen Eluma, filia Remac, & hæc erat sterilis, & non pariebat ei. Cui cum diceret quotidie Manuc maritus eius: Ecce conclusit dominus metram tuam, ut non pareres, & nunc dimitte me, ut accipiam aliam mulierem, ne moriar sine fructu. Et dicebat illa: Non me conclusit dominus ut non parerem, sed te, ut non faciam fructum. Et ille dixit ad eam: Experimentum nostrum manifestat lex. Et cum altercarentur quotidie, & contristarentur ambo ualde, quia sine fructu erant, in nocte quadam ascendit mulier solarium, & orauit, dicens: Ecce tu domine deus totius carnis, utrum uiro meo, aut mihi non sit datum procreare filios, reuela mihi, uel cui prohibitum sit, aut cui concessum ut faciat fructum, ut cui prohibitum est, immescat in peccatis suis, quia manet sine fructu: uel si ambo fraudati sumus, & hoc reuela nobis, ut peccata nostra sustinentes, taceamus coram te. Et exaudiuit dominus uocem eius, & misit ei angelum suum mane, & dixit ad eam: Tu es sterilis, quæ non parturis, & tu es metra, quæ prohibita es non facere fructum. Sed nunc exaudiuit dominus uocem tuam, & intendit lachrymis tuis, & aperuit metram tuam. Et ecce concipies, & paries filium, & uocabis nomen eius Samson: hic enim erit sanctificatus domino tuo. Intende autem ne gustet ex omni fructu uineæ, & ne comedat omne immundum, quia sicut ipse, dixit, liberabit Israël de manu Allophilorum,

Iudicum liber habet annos VI.

Addo moritur

D

Elon.

A philorum. Et cum locutus fuisset angelus domini uerba hæc, recessit ab ea. Et illa uenit ad uirum suum in domum, & dixit ad eum: Ecce ego appono manum meam super os meum, & ore tacens ante te omnes dies, propter quod gloriata sum in uano, & non credidi uerbis tuis. Angelus enim domini uenit ad me hodie, & manifestauit mihi, dicens: Eluma tu es sterilis, sed concipies, & paries filium. Et non credidit Manuc mulieri suæ. Et confusus tristitia, ascendit & ipse in solario, & orauit, & dixit: Ecce non sum dignus audire signa & prodigia quæ fecit in nobis deus, aut uidere faciem missi. Et factum est dum loqueretur uerba hæc, adiecit angelus domini uenire ad uxorem eius, ipsa autem erat in agro, & Manuc in domo sua. Et dixit ad eam angelus: Curre, & clama ad uirum tuum, quoniam dignatus est deus, ut uocem meam audiat. Et currens mulier clamauit uiro suo, & ille festinans uenit ad angelum in agro in animo, qui dixit ad eum: Ingredere ad mulierem tuam, & fac cito omnia uerba ista. At ille dixit ei: Sed uide tu domine, ut uerbum tuum fiat super puerum tuum. Et ille dixit: Fiat. Dixitq; ad eum Manuc: Si possem, persuaderem tibi, ut ingredereris in domum meam, & manducares apud me panem, & scires, ut cum uadas darem tibi dona quæ tecũ ferres, ut offerres sacrificium domino deo tuo. Et dixit ei angelus: Non ingrediar tecum in domum tuam, nec manducabo panem tuum, nec dona tua accipiam. Si enim offeres sacrificium de his quæ sunt aliena, non possum gratificari tibi. Et ædificauit Manuc altarium super petram, & obtulit sacrificia, & holocaustomata. Et factum est dum concidisset carnes, & posuisset eas super sacraria, misit angelus, & tetigit ea de summitate sceptri sui, & exiuit ignis de petra, & deuorauit holocaustomata, & sacrificia. Et angelus

B ascendit ab eo cum flamma ignis. Manuc uero, & mulier eius uidentes hæc ceciderunt in faciem suam, & dixerunt: Morte moriemur, quia uidimus dominum facie ad faciem. Non sufficiebat quod uidi eum. Et adhuc interrogauit nomen eius, nec sciens quoniam minister dei esset. Angelus autem qui uenerat dicebatur Phadahel. Et factum est in tempore dierum ipsorum concepit Eluma, & peperit filium, & uocauit nomen eius Samson, & erat dominus cum eo. Et cum cœpisset crescere, & quærere expugnare Allophilos, accepit sibi mulierem de Allophilis. Quam incenderunt Allophili in igne, quoniam humiliati erant de Samson ualde. Et postea iratus est Samson in Azotum, & incluserunt, & circuierunt ciuitatem, & dixerunt: Ecce nunc traditus est inimicus noster in manus nostras, & nunc congregemus, & adiuuemus alterutrum animas nostras. Et cum surrexisset Samson noctu, & uidisset ciuitatem clausam, dixit: Ecce nunc pulices isti incluserunt me in ciuitate sua. Et nunc erit dominus mecum, & egrediens per portas eorum expugnabo eos. Et ueniens supposuit sinistram manum suam sub plectro portæ, & concutiens deposuit portam muri, unam earum tenebat in dextera sua pro scuto, alteram posuit super scapulas suas, & auferens, quoniam non habebat gladium, persequebatur in ea Allophilos, & interfecit in ea uigintiquinque milia uirorum. Et leuauit omnia quæ erant portæ, & posuit ea in montem. De leone autem quem interfecit, & de maxilla asini in qua occidit Allophilos, & de uinculis uelut sponte diruptis de brachijs eius, & uulpibus, quas apprehendit, nónne hæc scripta sunt in libro Iudicum? Tunc descendit Samson in Geraram ciuitatem Allophilorum, & uidit ibi fornicariam, cui nomen erat Dalila, & seductus est post eam, & accepit eam sibi in uxorem. Et dixit deus: Ecce nunc Samson seductus est per oculos suos, & immemor fuit uirtutis quam feci cum eo, & commixtus est filiabus Allophilorum,

Phadahel angelus.

Samson.

Dalila uxor Samsonis.

C philorum, & non intendit in Ioseph puerum meum, qui fuit in terra aliena, & factus est in coronam fratrum suorum, eò quod noluerit contristare semen suum. Et nunc erit Samson concupiscentia sua in scandalum, & commixtio eius in perditionem, & tradam eum inimicis eius, & excabunt eum, sed in hora mortis eius memorabor illius, & adhuc semel uindicabo eum in Allophilos. Et post hæc, mulier eius cum importuna esset illi, dicebat ad eum: Indica mihi potentiam tuam, & in quo sit uirtus tua, & sic cognoscam quoniam amas me. Et cum fefellisset eam Samson ter, & illa importuna ei esset quotidie, manifestauit ei quarto cor suum. Et inebriauit eum illa, & soporato illo uocauit tonsorem, & totondit septem crines capitis eius, & recessit uirtus eius ab eo, quoniam sic & ipse annuntiauerat. Et uocauit Allophilos, & percusserunt Samson, & excæcauerunt eum, & miserunt illum in carcerem. Et factum est in die potationis eorum uocauerunt Samson, ut illuderent eum, & ille ligatus iuxta duas columnas, orauit, dicens: Domine deus patrum meorum, exaudi me adhuc semel, & conforta me, ut moriar cum Allophilis istis, quoniam uisus quem isti sustulerunt mihi, gratis mihi datus est à te. Et adiecit dicens Samson: Proficiscere anima mea, & noli contristari, morere corpus, & noli lugere te. Et apprehendit duas columnas domus, & iactauit eas, & cecidit domus, & omnia quæ circa eam erant, & interfecit omnes qui in circuitu eius erant. Et fuit numerus eorũ quadraginta milia uirorum ac mulierum. Et descenderũt fratres Samson, & omnis domus patris eius, & accipientes sepelierunt eum in sepulchro patris eius, ipse autem iudicauit Israël XX. annis. Et in diebus illis non erat dux in Israël, sed faciebat unusquisq; quæ placita erant ante conspectum eorũ. Et in illo tempore surrexit Michas filius Dedila, matris Heliu, & habebat mille dragmas auri, & quatuor tegulas conflatiles auri, & quadraginta didragmas argenti. Et dixit ad eum mater eius Dedila: Audi fili uocem meam, & facies tibi nomen ante mortem; accipe aurum istud, & confla illud, & facies tibi idola, & erunt tibi in deos, & tu fiere eis sacerdos. Et erit qui uoluerit interrogare per eos, qui ueniet ad te, & respondebis ei. Et erit in domo ara, & columna ædificata ex auro isto quod habes, comparabis tibi thus in incensum, & oues in sacrificium. Et erit quicunque uoluerit facere sacrificium, dabit pro ouibus septem didragmas, & pro thure si uoluerit incendere, dabit didragmam unam argenti & ponderis, & sacerdos nomẽ tuum erit, & diceris cultor deorum. Et dixit ad eam Michas: Bene mater consiliata es mihi ut uiuam, & nunc erit nomen tuum plus quàm meum, & in nouissimis diebus omnia à te exquirentur. Et profectus est Michas, & fecit omnia quæcunq; præceperat ei mater sua. Et exclusit, & fecit sibi effigies tres puerorum, & uitulorum, & leonem, aquilam, & draconem, & columbam. Et factum est, ut omnes qui seducebantur, uenirent ad eum, & si quid uoluissent pro uxore interrogare, per columbam interrogarent eum. Si quis autem pro filijs, per effigies puerorum. Qui uero pro diuitijs, per speciem aquilæ. Qui pro fortitudine, per leonis effigiem consulebant eum. Si autem pro pueris & pro puellis, per effigies uitulorum interrogabãt: nam si pro longitudine dierum, per draconis effigiem interrogabatur. Et erat iniquitas eius multiformis, & irreligiositas eius astuta. Et nunc recedentibus filijs Israël à domino, dixit dominus: Ecce eradicabo terram, & perdam totum genus hominum, quoniam cum ponerem excelsa in monte Sina, ostendi me filijs Israël in procella, & dixi, ut non facerent idola, & consenserunt, ut nõ sculperent effigies deorum. Et constitui his, ut non acciperent nomen meum inuanum, & elegerunt hoc, ne acciperent

Samson XX. annis præfuit Israëlitis.

D

A accipperent sibi nomen meum inuanum. Et præcepi eis, ut custodirent diē sabbati, & consenserunt mihi ut sanctificarent se. Et dixi eis, ut honorificarent patrem & matrem, & promiserunt facturos se. Et constitui eis nō furari, & cōsenserunt. Et iussi eos homicidium non facere, & acceptum habuerunt ut non facerent. Et præcepi eis ne mœcharentur, & non negauerunt. Et constitui eis, ne falsum testimonium dicerent, & ne concupiscerent unusquisq; uxorem proximi sui, neq; domum, nec omnia quæ eius sunt, & acceptauerūt ut non facerent idola, nec opera deorum eorum, qui nati sunt de corruptela in appellatione sculptili. Sed eos per quæ facta sunt corrupta omnia. Fecerunt enim eam mortales homines, & ignis ministrauit in conflatione eorum, ars hominis produxit eos, & manus operatæ sunt illos, & sensus adinuenit eos. Quæ accipientes acceptauerunt nomen meum inuanum, & nomen meum imposuerunt sculptilibus, & die sabbati, quem acceperunt ut custodirent, operati sunt abominamenta ab eo. Propter quod dixi eis, ut diligerent patrem & matrem, me inhonorificauerunt creatorem suum. Et quod dixi eis, ut non furarentur in sensu suo, furati sunt in sculptilibus. Et quod dixeram, ut non occiderent, occidunt quos seducunt. Et cum præcepissem eis non mœchari, zelum suum mœchati sunt. Et quod elegerunt ne falsum testimonium dicerent, falsum testimonium acceperunt ab eis quos exterminauerunt, & concupierunt mulieres alienas. Propterea ecce ego exhorresco genus hominum, & ut eradicem plasmata, multiplicabuntur morientes super numerum nascentium, eō quod uitiata est domus Iacob iniquitatibus, & multiplicata est impietas Israēl, & non possum ex toto disperdere de tribu Beniamin: quoniam ipsi primi seducti sunt post Michā, &

B populus Israēl non erit impunis, erit autem eis in scandalum sempiternum in memoriam generationis generationum. Micham autem tradam igni. Et erit mater eius in conspectu eius marcescens uiua super terram, & uermes exient de corpore eius. Et tunc loquentibus eis inter se ad inuicem, dixit illa tanquam mater castigans filium suum: Ecce quale operatus es peccatū? Et respondit ille, tanquam filius obaudiens matri, & astute agens, & tu maiorem fecisti iniquitatem. Et erit similitudo columbæ quam fecit ad eijciēdos oculos eius, & similitudo aquilæ erit, ut præstet illis de pennis ignem, & effigies puerorum quas fecit, erunt ei adradenda latera, & effigies leonis quam fecit, erit ei ut fortes sint torquentes eum. Et sic non hoc solummodo Michæ faciam, sed omnibus qui peccant in me. Et nunc sciet genus hominum, quoniam nō zelabunt me in adinuentionibus quæ faciunt, sed omni homini erit illa punitio, ut in quo peccato peccauerit, in eo adiudicabitur. Et si mentiti fuerint ante cōspectum meum, mandabo cœlo, & mentietur eis pluuiam. Et si uoluerit unusquisq; concupiscere rem proximi sui, mandabo morti, & abnegabit eis fructum uentris eorum. Et si iudicabunt in nomine meo false, ego non exaudiam orationes eorum. Et cum discernitur anima à corpore, tunc dicent: Non contristemur in his quæ passi sumus, sed quia quæcunq; adinuenimus, hæc & recipiemus. Et factum est in tempore illo uenit quidam de tribu Leui in Gabao, & cū uellet manere ibi, occidit sol. Et uolentem ibi ingredi, non permiserunt qui habitabant eā. Et ille dixit puero suo: Ambula, & duc mulū, & ueniemus in ciuitatē Nobā, forsitā permittēt nos ingredi in eā. Et uenit illuc, & sedit in platea ciuitatis, & nullus dixit ei: Ingredere in domū meā. Erat aūt ibi qdā leuites, cui nomē erat Bethac hic cū uidisset eū, dixit ad illū: Nū tu es Beel de tribu mea? Et ille dixit: Ego sum. Et dixit ad eum: Non scis malitiam habitantiū in hac ciuitate? Et quis te persuasit ut

Mentiri dixit pro negare.

 ingredereris

C ingredereris huc? Vnde festinus exi hinc, & ingredere in domũ meam in qua habito, & mane hodierna die, & dominus concludet cor eorum ante nos, sicut conclusit Sodomitas ante conspectum Loth. Et ingressus ciuitatem, mansit ibi nocte illa. Et conuenerunt omnes inhabitantes ciuitatem, & dixerunt Bethac: Produc qui uenerunt ad te hodie: si quo minus, & te & illos igni cremabimus. Et ille exiuit ad eos, & dixit illis: Nónne hij fratres nostri sunt, ne faciemus mala cum eis, ne peccata nostra multiplicentur in nos? Et illi responderunt: Nunquam factum est, ut aduenæ imperent inhabitantibus. Et uim facientes ingressi sunt, & abstraxerunt eum & concubinam eius, & eiecerunt eum foras, & remisso uiro, usi sunt turpiter concubinam eius, usquequo moreretur, quoniam transgressa fuerat uirum suum quodam tempore, cum peccasset cum Amalechitis, & propterea tradidit eam dominus deus in manus peccatorum. Et facto mane exiuit Bethac, & inueniens concubinam suam mortuam, imposuit eam super mulum, & festinans exiuit, & uenit in Gades. Et accipiens corpus eius diuisit eam in partes, & misit eam per duodecim tribus, dicens: Hæc mihi facta sunt in Noba ciuitate. Et surrexerunt super me habitantes in ea, ut occiderent me, & acceperunt concubinam meam, incluso me illam occiderunt. Et si placet hoc ante conspectum uestrum, ut taceatis, dominus autem iudicat: si autem uolueritis uindicare, dominus adiuuabit uobis. Et conturbati sunt omnes uiri duodecim tribus, & collecti in Seron, dixerunt unusquisque proximo suo: Si facta est talis iniquitas in Israël, pausabit Israël? Et dixit dominus ad Anteciminum: Vides quemadmodum conturbatus est populus insipiens? In terra in qua debuerant mori quàm uersute gessit Michas, ut in istis seduceret populum, in columba & aquila, & in effigie hominum, & uitulorum, & leonis, &

D draconis? Et ideo quia non sunt tunc zelati, propterea sit eorum consilium in manu, & conturbabitur cor eorum, ut eum peccatores consumant, quam iniqua gerentes. Et ut factum est mane conturbati sunt populi Israël, & dixerunt: Ascendamus, & inquiramus peccatum quod factum est, ut auferatur iniquitas à nobis. Et hæc loquentes, dixerunt: Interrogemus primum dominum, & discamus, si tradet fratres nostros in manus nostras: sin minus, pausemus. Et dixit eis Phinees: Offeramus demonstrationem & ueritatem. Et respondit eis dominus, dicens: Ascendite, quoniam tradam eos in manus uestras. Ipse autem seduxit eos, ut compleret uerba sua. Et ascenderunt in pugnam, & uenerunt in ciuitatem Beniamin, & miserunt nuntios, dicentes: Mitte nobis uiros, qui fecerunt iniquitatem hanc, & parcemus uobis, reddentes unicuique malitiam suam. Et indurauit populus Beniamin cor suum, & dixerunt ad populum Israël: Quare tradamus uobis fratres uestros? Et si parcitis, non pugnabimus contra uos. Et exiuit populus Beniamin in obuiam filijs Israël, & persecutus est eos. Et ceciderunt filij Israël in conspectu eius, & percussit in eis quadraginta quinque milia uirorum. Et factum est cor populorum conturbatum nimis, & uenerunt lugentes, & plorantes in Silon, & dixerunt: Ecce tradidit nos dominus in conspectu habitantium in Noba. Et nunc interrogemus dominum, quis in nobis peccauit. Et interrogauerunt dominum. Et dixit ad eos: Si uultis, ascendite, & pugnate, & tradentur in manus uestras, & tunc uobis dicetur propter quod cecidistis in conspectu eorum. Et ascenderunt alia die expugnare eos, & exierunt filij Beniamin, & persecuti sunt Israël, & percusserunt in eis quadragintasex milia uirorum. Et dissolutum est cor populorum ualde, & dixerunt: Nunquid uoluit deus seducere populum suum? Aut nunquid ita

deus non seduxit.

Strages Israelitarum.

constituit,

A constituit propter id quod factum est malum, ut æqualiter cadant, qui faciunt
iniqua? Et hæc dicentes, ceciderunt in conspectu arcæ testamenti domini, &
ruperunt uestimenta sua, & imposuerunt cinerem super capita sua, ipsi & Phi-
nees filius Eleazari sacerdotis, qui orauit & dixit: Quæ est seductio hæc, qua se
duxisti nos domine? Si iustum est ante conspectum tuum quæ fecerunt filij
Beniamin, quare nobis non renuntiasti, ut incenderemus? Si autem non erat
placitum in conspectu tuo, quare nos permisisti ut caderemus ante eos? Et ad-
iecit dicere Phinees: Deus patrum nostrorum audi uocem meam, & renuntia
seruo tuo hodie, si recte factum est ante conspectum tuum, aut forte peccauit
populus, & uoluisti disperdere malefacta eorum, ut emendares etiam in nobis
qui peccauerunt tibi. Ego enim memor sum in iuuentute mea, quando pecca
uit Iambri in diebus Moysi famuli tui, & ingressus intraui ego, & zelatus sum
animæ meæ, & ambos suspendi in romphæa mea, & uoluerunt insurgere aduer
sum me residui, & mortificare me, & misisti angelum tuum, & percussisti ex
his XXIIII M. uirorum, & me liberasti de manibus eorum. Et nunc unde-
cim tribus misisti, & adduxisti eis, dicens: Ite, & percutite eos. Et euntes, traditi
sunt. Et nunc dicunt, quod manifestationes tuæ ueritatis mentiantur coram te.
Et nunc domine deus patrum nostrorum, non absconde à seruo tuo, sed re-
nuntia nobis propter quid fecisti in nos iniquitatem istam? Et uidens domi-
nus quoniam attente orauerat Phinees in conspectu eius, dixit ad eum: Per
me iuraui, dicit dominus, quoniam si non iurassem, memor tui non fuissem in
eo quod dixisti, neque respondissem uobis hodie. Et nunc dic populo: state,
& audite uerbum domini: hæc dicit dominus: Erat quidam in media sylua po *Apologus.*
tentior, cui commendauerunt omnes bestiæ syluam, sua potestate ut eam cu-
B stodiret, ne forte aduenientes cæteræ feræ exterminarent eam. Et cum custodi-
ret hãc leo, aduenerunt feræ agri de alia sylua, & comederunt omnes catulos fe
rarum, & exterminauerunt fructum uentris earum, & leo uidit, & tacuit. Et fe-
ræ bestiarum securæ erant, quoniam commendauerunt leoni syluam, non sen-
tientes quia filij earum exterminati erant. Et post tempus, exurrexit minima
fera ex his quæ commendauerant leoni syluam, & comedit minimum catu-
lum alterius feræ pessimæ: & ecce leo exclamauit, & conturbauit omnes feras
syluæ, & pugnauerunt inter se, & expugnauerunt unusquisque proximum su-
um. Et cum exterminarentur multæ feræ, uidit alius catulus leonem de alia syl-
ua tanta, & dixit: Nónne tu exterminasti feras tantas? Quæ iniquitas hæc? ut
cum exterminarẽtur ab initio tantæ feræ, aut filij earum iniuste ab alijs feris pes
simis, & quando oportebat moueri feras omnes, ut se uindicarent, quando
corrumpebatur fructus earum inuano, tunc tacebas, & non loquebaris. Sed
unus catulus nunc perijt feræ pessimæ, & exagitasti totam syluam, ut se come-
derent inuicẽ omnes feræ iniuste, ut minoretur sylua. Et nunc te oporteret ex-
terminari primum, & sic constitueris residua. Et audierunt catuli ferarum, & in
terfecerunt leonem primum, & catulum proposuerunt pro eo, & sic cæteræ fe-
ræ in unum subiectæ sunt. Michas exurrexit, qui ditauit uos in his quæ commi
sit ipse & mater eius. Et fuerunt iniqua & pessima, quæ nullus adinuenit ante
eos, sed in uersutia sua fecit sculptilia, quæ non sunt facta usque in hanc di-
em, & nullus zelauit, sed omnes seducti estis, & uidistis fructum uentris ue-
stri corrumpi, & tacuistis sicut malus ille leo. Et nunc uidentes quemad-
modum concubina huius iniqua gerens mortua est, & conturbati estis o-
mnes, & uenistis ad me, dicentes: Si tradas in manus nostras filios Benia-
min.

C min. Propterea uos fefelli, & dixi: Tradam uobis illos. Et nunc disperdidi eos qui tunc tacuerunt, & sic uindicabo in omnes qui inique gesserunt. Et exurrexit omnis populus unanimiter, & abijt, & exierunt filij Beniamin obuiam eis, æstimantes ut sicut antea euicerant eos, & nesciebant quoniam completa erat malitia super eos. Et cum uenissent sicut primum, & persequerentur post eos, refugit populus à facie eorum, ut darent locum. Et tunc exurgentes ab insidijs, facti sunt filij Beniamin in medio eorũ. Et conuersis his qui refugiebant, interfecti sunt uiri ciuitatis Noba, à uiro usq; ad mulierẽ, LXXXV M uirorum, & incenderunt ciuitatem filij Israël, & direpta spolia eorum perdiderunt omnia in ore gladij, & nemo supfuit de filijs Beniamin, nisi DC. uiri, qui fugerunt, & non sunt inuenti in pugna. Et reuersus est omnis populus in Silon, & Phinees filius Eleazari sacerdotis cum eis. Hi autem sunt qui derelicti sunt de genere Beniamin, principes tribus decem patriarum, quorum nomina hæc sunt. Primæ patriæ, Ezbaile, Ziebbalac, Reindebac, Belloch. Et secundæ patriæ, Netach, Zenip, Phenoch, Deniech, Geresaraz. Et tertiæ patriæ, Ierimuth, Veloth, Amibel, Genuth, Nephuth, Phienna. Et ex quarta ciuitate, Gemuph & Eliel, Gemet, Soleph, Raphaph, & Doffo. Et de q̃nta patria, Anuel, Code, Fretã, Remmõ, Peccã, Nabath. Et sexta patria, Rephaz, Sephet, Araphaz, Metahc, Adhoc, Balinoc. Et de septima patria, Beninmephiz, Araph, Ruimel, Belon, Iaal, Abac. Et decima patria, Enophlasa, Melec, Meturia, Meac, & cæteri qui superfuerunt principes tribus numero LX. Et in illo tempore reddidit dominus Micha & matri eius omnia quæ loquutus est. Et erat Micha dissolutus igne, & mater eius marcescẽs, sicut loquutus fuerat dominus de eis. Et in tem

D pore eo Phinees reclinauit se ut moreretur, & dixit ad eum dominus: Ecce transisti CXX. annos, qui constituti erant omni homini, & nunc exurge, & uade hinc, & habita in Danaben in mõte, & inhabita ibi annis plurimis. Et mandabo ego aquilæ meæ, & nutriet te ibi, & nõ descendes ad homines iam, quousque superueniat tempus, & proberis in tempore, & tu claudas cœlum tunc, & in ore tuo aperietur, & postea eleuaberis in locũ ubi eleuati sunt priores tui, & eris ibi quousq; memorabor seculi, & tunc adducam uos, & gustabitis quod est mortis. Et ascẽdit Phinees, & fecit omnia quæ præcepit ei dominus. In diebus autem quibus constituit cum in sacerdotem, unxit eum in Selon. Nam in illo tempore cũ ascenderet, tunc factum est, ut filij Israël facientes Pascha, præceperint filijs Beniamin, dicẽtes: Ascendite, & expugnate uobis mulieres, quoniam non poterimus uobis dare filias nostras. Iurauimus enim in tempore iræ nostræ, & nõ fiat ut deleatur una tribus de Israël. Et ascenderũt filij Beniamin, & rapuerunt sibi mulieres, & ædificauerunt sibi Gabaon, & cœperunt inhabitare ibi. Et quiescentibus interim filijs Israël, dux non erat eis in diebus illis, & unusquisque faciebat quod placitum erat ante oculos eius. Hæc sunt mãdata, & iustitiæ, & testimonia, & manifestationes factæ in diebus Iudicum Israël, antequam regnaret in eis rex, & in tempore illo cœperunt filij Israël requirere à domino, & dixerũt: Sortiamur omnes nos, ut uideamus qui sit qui possit principari nobis sicut Cenez: forsitan enim inueniemus hominẽ, qui liberet nos de pressura nostra, quia inconueniens est, populum esse sine principe. Et miserũt sortem, & nullo inuento tristati sunt populi ualde, & dixerunt: Non fuit dignus populus exaudiri de domino, quia non respondit nobis. Et nunc sortiamur uel per tribus, si uel per multitudinem reconcilietur deus: Sciemus enim quia reconciliabitur dignis suis. Et miserunt per tribus, & in nulla tribu exiuit

sors,

A sors. Et dixit Israël: Eligamus nobis ex ipsis positi in necessitate. Sciemus enim quoniam abominauit deus populum suum, & exhorruit nos anima eius. Et respondit quidam nomine Nethez, & dixit populo: Non ipse nos odio habet, sed ipsi nos exosos fecimus, ut relinqueret nos deus. Et ideo etiam morientes non relinquamus eum, sed ad eum fugiamus, qui ambulantes in uijs nostris iniquis, non sciuimus eum qui creauit nos, & propterea erit noster cogitatus in uano. Scio enim quia non in fine nos abijciet deus, neq; in generatione odietur populum suũ, & ideo uirtutificamini, & adhuc oremus, & mittamus sortẽ per ciuitates, si enim peccata nostra amplificata sunt, sed longanimitas eius nõ deficiet. Et miserunt sortes per ciuitates, & sortitus est Armathem. Et dixit populus: Si iustificata est Armathem præ omnibus ciuitatibus Israël, quoniam sic eam elegit super omnes ciuitates? Et dixit unusquisque ad proximũ suũ: In ipsa ciuitate, quæ exiuit per sortem, per uiros mittamus sortem, & uideamus quem ex ea elegit dominus. Et miserunt per uiros, & neminem comprehendit præter Elchanan: Quia in eo superuolauit sors, accepit populus eum, & dixerunt: Veni, & esto nobis dux. Et dixit Elchana ad populum: ego non possum dux esse super populum istum, nec existimare quis possit esse uobis in ducem. Sed si peccata mea comprehenderunt me, ut superuolaret super me sors, ego me interficiam, ut non me contaminetis: Iustum est enim me pro peccatis meis tantummodo mori, quàm sustinere pondus populi. Et uidens populus quod, nõ esset uoluntas Elchana ut ducatum ageret super eum, orauit iterum ad dominum, dicens: Domine deus Israël, quare in uictoria inimicorũ dereliquisti populum tuum, & in tempore angustiæ neglexisti hæreditatem tuã? Ecce & ipse

Elchana.

B qui comprehensus est in sorte, nõ perfecit mandata tua, sed solũ hoc est quod superuolauit super illũ sors, & putauimus nos habere ducem. Et ecce etiã ipse factus est in sorte, si non repugnaret. Quem adhuc postulabimus, aut ad quem fugiemus, et ubi est locus requietionis nostræ? Si enim ueræ sunt dispositiones quas disposuisti patribus nostris, dicens: semen uestrum amplificabo, & hoc scient, tunc profuerat nobis dicere, abscido uestrum semen, quàm negligas radicem nostram. Et dixit ad eos deus: Si redderem secundũ mala uestra, oportuerat me nec intendere ad genus uestrum. Et quid faciam, quoniam ueniet nomen meum ut inuocetur in uos. Et nunc scitote, quia Elchana super quem cecidit sors, non potest principari in uobis, sed magis filius eius qui nascetur ex eo, ipse principabitur in uobis, & prophetabit, & ex hoc non deficiet ex uobis princeps plurimis annis usq; ad annos multos. Et dixit populus: Ecce domine decem filios habet Elchana, & qui eorum principabitur aut prophetabit? Et dixit deus: Nullus de filijs Phenennæ poterit principari populo, sed natus de sterili quam dedi ei in uxorem, ipse erit Propheta in conspectu meo, & diligam eum quemadmodum dilexi Isaac, & erit nomẽ eius in cõspectu meo semper. Et dixit populus: Ecce nunc forsitan memor fuit nostri deus, ut liberet nos de manu odientium. Et in illa die fecerunt sacrificia pacifica, & epulati sunt in dispositionibus suis. Et cum essent Elchanæ duæ mulieres, nomẽ uni Anna, & nomen alteræ Phenenna. Et quia Phenennæ erant filij, & Annæ non erant, improperauit ei Phenenna dicens: Quid tibi prodest quod te diligit Elchana uir tuus, tu uero es lignũ siccum? Et ego scio quia dilecturus est me, delectatus in conspectu filiorum meorum, astantium in circuitu eius, tanquam plantatio olìueti. Et sic cum quotidie improperaret ei, & Anna contristaretur ualde, & esset timens deum à iuuentute sua, factum est ut superueniente die bono

C paschæ, cũ ascenderet uir eius ut sacrificaret, insultat Phenenna Annæ dicens: Non est dilectus mulieris, si diligat eã uir eius, aut pulchritudinẽ illius. Ne glorietur in specie sua Anna, sed qui gloriatur, glorietur cũ uidet semen suũ ante conspectũ suum, & quando inter mulieres non ita fuerit fructus uentris eius, inuanum fiet dilectio. Quid enim profuit Rachel, quod dilexit eam Iacob? & nisi datus fuisset ei fructus uentris illius inuanum fuerat dilectio eius. Et cum audisset hæc Anna, dissoluta est anima eius, & cõfusa est lachrymis. Et uidit eã uir eius, & dixit: Quare tristis es, & quare non es, & ut quid concidit cor tuum in te? Nónne meliores sunt mores tui super decẽ filios Phenennæ? Et audiuit eum Anna, & surrexit postea quàm comedit, & uenit in Silon in domum domini, ubi Heli sacerdos sedebat, quem proposuerat Phinees filius Eleazari sacerdotis, sicut præceptum ei fuerat. Et orauit Anna, & dixit: Nónne tu domine inspeculatus es cor omnium generationum antequam plasmares seculum? Quæ autem metra aperta nascitur, aut quæ clusa moritur, nisi uolueris? Et nũc ascendat oratio mea in conspectu tuo hodie, ne descendã inde uacua: quoniã tu scis cor meum, quomodo ambulaui in cõspectu tuo ex die iuuentutis meæ. Et noluit Anna orare clarã uoce, sicut omnes homines. Tunc enim cogitauit dicens: Ne forte non sim digna exaudiri, & erit ut plus me zelans improperet mihi Phenenna, sicut quotidie dicit: ubi est deus tuus in quo confidis? Et ego scio, quia non quæ in filijs multiplicatur ditata est, quæq; minorata est eguit, sed quæ abundat, ditata est & in uoluntate dei. Nam qui scierint quod oraui, si cognouerint quod non exaudior in oratione mea, blasphemabunt: Et non soli mihi erit testis in anima mea, quia ministræ sunt orationum mearũ lachrymæ meæ. Et dum oraret, uidens eam Heli sacerdos quoniam anxiaretur sensu, & uelut ebria ageret, dixit ad illam: Vade, & aufer uinum tuum a te: Et illa dixit: Si sic in me exaudita est oratio mea, ut ebria audiam. Ego autem ebria sum dolore, & calicem bibi fletus mei. Et dixit ad eam Heli sacerdos: Renuntia mihi improperium tuum. Et illa dixit ad eum: Mulier sum Elchana, & quoniam concludens conclusit deus metram meam, oraui in conspectu eius, ut non eam ad eum sine fructu de seculo hoc, & non moriar non habens imaginem meam. Et dixit ad eam Heli sacerdos: Ambula, quoniam scis pro quibus oraueris, exaudita est oratio tua. Noluit autem ei dicere Heli sacerdos quis prænumeratus est ex ea Propheta: Ipse enim audiuit, cum dixit dominus pro eo. Et uenit Anna in domum suam, & mitificata est à dolore suo, nulli renuntians hoc quod orasset. Et in tempore dierum illorum concipiens peperit filium, & uocauit nomen eius Samuel, quod interpretatur fortis, secundum quod uocauit deus nomen illius cum prophetaret eum. Et sedit Anna, & lactauit infantem, quousque fieret duorum annorum. Et cum abstulisset eum de lacte, ascendit cum eo leuans munera in manibus suis, & erat puer speciosus ualde, & dominus erat cum eo. Et statuit Anna puerum ante conspectum Heli, & dixit ad eum: Hoc est desiderium quod desideraui, & hæc est petitio quam petiui. Et dixit ad eam Heli: Non tu sola petisti, sed populus orauit pro hoc. Non est petitio tuæ solius, sed in tribus antea promissum erat, & per hunc iustificata est metra tua, ut statuas prophetiã populis, & lac mamillarum tuarum constituas in fontem duodecim tribuum. Et audiens hæc orauit Anna, & dixit: Venite in uoce mea omnes gentes, & intendite alloquutioni meæ omnia regna: quoniam apertum est mihi os ut loquar, & labijs præceptum est ut hymnizem domino, stillate mamillæ meæ, & renuntiate testimonia uestra,

Clara uoce orantes.

Lachrymæ ministræ sunt orationum.

D

Samuel filius Annæ.

A nia uestra, quia præceptum est uobis lactare. Statuetur enim qui lactatur de uobis, & populus illuminabitur, aceruus eius & gentibus ostendet terminos, & exaltabitur cornu eius ualde. Et ideo loquar aperte uerba mea, quoniam ex me exurget constitutio domini, & omnes homines inuenient ueritatem. Nolite festinare magna eloqui, nec eijcere de ore uestro uerba alta, sed delectamini in gloriationem, dum enim exiet lumen ex quo nascetur sapientia, ut non qui possident plurima, dicantur diuites, sed quæ pepererunt in abundantia matres, audient: sterilis enim saturata est, quæ autem multiplicata fuerat in filijs, euacuata est, quia dominus mortificat in iudicio, & uiuificat in misericordia: quoniam iniqui sunt in hoc seculo, uiuificat iustos cum uult, iniquos autem concludet in tenebris. Nam iustis conseruat lumen suum, & cum mortui fuerint iniqui, tunc peribunt, & cum dormierint iusti, tunc liberabuntur. Sic autem omne iudicium permanet, quousque reueletur qui tenet. Dicito, dicito Anna, & noli tacere, hymniza filia Batuel, in mirabilibus tuis quæ fecit deus tecum. Quæ est Anna, quoniam ex ea Propheta est? Aut quæ est filia Batuel, ut pareret lumen populis? Exurge & tu Elchana, & præcinge lumbos tuos, hymniza super signa domini, quoniam pro filio tuo prophetauit Asaph in eremo, dicens: Moyses, & Aaron in sacerdotibus eius, & Samuel inter eos: Ecce perfectum est uerbum, & conuenit prophetia. Et hæc si manet quousque dent cornu Christo suo, & adhæsit potentia thronis regis eius. Stet autem filius meus hic ministrans, quousque fiat lumen genti huic. Et abierunt inde, & profecti sunt cum iucunditate, gaudentes & exultantes corde, in omnem gloriam quam fecit cum eis deus. Populus autem descendit unanimiter in Silon cum tympanis & choris, cyneris & nablis, & uenerunt ad Heli sacerdotem, offerentes ei Samuel. Quem statuerunt ante conspectum domini, unxerunt eum, & dixerunt: Viuat propheta

B in plebe, & in longo tempore sit lumen genti huic. Samuel autem erat infans ualde, & nihil horum sciebat. Et cum deseruiret in conspectu domini, & duo filij Heli ambulantes in uijs patrum suorum, cœperunt iniqua agere ad plebem, multiplicantes iniquitates suas. Et erant commorantes iuxta domum Bethac, & cum conuenirent populi sacrificare, ueniebant Ophni & Phinees, & ad iracundiam prouocabant populum, rapientes sanctificata, antequam offerretur sancta domino. Et non placuit uerbum hoc domino, neque populo, neque patri eorum. Et sic dixit pater eorum ad eos: Quæ est auditio hæc, quam ego audio de uobis? Aut non scitis quoniam depositum de Phinees locum accepi? Et si exteramus acceptum, quid dicimus si iterum inquirat qui deposuit eum, & pro eo quod deposuit nocuerit nos? Et nunc dirigite uias uestras, & ambulate in uijs bonis, & permanebunt actus uestri. Si autem contra dixeritis, & adinuentiones uestras pessimas non continueritis, uos ipsos perditis, & erit inuanum sacerdotium, & in nihilum deputabitur quod sanctificatum est, & tunc dicent: inuano orta est uirga Aaron, aut in nihilum descendit natus flos illius. Et ideo cum potestis adhuc, filij corrigite quod peccastis, & orabunt pro uobis uiri in quo peccastis: Si autem nolueritis, & permanseritis in iniquitatibus uestris, ego immunis ero, & non tantummodo delebo, ne forsitan audiam diem mortis uestræ antequam moriar, sed & si hoc factum fuerit, uocabo culpam, & quamuis contrister ego, uos tamen peribitis. Et non obaudierunt filij eius, quoniam dominus de eis dederat sententiam ut morerentur, propter quod peccauerant. Nam cum dixisset eis: pœnitemini de uia uestra iniqua: Illi dicebant: quando senuerimus, tunc pœnitebimus. Et propter hoc admonitis à patre suo non datum est ut pœniterentur, quia aduersantes semper

C fuerant, & iniuste egerant ualde, diripientes Israël. Indignatus est dñs ad Heli. Et Samuel erat deseruiens in conspectu dñi, nesciens adhuc quid esset eloquia dñi: Nec dum eñi audierat eloquia dñi, erat eñi annorũ octo. Et cũ memoraret deus Israël, uoluit reuelare Samueli sermones suos, & Samuel erat dormiẽs in templo dñi. Et factũ est cũ clamaret deus ad eum, cogitauit primo, dicens: Ecce nunc Samuel iuuenis ut sit dilectus in conspectu meo, tamen quia adhuc uocẽ dñi non audierit, neq; loquutionẽ altissimi non est solidatus, tamen similis est Moysi famulo meo octogenario. Loquutus sum Samuel octo annorum est, & Moyses uidit ignẽ in primis, & expauit cor eius. Et si uiderit ignẽ Samuel modo, quemadmodũ sustinebit? Et ideo nunc erit uox ad eum tanq; hominis, & non tanquã dei, & cũ intellexerit, tunc loquar ad eum tanquã deus. Et in media nocte uocauit eum uox de cœlo, & expergefactus Samuel, cognouit uelut uocẽ sacerdotis Heli, & cucurrit ad eum, & dixit dicens: Quare me excitasti pater? Ego enim timui, quoniam nunquam me clamaueras noctu. Et dixit Heli: heu me, nunquid spiritus immundus seduxit filium meũ Samuel? Et dixit ad eum: Vade dormi, ego enim nõ clamaui tibi. Tamẽ hoc mihi dic, si memor es, quoties qui uocauit te clamauit? Et ille dixit: Bis. Et dixit ad eum Heli: Dicito cuius uocẽ cognouisti fili mi? Qui dixit: Tuã, ꝑpterea cucurri ad te. In te uideo hoc signum quod habebunt homines ab hodierna die, & usq; in seculũ, quoniam si clamauerit bis, alter ad alterum per noctem uel in meridie, scient quoniam spiritus pessimus est. Si autẽ adijciat ter clamare, sciam quia angelus est.

Ter uocare aliquem.

D Et abijt Samuel, & dormiuit, & audiuit secundo uocem de cœlo, & exurgens cucurrit ad Heli, & dixit ad eum: Quid me clamauit, quoniam audiui uocem patris mei Elchanæ? Et tunc intellexit Heli, quod inciperet deus uocare eum. Dixit enim Heli: In duabus uocibus quibus clamauit ad te deus, assimilatus est patri, & magistro, nunc autẽ tertio deo. Et dixit ad eum: Aure tua dextra intende, sinistra tace. Phinees enim sacerdos præcepit nobis dicens: auris dextra audit dominum per noctem, sinistra autem angelũ. Et ideo si in dextra audieris, dicito: dic quid uis, quoniam audio, tu enim me plasmasti. Si aũt in sinistra audieris, ueni & annuntia mihi. Et abijt Samuel, & dormiuit sicut præceperat ei Heli. Et adiecit dominus tertio loqui, & repleta est Samueli dextra auris. Et ut sciuit quoniã patris sui eloquutio descenderat, conuersus Samuel in alio latere, dixit: si possibilis sum, loquere, quoniam tu plus de me nosti. Et dixit ad eum deus: Illuminans illuminaui domum Israël in Aegyptum, & elegi tunc mihi Prophetã Moysen famulum meũ, & feci per eum prodigia populo meo, & uindicaui de inimicis meis, sicuti uolebam, & adduxi populum meũ in eremum, & illuminaui eos sicuti uiderunt. Et cum exurrexisset tribus contra tribum, dicentes: quare sacerdotes soli sancti sunt? ego nolui disperdere eos, & dixi ad eos: Date unusquisq; uirgam suam, & erit cuius uirga floruit, ipsum elegi in sacerdotium. Et cum omnes dedissent uirgas sicut præceperam, tunc præcepi tertiæ tabernaculi, ut floreret uirga Aaron, ut manifestaret genus eius omnibus diebus. Et nunc qui floruerunt abominauerũt sancta mea. Propterea ecce dies uenient, & compescã flos quod tunc natũ fuerat, & obuiabo eis, quia transgrediuntur uerbum quod mandaui Moysi famulo meo, dicens: Si obuiaueris nidum, nõ accipies matrẽ cum filijs, ideo cõtinget eis ut matres cum filijs moriantur, & patres cum filijs pereãt. Et cũ audiuit Samuel uerba hæc, dissolutũ est cor eius, & dixit: Si sic obuiauerit iuuentuti meæ, ut prophetizem à perditione nutritoris mei, & nunc quomodo datus sum in petitione matri meæ? Et qs me suscepit

Dextra aure audire deum.

Deut. 22

A susceperit? Quomodo me præcepit ut euangelizē mala? Et exurrexit Samuel ma
ne, & noluit renuntiare Heli. Et dixit Heli ad eum: Audi nunc fili, ecce deus an
teꝗ̃ nascereris ꝓmisit in Israël, ut mitteret te eis, et prophetares. Et tunc adueni
ente matre tua & orante, quia ignorabat quod factū fuerat, dixi ad eam: Profici
scere, quia quod nascetur ex te filius erit mihi. Sic dixi matri tuæ, & sic direxit
dñs uiam tuā. Et si castiges nutritorē tuum, uiuit dñs, ne absconderis à me quæ
audisti. Tunc timuit Samuel, & renuntiauit ei omnia uerba quæ audiuit. Et il-
le dixit: Si respondebit plasma ei qui eum plasmauit, ita ut non potero respon-
dere cū uoluerit afferre quæ tradidit fidelis dator sanctus qui prophetauit: Ego
ēm sub potestate eius sum. Et illis diebus Allophili collegerunt castra sua, ut
expugnarent Israël, & exierunt filij Israël pugnare cum eis: Et persecutionem
passi populus Israël in congressu primo, dixerunt: Leuemus arcam testamenti
dñi, & forsitan pugnat nobiscū, quoniā in ea sunt testimonia dñi, quæ disposu-
it patribus nostris in Oreb. Et ascendēs arca cum eis, cum aduenisset in castra,
intonuit dñs, & dixit: Erit similitudo horæ huius, sicuti facta est in eremo, quā
do acceperūt arcam sine præcepto meo, & factum est eis exitium: Sic & in ista
hora cadet populus, et arca capietur, ut finiā inimicos populi mei propter arcā,
& corripiā plebes meas propter quod peccauerūt. Et cum uenisset arca in pu-
gnā, exierunt Allophili in obuiā filijs Israël, & percusserunt eos: Et erat ibi Go
lia quidā Allophilus, & uenit usꝗ̃ ad arcā, & tenebat arcam Ophni & Phinees
filij Heli, & Saul filius Cis. Et apprehendēs Golia de manu sua sinistra inter-
fecit Ophni & Phinees. Saul aūt quia leuis pedibus erat, fugit à facie eius, & dis
rūpens uestimēta sua, imposuit cinerē in caput suū: Et uenit ad Heli sacerdotē,
B & dixit ad eum Heli: Renuntia mihi quid euenit in castris? Et dixit ad eū Saul:
Quid me interrogas hæc? quia populus oppressus est, & deus recepit Israël.
Sed & sacerdotes interfecti sunt in romphæa, & arca tradita est Allophilis. Sed
cum audisset Heli de captiuitate arcæ, dixit: Ecce de filijs meis, & de me prophe
tauit Samuel, ut moriamur simul, arcā aūt tunc nō nominauit mihi. Et nunc tra
dita sunt testimonia inimicis, qd adhuc possum dicere? Ecce perit Israël de ue-
ritate, eò ꝙ ablatæ sunt iustitiæ ab eo. Et cum desperasset Heli ualde, cecidit de
sella, & mortui sunt in die una Heli, & Ophni & Phinees, filij eius. Et mulier
Heli sedebat pariens, quæ audiuit hæc, resoluta sunt omnia uiscera eius. Et di-
xit ad eā obstetrix: Resume, & nō dissoluatur anima tua, quoniā natus est tibi
filius. Et dixit ad eā mulier: Ecce nūc una anima nata est, & quatuor morimur,
id est, pater, & duo filij, & nurus eius. Et uocauit nomen eius, ubi est gloria, di-
cens: Perijt gloria dei in Israël, quoniam captiuata est arca dñi. Et cum dixisset
hæc, amisit animā. Samuel aūt in his omnibus nesciebat, quoniā ante triduū pu
gnæ miserat eū deus, dicens ad illum: Vade, & inspice locū Aromathæ, ubi erit
habitatio tua. Et audiēs Samuel quæ contigerāt Israël, uenit, & orauit dñm di-
cens: Ecce nunc in uano ignoratur mihi intellectus, ut uiderē exercitū populi
mei. Et nunc timeo, ne forte dies mei in malis ueterascant, & anni mei finian-
tur in dolore: Vbi enim arca domini non est mecū, quid adhuc mihi uiuere? Et
dixit dominus ad eum: Noli tristis esse Samuel, quia ablata est arca, reducam
eam, & qui abstulerunt eam euertam, & uindicabo plebem meam de inimi-
cis meis. Et dixit Samuel: Ecce etiamsi uindicas secundum longanimitatem
tuā, nos tamen qui nunc morimur quid faciemus? Et dixit ad eū deus: Anteꝗ̃
moriaris uidebis consummationem, quam adducam super inimicos meos, in
quibus perient Allophili extincti in scorpionibus, & omnibus reptilibus pes-

C simis. Et cum captiuatã arcam domini Allophili posuissent in templum Dagon dei sui. Et cum uenissent interrogare Dagon de exitu suo, inuenerunt eum cecidisse in faciem, & manus eius ac pedes ante arcam positos: Et exierũt in primo mane crucifigentes sacerdotes eius. Et alia die uenientes, inuenerunt sicut hesterna die, & multiplicabatur perditio in eis ualde. Congregati sunt Allophili in Acharon, & dixerunt singuli ad proximum suum: Ecce nunc uidemus, quoniam perditio amplificata est in nobis, & periet fructus uentris nostri, quoniã repentia quæ missa sunt in nos, exterminabunt in utero habentes siue sugentes, & eas quæ lactant, & dixerunt: Videamus propter quid manus domini conualuit super nos, nunquid pro arca, quoniam inuenitur quotidie deus noster cadens in faciem ante conspectũ arcæ, & sacerdotes in uanum perdidimus, semel & iterũ. Et dixerunt sapientes Allophilorũ: Ecce nunc de hoc scire possumus, si dominus misit in nos perditionẽ propter arcam suam, aut cõueniens dominatio superuenit nobis: Et nunc quia moriũtur omnes pregnantes & lactentes, & quæ lactant sine filijs efficientur, & qui lactẽtur pereunt, accipiemus & nos uaccas quæ lactant, & iungamus in currum nouum, & arcam ponamus in eo, & filios uaccarum includamus: Et erit si uaccæ proficiscendo profectæ fuerint, ita ut non se conuertant ad filios suos, sciemus quoniam propter arcam hæc passi sumus: Si autẽ noluerint proficisci, desiderantes filios suos, sciemus quoniam tempus ruinæ uenit nobis. Et responderunt quidam de sapientibus & diuinis: Non hoc tantum tempus, sed initio trium uiarum quæ sunt circa Acharon ponamus uaccas. Media enim uia dirigite Acharon, & dextera in Iudæã: Et si sinistram uiam proficiscentes in Iudæam, sciemus quoniã

Dagon Allophilorũ deus.

D uere deus Iudæorũ exterminabit nos. Si autem per illas alias proficiscantur, sciemus quoniã ualidũ nobis tempus accidit, ut nunc deos nostros negauimus. Et acceperunt Allophili uaccas quæ lactabant, & iunxerunt in currum nouũ, & arcam imposuerunt in eo, & statuerunt in initio trium uiarũ, & filios earum incluserunt apud se. Vaccæ autem quamuis mugirent, & quærerent filios suos, tamen proficiscebãtur in dexterã uiam, quæ dirigit in Iudæã. Et tunc scierunt, quoniã pro arca exterminabantur, & congregati sunt omnes Allophili, & reduxerunt arcam in Silon, cum tympanis, & tibijs, & choris: Et pro repentibus pessimis quæ exterminauerunt eos, fecerunt sedilia aurea, & sanctificauerunt arcã: Et factum est in ea exterminatio Allophilorũ, numerus earũ quæ in utero habentes mortuæ sunt LXXVM. & lactentes LXVM. & earũ quæ lactabant LVM. & uirorum XXVM. Et quieuit terra septẽ annis. Et in tempore illo concupierũt filij Israël, petentes regẽ: Et congregati sunt ad Samuel, & dixerunt: Ecce nunc tu senuisti, & filij tui non ambulant in uijs domini, & nunc constitue super nos regem qui nos dijudicet, quoniã completũ est uerbũ quod dixit Moyses patribus nostris in eremo, dicens: Constituẽdo cõstitue de fratribus tuis super nos principẽ. Et cum audisset Samuel uerba regni, cõtristatus est ualde in corde suo, & dixit: Ecce nunc uideo, quoniã nõ est adhuc tẽpus regnandi nobis in sempiterno, & ædificare domũ dñi dei nostri, petentibus regem ante tẽpus. Quod si totũ uoluerit dñs, uidetur mihi quoniã rex nõ disponitur. Et dixit ad eũ dñs noctu: Noli contristari: mittã eis regẽ illis qui eos exterminabit, & ipse postea exterminabit. Qui aũt uẽturus est ad te crastino die, hora sexta, ipse est qui regnaturus est super eos. Et alia die Saul filius Cis ueniebat de mõte Effrem, quærens asinos patris sui. Et dum ueniret in Armathen, ingressus est, ut interrogaret Samuel pro asinis. Ille aũt ambulabat iuxta Baam, et

dixit

A dixit ad eũ Saul: Vbi est qui uidet? Quoniã in illo tempore Propheta uocabať Videns. Et dixit ad eum Samuel: Resume te mecũ hodie, et renuntiabo tibi mane, propter quod uenisti interrogare. Et dixit ad dominũ Samuel: Dirige domine populum tuũ, & annuntia mihi quæ cogitasti de eo. Et resumpsit Saul cum Samuel in illa die, & surrexit mane, & dixit ad eum Samuel: Ecce scias, quoniã elegit te dominus in principẽ populo suo in tempore hoc, & erexerit uias tuas, dirigetur tempus tuum. Et dixit Saul ad Samuel: Quis sum ego, & quæ est domus patris mei, ut dicat dominus meus ad me uerbum istud? Non enim intelligo quæ dicis, quoniam iuuenis sum. Et dixit Samuel ad Saul: Quis dabit uerbum tuum per se uenire usque ad finem ut longæuus sis? Tamen intende, quia assimilabuntur uerba tua uerbis Prophetæ, cui nomen erit Hieremias. Et abeunte Saule, in illa die uenerunt populi ad Samuel, dicentes: Da nobis regem, sicut promisisti nobis. Et dixit ad eos: Ecce rex uobis ueniet post triduum: Et ecce Saul uenit, & obuiauerunt ei omnia signa, quæ dixerat ei Samuel: Nonne hæc scripta sunt in libro Regum? Et misit Samuel, & congregauit omnem populũ, & dixit ad eos: Ecce uos, & rex uester: Ego autem in medio uestri sum, sicut præceperat mihi deus. Et ideo dico uobis ante conspectum regis uestri, sicut dominus meus Moyses, famulus dei, dixit patribus uestris in eremo, quando synagoge Coræ surrexit aduersus eum: Scitis quia non accepi ihil de uobis, nec nocui aliquem uestrum, & quoniam mentiti sunt tunc, & dixerunt: accepisti, deglutiuit illos terra. Et nunc uos impuniti à domino, respondete in conspectu domini, & in conspectu Christi eius, si pro hoc petistis regem, eò quod ego male tractauerim uos, & dominus erit testis uobis. Si autẽ

Videns Propheta.

B iam uerbum domini completum est, ego excusatus sum, & domus patris mei. Et responderunt populi: Nos serui tui sumus, & rex noster nobiscũ, quia nos indigni sumus iudicari à Propheta: Nunc statue super nos regem, qui nos iudicet. Et omnes plorauerunt populi, & rex planctu magno, & dixerunt: Viuat propheta Samuel. Et constituente rege, attulerunt sacrificia domino. Et post pugnauit Saul cum Allophilis uno anno pugna expedientissima. Et in tempore illo dixit dominus ad Samuel: Vade, & dic ad Saul: Missus es ut disperdas Amalech, ut compleantur uerba quæ locutus est Moyses famulus meus, dicens: Disperdam nomen Amalech de terra qua locutus sum zelo meo. Et ne obliuiscaris quin perdas omnem animam ex eis, sicut præceptum est tibi. Et abijt Saul, & expugnauit Amalech, & uiuificauit Agag, regem Amalech, quoniam dixerat ei: Ostendam tibi thesauros absconsos. Et propter hoc parcens ei uiuificauit eum, & adduxit eum in Armathen. Et dixit deus ad Samuel: Vidisti quomodo in momento corruptus est rex argento, & uiuificauit regem Amalech, & mulierem eius? Et nunc permitte ei, ut conueniat Agag mulierem suam in nocte hac, & ipsum interficies in crastinum: Nam mulierem eius consuluerunt quousq; pariat masculum, & tunc etiã ipsa morietur: & qui natus fuerit ex ea, fiet in scandalum Sauli. Tu autẽ exurge crastino, interficias Agag: quia peccatũ Saul scribitur in cõspectu meo per omnes dies. Et cum surrexisset Samuel in crastinũ, exiuit Saul obuiã ei, & dixit ad eum: Tradidit dñs inimicos nostros in manus nostras, sicut locutus est. Et dixit ad Saul Samuel: Quẽ nocuit Israël, quoniã anteq; ueniret tempus ut regnaret rex super eum, postulauit te sibi in regem, & tu missus ut faceres uoluntatem domini, transgressus es, & ideo qui per te uiuificatus est morietur nunc, & quos dixit thesauros absconsos, non ostendet tibi, & qui nascetur ab eo, erit tibi in scandalũ.

Et uenit

C Et uenit Samuel ad Agag, habens gladiũ interfecit eum, & reuersus est in domum suam. Et dixit dominus ad eum: Vade, unge quem tibi dixero, quoniam completum est tempus, in quo aduenerit regnum eius. Et dixit Samuel: Ecce nunc delebis regnũ Saul? Et dixit: Deleo. Et profectus est Samuel in Bethel, & sanctificauit presbyteros, & Iesse, & filios eius. Et uenit Eliab primogenitus Iesse, & dixit Samuel: Ecce nunc sanctus Christus domini. Et dixit ad eum dominus: Vbi est uisio tua? quam uidit cor tuũ? Nonne tu es qui dixisti Saul: Ego sum qui uideo? Et quare nescis quem uncturus es? Et nunc sufficit tibi exprobratio, & require pastorẽ omniũ minimũ, & hunc unge. Et dixit Samuel: Audi Iesse, mitte adhuc filium tuum de grege, quoniam eum elegit deus. Et misit Iesse, & adduxit Dauid, & unxit eum Samuel in medio fratrũ suorum, & erat dominus cum eo ex illo die. Tunc cœpit psallere Dauid psalmum hunc, & dixit: In finibus terræ incipiam glorificari, & in dies seculi dicam hymnũ: Abel imprimis quando pascebat pecora, acceptabilius fuit sacrificium eius, q̃ fratris illius: & zelans eum frater eius occidit eum: me autem non sic, quia custodiuit me deus: & quoniam angelis suis tradidit me, & custodibus suis ut custodiant me, quoniam fratres mei zelauerunt me, & pater meus, & mater mea neglexerunt me, & cum ueniret Propheta, non clamauerunt ad me: & quãdo nominatus est Christus domini, obliti sunt mei. Deus autẽ dextera sua, & misericordia sua appropinquauit mihi: propterea nõ cessabo hymnizare omnes dies uitæ meæ. Et cum adhuc Dauid loqueretur, ecce leo amarus de sylua, & ursa de monte rapuerunt tauros Dauid, & dixit Dauid: Ecce hoc signum erit mihi in fortissimũ initiũ uictoriæ meæ in pugna. Et exeo post eos, & liberabo

D quæ direpta sunt, & occido eos. Et exiens Dauid post eos, accepit lapides de sylua, & occidit illos. Et dixit ad eum deus: Ecce in lapidibus tradidi in conspectu tuo feras istas. Erit autem tibi in signum hoc, quoniam lapidibus interficies post inimicum populi mei. Et in tempore illo ablatus est spiritus domini à Saule, & præfocabat eum spiritus pessimus. Et misit Saul, & adduxit Dauid, & psallebat in cithara psalmum in nocte. Et hic psalmus quem psallebat in Saulem, ut recederet ab eo spiritus iniquus: Tenebræ & silentium erant antequã fieret seculum, & locutum est silentium, & apparuerunt tenebræ, & factum est tunc nomen tuum in compaginatione extensionis, quod appellatũ superius cœlum, inferius uocatum est terra. Et præceptum est superiori, ut plueret secundum tempus eius: & inferiori præceptum est, ut crearet escam omnibus quæ facta sunt. Et post hæc facta est tribus spirituũ uestrorum: Et nunc molesta esse noli tanquam secunda creatura, si comminus memoraret artari in quo ambulas. Aut non audire tibi sufficit, quoniam per ea quæ consonant in conspectu tuo multis psallo? Aut immemor es, quoniam de resultatione in chaoma tonata est uestra creatura? Arguet autem tempora noua unde natus sum, de quo nascitur post tempus de lateribus meis, qui uos donauit? Et cum hymnizaret Dauid, parcebat Saul spiritus. Et post hæc uenerunt Allophili pugnare ad Israël: Et Dauid reuersus est in eremo ut pasceret oues, & obuiauerunt ei Madianites, & uolebãt rapere oues eius, & descẽdit ad eos, & expugnauit eos, & occidit de eis XV M uirorum. Hæc est prima pugna, quam pugnauit Dauid cum esset in eremo. Et exiuit uir de castris Allophilorum, nomine Golia, & intendit in Saul & in Israël, & dixit: Nonne tu es Israël, qui fugisti ante cõspectum meum, quando abstuli à uobis arcam, & interfeci sacerdotes uestros, et nunc regnans descendes tanquam uir & rex, & expugnabis nos? Si minus, ego ueniam

Prima pugna Dauid.

A ego ueniam ad te,& captiuare te faciam, & populum tuum seruire dijs nostris. Et audiens hæc Saul & Israël, timuerunt ualde. Et dixit Allophilus, iuxta numerum dierum in quibus epulatus est Israël, quando accipiebant legem in eremo, quadraginta diebus, ita ego improperabo eis, & post pugnabo cum illis. Et factum, cum completi fuissent quadraginta dies, & uenisset Dauid uidere pugnam fratrum suorum, audiuit uerba quæ locutus est Allophilus, & dixit: Si hoc est tempus quod dixit deus ad me, tradam in manus tuas in lapidibus inimicum populi mei? Et audiuit Saul uerba hæc, & misit, & accepit eum, & dixit: Quis erat sermo quem locutus est populo? Et dixit Dauid: Ne timeas rex, quoniam iam & expugnabo Allophilũ, & auferet deus odia & obprobria ex Israel. Et profectus est Dauid, & accepit septem lapides, & scripsit nomina patrum suorum, Abraham, Isaac, & Iacob, Moysi, & Aaron, & suum, & fortissimi, & misit deus Ceruihel angelum præpositum super uirtutem. Et profectus est Dauid ad Goliam, & dixit ei: Audi uerbum antequàm moriaris: Nónne sorores erant duæ mulieres, unde natus es tu, & ego? Et erat mater tua Orpha, & mater mea Ruht. Et elegit sibi Orpha d͞uos Allophilorum, & abijt post eos, Ruht autem elegit sibi uias fortissimi, & ambulauit in eis. Et nunc nati sunt de Orpha tu, & fratres tui, & quia exurgẽs hodie uenisti deuastare Israël, natus de cognatione tua, ecce ueni & ego uindicare populum meum. Nam & tres fratres tui post mortem tuam incident in manus meas, & tunc dicitis matri uestræ, non pepercit nobis qui natus est de sorore tua. Et misit Dauid in fundibulo lapidem, & percussit Allophilum in fronte sua, & cucurrit super eum, & euaginauit romphæam eius, & caput eius tulit ab eo. Et dixit ei Golia, dum adhuc esset in eo anima eius: Festina, & interfice me, et exulta. Et dixit ei Dauid: Antequàm mo-

Ceruihel angelus.

+Deos

B riaris aperi oculos tuos, & uide interfectorem tuum, qui te interfecit. Et respiciens Allophilus, uidit angelum, & dixit: Non solus occidisti me, sed qui tecum aderat, cuius species non est sicut species hominis. Et tunc Dauid abstulit caput eius ab eo. Angelus autem domini erexit faciem Dauid, & nemo agnoscebat eum. Et uidens Saul Dauid, interrogauit eum quis esset, & non erat qui cognosceret eum. Et post hæc zelauit Saul Dauid, & quærebat occidere eum. Dauid autem, & Ionathas filius Saul, disposuerunt testamentum simul. Et ut uidit Dauid quoniã quærebat eum Saul occidere, fugit in Armathen, & exiuit post eum. Et mansit spiritus in Saul, & prophetauit, dicens: Quid seduceris Saul, aut quem persequeris inuanum? Completum est tempus regni tui. Perge in locũ tuum. Tu enim morieris, & Dauid regnabit. Nónne tu, & filius tuus simul moriemini? Et tunc apparebit Dauid regnum? Et abijt Saul, & non sciuit quæ prophetauit. Dauid autẽ uenit ad Ionathan, & dixit ad eum: Veni, & disponamus testamentum antequàm separemur ab inuicem; Saul enim pater tuus quærit interficere iniuste. Et exquo cognouit quoniã diligis me, non renuntiat tibi quæ cogitauerit de me. Propter hoc autem odit me, quoniam diligis me, & ne regnẽ pro eo. Et cum ego reddiderim illi bona, ille retribuit mihi mala: & cum ego Goliam occiderim in uerbo fortissimi, uide finem quem tribuit mihi, quia determinauit domum patris mei, ut disperderet eam. Atque utinam constituatur in pondere iudicium ueritatis, ut audiant determinationem multitudo prudentium. Et nunc timeo, ne interficiat me, ne perdat pro me uitam suam, sanguinẽ enim iustum nunquam effundet. Quare anima mea persecutionem patitur? Minimus enim inter fratres meos fui pascens oues, & quare morte periclitor? Iustus enim sum, & iniquitatem non habeo. Et quare pater tuus odit me? Sed

C iustitia patris mei adiuuet me, ut in manus patris tui non incidam. Et cum sim iuuenis, & mollis dierum, inuano Saul inuidet mihi. Si nocuissem eum, rogarem ut donaret mihi peccata; quoniam si iniquitates deus donat, quanto magis pater tuus, qui est caro & sanguis? Ambulaui in domo eius in toto corde, etiam quasi leuis aquila prouectus sum ante conspectum eius. Posui manus meas in lancea, & benedixi eum in hymnis, at ille cogitauit interficere me, & tanquam passer qui fugit ante faciem accipitris, sic fugi ante faciem eius. Cui hæc dixi, aut cui annuntiaui quæ passus sum, nisi tibi, & Melchol sorori tuæ? Ambo enim nos in ueritate eamus inuicem. Et melius erat frater, si in pugna occisus essem, quàm incidere in manus patris tui: fuerunt enim in pugna oculi mei ubique uidentes, ut custodirem eum de inimicis eius. Frater meus Ionatha, audi uerba mea, & si est in me iniquitas, argue me. Et respondens Ionatha, dixit ad Dauid: Veni ad me frater meus Dauid, & dicam tibi iustitiam tuam. Tabescet anima mea in tristitia tua ualde, quoniam separamur modo ab inuicem. Et hoc coëgerunt peccata nostra, ut separemur ab inuicem, sed memores simus dum uiuimus noctu & die inuicem; & si mors separat nos, scio quia animæ nostræ alterutrum se cognoscent. Tuum est enim regnum in hoc seculo, & ex te erit initium regni, adueniens in tempore. Et nunc tanquam infans qui auferetur à lacte matris suæ, sic erit separatio nostra. Testis esto cœlum, & testis esto terra, in his quæ locuti sumus inter nos. Et ploremus unusquisque ad proximum suum, & lachrymas nostras condamus in uas unum, & commendemus uas terræ, & erit nobis in testimonium. Et plorauerunt unusquisque ad proximum suum ualde, & osculati sunt se inuicem. Timuit autem Ionatha, & dixit ad Dauid: Memores sumus frater testamenti instituti inter nos, &

D iuramenti positi in corde nostro. Et si prior te obiero, et regnando regnaueris, sicut locutus est dominus, non memor sis iræ patris mei, sed testamenti tui, quod dispositum est inter me & te. Nec memor sis odij quo te odit pater meus inuano, sed dilectionis meæ qua te amaui. Nec memor sis, quod tibi ingratus fuit pater meus, sed memor esto mensæ in qua manducauimus simul. Nec retineas zelum quo te zelauit male, sed ueritatem quam habemus ego & tu. Nec cures mendacium quod mentitus est Saul, sed iuramenta quæ ad inuicem iurauimus. Et osculati sunt inuicem. Et post hæc abijt Dauid in eremum, & Ionatha ingressus est ciuitatem. In illo tempore sacerdotes, qui habitabant in Noba erant cōtaminantes sancta domini, & exprobrātes primitiua populis. Et indignatus est deus, & dixit: Ecce ego delebo habitantes in Noba, quoniam ambulant in uijs filiorum Heli. Et in tempore illo uenit Dochc Syrus ad Saul, & dixit ei: Túne scis quoniam facit consilia Abimelec sacerdos cum Dauid, & romphæam dedit ei, & misit eum in pace? Et misit Saul, & uocauit Abimelec, & dixit ad eum: Morte moriaris, quoniam consilium disposuisti cum inimico meo. Et interfecit Saul Abimelec, & domum patris eius, & nec unus quidem liberatus est ex tribu eius, nisi solus filius eius Abiathar. Qui abiens ad Dauid, renuntiauit ei omnia quæ contigerant illi. Et dixit ei: Ecce populus hic in anno quo cœperat regnare Saul, cum peccasset Ionatha, & uellet mortificare eum, exurrexit, & non permisit eum, & nunc interficerentur sacerdotes CCC LXXXXV. uiri. Tacuit, & nihil dixit. Et propterea ecce dies uenient cito, & tradam eos in manus inimicorum eorum, & cadent uulnerati cum rege suo. Et ad Adohc Syrum hæc dixit dominus: Ecce dies uenient cito, & ascendet uermis igneus in linguam eius, & tabescere faciet eum, & erit habitatio eius cum

A Iair in igne inextinguibili semper. Omnia quæ fecit Saul, & reliqua uerborum eius, & quomodo persecutus est Dauid, nónne scripta sunt in libro Regum Israël. Et post hæc Samuel mortuus est, & congregatus est omnis Israël, & planxit eum, & sepeliuit eum. Tunc Saul cogitauit, dicens: Auferens maleficos de terra Israël, memor mei erunt post discessum meum. Et dispersit Saul omnes maleficos de terra. Et dixit deus: Ecce Saul non propter timorem meum tulit maleficos de terra, sed ut sibi nomen faceret. Ecce quos dispersit ad eos uadat, & diuinationem consequatur ab illis, eò quod non habeat prophetas. Et tunc Allophili dixerunt unusquisque ad proximum suum: Ecce Samuel mortuus est propheta, & quis orat pro Israël? Et Dauid qui expugnauit pro eis inimicus est Saul, & non est cum eis. Et nunc exurgentes eamus, & pugnantes expugnemus eos, & uindicemus sanguinem patrum nostrorum. Et collecti sunt Allophili, & uenerunt ad pugnam. Et ut uidit Saul quoniam Samuel mortuus est, & Dauid nõ esset cum eo, resolutæ sunt manus eius. Et interrogauit per dominum, & non obaudiuit eum: & quæsiuit prophetas, & non apparuit ei ullus. Et dixit Saul ad populum: Quæremus aliquem diuinum, & interrogemus per eum quod cogito. Et respondit ei populus: Ecce nunc est mulier Sedecla nomine, & hæc filia Debicũ dianitæ, qui seduxit populum Israël maleficijs. Et ecce hæc habitat in Ecdor. Et induit Saul uestimenta sua non bona, & abijt ad eam ipse & duo uiri cum eo noctu, & dixit ad eam: Eleua mihi Samuelẽ. Quæ dixit: Timeo regem Saulem. Et dixit ad eam Saul: Non noceberis à Saule in hoc uerbo. Et dixit Saul intra se: Quando regnabam in Israël, etiamsi gentes non uidebant me, sciebant tamen quomodo Saul eram. Et interrogabat Saul

Regum lib. 1.

B mulierem, dicens: Si uidisti Saulem aliquando? Quæ dixit: Frequenter uidi. Exiuit Saul foras, & plorauit, & dixit: Ecce nunc scio quoniam species mea mutata est, & gloria regni mei transiuit à me. Et factum est cum uideret mulier Samuelem descendentem, & Saulem uidit cum eo, exclamauit, & dixit: Ecce tu es Saul, & quare illusisti me? Et dixit ad eam: Noli timere, sed dic quid uidisti? Quæ dixit: Ecce quadraginta anni sunt ex quo eleuo mortuos Allophilis, sed hæc species non est uisa, sed nec postea uidebitur. Et dixit ad eam Saul: Quæ species eius? Quæ dixit: Interrogas me de dijs. Ecce enim species eius non est hominis. Ipse enim uestitur stolam albam superpositam deploidem, & duo angeli deducentes eum. Et memoratus est Saul deploidis quam disruperat Samuel dum uiueret, & percutiens manum eius proiecit eam in terram. Et dixit ad eum Samuel: Vt quid inquietasti, ut eleuares me? Putaui quod appropinquasset tempus reddendi merces operum meorum. Et ideo noli gloriari rex, neque tu mulier: Vos enim non deduxistis me, sed ea traditio, in qua dixit mihi deus cum uiuerem, ut ueniens nuntiarem tibi, quod peccaueras iam secundo negligenter deo. Propterea post reditionem animæ meæ conturbata sunt ossa mea, ut dicerem tibi, mortuúsque audirer uiuens. Nunc ergo crastino tu & filij tui mecum eritis, tradito populo in manus Allophilorum, & propter quod zelata sunt uiscera tua, accipietur de te quod est tuum. Et audiuit Saul uerba Samuelis, & dissolutus est, & dixit: Ecce ego uado cum filijs meis mori, si ruina mea exoratio est iniquitatum mearum. Et surrexit Saul, & abijt inde, & Allophili expugnabant Israël, & exiuit Saul in pugnam, & fugit Israël ante conspectum Allophilorum, & uidens Saul quoniam confortabatur pugna ualde, dixit in corde suo: Quid confortaris ad uitam, cum Samuel Euangelizauerit tibi mortem cum filijs tuis? Et dixit Saul ei, qui portabat uasa eius: Tolle

C romphæam tuam, & mortifica me, antequàm uenient Allophili, & abutantur me. Et noluit qui portabat uasa eius inijcere manus suas in eum. Ipse autem incubuit super romphæam suam, & non potuit mori, & respexit retro se, uidit uirum currentem, & clamauit ad eum, & dixit: Tolle machæram meam, & mortifica me, adhuc anima mea in me est. Et uenit, ut mortificaret eum, & dixit ad eum Saul: Antequàm mortifices me, nuntia mihi quis es. Et dixit ei ille: Ego sum Edab, filius Agag regis Amalechitarum. Et dixit Saul: Ecce nunc uenerunt super me uerba Samuelis, quomodo dixit: Qui natus fuerit de Agag erit tibi in scandalum. Vade autem, & dic Dauid: Ego occidi inimicum tuum. Et dices ei: Hæc dicit Saul: Non memor sis odij mei, neque iniustitiæ meæ.

PHILONIS IVDAEI BIBLICARVM ANTIQVITATVM LIBRI FINIS.

PHILONIS

A

PHILONIS IVDAEI

QVAESTIONVM ET SOLVTIONVM IN GENESIN LIBER.

QVARE QVADRAGINTA ANNORVM erat Isaac cum nupsisset Rebeccam? Nuptiæ maturæ sapienti quadragenariæ sunt, bonum est enim prius exerceri, & concrescere eruditionum directis spiculis, nullo altero desiderio occupatum: Vt enim amicum est amatori prudentiarum sua fruniscere merita, eundem modum etiam nuptiarum carpitur affectus, imitabili ætatis testimonio, ut confirmetur etiam lex liberorum. In quadragenaria est, secundum quam etiam medici asserunt, tot diebus reconditum semen in uulua figuratur in masculinum, præsertim hactenus non pro libidine prona, sed pro filiorum syncera progenie cultum dignum facientes, huius ætatis nuptias celebrant. Gene.25

Vt quid Rebecca ait: Si sic futurum est mihi, ad quid mihi hoc? Studiosa & ingeniosa mens, hæc non fastidio potius quàm dolore affectabili prosequitur, ita enim recordata ait: Vt quid mihi hoc? Sub differentia esse tanquam superior compensatam æstuaret, partim ex suspitione, partim à ueritate: ambiguitas enim mẽtis imperfecta & clauda. Et si oportet proprijs † & reuocabilis cæca est. † ut Vnde melius est oculos mentis instruere, & acutius semen reuentatem malo ac bono examinato, utriusque enim naturæ amplexus, quiuis & simplici mente ductus, unum appetit, alterum excusat.

B Quid est: Perrexit interrogare à domino eloquium dei? Superbiam corripit pro eis, qui se dicunt aliquid nosse, quos nihil scientes pudet requirere, interrogare, scrutare. Hi etiam languorum imperitia, usq; in terminum uitæ ægrotantes, medicum non suscipiunt, à quo facillime curati sani fuissent. His uero quibus desiderium eruditionis, & prudentiarum cupido est, undiq; omnia doceri cura est, etsi ueteranæ sunt ætatis.

Vt quid † interrogante ea audiuit: Duæ gentes in utero tuo sunt, & duo populi ex utero tuo dispergentur, & populus populum superabit, & maior seruiet minori? Quatuor titulos designat eloquium, quorum unum gloriose dictum, quod non duo infantes in utero dixit, sed pro infantibus, gentes. Certum est enim de infantibus nõ dixisse, sed de nascendis † utriusq; designat, qui postmodum principes magnarum gentium fierent. Secundum uero propheticum & utilissimum, ne sit intermixtio, sed alterutri † districtio. Non uniuscuiusque gentis, sed reuera sapientiam & modestiam, cuius gratia prius gentes commemorando, postmodum populos nominauit, quia multum interest uerbo & rationabilitati: horum enim disceptatio utilissima est, uno inertiam, altero iustitiam appetente. Tertia consideratio est, ne iusta iniusto aptentur, ideo dictum est, populum populi meliorem, dum necesse est unum superare alterum, præcellentem bonitate, dum iustus iniquum superat, & modestus luxuriosum. Sunt enim cœlestia salubria, terrena uero ineptiarum & tenebrarum simillima. Quarta consideratio, quod maior seruiat minori. Inueterata est enim malitia, quæ à prima ætate cõcreuit. Beniuolentia uero iuuenior, quia in nouissimo oritur tempore, deficiente uitiorum pondere. Tunc enim incipit perpendere

† perrogante

† ex utrisq;

† distinctio

C sensus principatum meliorem. Hæc tamen pro nobis dicta sunt. Quis enim ne sciat cœlum nullius mali compotem, & qui morantur in eo angeli omnes boni, & in omnibus necessarijs perfectissimi? In mundum autem antiquior prudentia, & uetustiori iniquitatis ac insipientiæ, aliarumq; uirtutum sapientia singulæ ita in genere humano econtrario habent sui: Bonum enim, ut dixi, serotinum & aduenticium, prauitas ab infantia penè consistit, sed tamen regitur à iuueniore, non temporis lege, sed naturæ. Quare dixit: Completi sunt dies eius, ut pareret? Quia prudentium germina non sunt minus perfecta, nec diebus diminuta, sed plena & integra. Ex perfectis numeris dictum constat pro parte narrationis. Intellectus uero subtilis hoc sapit, cum studiosa anima sagi- nata fuerit sapientiæ institutis quibus uice meridiani luminis totus animus illu- †sancta stratur. Tunc incipit generare contrarietates cogitationum, quibus † sanatæ profanis intersunt. Quid est: Erant gemini in utero eius? Dictum oratoriæ patet, certum est: morali uero stylo non oportet ignorare, sicut ex una stirpe duo oriuntur rami, ita ex una mente melior & deterior species nascitur. Et quidem gemina sunt pro natura cunctante anima pro utrorumque obsequio: per absentiam enim unius obsecundat altero, simili uitio ualitudinis corporalis. Libido enim & dolor ex una radice, secundum Poëticum carmen. Agitante enim libidine, dolor cælatur. Porrò si is tenuerit, illa subducitur. Ita omnes uirtutes contra malitiam habentur, econtra malitiarum momenta uirtutibus aduersantur. Cælatur enim pudicitia adueniente luxuria, & iustitia per iniquitatem, & audacia per trepidantiam. Vt quid primogenitus totus rubeus, & pilosus ut pellis? Densitas uice rabientis bestiæ ex ira. Rubescit enim in sanguineum uisum, & moribus insuauis ut pellis, & eò amplius densus ut grauatum D ex astuta petulantia, non ex natura, ideo facile capitur. Quanto enim sperat effugere prauus, tanto facilius capitur à prudentibus. Differt tamen primogenitus primitiuo, est enim ille sensus fœmineus, alter uero masculinus principalis uirtutis, cui proprium est generare. Adeo primogenitus melior, prauus uero primitiuus fluxu materiali passibilis more sui nexu enixus. Vnde etiam in rebus certis incorporales uirtutes merito primogenitæ uocantur. Quas nonnulli figuras ac formas uocantes mensuras & normas rerum, sensibilia autem non ita. Sunt enim figuræ sine patre, inde materialem sensum facturum matrem appellant. Quare nomen illi imponitur Esau, qui interpretatur factura, uel rubor? Vtrunque mores insinuat malitiæ, fictionibus enim plenus & infidus, nec quicquam integrum exercendo, nec facile flectitur, tali ligno similando, quod facile prius frangitur, quàm curuatur.

Quare dixit: Post hæc exiuit frater eius? Germana sunt uirtus & malitia, unius animæ fœtus. Dimicantur autem & litigant modo quodam adhærentia, dissocietatem desiderant, separata uero & liberata distant.

Vt quid manus secundi apprehenderat calcaneum alterius? Quoniam studiosus animus captator est, & naturaliter strenuus, semper arcendo uitiũ, & minime ei fiduciã permittendo, ne quando erigatur. Tenere ergo calcaneum fortissimæ mentis est, & optimi luctatoris, non admittẽtis malũ exaceruari. Quod uero tenetur, infirmum est. Hæc igitur si quis nõ auribus, sed mentis intuitu recordetur, inueniet facultates uirtutis idoneas. Præsidẽte enim animo & præua- † merito lente, uitiũ uincitur & claudicat, hoc modo beniuolentia possidebit. Qui † uero supplantator dictus est. Iacob non considerauit, quod post CXX. annos Rebecca concipit, iam scriptura diuina præsagiente totidem annos in pere- grinatione

A grinatione moratur, unum è filijs pro necessitudine nuptiarum.

Quare sexaginta annorum dicitur generasse Isaac? † Sexagenaria ætas inexcusabilis & urgentissima est in mundo, est enim quinquagenarius in idipsum numero, necnon etiam ipsam quam habet elegantiam in unionibus sextilitas, hunc in denarijs sexagenitas, equidem sextili interstitio omnia creantur. Per sexagenitatem uero uir perfectus secundum seculi proximitatem. Sicut enim sexagenitas affinis sextilitatis, ita uir strenuus omni mundo propinquus, ideo in creatura mundana & immaculata cœlesti censura efferuntur. Caduca uero & infirma, quæ à philosophis sublunalia appellantur, pro terrenis: ac per hoc germina studiosi uiri discerni oportet à mortalitate, filiorum enim alter cœlestis, alter terrenus. † Sexagenaria meta

Quare Esau uenator & ruralis, Iacob uero simplex, per innocentiam habitans domum? Locus allegoriæ capax est. Prauus enim & captator, & rusticus. Sicut enim uenantibus consuetudo est, canibus & bestijs cōuersari, ita prauus uitio malitiarum feris assimilatur, sine lenitate & temperantia mentem regendo. Etiam canibus comparatur, qui iusto plus satiati, ad rabiem & furorem erumpunt. Præterea ruralis exors ciuitatis, ut refuga legum † atque popularitatis alienus, iugum iustitiæ uitando, nullo sequitur bono, mansuetudinis & beniuolentiæ inimicus, quibus fortunæ hominum consistere uidentur. Vrbanus autem in utroque uiget, sine fictione domum habitando, infictum igitur insinuat pro simplicitate, sine blanditie, sine insidijs, sine illecebris, quæ sunt atrocitatis fomenta: ita ruralitas dissipat statum domesticum, ubi paterfamilias dispensabilis, ut ciuili albo conscriptus, & disciplinarum proximus abest, ac per hoc non fallitur, qui intelligit regimē ciuilitatis familiarem esse dispensatio- † & æquæ

B nem, ita enim status domesticus stabilis habetur.

Quare dicitur Isaac dilexisse Esau, Rebecca uero diligebat Iacob? Quis non miretur nominum positionem, tam recte & aptissime rebus consonantem? dicendo enim dilexit, transactum insinuat tempus: Quod uero diligitur adest utrique, & sempiternatur sine fine defectionis, & forsitan praua conuersatio licet florescat, temporalis, utpute diurna, non diuturna est. † Respui uero mores immortales impœnitibiles. † Reprobi

Quare ab uno pro causa uenationis diligebatur. Mater uero sine causa? Sapientissime dictum est. Studiosus † uero ex utraq; parte diligitur, adeo nōnulli imitantes Moysen, pro laude uirtutis emulantur uerbo tantummodo gloriam capere, inde huiusmodi uiri p occasionē diliguntur. Ait enim scriptura: Dilexit eū, quod uenatio illius esca fuit ei naturalis, suumq; edictum est: Non enim quæ capiunt ab eo esca eius est, sed illius ipsius mali uenatio, dū superbia capit. Pascit enim sapientis animus melius cū poterit uenare malitiā, & contraria superare. † enim

Quid est dictū: Coxit Iacob cocturam? Risus ne uidebit dictū? Scio in huiusmodi dicto insipientibus & fluxidolis, qui nullo momento uirtutes cernūt, secūdū † prudentiā suā diuinas lectiones pensitātes, quæ tā caute præscriptæ sunt. Sicut enim cæci tactu tantum corpora tractant, non decus coloris, nō formas, neq; figuras, uel quicquam aliud qualitatis testimonium probantes, ita minus docti, & inertis animæ oculi priuātur in sermone narrationis occupati, nō scrutare nomina Hebraica, non barbara intrinsecus perpendere possunt ad considerandam altitudinem mentis, maxime cum ipsa narratio conscientiam arguit impunitatis, & medelam suggerit ex aperto. Quid enim pro friuola esca primitias minori cedit? Vt famulus uentris, uituperator, nullum continentiæ zelum † imprudētiā

C lum sectando, ita altiori intellectu huius dicti ueritatis titulos commendat.
Omne enim quod coquitur amissa uirtute quam prius habuit, dissolutum sit,
† contactum quod poterat non † coctum nullo subiacere improperio, sed tanquam con-
tinentiæ statu permanere. Ita prudens concupiscentiæ neruos, & fortitudi-
nem uitiorum destruit. Quare dictum est: Venit Esau de campo deficiens?
Apud quosdam defectio adiectio uocatur. Defecta enim mortalitate, immorta-
litas apponitur, prauus tamen pro inopia uirtutis, non penuria ciborum aut po-
culorum defectus dicitur. Quare dixit: Gustemus de hac coctura? Quia defe-
ctio, id est, amator uitiorum & inertissimus statim confitetur esuriem pruden-
tiæ, & extenuationem uirtutis, cuius gratia degustare uitium Aeua festinat,
† adiecta qua tam esse coctorum fortitudinem pro illecebris suauitatis † allecta conditu-
ra pro colore sanguineo, & familiari uitiorum. Semper enim passiuis sequitur
confusio, erubescentibus eis quod pessima bonis anteponat. Quare uocatũ
est nomen eius Edom, quod translatum Græce dicitur rutilum, siue terrenũ?
Proprium uocabulum luxuriosi moris minus cœlestia appetentis, terrena ue-
ro & fluxidola petentis, & inreprehensibilem uitã ne quidẽ in somnis cogitan-
tis. Coloribus uero & saporibus subiectũ, quibus per omnẽ sensum opprimit.
Quare dixit: Vende primitias tuas mihi? Hoc dictum, uidetur fraudem in-
sinuare, dum minor iura maioris usurpat. Sed studiosus, & parsimoniæ amicus
non fraudatur, sed profectus eius in hoc inuenitur, sciens opes paruorum opor-
tere succidi, ne amplius delictis suppeditantes decipiant animam, sed auferatur
potius occasio omnis nostra malorum, & est utilissimus pro melioratione mo-
rum, ita non fraus, sed profectus acquiritur pro detrimento. Altiori sanè intelle-
ctu scire oportet, sapientem non de animalijs, aut prædijs, uel pecunijs tractare,
D sed pro cõstantia animæ, quamuis primitiæ sint & antiquiores singularum uir-
tutum fontes, aquarum etiam prauus pro testimonio existimationis susurpat.
Nullus enim ita insanus est, licet insipiens, ut palàm profiteatur malitiam. Ait
† spectaculo ergo illi subtiliter: Noli mentiri, ne tanquam in † speculo ficta ueritate pollua-
ris, sed confitere iam nunc alienam morum tuorum esse sapientiam, cuius ex-
traneus iam factus es. Hæc enim proxima, & propria est prudentibus uiris.
Quare ita respondit: Ecce ego pergam mori, & ad quid mihi primitiæ istæ?
Eloquium dicti probatissimum est. Reuera enim uita praui ad mortem festinat
per singulos dies. Nec enim meditando adeo nõ dixit; ad quid mihi primitiæ?
quæ dirigunt ad uirtutem & beatitudinem, ut quid mihi, habeo enim prærroga-
tiuam libidinis & luxuriæ, & quæq; horum similia uidentur. Quid est, depra-
uauit Esau primitias suas? Diuinum responsum cõsonat priori. Derogat enim
& prauus studiosum, ut solertiam strenuus prauorum spernere facta. Impossi-
† inueniri ex bile est enim consensum † inuenire, & intemperantiam, quare fit famis super
intemperãtia terram, præfamem ante factam temporibus Abraham. Vt quid adiecit & di-
xit: Super terram? Digne scrutandum est. Vbi enim alibi contingere potest, dũ
nefas cœlum dicere huiusmodi contagio lædi. Sed forsitan allegorico more lo-
quitur. Terrenus enim sensus circa nos corpus est, cui cum pura & sobria mẽs
penetrauerit, famem non ciborum, sed iniquitatis operatur. Perinde differẽtia
est inter famem, & famem. Prior enim indocilitatis penuriam fecerat, promo-
to & perfecto per eruditionem & doctrinam uiro. Nouissima uero dissipauit
ea quæ minus apta uidebantur: naturaliter enim & sine doctrina uirtutes acqui-
runtur obediente fortitudine. Ita utraq; famis abundantiæ & frugalitatis melio-
† lectiores. res ac † lætiores. Quid est: Perrexit Isaac ad Abimelech regẽ Philistim in Ge-
raræ?

A rara? De dicto clarum est. Profectionis signum scrutatu autem diligētiori plus inuenitur, & amplius panditur nominibus interpretatis. Abimelech enim paternus rex est, Philistim alienigenæ Gerara spes.

Quare ait illi eloquium diuinum: Ne descendas in Aegyptum? Pro tam certo oratorio dicto, nihil obscurum uidetur. Morali tamen discussione ita sentimus. Aegyptus interpretatur deprimentes. Deprimit autem, & occupat mentem concupiscentia, tristitia, metus. Perfectio igitur felicitati naturæ pollicenti excellentiam suggessit sermo diuinus, ne in foueam uitiorū descendat, sed potius uegetat integritate mediocritatis suæ contentum esse, quanquam sunt nōnulli in isto medio statu durantes pro impossibilitate fragilitati, qui aut excellunt, paulatim ad summos uirtutum terminos accedunt, pro nihilo terrestria reputantes diriguntur in altum.

Vt quid dixit illi: Inhabita, in quam tibi dixero terram. Esto autem incola in hac terra? Incolarum & possessorum differentia insinuat, uerbo quidem, utpote ciuitatis inhabitantium hominum: opere autem ipso animarum dicit affectum dissimili uita commorantium. Permittitur ergo sapienti incolatus pro spectaculo tantum & actu, inhabitare uero meliora sperare, quæ tentorium nanque sensus aliæ nostrum corpus est, secundum immorātem in eo animam; quæ sibi beniuolētiam sectatur, pro aduena habetur, memor matris ciuitatis in qua transmigratur, aforet etiam de qua diuinus spiritus decernit & hortatur firmius illic habitare. Quæ est autem digna ciuitas solertissimi uiri, nisi ipsa uirtus secundum eloquentiæ titulos murata?

Quid est ergo: Tecum ero, & benedicam te? Responsum diuinum subsiciuam continet cohærente consequentia. Dei enim comitium benedictionem & B complacationem paratissime præstat; ita per absentiam maledictionem, quia malum magnum insipientia eloquentiæ inimica.

Quid est: Constituam iuramentum meum, quod iuraui patri tuo? Vnum illud interim dicetur, quod dei uerba iuramentorum fortiora, uel in quem iurauisset deus nisi in se, dicitur tamen iurare post nostra infirmitate. Existimamus enim iuracula hominum fortiora esse uerborum. Deus uero beatus & propitius, non secundum suam magnitudinem iudicat, sed aduersus generis possibilitatem. Vult sanè laudare filium paternæ generositatis dignum. Ita enim confirmentur filio paternæ fœdens oracula, cum similis eius gestorum uirtus autori commendatur. Cessate nunc generis nobilitatem laudantes diuinis literis, audita ueritate, pœnitemini, instruimur non illos uocare generosos, qui ex bonis procreantur parentibus, sed æmulatores paternæ pietatis. Iniustum est minus ultroneum bonum laudare, nec enim per cuiusdam consiliū nascimur. Ita enim minus spontanea bonitas pro nihilo imputatur, quoniam spontaneum melioris actus testimonium est, & paterna imitatio.

In utroq; exēplari paris uetustatis ita legebatur, credo legendum, paterni fœderis.

Quid est: Multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli? Vtraq; hic promuntur, quibus natura uniuersitatis constat pro censu quantitatis atque qualitatis. Pro uno enim dictum est, multiplicabo: pro altero, sicut stellas cœli. Ita puras & splendidas, & insignem sortitas ordinem, & suo autori immortabili cursu uotus, promisit † luminosum semen filiorū, qui omnes per omnia cœlipetas ætherios dum hos, aliasq; regiones illustrantes.

† numerosum

Quid est: Dabo semini tuo omnem terram istam? Dictum declarat, utpote dei decreto pronuntiatum, quod solus ille ditissimus est sapiens, & omnia eius esse. Ad intellectum uero donabo tibi omnem censum terrenum, ut prin-

i cipatū

C cipatum quendam subiectum: uolo enim te non ex hac opes flatare, uel fœnora exigere, ex intemperantia uitiorum acquisita, sed loco imperatoris præsidentem uniuersa subiecta habere nemini subiectum.

Quid est: Benedicentur in nomine tuo omnes gentes terræ? Pensa declaratione dicti, intellectus altior huiusmodi est: Omnes gentes figuras esse terreni corporis nostri, quorum per singulos sensus singula uitia nascuntur, meliorantur uero sobrium sortita præsidem, utraq; recte regentem, secundum Poëticum carmen: Rex beniuolus artifex est. Fiunt autem peiora, si princeps auditoris mali mores sectetur seuerissimi agitatoris, qui impetum equorum retundere non præualens, uehementia uelocitatis suæ obruitur.

Quare dixit: Pro eo quod audiuit pater tuus, & custodiuit præcepta mea, & mandata mea, & iustificationes meas? Hæc mea præclara bona diuinæ uirtutis domestica, illis destinātur hominibus paucis uel plurimis pro donis, qui plura disciplina sapientiam & iustitiam synceram sectantur, quorum spes præponitur in autorem peractis mādatis atq; præceptis. Præcepit enim ut autor, his qui absq; timore non facilius obtemperant, mandat uero supplicibus suis ut amicus. Iustificationes uero & legitima hominibus destinantur nimiæ prouidentiæ plena. Legi † uero naturali iustificationes pertinent, legitima uero adoptiuæ ita lex erit iustitiæ, & iustitia l

† nanq;

Quare dixit: Incolaueritis, ac incola Gerara? Gerara interpretatur maceries, quam per allegoriam dicimus esse † factum eorum, quare circa corpus, & extra corpus uana & † ligneas glorias figurantem huius maceriæ habitator non sine ærumna plurimis seruiendo discretis dominis, quorū minas tolerando, tanquā pecus infructuosa spe occupatus, quæ nullius momenti suntut prima † potire cogitatur. Incola uero spem sibi recondit futuræ libertatis, cōtentus ad tempus necessitati, cuius spem facillime effugiet cum illecebris eius.

† statum
† inanes
† potare

D Qui sunt illi uiri, quos scriptura meminit? † Singulare sumet animarū petes, cogitationes sunt quasi habitatores, utputa partem eloquentiæ promeritis sapientiæ uel insipientiæ, partes iracundiæ pro uirtute aut trepidantia, pars concupiscentiæ pro pudicitia & luxuria, & quidem nutritorius panis cibus & potus exigitur: singuli quoq; sensuum singula delectamenta requirunt. Maceriæ tamen habet locus proprios habitatores suis consilijs † inter peruersos pro spe corporis & extra corpus. Inde etiam uiolare conantur, puras & immaculatas mentes.

aliâs † Singularū animarū partes.
† interpensos

Quid est: Factus est longæuus illic. Incolare diuturno uidetur, pro diuturno interuallo, deo amabilis anima, & deo dedita. Quæq; aūt sunt extra loca, & meliora sunt, & sine tempore: Locus enim & tempus germana sunt, & simul substituta, & pariter agitata: cuiusmodi lusus uidetur, quem prospiciens Abimelech de fenestra, uidit Isaac ludentem cum uxore sua Rebecca. Ex dicto quidē coitus insinuatur uiri ad uxorem. Per intelligentiā uero æstimamus non omnē iocū uituperabilem, est enim & necessarius pro auspicijs innocentiæ, simplicitatis, & puræ iucunditatis. Nec enim uexat astutia puerilem ætatem. Vnde etiā puerorum nominatio, & lusus similat in Græco. Superueniente aūt perfectorū delectatione facile transfigūtur. Est etiā in ipsis iocositas, cuius elongantur maliuoli mores, tristem uitā petentes & anxiā. Studiosi uero præterea delectantur in bonis operibus semper, nō tantū homines semoti malorū, sed etiā animæ disiunctæ corporibus, aut sine nodo corporis liberæ, præcipue dæmones, quos religiosus Moses angelos solet nominare. Ipsæq; stellæ, in quibus intelligibiles & diuinæ generantur, & immixtæ, uel potius semotæ tristitiarum formæ terrenæ lætitiæ

A lætitiæ à pace similiter & †omne cœlum & mūdus, quia animal est, & rationabi † omni cœlo
le, & animal insigne, & philosophia plenū, ideoq; sine tristitia, sine timore, ple- metuendus
num potius libertate. Dicitur quoq; etiā pater, & creator uniuersitatis semp di
gno suo lusu delectari. Delectatur enim in splendore uirtutū, & creaturarū sua
rum uniuersitate. Inuisibili ergo exēplari, ex incorporalibus figuris constituto,
merito mensuræ uniuersorū in ipsius uisibiles sunt pro imitaculo ueræ atq; syn
ceræ supernæ imaginis. Quapropter sapiens finē perfectū æstimādo, assimilare
deo tunc capit nascibilem in nato cōiectum, festinat non deesse huius similitu-
dinis & iucunditatis, cuius causa de re dicitur, cū firma & indeclinabili simili-
tudine, cui nomen Rebecca est, perseuerantia interpretata, aut pro sempiterna
hilaritate anima delectatur. Hanc portionē nullus habebit malorū, non aptus
fit nuptijs religiosæ ac piæ suauitatis, munus tamen tanquā de fenestra ꝓspicit
quidem, non tamen purum sentit utrorūq; †iugum, cuius mens dubitat †citius † iocum
cernere meliora. Solet enim suā consuetudinē pro plenitudine laudis accipere. † acutius

Quid est: Seminauit in illo anno, & inuenit centesimariū hordeū? Anni tē
pus perfectū ex omnibus anniuersarijs momentis cōstat, cuius ex nomine intel
ligitur, apud se, & infra se omnia habere. Sanctus etenim numerus est centena-
rius, de decimatione cōposita uirtus, dicto perfecte testāte, studiosum & in cul
tura, & in omni uita posse dirigi, semperq; eius germina ampliātur plus quàm
pridem intelligētia subtilior. Hordeū hominibus & animalibus esca est, nobis
aūt mens, homo, sensus, anima. Cū ergo rerum frugalitas deerit, præparat ani-
ma se, utpote seges optima, & fit capax abundātiarū uirtutis, & germina bene
uolentiæ multiplicantur, deo palàm proferēte certa ex inuisibili suo thesauro,
ut utraq; res beneficia sentiat, prona uidelicet atq; rationabilis, per unam ean-
B demq; gratiam perfectæ diuinitatis, quæ est primitiua numeri sanctioris.

Quid est: Procedens maior fiebat, quousq; maior factus est ualde? Certo
existente oratorio dicto, intellectus ita examinetur. Certū est secundū similitu-
dinem perfecti numeri, & omnia cōtinentis, anni prudentiam crescere, primo
interim gradu prouectam. Cum autem inceperis ampliare, iam non pro nasci-
bilibus, sed pro incomparabilibus mente occupantur.

Vt quid hæc quæ foderunt pueri patris eius, dissipātes obstruūt Philistinen
ses? Geminam nuntiat causam lectio: Vnā, qua prauis mos est, nullos titu
los insignis memoriæ relinquere, quod beniuoli pro capessenda gloria studēt.
Secunda, pro inuidia & liuore prosperitatis cōmunē despicientibus utilitatem,
malentes lædi potius quàm sentire beneficia. Nemo uetabit fontem ô stolidis-
simi hominū bonis prouisas in usu, quodq; indigentiæ uestræ proficientes pul
sauit aliquis, pro his dicēdo nullā extare inuidiosis defensionē rationabilitatis,
pro dispendio accipientibus optimorū uirorū gratias, sed altæ mentis cōiectura
hoc exposcit, fossuras puteorū auspicia esse disciplinarū, quarū singulæ, altæq;
uiæ finis sitiētibus potus est. †Escarū ergo amatores, iniectā obstrusionē, quæ ꝓ † Harum
ignorātia accipitur, expurgant per obseruantiā institutorum. A deo perfectus,
huiusmodi fossuras non facit: est enim plenus scientiæ, sed pueri, quos dignos
sui ministerij arbitratur. Sunt aūt ij, qui modo eruditioni dantur, paulatim acce
dentes in altū, quousq; attingant in finē. Hi quidē bonū desideriū prosequen-
tes, dignū inueniūt fructū. Alienigenarū uero mens, pro inuidia prosperitatis
decipere conat oportunitatis, quibus doctrinæ pro promptis gressibus crescūt,
terram inijcientes, hoc est, terrenæ concupiscentiæ pondus, quibus grauata
mens premitur, & sine philosophia remanet.

C Quare Abimelech dixit ad Isaac; Perge à nobis, quia possibilior nobis factus es? Pessimum inuidiæ uirus, & uituperabile, ita prauus, utpote cæcus, disiungere conatur uirum prudētem uerbo quidem à ciuitate, ipsa autem rede anima sua cū clausula liuoris ingestæ. Ait enim; Possibilior factus es nobis, utpote infirmitatē optādo his qui dirigunt, cū possit cōgratulari melioribus, & in utrisq; pficere, maxime philosophiæ titulis, quorū omnes unanimes esse oportuerat.

Vt quid obstrusa putea rursus effodit? Spontaneæ clementiæ & humilitatis prudens, nulla detentus sæua memoria, superare dignatur aduersarios; non mala pro malis, sed per beneficia, sensus tamen alterior hoc aduocat mens deo dedita, licet ad tēpus decipiatur supradictis quibusdā molestiarū ponderibus, cœni uice inquietantibus & occupātibus, exportare eas & reuelare nouit, ut interim possit pristinos sapientiæ splendores sine ullo impedimento recuperare.

Vt quid eadem uocabula posuit puteis, quæ etiam præter eius æmulus pater næ pietatis honorem † sibi referēs, † per operis industria, & fossatim purgare sollicitus est, ne omnino præualeat inuidia in terram eorum. Inde cōsequens erat, procedentem in operibus etiam nomina confirmare. Illud quoque dicetur, quod semetipsos amantibus studiosius, inimicus uidetur qui diligere solet merita digna iustitiarum & ueritatis, quas utrasque sectatur amator integritatis, nihil auferendo alienum, licet diu obolita ipse nimio sudore potuit inuenire. Veritatem uero in omnibus imitando; & paternam operum constitutionem, nominumque firmitatem, quibus etiam mens cautior nuntiatur: Proprietates enim nominum à sapientibus positæ, ipsarum rerum indices sunt, tanquam de speculo declarantes suarum formarum conditiones. Inde patri directa singulorum uocabula sufficere certus, præuidit ne † imitatis nominibus † imitationem res capiat, ut solet in Geometriæ figuris, quarum singulæ suis uocantur momentis, quas siquis mutare uoluerit, mutatur etiam sensus natura.

† simul † pro † mutatis † immutationē

D Vt quid in ualle Geraræ putei esse dicuntur? Interpretatur Gerara incolatus. Hoc auspicabile dictum gemino sensu nanciscendum; Incola enim aut consentit habitatoribus, aut alienatur. Dum ergo consentit, obstrusio pares boni pectoris. Alienatio uero, purgationis insinuat auspicium, dum exhortatur anima ex usitatis in altitudine disciplinarum ministrare. Ideo maceries incolato cōparatur, cōspirando enim consuetis locorum fallacijs, nouitio, humili, & uallo so statu perdurat. Demigrare autem cupiens, erigitur ad titulos uirtutis, in quibus si sollicitus fuerit, iam quartum requirit titulum, pro his quæ desiderat, & derelicta ualle cum trinitate puteorū, egreditur expeditissime, separatus ab insidia & ambiguitate. Reuera enim offendebat erumnis detentus miserrimis, titulo infatigatæ & minus laboriosæ libertatis.

Quare in primo dimicantur, secundo iudicantur, in tertio cessant. Et primū uocatur iniuria, secundū inimicitia, tertiū spatiositas? Hæc pignora sunt industriæ, utpote aliquo in studiosam inducto disciplinā. Est enim dimicatio, dum amatores doctrinæ ad institutores conferūt, opponentes magistros torpori animæ. Cū aūt fuerit obstinatissima perseuerantia, & studiosa exercitatio, iam non litigium, sed iudiciū est, cessante læsura cōgrue rationis est altius examen requirere. Prouecto nāq; amatore disciplinarū, infirmantur alienigenæ moris eruditionis, abdicato litigio atq; iudicio, ac per hoc merito prima momenta pro iniurijs accepta sunt; Patimur enim iniuriā desiderantes, amor obtinet firmitatē. In secundo autem inimicos sentimus eos, non præualentibus nocere alienigenarum moribus, inanem exaggerātibus inimicitiam. Tertia igitur spatiositas, &

quia

A quia perfecta melioratio confusionem affert inimicis, inanis enim reuelata est & prauitas iniuriarum, & inimicitiarum insolentia.

Quid est: Ascendit inde ad puteũ, sed suspensum? Qui enim adhuc docet, licet promouerit & creuerit, nihilominus religionis moras sortitur. Cũ aũt perfectis approximauerit, altiores facit cõmemorationes. Ait enim: Puteus quaterni numeri, & in ipso numero fallit. Puteus enim iuramenti filia septima est, quod Hebraice legitur Bersabace Bersilia Sabeæ septima. Iam peruide quanta est unitas in Mathematico tractatu, & hic in prioribus translatis libris ex aperto dicente Philone quarta in omnibus corporibus, & incorporalibus preciosa est, pro numero quidẽ qui accensus est decẽ. In figuris aũt quod secũdũ eam soliditatis natura constat, post signũ & elogiũ, secundũ Musicos uero omnes armonias cõtinet, quadralitatẽ pertinacitate, in dimidialitatẽ & per omnes in duplicitate, & bis per omnes in quadruplicatione; hæc inquit in incorporalibus. Corporalibus uero elemẽta mundi quatuor totidem anni momẽta, debuit prius corporalia pandere, postmodũ incorporalia. Hic enim ipse pro incorporalibus prosequendo, coitũ uiri & mulieris quatuor habere uices, quod turpissimũ est interpretare, ne forte quidã serui dei amatores esse eorũ existiment. Videtur mihi Philo ritũ Iudæorũ sectauisse, linguã imprauisse. Si enim septimũ cõposuisset, uiginti & octo met[...]s pacis inuenisset. Deniq; post momenta lamentationis titulum pacis enixa est Bersabee. Quapropter inquit Moses, laudãdo quartum numerum, sanctum & gloriosum protestatur. Vt quid autem iuramẽtum dicitur, in opere ipso declarabo post modicum in familiari capitulo, totus liber translatus nihil tale continuit, sed †coetus effugere conatur.

Verba sunt interpretis quisquis hic tandem fuerit.

† coactus

Vt quid in nocte dominus uisitat, & ait: Ego sum deus patris tui, ne timeas,
B tecũ enim sum? Familiarissimũ tẽpus animæ speculatoriæ, nox uagis erroribus meridianis, & uanis aspectibus liberata, ac p̃ hoc nec metus pulsat, nec uacillat cogitatus absente timore. Caret autẽ timore pacatissima mens, cum diuinitati peruigilat perseuerãter. Habet tamen lectio necessarium modum, ne quis procerum præsumat facile occasionibus, sed prioris acquirat meritis, digne enim dicendo: Ego sum deus patris tui, generis censuram declarauit. Tecum autẽ sum pro tua & ipsi uigilantia, cuius causa non indignatur uniuersorum pater indignum uisitare eum inuisibilis animarum medicus.

Quare dominus uisitatus ostendit semetipsum deũ? Dominus quidem, regni & dominatoris nomen est. Deus autem appellatur pro beneficijs, quibus certius manifestatur, quoniam sapientiam non inter subiectos ut rex, sed inter amicos benefaciendo dinumerat. Poterat Philo pluribus inuehere, nisi computo uteretur Mathematico.

Dominus deus

Quare dicendo benedixi te, adiecit, & multiplicabo semẽ tuũ propter patrem tuũ? Spontaneæ disciplinæ titulus perfectus, ob nullã aliã causam diuinã ꝓmeretur gratiã, nisi pro se ac pro suauitate. Iuuenior aũt moribus, & adhuc erudiẽs non propter se, sed pro meritis prouectæ doctrinæ, cuius sapientia pro principali exemplo discentibus præponitur, ad nanciscendam spem meliorum. Possunt enim hac æmulatione parentibus similare.

Quare ædificãdo illic alt. riũ, nõ obtulit sacrificiũ, sed inuocato noĩe domini fixit tabernaculũ suũ? Sacrificia præ omnibus bonis sine sanguine, & uictima animaliũ pronorũ participatio sapiẽtiæ alienarum esse credũt, qui puro pectore placere deo desiderant, cuius gratia sufficere credit inuocationis autoris uirtutem, qua princeps atq; dominator est uniuersitatis, nullius egens. Ita illic figere

C dicitur tabernaculum suum, suam nempe uirtutem, in qua puritas illa animæ † inhabita cõmoratur, firmiter sciẽs, dominũ uniuersorũ principẽ, sine ulla esse penuria. O pura credulitas, quæ factas pridẽ frugum centesimas excellit.

† inhabitare commemoratur.

Quare post quartã putei fossurã à pueris factam, exijt Abimelech ad eum, & † Acho thalami præpositus, & Phicho princeps militiæ? Videnẽ mihi exploratores potius, quàm pro fœdere amicitiarũ aduenisse, in utroq; parati ad prælium, si infirmũ uiderint: ad pacẽ, si potentiorẽ. Sensu tamẽ subtiliori intelligitur quartus, ut tamẽ innumeris insignis est, in quo constitutus studiosus p omnẽ felicitatẽ prouehitur. Sequitur tamen etiã ualde perfecto cõtraria uirtus, præstolanti & obseruanti ad incurrendum. Et est huius fortitudo tres animæ partes: mentis acumen rationabile, & animositas, & desideriũ. Pro acumine † quidem rex, animositate princeps militiæ, concupiscentia Phichol, qui libidinis uidetẽ esse prouisor. Ocholach quidẽ regna † parcentur ex utraq; manu stipatus, hinc atq; hinc suo protectu prohibundus, obtinente enim iracundia ut princeps militiæ operatur, eò amplius pandimus dictum ex nominũ translatione est Abimelech † Alido, Phichol iracundia.

† Achoza *† ergo* *† parenter* *† Ocholach*

Quare dicentibus & nunc benedictus à domino facit cœnam, & manducauerunt, & biberunt? Nõ pro laude sua hospitio rogat, nec nouit blandire strenuus, aut procacem medelam sapiens affectatur, sed propositis iracundijs, quibus exagitati præsidere terrena sortiti sunt, nunc confitetur unum uniuersitatis deum, benedictum eum cõfitentur, sed continuatione sermonis etiam præteritum æuum declarant, quoniam & nunc, & à principio ipse est sine immutatione, uel diminutione benedictionis, quem nosipsi suspectum habuimus, nunc uero absit omnis inuidia. Suscepta igitur eorum pœnitentia, mensura partici-

D pantur dulcedines pro existimatione, pro ueritatis autem allegoriæ, pro hospitio, quid ipse facit conuocando esse † trans uos, qui non perdurant in delictis, utpote propitialis & clementissimæ naturæ, hoc modo eos suscipiendo pro cibis & potis disciplinæ, atq; sapientiæ spectaculis saginant, quarum esuriem & sitim confessi, iam nunc fruniscuntur, ut qui destinati perrexerunt, cum salute uenerunt. Quidam aduersarij mores ad animam nocendã, sed ex contagio uirtutis sine dispendio etiã profecerũt, unde cũ salute liberatos, à plurimis uitiorũ nexibus insinuat curatos, præcipue & uno medicamẽtorum remedio pietatis.

† strenuos

Quare pergentibus pueris Isaac, uenientes qui quartum puteum foderunt, dixerunt non inuenisse aquam? Quod & iuramentum uocat, & ciuitatem, puteum iuramenti fallit. Post iuramenta autoris, quicquid agit iustus, hoc fœdere firmari sperat secundum quadrinitatis uirtutem. Vnde etiam ualde ait seuerissimam uocamus uirtutem, spectatissimam ad capessendum intellectum: obscure autem sensualia occupantem, pro incertis eorum momentis, cunctantur enim, & immutationem capiunt uarijs conditionum nutibus. Nuntiat itaque diuinus sermo post natiuitatem quarti filij, stabilitatem non sterilitatem in creatione maxime incorporalis & intelligibilis substantiæ: hæc etenim ad quartum usque tenditur. Sensualis uero, quinione incipit, quam non sine mercede nominauit. Naturaliter itaque, quoniam finis incorporalium usque in quarto est, totius autem rei, & totius disciplinæ terminus hominum incertus est, deo autem manifestus, ideo in quarto puteo non inueniunt aquam. Sicut enim puteum fodientes aquam requirunt, ita etiam disciplinam sectantes, finem explorant, quod est impossibile hominibus reuelari. Et quidem superbi mentientes, solent affirmare se summos esse Musicos, summos

A mos grammaticos, transisse uero & philosophiæ grumos, & sapiẽtiæ, & totius disciplinæ & uirtutis metas. Astutus uero, & nõ sui cultor uel sui laudator, confitetur ex aperto quantum deest à fine, & iuratus tali fœdere cõscientiam commendat, quod nihil perfecte homo nosse potest. Hic aliena loquitur, qui tot capitulis se existimat tantum scire, finis enim scientiæ, deo tantum recondita est. Quem etiam testem animæ uocat, quoniam pura conscientia confitetur suam ignorantiam. Sola enim nouit anima, quoniã nihil nouit firmiter. Iuramentũ igitur nihil est aliud, testimonium dei fidele, atq; solidissimum. Si fidele est, certum est, nec placet illi incerta credulitas.

Quare Esau quadragenarius accepit uxorem Iudith filiam Beher Cetthei, & Barhatnath filiam Elom Heuæi? Nulla quæstio requiritur ex dicto, relatio autem intelligibilis naturaliter continet, Primo, quod æquiparatus annorũ numerus nuptijs aptus est, & in hoc festinat peruenire. Quis enim nõ optabit usque ad uerbum uel ad quantum uidetur imitare potiora, ut ita similitudinem rerum attingat, ita in hoc prauus, & cõmentis eruditus, subornatur insigniũ rerũ titulis, cum sit denotationis non extraneus. Primus gradus ambitur per fallaciam deferendo, & utpote ignorando insipiens lucẽ & tenebras, nigrũ & splendidum, bonũ & malum, & alia huiuscemodi æqua ipse per numerũ, possibilitate uero non solum disparia, uerumetiam contraria. Et hæc quidem digna † zelo tartareo. Inde putans prima sua commenta dirigi, & altera superducit consilia, quorum reatum uerborũ suffragio cælat. Accepit ergo duas uxores, quas Chaldæi uocant Iudith, & Basemath. Quarum una interpretatur laudatrix, secunda nominata. Vides quà festinat uiri similitudo? se laudari atq; nominari. Ego nõ

B negabo Hebraica lingua, & Syrorũ loquela Basemath suauitatem interpretari. Nominata autẽ Sema dicitur, nõ Basemath. Hoc ergo prauus ambit, non ueritate, sed fictis elatus argumẽtis. Nigræ eñ generationis est Cetheus, qui excessus interpretatur, cuius merita sectando, nomine scilicet tantũ & uanæ gloriæ, digno domicilio habetur bestiarũ. Heuet enim serpens interpretantur, excelsus atq; mẽtis Cetheus & bestiarũ merita figuræ sunt ferarum, quibus cari sunt famuli iracundiæ & concupiscentiæ, adeo aptissime interpretantur imas atq; inferiores sortitus concupiscentiæ regiones. Alterius autem uxoris nominatæ pater Elom arietis est impetus, pro auspicio furiæ.

Quare has ipsas dixit cõtendere Isaac & Rebeccæ? Nõ utiq; ex consensu, nec enim consonat pondus figuræ & concupiscentiæ autori mentis. Veruntamen consistere conanẽ litigia aduersus bonorũ perseuerãtiam, quæ est Rebecca, & turbelas & cõtẽtiones opponãt, sciẽtes illorũ regimẽ suã esse dissipationẽ.

Quid est: Postq; senuit Isaac caligati sunt oculi eius? Ad uidendũ oratoriã partem, examinãtes asserunt pro quadã utilitate prouectũ oculos habuisse infirmos, postmodo enim sanatus aciẽ habuit luminũ. Et cõtigit utiliter, ne benedictionis indignus accipiat, siquidẽ uerisimili ratione differunt. Nõ tamen hac usq; scripturæ decus definitur, sed altioribus titulis allegoriam cautius extendi. Congrue enim dictũ est, nõ quia senuit caligati sunt oculi eius, sed postq; senectuti morauit, eò plus senuit omne corpus. Post senectutẽ ergo, hoc est, cũ decidendo mutauerit. Tũc enim dei feratur anima sensibili obscure cernendo, intelligibilia uero acutissime intuetẽ, si tamẽ etiã hoc edicere ꝓpriũ est. Detentus eñ ad prophetandũ, nõ suis utitur cõsilijs, sed diuino spiritu subsona præsagit. Et ꝓpheta quidẽ pro organo, deus aũt ꝓpheta, cuius organi plectrũ uerbũ est ei⁹, percutiẽtis per ualde aptissimã armoniã suã, per quã edicta nuntianẽ superna.

Quare

† cœlo illo

C Quare dixit maiori filio: Accipe uas tuum, pharetram, & arcum? Dicto declarato allegoria talis est. Subsignat enim prauum nihil pacificum sentire, gaudere prælio, & paratura belli, natura quidem audacem, & plus timidum, uno enim loco uersatur contumacia & timiditas ut sorores, cuius causa non utitur armis aptis constantiæ uirtuti, sed sagittis pro inertia timiditatis: uno enim certamine deuitantes longiter ulciscere machinantur.

Quid est: Cape mihi uenationem, & fac mihi epulas sicut amo, & affer mihi ut manducem, quatenus benedicat te anima mea antequàm moriar? Oratoria pars, ut mihi uidetur, huiusmodi intellectum suggerit: duobus existentibus filijs, uno beniuolo, altero noxio, noxium benedicere uult, non ante ponendo alterius, sed qui nouit illum etiam per semet benedictionis dignum: prauũ uero suis moribus prohibendum, pro una tantum spe salutis oracula patris habentem, quæ nisi impetrauerit omnium foret infelicissimus. Altiori autem sen† ille uadit su dicetur. Primum † illi det non animalia capere, sed uenare pessima & ferocissima uitia, uti more immanissimi animalis, ulciscatur illas, & perimat. Secũdo, ut præualere possit, non ut ei mos est, sed ut patrem libet. Omnis enim esca pru† & strenuas denti optime per intellectus & sermones † stetit renuas operas. Si ergo cœperit pessimorum uitiorum uoraginem, & pro esca suauiter mihi condas & offeras amabiliter mihi, demonstrando istam tuam operam, reficiar quidem ego tuis meliorationibus, atque successibus; optabit autem tibi bona non compositus ego homo, sed quod est in me augustissima sobrietas animæ.

Vt quid Rebecca his auditis ait ad Iacob filium suum: Audiui patrem tuum loquentem ad Esau fratrem tuum? Bene atq; obseruantissime hunc quidem Iacob, filium autem suum minime, constantissimi enim & ornatissimi mores D perseuerãtiæ, ne post merito uacatur, procax uero & iners nequaquam illum, † fundatur itaq; sors in pace † fœcundatur & requie, huius uero non ita, quamuis enim cõstantissimi & temerarij fratres sint, attamen possunt sibi esse contrarij.

Quid est: Nunc ergo fili audi me, & perge ad oues, & accipe mihi inde duos † & optimos hœdos molles † Aegyptios, & fac cito eos patri tuo escas ut amat, & manducabit, & benedicat te ante mortem? Vastitas corporis, & insita robustis certa est ex præparatione epularum, duos nanq; pingues hœdos sumere pelorij corporis est, cum nimietate fortitudinis, quæ omnem palestrico sibilitatẽ superat; & si in senectute duobus utitur hœdis pro cibo, quotiens putas in iuuentute? Hoc non pro auiditate dictum, continens enim fuit, ut nemo alter, sed pro mira quadam structura dum oportet sectatores uirtutum, & tanti generis autores mirabile magnitudinis corpus habitare. Sed hæc transitoria uia dicitur, illud uero præcipue dicendum est: Sententiæ solertissimorum non dimicantur inter se, ut quidam putauerunt, horum enim armonia inseparabiliter sibi consonat, ad unum enim terminum festinat, uno consilio freti. Ideo desiderat mater sibi similem digna nanciscere, pater uero non uult dehonestari ex eomet natũ, egestatem pessimi moris per misericordiam emendãdo. Hæc oratoriæ partis redditio eximio tamen sensu, ita anima cultrix pietatis habet quendam perseuerantiæ affectum Hebraice dictum, Rebeccam habet palestricum suum quomodo natura Iacob, utpote ergo in concilio animæ morum suadet perseuerantiam palestrico eundo ad pecora, hoc est ad lenes & puras auras, quibus censura laudabilis sua capit augmẽta. Accipe mihi inde electos quos appellet hœdos, unum pietatis amorem, alterum humanitatis. Secundum figuram hos ergo etiam patri tuo, qui est clementissimi pectoris, titulos libẽtissimos pronunciabo, quibus

refectus

A refectus, te sibi similem faciat destinatione benedictionis.

Vt quid respondit Iacob: Est Esau frater meus uir pilosus, ego uero lenis. Timeo, ne forte palpauerit me pater, & inueniar in conspectu eius tanquam contemptor? Coniectura lectionis rationabilis simul ac uerisimilis, quantum uero ad intellectum naturalissima. Nam etsi quasdam uestitus species continentia tanquam in spectalon temperantiæ fallere uidetur, contemnendo ueritatis † factorem, solitum uice optimi medici aptissime scrutare membra, quibus sanitas & imbecillitas declaratur omnis. Igitur directis uocabulis summæ nuntiantur, sensus enim luxuriosus, incultus sordibus, agresti luco similis, ut habitaculum ferarum. Continens uero, lenis, & tranquillus, & parsimoniæ socius. Pater uero non de palpatu, sed de scrutatu partiũ animæ totam planam inueniendo, seruantissime dignatur eum non uti contemptorem respuere, nec enim, ait, possunt sobrij tali uitio maculari. † fautorem

Vt quid dicente eo: Adducat super me maledictionẽ pro benedictione, mater ait: Super me maledictio tua fili? Dignum est hic maternum laudare fauorem, confitentem excipere maledictum pro eo filio, qui utrisq; tuetur parentibus pro honore. Agitur enim gemina pietate, ne uideatur fallere patrem, usurpando priuilegium alterius, neue matri minus inueniatur obtemperasse. Adeo uerecunda pietate respondit, nõ quod maledictum aliquod prolaturus est, sed ait nequando superducat maledictum, quamuis ille pro uisceribus pijs quiuerit, ne forte conscientia mea pulsata, tale aliquid accipiat incusando memet, tanquam merita maledictio paretur.

Quare accepit Rebecca stolam Esau bonam, quæ erat apud ipsam in domo,
B & uestiuit Iacob? Scriptura clara est, dum per stolam, qui uidetur absens tanquã assistẽs est. Vide intellectu uero subtili: Ita prauus alias stolas habet, ac plurima uestimenta, quibus ut callidus signa iniuriarum occulta habet, tamen ut unam bonam stolam sensibilem, & ostẽtatoriam censuram pro industria usq; ad uerbum quam ex Musica disciplina imbutus placare festinat, † non unã naturam perfecte malus est, sed etiam contrarietatibus temperatus iustitiæ & iniquitatis, documẽtis infamiæ & beniuolentiæ, optimorum & malorum esse † uirorum, qui mediocrius delinquit, dum nullus sine peccato † Erupides quoq; irreprehensibilem dixi, tamen quibusdam † abundantur malitiarũ fomenta turpia, iniqua, adeo prauis aduersantur strenui, quibusdam tamen ita altrinsecus inest temperantia, ut nonnulli omnia pessima obtineant absq; uno bono, nonnulli omnia necessaria sine ullo malo. Quos solet philosophia summos uocare secũdum malitiam & uirtutem. Videtur ergo de industria dixisse, & ex aperto: rurali uero stolam aptam non esse, ideo apud matrem fuit, necdum illi donata, sed iusto reseruata. Tu si unam habere speciem laudabilem quasi spectabilem aut prætextam, uel urbanam censuram cæteris omnibus uituperabilis constitutus. Fautrix uero mater animæ perseuerantia, decernens nequando inbruide pereat, simul & unifaria cõtingat ruina, apud se reseruando, & custodiendo stolam asseueratur, qua accepta ornat palæstricum quẽ sollicite applicat ut patri. Et sicut est familiarissima res Musicæ cithara, gubernatori temonum retinaculum, & medico collyrium nõ † tempeloxij plenum, qui cupiunt etiam naues aureas habere, & medicamẽtorum horrea plena, ita certa censura est, & elegãs pulchritudo, quasi non quidem proprium prædium alterius, sed proprium artificis digne & prospere utentes.

† nomanam quam
† uirum
† Eurupides quoq; neminẽ irreprehensibilem
† abundãt

In utroq; exẽplari ita legebatur forte nõ tantopere locupletiũ erat legendum.

Quare pelles super brachia, & nuditatem colli posuit? Dictum insinuat, qua

C qua possit latere, assistens patri ne uideretur quis sit. Sed absens frater circundat brachia, & alia proxima membra ouili pellicula. Fuit nam ille denso capillo, subtili aūt intellectu. Brachia, & terganea colla omniū sunt fortiora, lenia atq; aperta ad ueritatē habet strenuus uir, sicut alias uirtutes, ita fortitudinem sectatur. Cum autem hanc obumbrauerit densando, pro necessitate temporis & utilitate utitur, permanens in eodem statu, & præcedētia uota non excedens. Pro secundis autem casibus immutatur, formam in alteram pro usitate uidentur: Hoc enim etiam medici solent obseruare, immutantes remedia laborantium, quàm habuerūt ante languorem. Medicus autem circa uitam rerum pro statu temporum fit, sapienter gubernando insipientiæ momenta, & uiriliter timiditatem & iusse iniquitatem dicebat, etiā mendosa minus mentitur, & fallat alienus fallaciæ, & detrahebat non derogando.

† Esau — Quid est: Dedit † Isaac & panes quos fecit in manibus Iacob? Complenti uitam, mauult perseuerantiam nō modo per ambitionem studij, sed etiam pro merito certatoris agere; est enim naturalium conditionum mater, quæ porrigit in † manibus auspicia, parsimonia quidem panis, pro pura autem & abūdantiori refectione cæteras epulas.

† panibus

Quare interrogante patre: Quis es tu fili? Dixit: Ego Esau primogenitus tuus, feci sicut locutus es mihi? Item fallax esse uidetur à bonis emotus prauitate negotiationum, nanque pro uirtute acquisita solent calumniatores fallaciam nuncupare. Quid autem dispensabilius utilitati, quam optime studiosa turpissimi quoq; & scrupulosæ uitæ homines, & optimi uiri exquirunt. Dicit enim & magister militiæ, pacem uelle prælia parando, & pacis tempore arma renouando, ita demum etiam rex amictu subornatur priuati pro utilitate, si aliter non poterit euadere, expedit enim ut subiectis, ita & domesticorum conditionibus. Hæc pro partibus orationis. Altius autem dicitur uniuscuiusq; nostri anima plurimos habere infra se tanquam homines, pro uarietate accedentium rerum, utputa in me est & Esau ille ligneus, nequaquā flexibilis, pilosus item, & obscurus ad captandas uirtutum fruges, & procax, in montibus passim procedens. In me etiam Iacob lenis, nec temere audax. In me & ueteranus, & iuuenis, & priuatus, & magistratus, in me & religiosus inquit, & profanus. Si enim studiosus fuero, differentia uirtutis ostentatoriæ, & procaciter ego tantummodo quantum oculis placeres, sufficit sapientiæ & iustitiæ merita dissimulando. Dicendo itaq; Iacob: Ego sum Esau, imploratione naturæ non mentitur, dū anima secundum illius speciem mota est.

D

Quare dixit pater: Quid est hoc, quod tā cito inuenisti fili mi? Habet oratoria pars rationabilem redditionem, allegoria quoque tanto melius dementi eñ sufficientes moras uenationi, compendiosiorem inuenit, & minus quàm æstimauit, altior autem sensus ita poscit. Miratur prudens, si tam cito prauus eruditus sit repentino studio melioratus, ut non tantum assumeret industriarum titulos, sed etiam per semetipsum inuenire potuisset celeriter, tam subito ex inertia ingeniosus, qui pridem ligneus esse putabatur.

Quare respondit, quod tradidit dominus in pectu meo? O sobriosa responsio, & apta religioso animi magistro, asserenti, nulli mortaliū auxiliosum esse. Tradidit enim mihi disciplinarum pignora spectatissima sapientiæ genitor, cuius gratia non tantum doctus, sed etiam possibilis factus sum ad inueniendum: Qui enim deo utitur prædicatore, & proficit, & prodesse alteris idoneus est. Proficit uero instructus, prodest inueniendo notos, ac minime dissonantes;

A tes. Postmodum autem doctoris dignitatem assumit: Approxima mihi, & palpabo te fili, si tu es filius meus Esau. † Et nõ incredulus primo casu studiosus † miratur, si tam valde prauus incrementa habuit uirtutis olim surdus & tardus, modo strenuus effectus. Secundo, quod nõ solum quæ dicit meminit, sed ipse plurima acquisiuit, utpote de sterilitate fœtosus. Tertio, quod titulos diuinitus largitos refert, & deum confitetur autorem, † qua pro miro pauore motus, ait: Appropia mihi, cupio enim nosse diligentius, si tu ille es, & non alter. Vnde etiam palpando eum dicitur, aut potius manu quàm mentis intuitu examinãdo quæ modo dicta atq; gesta sunt, & conferendo ea cum antecedentibus uerbis atque operibus, inuenit in eis non magnam dissonantiam. † vt † mirator sit tam † quapropter

Quare post palpatum dicitur: Vox quidem uox Iacob, manus uero manus Esau? Voce nunc accipit nõ oris ac linguæ pulsantis aërem, sed † pro casum dictam, & habentem differentiam pro suo † iudicio. Designatio enim pietatis † est spontanea figura, congrua † exercitoris moribus cõtinentia, quibus beniuolentia & sanctitas oriuntur, huius gratia recuperauit sermonem, dicens: Vox quidem uox Iacob, manus uero manus Esau. Subnitendo, quod nõ uocem quamlibet, sed eam laudat, quæ professa est autoris esse emolumenta bonorũ, quod erat alienũ praui, prauum uero continentiam studentis & exercitati pro libidine doloris eligentis hanc uitam utiliorem & preciosam credenti. Manus autẽ possunt esse indocti ad effecturam, multa enim inofficiose tentant agere, nõ ex integritate cordis, aliquoties enim & religata sibi praui resistũt, & senectuti deferunt, & amicitiæ iura conseruant. Sed hæc pro sua auaritia gerunt, ut captata oportunitate quosdã amplius decipiant. Ita falluntur minus sobrij modico testimonio seducti, & friuola mirantes. Cautus aũt, & gerendorũ causas, & consilia
B rerũ requirit, uituperabilia reprehendendo, doctus & responsis diuinæ scripturæ, quæ permittit iustitiarum titulos iuste sectari quàm iniuste. † alid: † pro casu uin dictam † indicio † & † exercitorijs

Quid est: Non cognouit eum, erant enim manus eius quasi manus Esau fratris eius? Quod paulo ante dictũ est, eo amplius consignat, instruendo posse aliquoties similiter benefacere bonũ & prauum, sed nõ ex uno ministerio, ille enim perfecte bonũ, iste desponsando sibi fraudis momenta, nihil enim probatur insipientia agere, sed uotum nisi machinam fraudulentam quæ nascitur à Mercurio, ut Tragicus ait. Ideo adiecit, quod similes sunt operibus, non tamen eadem qualitate amborum, litigant enim utrorunq; consilia.

Quare ait: Benedixit eũ, & dixit: Si tu es filius meus Esau? Iam resonat uox legis dei per eloquium sanctum, & ante particulares benedictiones quid sit benedictio, maxime cũ ipsa reprobatur deũ fuisse secrete benedicentem ante uerba dicentis. Illo enim necdũ ori liniamenta distinguente præscia uirtute culminis destinãtur benedictiones, usq; in finem paratissime pronũciatæ. Vnde etiã terminũ designat responso diuino lex, prius declarãdo quoniã benedixit eum.

Quare cum manducasset, odoratus uestimenta dicitur benedixisse eũ? Dicta huiusmodi nullam poscunt dubitationem. Pro mentis aũt intuitu habet relationẽ necessariã. Vestis auspicatur censurã spectabilẽ, quæ est apud paucos ꝓbabilis. Existimatio est etiã altera pars minus uituperabilis, quã sectanẽ etiã minus ꝑfecti, ita demũ merito strenuus † tutator huius stolæ, ꝑseq̃tẽ ad fructũ meliorẽ. † ut autor

Quare sic incipit benedicere: Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni, quẽ benedixit deus? Plenus itaq; ager serendorũ, arborumq; florentiũ frugiferis auspicijs, benedictionis quoq; dignus, qui nõ † tempore egestuosus à fœcunditate sit, sed perenni fertilitate refertus. Est enim anima plena sapiẽtiæ, & ager pasti- † tempore segetis

 natissimus

C natiſſimus diſciplinarum capax, fruges autem facit laudabiles ipſis operibus ue ritatis, quarũ ſingulæ † pro pio pollentes odore benedicũtur, pro uigilantia pudicitia. De ſingulis enim uitales oriuntur uapores ſuauitatis in dicendis gerendisq́; ſuos etiam approximantes delectant, quod melius eſt totius libaminis & hoſtiarum, & odoramentorum iucundius: pulſantes enim mentes incorporaliter, exhortãtur ampliare charitatem. Eſt enim pro integro titulo pleniſſime dictum, quod ſiquid benedicitur, acceptabile eſt autori domino uniuerſorũ, ipſa ueritate plenum agrum bonarum uirtutum in corde operantis. Res autem minus perfectæ ſunt & fluxidolæ, quæ elongantur à ſcientia dei.

† proprio

Vt quid ait: Dabit tibi deus de rore cœli, & de pinguedine terræ? Summæ benedictionum ordo proceſſit. Hũc enim habuit ſtatum etiam † creatura mundi, eodem ipſo profectu deſcribente datas prærogatiuas cœlo ſecunda momenta terrenis inſtruendo: Quod uigilantiſſimo cœleſtia pertinent, poſtmodum terrena & corruptibilia dignis. Illa quidem pro capite haberi ut ſuperna, hæc baſis & ultima etiã in hominẽ cõpenſatur mens pro cœlo, rationabilis enim in utroque: ſenſus autem pro terra, quia minus rationales. Et ſecundum alterum pingueſcere ſenſum & rorificari mentem. Nunciatur autem pro rore ſermo diuinus, cum manſuetudine, & aſſerũt ipſum cœlum animal eſſe inde credo Apolinariſtas incarnationis animam negaſſe indignam ſaluatoris exiſtimaſſe. Merito ergo optauit magnificatori melioratum rationabilem, lenitate frequentius ꝓfuturus principãtibus. Pinguedo uero copioſæ ſumminiſtrationis ſenſualitatis ſecundum continentiam gubernãtem. Dixere etiam antiqui, diuitias, parenteles, amicitias, & dignitates, & alia huiuſmodi extra corpus eſſe. Sanitatẽ uero, fortitudinem, & ſenſibilitatem in anima eſſe: Animã ergo mens protegit,
D & ſenſus mente ſtipatur. Vnde certum eſt deo omnia ſeruire, cum præcipuo ordine inchoamus, quem ipſa mens ſortita eſt.

† creator

Quare dixit: Seruient tibi gentes? Non ſunt iniqua legis inſtituta, ut omnino gentibus ſeruitutem pronũtient, † cum etiam minimos in libertatem uocarẽ conſueuit. Nouit tamen non omnibus utilem eſſe ſecuritatem, nec † acurenẽ iura, per requiem diuaricantibus gentibus aduerſus ea quæ expedit. Cuius rei gratia prodeſſe uitijs ſtudens, dominum eis inſtituit, utpote agnatorẽ, ut mentis ingenio procax infrenaretur caterua. Per allegoriam tamen illud oporteret proſequi, gẽtes plurimas eſſe in animæ partibus ſingulis, minus rationabilis iracundiæ, concupiſcentiæ quibus expedit amminiſtrari † à uerbo, ipſe enim naturaliter eorum princeps & dominator eſt.

† cum eo
† alterentur
† acerbo

Quare dixit: Adorabunt te principes? Dilatauit ornatiſſime ſermonem, prius priuatos ſubijciendo, poſtmodum principes. Sunt enim principes ſectarum quarundam præſidentes, quibus ſollicitudo eſt, hæc curare quæ corpori expediunt, & pro ludibrio accipiunt induſtriam, ſapientiam, pudicitiam, continentiam, patientiam, & horum ſimilia.

Quid eſt: Eſto dominus fratris tui? Copotiſſimum confirmat, & paulatim progrediendo augmentis declarat illic priuatos, hic principes, nũc proximum generis fratrem obligãdo, putãs ne magiſtrum humanitatis & manſuetudinis, tam iniquiſſimum titulum diuinis inſeruiſſe ſcripturis? Quid enim huius iniuriæ, uide quid loquitur ſapiens huiuſmodi peius quàm frater fratri ſubiectus ſit. Hoc quidem nec ſuſpicari, nec dicere fas eſt. Vt enim paulo ante dixeram, utiliſſimum enim non arbitratur, inſipienti libertatem deſtinare, quem † iudicat dominum ſtudioſum, & prudentem uirum, qui eum tanquam medicus bonus,

† iudicat uere

A ut his arceat infirmitates, curãdo reficiat. Cæteras etiam animæ anxietates sanare quamuis solent asseuerare nonnulli, germanas esse partes animæ rationabilitatis & minus rationabilis, impetrare autem oportere, & dominare rationabilitatem, per iustissimam legis naturam deteriora subijcere: melior enim statũ obtinebit, quandiu principatur ille. Porrò si indignatur, ut populi rebellantis callositas absente magisterio sentiat pœnas sæuiores. Excipiet etiam gubernator clades non apte regendo carinam, & auriga male agitando, & dux exercitum incaute struendo, & dispensator, & ciuilis seu magistratus male administrando, quorum omnium peior est anima sine rectore.

Quid est: Qui te maledixerit, maledictus erit: & qui te benedixerit, benedictionibus repleatur? Naturale arbitrium promit; maledicendo enim prudentem semet antecessu sauciat: & laudando, seipsum conlaudat. Reuera enim laus est beniuolis, quod ab odiosis odiuntur: & qui diligunt iustum, semper diliguntur. Ita non dixit, quod meretur maledictum maledicendo, & benedicendo benedictionẽ, sed q̃d is semel maledictus est, ut est alter similiter laudabilis.

Quid est: Factum est cum exisset Iacob à facie patris, uenit Esau frater eius? Parte oratoria sine ambiguitate constituta, auspicia naturalissima, & aptissimi tituli dicentur. De contrarijs enim si alterum egreditur, superuenit aliud, utputa exeunte penuria uel ignominia, diuitiæ & gloria superueniunt, absente languore & infirmitate, adest sanitas & robustas. Hoc modo deficiente continentiæ uerbo, exceruicante contumaces uitiorum intemperantia decurrit, cum suo defensore & propugnatore. Neque tamen longius tenditur interstitium, sed ad quantum duxerit momentum, quantum exierit, tantum ad inuicem sibi

B præstolatur arte quadam obseruatissima, ne punctum temporis cessant animæ uacuitatem relinquere, necesse enim capacem contrarietatum plenam esse superuenientium habitaturum.

Quid est: Fecit ipse escas, & obtulit patri? Vides pro Iacob, testante eloquio, fecisse eum epulas sicut amat pater, huic autem non ita, licet siletur de nomine placentis: Equidem similia studiosis agere praui machinantur, nihilominus odio digna sunt, dum non puro consilio obsecundant. Quis enim ignorat commentatores uelle sapientium similes titulos prosequi, & amplius, & fortius perorare, utpote uerborum arte munitos, sed illa omnia dissonantia curatissima tamen uidentur, nullo subsistente decore, propterea etiam interpretatorũ moribus sunt indisciplinati. Hæc uero libentissima, & suauissima, de ipso fonte beniuolentiæ dulcedine mittunt.

Quare sic dicit: Exurgat pater meus, & mãducet ex uenatione filij sui? Dissimilis huius sententia priori, ille enim ingrediendo recta uoce patrem nominauit, immanis autem & ferox, quasi de altero ad alterum: Surgat pater meus, & manducet. Inuitus † enim rem ipsam confitetur, à naturali necessitudine coactus, quoniam copiosam filij uenationem, scilicet mansuetorum, alioquin gurgite ferocitatis detento, insanabilis languor proueniet. † ergo

Quare interrogando eum: † Iste quis est? Vnum adiecit filij, quod dixerat priori. Hæ sunt suauitates, quas diuina scriptura condere dignatur: diuino sermone temperatus, corripit enim & tacere monet insipientem, alienantem se à recta sententia, nullo liberalitatis iudicio institutorum, nec aliquo digno sobrietatis titulo. † Isaac

Quare dicente Esau: Ego sum primogenitus filius tuus, esces sumentis detentus est pater ualde uehementer? Incremẽto sermonis extenso, lectio notũ

C fecit, quod ultra modum compunctus est. Indignatur nanque quod primo quidem filium se confiteri præsumpserat prauus, ne quidem famuli ordinem promerēdo. Secūdo, quod etiā primogenitū se dixit filiū, primitiarū destructor pro friuola suauitate. Hæc utraq; sancire † libet Prophetā secūdū merita pignorum, quæritātem, quatinus & filius, & primogenitus probaretur. Alter uero ne permittitur similia postulare, pro petulantia & superbia sauciante ueritatem.

† licebit

Quare dixit: Manducaui ex omnibus antequàm tu uenires? Post insinuationem lectionis, hoc amplius intelligitur: Anima prudentis omniū fruitur bonorum, antequàm superueniat extranea cogitatio nō amica uirtutis, illa enim insolētius cōmeante, uice uinolēti præconis placidū scholæ cōuiuiū cōturbat.

Quid est: Benedixit eum, & erit benedictus? Sic prouerbiū cuiusdam legimus, dicentis: Qui antecessu egerit, uenturi præmia portando † habet. Hic proprie dicitur de his, qui modo consistunt, inertissimus enim ille, per omnia iusta & optima procrastinando, & tardus, & hebes reuelatur: sed industriarum sectator tarditatem pro dispendio ponit, cuius gratia confirmat benedictiones eius aduersus præsumptionem inertis, spernēdo difficultatem, & reuera hoc modo habetur effectus, quousq; enim non irrepserit † aspectus alicuius abominandi, aut uerbum molestissimum, procedentibus benedictionibus paratur spaciosissima uia ad proficiscendum, eo tamen molestante, quatitur anima pro odio malignitatis, lacessitur etiam zelo, plus exhortante iustitia ad benedicendum pro † infirmiori arbitrio, ut etiam in futuro ibidem ordo perseueret.

† abit
† affectus
† firmiori

Quare cum audisset Esau, exclamauit uoce magna, & amara ualde, & dixit: Benedic etiam me pater? Lectio talis est: Pro necdum impetrata benedictione, aspernatur pro dignis fratri meritis, utpote enim fascinator curatissimam iudicat plus suam utilitatem pro alterius detrimento. Adeo magna & amara exclamatio innotuit, eo dicente: Benedic utiq; etiam me pater. Dicetur & altero sensu uersutia indocti ex utroq; dolosa, & sibimet aduersa in negocijs, sentētijs, uerbis. Vides quid in uno benedictiones appetiuit, in idipsum inuidiose motus, attamen inuiso confirmat uota, asserens: Benedic etiam me pater, tanquam & illi iusta optando, quæ tamen ore tantummodo confitetur, rem autem ipsam sine compromisso subscripsit, suis moribus satisfaciens.

D

Quare dixit: Respondit sic. Veniēs frater tuus cum dolo, accepit benedictionem tuam? Quod si cum dolo tulisset, nempe nonnullus dicat, non esse laudabile. Quid ergo adiecit: Benedictus erit? Videtur enim subsignare, quia non omnis dolus accipitur pro crimine, nec enim sine dolo latrones à uigilijs capiuntur, & aduersarios Magister militiæ non sine dolo capit, & præuētoriæ huius sunt rationes, & † exusti cum certamina, quibus etiam fallatia uidetur fortitudinis preciosior, qui enim ita deuicerit æmulos, brachijs & adoreis largius † nominantur, hactenus non est reatus, uel doli incusatio, sed laus eius qui artificio sus est, in hoc enim studiosus omnia perficit.

Non omnis dolus crimen est.
† pugilum
† munerantur

Quid est quod dixit Esau: Iuste uocatum est nomen eius Iacob, supplantauit enim me iam † altera uice, & primitias abstulit, & nūc accepit benedictionem meam? Vtraq; existimando, uera dicere mentitur. Nihil enim tulit, sed recepit & primitias, & benedictionē. Propriæ enim sortes sunt certatoris iam & successibus meliorato, quæ quāuis aliquis insipiētiū usurpauerit ad demonstrādā quibusdā fictā beniuolentiā, nihilominus ut alienā, aut ultro spernit, aut inuitus soluit. Et hæc quidē nō mendoso, illud sanè quod insipiens adiecit, ex aperto mētit, ita asseuerādo: & nunc accepit benedictionē meam. Cui iuste ego respondebo,

† nunc bis

non

A non tuam accepit benedictionem, sed sibi congruam. Tibi autem benedictio à terris oritur, illius de cœlo: cui etiã tu pro famulo dicatus es, ille pro domino, & tua spes cultrum † ad prælium, illi uero pax quidem amica, spes uero pacis merito fundit. Cur ergo in tanta differẽtia ausus es dicere, eum accepisse benedictionem tuam, cuius nulla portio tibi competit? † ac

Quare sic interrogante: Non dereliquisti mihi benedictionem pater? Respõdit: Si dominum illum feci tibi, & frumento, & uino confirmaui eum, tibi quid faciam fili? In ipsa substantia ait nullum uotorum titulum, quem dignum est carpere uere bonum pater, † nisi enim tibi ad principatum aptus esse dominus ditissimus: insipiens uero, pauper, seruus, inops, & subiectus est. Dignum est autem considerare, quos fratres dixit Iacob. Vnus est enim, qui & geminus, sed allegorice, inuitando non solum exclamat, quod non de hominibus nunc tractat, sed de moribus animæ, qui per partes animæ statuti sunt, per uisum, & auditum, & gustum, odoratum, & tactum, cum umbilicum libidines & concupiscentiæ opprimunt, cum anxietate & timore propinqua sunt. Hæc animæ uitia & germina. Cum autem dicat eum fili, quod est in Græco dictum nate, non ut filio testimoniũ parentelæ perhibeat, sed tanquã paruuli insipiẽtiam arguẽdo. † nisi

Quare dicẽdo: Num benedictio una est tibi pater? Benedic etiam me? Nouit etiam maximus inertiarum cultor, quoniam dei gratiarum copiosi sunt fontes, immo quod mens prudẽtis abundantiam habet bonorum. Quæ causa amplius efficitur conditionalis, quoniam uidendo laudabilia, amabilia, uituperabilia, cæco enim offendenti datur uenia, tanti autem acuminis uirum reprehendat quiuis merito pro lapsis, propriæ tamen † interpretatur, quod & una est benedictio, & plures una, secũdum genus plures, secundum species pro differentia interponendorum. † interfatur

B Quid est: Compuncto Isaac, exclamauit uoce Esau, & plorauit? Nõ ut quidam opinantur, senectute compunctum: superuixit enim annis L. sed stimulo quidem pulsatus, quod tam inertissimus nouit optimarum rerum merita, utitur autem illis in aduersis. Quod autem præstigiati sumit meliorum, probatam fidem explorat, exposcendo optibilia, non à quolibet, sed à uero amabili deo. Scit bene nunc aduentibilem esse thesaurum, dicẽdo: Num benedictio una est tibi pater? Intuendo ergo strenuus † indutum hæc omnia prosequentem, & in nullo prudentiarum conspirantem, sauciatur nõ leuiter pro spontanea eius imprudentia. Ego me confiteor legisse in Hebræo compunctionem & taciturnitatem iisdem literis declaratam: & aliud incredibile in psalmo 2a LXIIII. Non habet tibi dicet hymnꝰ, sed tibi silet hymnus deus in Sion. Et aliud mirũ, nõ est dictum soli stare, sed tacere iisdem aspicibus, quibus etiam hymnus tacet. Vide quantam allegoriam compunctio requirit. † inductum

Quare exclamante, & post fletũ Esau pater incipit benedicere? Nempe aliquis dicat lachrymas intuentẽ anima, passum pio dolore patrem pro filio: Qui hoc suscipiatur offendit: prudens enim misericordia utitur, sed dignis eã superfundit. Digni sunt miseri, uel infelices, non superbi, uel facinorosi. Mouit ergo obtuentẽ non misericordia, sed æstimatio pœnitẽtiæ ad meliora uenturum, & uidendo flentẽ, æstimauit ingemiscere, suspirantẽ pro suauitate infelicissima, felicitate simile huius patitur deprimẽtia Aegypti anima, & Israël mentis intuitu stibrium, qui cum ingemuisset & exclamasset non regibili uoce, sed intelligibili, meruit salutem à deo, qui oportunas obsecrationes tacitis exclamationibus præuenit, pro beneficiis peccantium largiendo.

Quare

C Quare ita incipit benedicere: A pinguedine terræ erit inhabitatio tua, & de rore cœli desursum? Vides quia superiora terrena cœlestiū arbitrando, modus iste probatur, propitio autem & beneficiorum datori, omnis gratia non admittentis mentem sub uno desertum fieri, à meliori & beatiori specie priuatum, immo in terreno corpore deductū in Acheronte & Pyriphlegethonte cōcupiscētiarum. Hij sunt enim tartarei domini, sed dedi illi fiduciam euolare aliquādo, & in cœlo respicientem iam deitudinis degustare scintillas. Sunt enim, qui ex impuni luxuria diluuiū passi, uitijs immergunt, nequaquā se exinde erigētes.

Quid est: Super gladium uiues? Quam natus aliter declarauit, insipientis fortunā prælliū esse impraedicabile. Iusti uero per altissima, gaudente enim segregatione, & constantia: Ille turbas & rapinas explorat quemlibet pati iniuriam & facere. Hæc mortuis congrua sunt, illa uiuentibus à deo. Non semel, sed ter miserrimum pronūtiabo eum, qui cum † minima sensibilitate mortē sustineat.

† nimia

Quid est: Fratri tuo seruies? † Ob iam proximo bono prosecuti, contumaci dignum, ne laxamentū capiat, sine iugo enim degere, perniciosum est, dū seruitutis conditio utilissima, studiosum dominum sortita, & carina saluatur obedientibus gubernatori ministris, & domus erigitur melius famulis uigilantibus pro imperio domini, & urbs erit beatior, si plebs subiecta sit administranti, & iuuenes ueteranis debitum deferentes honorem, † Felices & indocti, sapientibus obsecundantes.

† Hoc

† Viles malim

Quid est: Erit ergo cum deposueris, & exoluas iugum tuum de collo tuo? Hoc inquit bonum, quod tu suspicaris esse malum seruitium, non quolibet casu aduocauit tibi, sed cum petulantiam & tumorem uanæ gloriæ deposueris, & cum dissoluas iugū uitiorū de temetipso, quousque enim sic occuparis, ualde te
D extollendo, indignum te suæ seruitutis probabit prudens: non ut relaxatum in libertatem, sed ut plurimos pro uno dominos habeas, infra te penetrāte, qui tuam animam incessanter exposcant.

Quid est: Dixit in corde, appropinquent dies luctus patris mei, ut occidā Iacob fratrem meum? Non in propatulo sæuit infestus, sed de corde, ut ait Poëta. Quod enim nō uoce † promittitur, sed sine uoce, & in corde consilij est externi & profundi. Talis est prauitas malignantium iracundia suppressa, scrupulosa, insidiosa, paraturas sibi impossibiles reseruando, nullo enim genere præualebit lædere congeries uitiorum impassibilitatis titulum, cui permittitur à natura decipientis animam & dissipare, & perimere. Didicit enim ex industria huiusmodi frater plantare & superare: non utiq; superari, dum † etiam uita uerissima ante oculos eius preciosa, at illi ediuerso mors quam excipiat consensualitate † minimam pro pessimo contagio & insanabili cruciatu.

† promitur

† est

† nimiam

Quare cum audisset mater minas, ait: Surgens fuge ad Laban fratrem meum in Charran? Dictum palàm designat præsagium matris, transmigrationem nuntiantis pro cautela dilecti. Mentis autem subtilitas hoc postulat. Laban interpretatur cādidus, pro auspicio certi luminis. Charran, foramina, per quæ meatum sensualitatis designat oculis atq; naribus. Suadet ergo secrete anima sobria susceptis suis si obstinatissime uerissimam uitam sectando, atrocissimum & infestissimum uicinum patimini, enormissimam excipietis cladem. Sin uero uitatis eius colloquijs, ualere dixeritis, penitus separati tanquam incorporales, ne uictum quidem quotidianum habebitis. Sed potius mediam arripite uiam, nec unquam lædentes esurie corpus, neue rursus sumministrantes illi suauitatum uaria gustamina, sed simpliciter fruentes tutiores eritis. Quid enim simplicius

A cius candidi coloris, quod Chaldæi uocant Laban? ultra modum ergo meliora concidere possunt ad peiora, mediæ uero habent interuallum ad paraturam cu stodiæ, ne quid subito abominandũ proueniat. Ante Christi aduentum, iustus illic morabatur, ubi signa cœli cognoscantur per nocturnam mundi sapientiã, quæ est inter uesperum & matutinum. Hunc statum primus transijt Abraham. Iam peruide uocabula Chaldæorum, non est delirationis aut excessus nomen hoc, sed culpa deniq; acta in peccatores dicuntur Hebraice secundum sydera, licet Laban candor pro luminari indicio Harran foramina pro magnitudine stellarum. Ait tamẽ Abraham transitor, quem omnes fideles imitare possunt, & si nox occupauerit, non decipiuntur ad maternæ ecclesiæ uiscera reuocati.

Quid æstimando accipiam te inde, nequando orbitabor? At nobis lectione certa existente, per allegoriam disseramus mediam hanc larem assidue habitare certatorem, mater inutile arbitratur, sed ad tempus ei prodesse quẽ uult semotum esse cognatæ, uel †geminæ malitiæ, utpote in lucidiori quadam mentis regione exhibernãtem, inde palestricon perfectum redeuntem iam minime decipiendum, utpote semipuerum, altero tamen per inopiam sobrietatis pro mortuo imputato, ueretur merito paternæ quibusdam casibus paulatim cedat simplicitas morum, superfluis & curiosis occupata, aut pro amatore regionis redire nequiuerit, intolerabile malum inijciendo animæ, hoc est, † stabilitatem in signium titulorum sapientiæ. † *genuinæ* † *sterilitatem*

Quare dixit Rebecca Isaac: Fastidiata sum uitæ meæ, propter filias filiorum Chet? Manifestissimum est dictum: Aspernatur enim pro uxoribus prioris interraneis: & est amplius allegoricus ita Chet, excessus siue dolorationis nomen est. Filiæ autem huius intentabiles sunt incursiones, quas clementissima

B anima pro odio habet, & destruit dignus uitij, quæ deferendo quæq; ordinem, cunctaq; censuram.

Quid est: Isaac cepit sibi Iacob uxorem ex hac terra? †Vt quid mihi uiuerẽ clementissimi pectoris decus, nequando ille delitescat per contagium eius partis, quod saluari præcipue possit, terreno matrimonio ante cœlestia copulato. Si enim acceperit, inquit, uxorem, qui iam studiosus est moribus inquinatissimis, & secundum has easdem libidines præuaricando cœlestia, quæ semper casta sunt concilia, ut quid mihi uiuere cernenti tam pernitiosam transmigrationem uel excidium, utpote ciuitatis, hoc est, animæ obsidium. Naturalis nanque frater ultroneus inimicus, à principio detentus odio clementiæ, peruersas arripuit uias, directo itinere uitato, & mansuetudinis alienatus, ferocitatis extitit familiarissimus, inertiam uegetando, & totam mentem furijs desideriorum iniquis †uenatus, se religauit astutijs. † *Aut* † *uenenatus*

Quare inquit pater illius: Surgens, fuge in Mesopotamiam in domũ Bathuel patris matris meæ, & accipe tibi uxorem à filiabus Laban fratris matris tuæ? Pars orationis in utroq; permittere patrem filio dicit, mandantem ad copulandam uxorem proprij generis, intellectus auspicialis est relationis, cõcilium bonarum cogitationum suarum, cõuocando animas uadat meliori parti: Videns infestum aduersarium, noli cũctare, sed exurgens dum adhuc firmis doloribus uteris, necdum certamine prolatam fortitudinem demonstrantes, nec ad retribuentem præualentes festinanter recede. Si enim longius larem constitueris huius bestiæ, tibi melius erit. Hij †quoq; furore & cõcupiscentiæ instinctu malitiarum euanescunt, eris ergo in Mesopotamia, uerbi gratia in regione Chaldæorum, & Babylonis. Quod est autem integrum uerum os malitiæ, atq; uirtutis, † *quotq;*

C tis, quæ sunt meliorationis latera uia duntaxat † diligens aut beatitudine, licet ipsa regio Mesopotamiæ inter duo flumina constat, Tigridis, & Euphratæ. Talis etiam in anima grumus est militiæ atq; uirtutis, quarum ferox Tigridi pertinet, alter lenior Euphrates, hoc est iucũditatis successus. Bathuel uero interpretatur filia dei, secundo quodam gradu pro maribus sustitutus, sicut in hæreditatibus prærogatiuus titulus & subcisiuus, cui est anima locus ille, quem domum sermo diuinus uocat utilissime, ex hac † autem permittit ducere uxorem, amatricem disciplinæ, nomen autem uxoris possessio pro filijs generis præclari, quod iam diximus Laban, Græce enim λευκός. Sunt autem plurimi personis deferentes, quas aut cito laudant, aut cito uituperant. Nobis autem, qui per allegoricũ examen ista requirimus, quia semota sunt à uisibilibus, expedit uigilantissime nomina scrutare, nec alicuius nuncupationis similitudine falli, quorum distinctio & discretio differentiam rerum declarat, sicut & modo candor, quem aiunt esse Laban, perfecta translatione lucidus uel splendens; sin uero secundum uisibilia transtuleris, nomen candoris, hoc est albescentis coloris indicium, ut solẽt pictores ex candore colorum faciem exprimere interno minio; ita etiam Isaac, qui dicitur risus, perfecta translatione serenus atq; lucidus intelligitur.

† dirigens — † — Bathuel. — † enim

Quid est: Audiuit Iacob patrem & matrem, & perrexit in Mesopotamiam? Laudetur etiam oratoria pars, quæ continet filium † esse obedientem utrisque parentibus, quidam † autem semiplenam & mancam exhibent deuotionem malis, nec ipsam quibus legislator interminatur mortem, inde merito certum est, uitam & immortalitatem prædicari, qui recto corde, & integra mente utrorumque parentum pietatem suscipiunt. Pro intellectu tamen altius speculantes, æstimamus hunc titulum esse laudabilem, cum studiosi sobrietas moribus synceri † pastori ornatur, & uerbo prædicantis defert pro paterna uirtute, & disciplinarum dignitati, fauens pro materna quoque clementia, quæ nutrit & diligit.

† ipse — † enim — † pectoris — D

Quid est: Videns Esau filias Chanaan, quod malignæ in conspectu Isaac patris, perrexit ad Ismahelech, accepit Melchol sororem Nabeoth super uxores suas uxorem? Perpendere statim monemur differentiam prioris, & huius de quo nunc sermo est. Ille † autem utrisque placebat parentibus hominibus, ut censura discipuli magistris: Hic autem neutri obsecundat, simulato autem fauore deferendo, matris quidem nec meminit unquam, patrem uero hucusque, nec ita demum infelicissimus saluat fictum obsequium, sed palàm cum cognouisset, quod aspernatur interraneas pater primas quidem non repulit, alteram autem superducit, augendo peccatum non obsoluto priori. Vnde profecto notas aduersus eum promendo, dixit eum non remisisse, sed superduxisse prioribus uxoribus uxorem, non transitorie, sed pro testimonio fauoris, quem habuit ad extraneas sapientiæ & pudicitiæ fœminas, quas pater malignas iudicat. Nullius accipiendo personam, qualem tibi dicam ô infelicissime etiam tertiam illam desponsationem, de qua possit etiam priores emendare, absit, sed ut rursus acciperet, & præmuneraret eam, quæ uitam sine uita conficiunt, merito uocatur apud Hebræos Mahelet, quæ interpretatur ab initio, potentia utique libidinis, quæ ab origine mundi, uel primæ generationis coætanea, omni animali pro subcisiua innumerabilium malorum tam pessimam, tam noxiam præparauit etiam approximantibus perniciem. Ismahel pater est, auris contagio uisionis cæca est enim mens concupiscentijs dedita, nec potest intueri tam digna ad considerandum spectacula, mundum uidelicet, & ea quæ in mundo sunt, ut ipsi

† enim — Variabant hic exemplaria, secuti tamen sumus Laurissanum ut uetustius.

A ipsius sensinaturam, horum enim inuestigatio spectabilis est atque amantissima.

INTERPRES.

Secundum consequentiam testimoniorum diuinæ scripturæ non exposuit PHILO titulos allegoriæ, sed ea captare uoluit capitula, quæ uidentur intutui mentis suæ succurrisse.

LIBER QVAESTIONVM ET SOLVTIONVM IN GENESIN FINIT.

C

PHILONIS IVDAEI

LIBER DE STATV ESSAEORVM, ID EST MONACHORVM, QVI TEMPORIBVS AGRIPPAE REGIS MONASTERIA SIBI FECERVNT.

E statu Essæorum disputaturus, qui actibus ipsis non uerbis æmulati sunt semper agere uitam, ne mediocrius adferam in plurimis partibus differẽtiores, statim etiam religionẽ ipsis rebus speculantes, integre indicabo, nihil de meo pro commendatione meliori inserendo, quod solet inopia bonorũ poëtis, omnibusq́ causidicis contingere, sed sine arte circũplexus ueritatem, quam ualde etiam eloquentissimos uitare optime noui. Certandum est ergo, atq; deluctandum, ne magnitudo uirtutis eorum rea silentij existat, ijs qui omnem rem optimam ubiq; prædicari permittunt: dum beneuolẽtia philosophi de prima statim salutatione nominis cõprobatur. Cultores ergo & cultrices pietatis merito uocentur, plus quàm medicina remedia promittentes, oppidò enim corpora curat, hæc etiam animas reficit
D pessimis imbecillitatibus insanabiliter detentas, quas prouiderunt libidines, & amores, & tristitiarum trepidantia, usurpatione atq; insipientia, & iniquitate,
† At cæterorumq́; uitiorum & malitiarum inexplicabilis congeries. † Ad quantũ uero naturaliter, uel de sacris potius legibus sunt instructi, illud colere quod est etiam boni melior, & uno syncerior, & unionis præcipua fons est. His comparandus est, qui se nimiũ superstitiosos adserũt, aut nempe eis qui elementa honorificant terrena, aquam, aërem, ignem, quibus etiam pronomina posuere altera: Ignem quidem Vulcanum, pro accendendo puto uocantes, Iunonem aërem pro leuãdo uel suspendẽdo: aquã uero Neptunum forsitan proputando, terrã uero Demetorem, ad quantum mater omnium esse putatur, plantatorũ atque animalium. Et quidem nomina sophistarum sunt inuenticula, elementa uero materies siue anima, ab se immobili artifici subiecta, ad omnes figurarum & qualitatũ species: altera uero quæ apothelismata uocant, solem, lunam, aliasq;
† aut stellas, planetas † autem minus planetarum usque cœlum ac mundum, ne ipsa ab se facta sunt, sed à quodam creatore perfectissimæ disciplinæ. Certe semideos
† enim alij colentes, ignominia dignum: quonam † autem modo & mortalis idem sit, & immortalis? omittam originem erroris puerilis inconstantiæ plenam quam uisi sunt non sine pernicie sua obijcere beatis, diuinisq; uirtutibus, utpote mortalibus uxoribus immorantes conuenerant totius uitij insontes & felices. Delubra quoq; & simulacra, quorum materia lapides & ligna, quæ ante paululũ
† paria sine forma, ingenio artis incisa, quorum germina uel † patria lauacrum uso uel pedum lauandorum, alijsq; inhonestis usibus, quæ tenebrarum non luminis ministerio cedunt. Aegyptiorum proinde portenta nec meminisse melius, qui

A qui muta animalia non modo mansueta, sed etiam immanissima pro deorum honore posuisse sublunaribus auris. De arida quidem leonem: undarum uero inuicinissimum crocodilum, & de uolatilibus miluum, Aegyptiacam aucellam, ibin: Hæc intuentes substantiæ carentia & escæ egentia, & ad edendũ rapacissima, & plena stercoris, † uirulenta, atque homicidas uarijs subiecta morbis, nec tantum naturali morte, sed etiam negatitio uenerantur mites homines immanissima, & rationabiles minus rationabilia, & quibus propinquitas est ad diuinitatem, ne monstris quidem comparandis ut principes & domini, obnoxia & † fabulosa suscipientes, sed hos quidem, qui non tantum eiusdem societatis, sed etiam proximantes sibi repleuerũt uerbositatis, sine medela permanere dignum est, intuitu mẽtis, qui præcipuus est sensuum portus obstrusi. Dico autem non corporales oculos, sed animæ quæ uerum & mendacium directò cognoscit. Genus igitur religiosum, semper cernere doctum substantialis culminis maiestatem, digne pietati admittitur commendari, sensibilem onosolem transgreditur, & mundi huius inordinantiam deserat, ut ita ad perfectam beatitudinem deducatur: ad uota nanq; religionis commeantes, non ex usitato, nec ex mandato cuiusquam, aut deprecatione, sed amore cœlesti rapiuntur, utpote debachantes, & more corybantum præsagãtes, donec uideant quod desiderãt. Hactenus pro amore immortalis, & beatissimæ uitæ iã se defunctos existimantes, omissa temporali gleba dimisere substantias filijs, alijsq; cognatis, spontanea uoluntate ante tempus præhæreditati, quibus autem parentelæ non sunt, proximis, uel amicis admittunt: oportuit enim oculatas diuitias diligẽtes cæcũ relinquere sensum his qui adhuc mente caligãt. Anaxagoram & Democritũ Græci decantant, quod philosophiæ cupidine pulsati, pasturas ouium locupletes

B massas suas promiserunt. Miror huiusmodi uiros etiam ipsos pecuniarũ meliores fuisse, sed quanto meliores, qui non pecudis possessiones dimiserunt, sed hominũ penurijs subuenerunt, parentes, uel amicos ex inopia copiosos efficientes, & illud quidem non integri consilij, ne furiosos dicam uiros, quos tota Græcia præfert. Attamen sobriũ, cũ sapientia superueniẽte moderatũ, quid eñi amplius gerãt aduersarij obsidentes? aut secant, aut excidunt cõtrariorũ regiones, ut raritate necessariorũ oppressi prosternantur. In hoc Democritiani suos læsere cõsanguineos, manu facta suis pauperiẽ confitentes, nõ insidia utiq;, sed ex improuiso contempsere, quod alteris quanto meliores esse credamus, & mirabiliores, eos qui non minus philosophiæ integritatem superantes, munificentiam pro tarditate usi, misericordiam desidiæ præponentes, dimisere substantias, non ad dissipandũ, ut & alijs prodessent illi pro copiositate, se uero pro expeditione † uanæ religionis, nec curæ prædiorũ tempora consumant, nec pecuniarum sollicitudo dejciat. Tempori aũt parsisse, quamoptimũ est, quoniã secũdũ medicũ Hippocraten, uita quidẽ breuis, ars uero longa. Hoc mihi uidetur etiã Homerus insinuasse paucis carminib9 tertiædecimæ rapsodiæ: μυσῶντ' ἀγχεμάχων καὶ ἀγαυῶν ἱππημολγῶν γλακτοφάγων. eosdẽq; ἀβίους appellat, hoc est, sine uita, solicitudo eñi domesticarũ rerũ iniurias parturire cõsueuit, ipsamq; iniquitatẽ generare solet. Iustitia uero ꝓpositi melioris est, secundũ naturales diuitiæ cõstant, omnẽ sensum uanarũ gloriarũ superantes, omissis enim possessionibus, iã à nulla re decepti, recedũt impœnitibiliter relictis fratribus, uxore, parẽtibus, & omni pluriuaria propinquitate, & amicitiarũ societates, ipsosq; lares, quanti sunt & uiri quarũ cõsuetudo ponderosa atq; insidiosa est. Trãsmigrãt ergo non in altera ciuitate † sursum, ut solent uenditionibus subiecti, serui infelicissimi,

† uorulentia
† comparati
† famulosa
† ueræ
† rursum

C qui per immutationem dominij libertatem adipiscere † solent. Omnis enim ci-
† sperant uitas, etiam legibus perfœderata, perturbationum fons est infinitis rea cōditio
nibus, quas non sustinebit, qui semel amori sapientiæ deditus euigilauerit. So-
† unicellulis lent aliqui etiam extra muros commorātes, in hortis uel † uni telluris casis soli-
tudinem imitari, non fastidio humani odij, sed pro disparalitate morum uitan-
tes, dum inutiles eas & noxias esse cognoscunt. Plurimis itaq; locis orbis terra-
† conuenit rum hoc inuenitur genus, † prouenit enim perfecti boni compotem esse non
Græciam, totumq; Romanum solum, sed etiam Barbariæ partes. Abundat aūt
in Aegypto per loca quæ legum castella uocantur, & præsertim circa Alexan-
† molliora driam, undiq; optimi uiri aptissimos saltus elegerunt, ut patriæ † meliora loca
† regio compotentes immorātur, religionis est optima † religio altera, super stagnum
quod maria uocaī, collis humilioris, spatiositas nimia pro cautela habitātiū, &
aëris temperantia prouisus, munitionem enim castella uicina faciunt, tempe
† pracitant riem uero auræ stagni maritimo situ adhærente, & uicino æquore † parciant: sta
gni enim spissiores, & pelagi leuiores, commixta sanabilem statum operantur.
Cellulæ tamen uniuersis ualde humilissimæ, pro solis calore & aëris absconsio-
ne, nec ꝓximæ sibi, ut mos est in oppidis molestus & fastidiosus. Amatores eti
am maximæ solitudinis dēsas habere uicinitates, nec tamē longius sibi pro uo-
to suæ communionis, ut etiam si latronum impetus contingat, alterutro auxili
entur. Singulis ergo habitaculum est religiosum, quod Semnium uocant, siue
monasterium, in quo desolati modestissimæ uitæ sacramentis occupantur: non
potus illic, nec cibus inducitur, aut quodlibet pro corporis necessitudine, sed le
gis & eloquia diuina per choros prophetarum dignis destinata præsagia, qui-
bus ad puritatem disciplinæ, & integritatem pietatis animis erigunī, atque ma
D gnificantur, incessabilem in se habētes dei commemorationem, ut etiam ipsis
uisionibus non aliud quicquam, nisi splendores diuinarum uirtutum, cœlesti-
um imagines speculentur. Plurimi etiam adhuc somno detenti, uerba profe-
runt religiosa, atque saluberrima sapientiæ decreta. Singulis autem diebus bis
orare consueti, mane atque uespere: oriente quidem sole, eam sibi placationem
à deo dari precantur, quæ possit mentes eorum cœlesti luminis largitate sagina
re. Hac causa uero, ut anima totius sensualitatis huius mundi libera, in sua se-
de atq; albo stabilita, ueritati copuletur. Inter matutinum & uespertinum tem-
pus, proprio uacant exercitio, diuinis interpellantes scripturis, scrutantes sapi-
entiæ titulos, & differentes, scientes momenta oratoriæ interpretationis pro
existimatione absconsæ naturæ declarari. Habent etiam tractatus uirorum an-
tiquorum, qui huius concilij principes facti, quamplurima pignora diluenda-
rum lectionum demisere, quos utpote magistros imitantes, ijsdem moribus
† deitatis gaudent. Voluntatis nō tantum † ueritatis figuras explorant legentes, sed eti-
am cantica, & hymnos in deum multimodis metris, & armoniæ sonis magno-
pere describunt. Sex quidem diebus semoti singuli, apud se philosophantur,
nec limen cellulæ transeuntes, neque è longinquo respicientes perdurant. Se-
ptimis autem diebus conueniunt, pia concilij communicatione secundum æta
tes ordinanter considentes, cum competenti habitu dexteram cælantes supra
† licro pectus & gremia colli: sinistram † ligero leniter lumbis remissam, hic præsidēs
unus senior sectarum peritissimus, mitiori aspectu, uoce cōstantissima sermoci
natur, cum rationabilitate atq; sapientia, non tortuositate uerborum, ut solent
causidici, aut sophistarum fallacia disputare, sed ipsius intelligentiæ inuesti-
gatam ueritatem, quæ nō pinnis aurium resilit, sed per auditū in animā cautius
penetrādo

A penetrante permanet. Silentio tamen alteri omnes auscultantes, suffragia non uerbis, sed consensu mentis, aut uultus, aut capitis motu referunt. Hoc commune est monasterium, qua septimis adunantur diebus, duplici structura munitũ, una uirorum, altera mulierum; Cœtu discernuntur, ex usu enim etiam fœminæ sectantur eiusdem præpositi fructum zelo deifico: medius autem utrarunq; cellurarum paries, tertio uel quarto cubito exaltatus, uice thoracis ædificatus, reliquam altitudinem usq; ad tectum apertum habet, duabus hoc causis, ut & pudori fœminini sexus seruetur reuerentia, & auscultatio sit facillima, nullo offendente tractatoris responsa. Abstinentiam præcipue pro fundamento cordis dedicantes, sequentes superædificant uirtutes. Cibum aut potum nemo eorũ ante solis tangit occasum, lumine enim dijudicant philosophiæ indaginem, tenebris uero corporis necessitudinem admittunt adeo differẽtiora per diem, huic uero modicum noctis tribuerunt, nonnulli tamen post triduum commonentur ad escam, quibus maior disciplinæ amor inhæsit. Alij uero usqueadeo indeliciãtur sapientiæ gremijs, atq; responsis locupletissimis, ut etiam duplum tempus sustinẽt, denicq; uix post sex dies cibantur, ex more iam instituti, utpote † cicare quæ † eris haustus quibus fallor, quorũ esuries præsonantia uocis lenitur. Festiuissimam itaq; sacratissimam diem septimam credentes, præsentiori priuilegio remunerantur, in qua post animæ diligentiã, corpus reficiunt tanquam ouiculæ, superfluis laboribus relaxati; cibantur enim nihil exquisitum, sed panem uilissimũ, & sales, † pro pulentis, & ditiores ad escam hyssopo cõdientes utuntur. Potus eis aqua fontanea, quas enim imposuit miserabili uentri natura domina humano generi. Esuriem, ac sitim omnino despiciunt, non pro blandimento quicquam requirẽtes, nisi hæc utilissima, quorũ absq; uiuere non est. Ita cibantur

† cicala aquæ
† aëris
† opulenti

B ne esurient, & bibunt ne sitiant. Satietatem pro insidia animæ atq; corporis aspernantur. Indumentorũ tamen gemina species, una tegminis, altera per amictum sine ornamento; remissior enim & expedita uel paratissima ad hoc tantũ operata, dum simulat & amictus friuolus humilitatibus mansionis pro amphibilo pallium de pelle hiberna grossiorem, æstate uero † cobolio hoc modo sine typo immorantur, per omnia scientes supercilium mendositatis initium, uirtutem uero simplicitatis amicã, manãt enim utraq; fontis uice: † emerdatio enim plurifarie malorũ species, à ueritate uero diuitiæ humanarum atq; diuinarum rerum. Velim etiam communes conuocationes eorum, & hilariores in conuiuijs † moras, edicere, è diuerso ponendo cætera conuiuia: illi enim assidue † miraculo satiati, quasi non uino epotato, sed incitamento furoris, aut quicquid peius per excessum animi inusitatum ea aliquid crepitantes, ueluti canes indomiti, exululant, & resurgunt aduersus se, morsibus inuicem laniantes, aliquoties & detondentes auriculas, & nares dentibus desecantes, degustant & digitos, aliqua membra comedũt, & reuera Cyclopis & Vlyssis fabulã uerã ostendũt, & siquid crudelius irrogantes. Illi enim inimicos uerendo ulciscabantur, ij amicos, & parentes, in ipso mensuram libamini nefando operãtur, in inuicem rabientes pro fœdere, connubia infœderata gerentes, & omnem speciem nequitiarum irrogantes, & qui poterãt esse in melioribus † luctatoribus miserabile certamen exhibent, illi nanq; pro corona adipiscenda spectiores gestiũt uideri pro uictoriæ & laude exercitij, ij uero usque ad tenebras.

† colobio
† emendant
† mores
† meraculo
† luctatores

LIBRI PHILONIS DE ESSAEIS FINIS.

DIVI

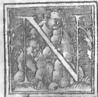
C

DIVI HIERONYMI PRESBYTERI IN LIBRVM PHILONIS IVDAEI DE NOMINIBVS HEBRAICIS PRAEFATIO.

HILO uir disertissimus Iudæorum, Origenis quoque testimonio comprobatur edidisse librum Hebraicorum nominũ, eorumq; Etymologias iuxta ordinem literarum è latere copulasse. Qui cum uulgo habeatur à Græcis, & bibliothecas orbis impleuerit, studij mihi fuit in latinam eum linguam uertere. Verum tam dissona inter se exemplaria reperi, & sic cõfusum ordinem, ut tacere melius iudicauerim quàm reprehensione quid dignum scribere. Itaq; hortatu fratrum Lupuli & Valeriani, qui me putant aliquid in Hebrææ linguæ notitia profecisse, & rei ipsius utilitate commotus, singula per ordinem scripturarũ uolumina percucurri: & uetus ædificium, noua cura instaurans, fecisse me reor, quod à Græcis quoq; appetendum sit. Præterea & illud in præfatione commoneo, ut siqua hic prætermissa sint, alteri sciat lector operi reseruata. Libros enim Hebraicarum quæstionum nunc in manibus habeo, opus nouum, & tam Græcis quàm Latinis usq; ad id locorum inauditum: non quod studium meum insolenter extollam, sed quod sudoris conscius, ad lectionem eorum prouocem nescientes. Si quis igitur & illos, & præsens uolumen, librũ D quoque locorum quem editurus sum habere uoluerit, paruipendet ructum & nauseam Iudæorum. Ac ne forte consummato ædificio, quasi extrema deesset manus, noui testamenti uerba & nomina interpretatus sum, imitari uolens ex *Origenis laus* parte Origenem, quem post apostolos, ecclesiarum magistrum, nemo nisi imperitus negat. Inter cætera enim ingenij sui præclara monumenta, etiam in hoc laborauit, ut q̃d PHILO quasi Iudæus omiserat, hic ut Christianus impleret.

PHILONIS IVDAEI DE NOMINIBVS HEBRAICIS NOVI ET VETERIS TESTAMENTI LIBER, DIVO HIERONYMO INTERPRETE.

On statim ubicunque ex a litera, quæ apud Hebræos dicitur aleph, ponuntur nomina, existimandum est ipsam solam esse quæ ponitur. Nam interdum ex ain, sæpe ex he, nõnunquam ex heth literis, quæ aspirationes suas uocesq; commutant, habet exordium. Sciendum igitur, quod tam in Genesi quàm in cæteris libris ubi à uocali litera nomen incipit, apud Hebræos à diuersis (ut supra diximus) inchoëtur elementis. Sed quia apud nos non est uocum tanta diuersitas, simplici sumus elatione contenti. Vnde accidit, ut eadem uocabula quæ apud illos non similiter scripta sunt, nobis uideantur in interpretatione uariari.

INTER-

A INTERPRETATIO NOMINVM DE GENESI IVXTA NVMERVM ALPHABETI.

ETHIOPIAE, tenebræ,uel caliginis. Assyriorum,diligentium. Adam,homo,siue terrenus,aut indigena, uel terra rubra. Abel,luctus,siue uanitas,aut uapor, siue miserabilis. Ada,testimonium. Ararat,Armenia, siue mons uellicatus. Ascenez,ignis sic aspersus. Anuila,dolēs,siue parturiens. Archat,insidiæ. Assur,dirigens, uel beatus , aut gradiens,siue arguens. Ananim, respondentes aquæ. Amorræum, amarum, uel loquentem. Arucheum, circumrodentem me. Asenneum,leuantem me. Aradium,uindemiator meus sufficiens. Amathi,indignatio mea. Adama,humus, uel terra, siue terrena. Arfaxat, sanans depopulationem. Aram,excelsus. Asarmoth,atrium mortis. Adoram, generatio excelsa. Ahizel,pergens. Abimaël,pater meus à deo. Abrā,pater excelsus. Aran,riscus,arca uel capsa. Aegyptus,tribulatio coangustans. Aggea, quæstio,uel festiuitas. Amraphel, dixit ut caderet. Arioch, ebrius, uel ebrietas. Astaroth,ouilia,uel faciunt exploratores. Amalec,populus lambens, uel lingens. Aner,lumen, uel illuminatio, uel lucerna, uel ciuitas,uel oculus hominis. Agar,aduersa,uel cōuersa. Abraham,pater uidens populum. Ammon, filius populi mei,uel populus mœroris. Abimelec,pater meus rex. Azia, uidens. Arbee,quarta,uel quatuor. Asurim,nemus. Apher,humilis, siue puluis. Abidahe, pater meus sciens. Ader, grex. Aser, beatitudo, siue beatus.
B Ana,responsio,siue respondens. Aluham, despiciens. Ahia,umbraculum. Abdan,desyderabilis. Achan, necessitas, uel labor eorum. Aran, iracundus, uel decus. Adad,præcipuus,uel patruelis. Auith,iniqua. Achobor,mures. Adollamitem,testificantem,siue testimonium aquæ. Aunan, mœror eorum, uel labores. Asenec,ruina. Aod, inclytus. Amul, parcens. Aggi, festiuitas mea. Aheri,declinans. Arohedi,uindemiator sufficiens. Arieli, leo dei mei. Achi,frater meus. Arad,descendens, Asom,festinantes. Adad,testimonium, uel ramnus.

BAbylon,uel Babel,cōfusio. Bethel,domus dei. Bara,in malitia,siue creatura. Bale,præcipitans,siue deuorans. Barat, grando. Bersabee, puteus satietatis, uel puteus septimus. Buz, despiciens, siue contemnens. Bathuel, uirgo dei. Beeri, puteus meus, siue putei mei. Basemoth, in nominibus,siue delinquens, uel ueniens, aut posita. Bala, inueterata. Benoni, filius doloris mei. Beniamin,filius dexteræ. Balaam, sine populo, uel absq; substantia eorū,siue in eis. Beor,impelle. Bosra,in tribulatione,uel angustia. Badad,præcipuus. Balaannan,habens gratiam. Beria,in clamore eius. Bechor, primogenitus,uel in clitellis,aut ingressus est angustus.

CAin, possessio, uel acquisitio. Cainan, lamentatio, uel possessio eorum. Cithij,amentes,uel stupentes. Carnaim,cornua. Cades,sancta, siue mutata. Cinei,possidentes. Ceni,nidus meus,uel possessio. Cenez,zelotypus, uel sessio eius. Cedmonei,antiqua tristitia,uel oriētales. Camuel, resurrectio dei,uel statio dei. Cedar,tenebræ,uel mœror. Cedma, orientalis, uel antecedens. Chore, caluicium. Caath,molares dentes, siue patientia. Hucusque

C per simplicem c literam lecta sint nomina: ex in aspiratione addita, id est per χ
Græcum legenda. Cherubim, scientia multiplicata, uel quasi plures. Cham,
calidus. Sed sciendum, quod in Hebræo χ literam non habeat: scribitur autem
per ח, quæ duplici aspiratione profertur. Chethim, confracti. Chus, Aethi-
ops. Canaan, σαλὸς, hoc est motus eorum, uel negociator, aut humilis. Cha-
lanne, consummatio futura, siue omnes nos. Chalec, quasi uiride. Chesluim,
contecta regio eorum. Chapturim, manus exploratorum, siue tortorum, sed
melius Cappadoces. Chetheus, mentis excessus, siue fixus, uel abscisus. Sed
hoc nomen in Hebraico non incipit à consonanti litera, uerum ab ח heth, de
qua iam supra diximus. Chaldæi, quasi dæmonia, uel quasi ubera, aut feroces.
Charran, foramina, siue ira, uel fodiens eos. Sed & hoc nomen à ח Hebraico
incipit. Chebron, coniugium, siue incantator, aut uisio sempiterna: & hoc ח
heth in principio habet. Chodorlaomor, quasi generatio manipuli, siue quasi
decorum manipuli. Chorræi, de foraminibus, quos uocant Troglodytas.
Choba, condemnatio. Chased, quasi populātes. Sunt autem Chaldæi. Chet,
percutiens. Chettura, thymiama offerens, uel copulata, aut iuncta. Choa-
dad, præcipuum. Chabratha, quasi electum, siue graue. Chorri, siue Chorræ-
us, farina, aut farinatus, seu post me, uel foramen meum. Chazbi, mendaci-
um. Charmi, uinea mea, uel cognatio mea. Chaber, coniunctio, uel incanta-
tor: sed & hoc per ח heth literam scribitur.

DOdanim, patruelis: in propinquos uertitur & cognatos. Dedan, solitari-
us, siue fratruelis eorum. Dasem, frenum. Decla, subtile, siue palmata.
Damascus, sanguinis potus, siue sanguinis osculum, uel sanguinis sacci. Da-
dan, iudicans. Dedan, grande iudicium. Dan, iudicium, aut iudicans. Du-
D ma, tacens. Dina, iudicium istud. Debbora, apis siue eloquentia. Dison, for-
tis papilla, siue calcabit eam: sed hoc Syro sermone dicitur: cæterum Hebraice,
pinguedo interpretatur, aut cinis, id est, fauilla holocaustorum. Disan, simili-
ter ut supra: licet quidam putent fortem elephantem interpretari. Dennaba,
iudicium afferens. Dothaim, pabulum, uel uiride eorum, aut sufficientem de-
fectionem.

EDen, uoluptas, siue deliciæ, uel ornatus. Euila, dolens, siue pārturiens.
Euphrates, frugifer, siue crescens. Eua, calamitas, aut uæ, uel uita. Enoch,
dedicatio. Enos, homo, siue desperatus, uel uiolentus. Euæum, ferum, siue
pessimum. Eber, transitor. Elmodad, ad matrem eius præcipuam, siue dei men
suram. Ellasar, dei declinatio, siue hanc separans. Esrom, iacula gregum. E-
scol, botrus, siue ignis omnis. Ephron, puluis mœroris, uel puluis inutilis, siue
puluis eorum. Eldaa, ad scientiam, siue de sciētia. Etheus, formidans, siue stu-
pens. Edom, rufus, siue terrenus. Emor, asinus. Ephrata, ubertas, siue pulue
rulenta. Eser, fictus, id est, plasmatus. Esban, ignis in eis. Efraim, frugifer, si-
ue crescens. Efron, sagittam uidens. Esbel, ignis uanus, siue uetus. Hucus-
que per breuem literam e, nunc per productam nominum sunt legenda princi
pia. Elisa, deus meus, uel eius salus, uel ad insulam, uel dei mei saluatio. Elam,
seculi uel orbis. Emim, horribiles. Eliezer, dei auxilium. Epha, dissolutus,
siue mensura. Esau, factura, siue rubeus, uel aceruus lapidum, seu uanus, aut
frustra. Elom, regio campestris, aut quercus, uel roboreus. Eliphaz, dei mei
aurum. Emam, calor eorum. Ebal, uallis uetus aut aceruus lapidum. Ela, te-
rebinthus. Er, uigiliæ, siue pollicens, aut resurrectio, uel effusio. Enaim, oculi,
siue fontes. Eroon, id est, Eroim, in facie eorum, siue uigiliæ dolorum.

Fison

A Fison, os pupillæ, siue oris mutatio. Fut, Libyæ, siue oris declinatio. Fetrusim, dissoluens mensuram. Filistim, cadentes, siue ruina poculi, aut cadentes potione. Farao, dissipans, siue discooperiens eum. Faleg, diuidens. Ferezei, separantes, siue disseminati, uel fructificantes. Fara, ferocitas eorum. Fichol, os omnium: ab ore, non ab osse. Filistijm, ruina duplex. Faldas, ruina paupertatis, siue cadens germen. Fau, nihil, aut subito. Fiennon, ori eorum, aut ori uincto. Futifar, os inclinans ad dissecandum. Farez, diuisio. Fetrefe, Libycus uitulus, siue discooperiens, uel certe diuisio, aut os declinans. Fallui, mirabilis. Fua, hic, aduerbium loci, siue rubrum. Fanuel, facies dei.

GEon, pectus, siue præruptum. Gomer, assumptio, siue consummatio, uel perfectio. Gergeseus, colonum ejciens, siue aduenam propinquantem. Gerara, ruminationem uidit, seu maceria. Sed sciendum, quod Gerara interpretatur, incolatus: Gedera uero maceria siue sepes. Gaza, fortitudo eius. Gomorra, populi timor, siue seditio. Sciendum, quod g literam in Hebraico non habet, sed scribitur per uocalem ע ain. Geter, torcular uidens, siue accola explorationis. Gegal, præruptũ, siue uallis uetus. Geraris, aduenæ propinquantes, siue cornupeta eorum. Gaam, uallis æstus. Gad, tentatio, siue latrunculus, uel fortuna. Galaad, aceruus testimonij, siue transmigratio testimonij. De hoc in libris Hebraicarum quæstionum plenius diximus. Gathan, tangens risit. Gesen, appropinquans palpationi eorum, siue uicinitas. Gersam, aduena ibi, aut adiectio eorum. Gera, ruminatio, uel incolatus. Guni, elatio mea, siue hortus meus.

IObel, dimittens, aut mutatus, siue defluet. Iubal, delatus, siue dimittens. Iareth, descendens, siue roborans. Iapheth, latitudo. Iauan, est & non est, siue columba: sed Syrum est. Iebusæum, calcatum, siue præsepe eorum. Iectan,
B paruulus. Iaree, luna. Iobab, mago patre, siue distillans. Iescha, tabernaculũ, uel unctio eius. Ismaël, auditio dei. Isaac, risus, uel gaudium. Iedlaph, manũ tollens, uel manum ad os. Iexan, durus, siue duricies. Iesboch, est cinis, siue tactus. Iethur, uersus, aut ordinatus. Iudith, laudans, aut confitens, aut Iudæa. Iacob, supplantator. Iuda, laudatio, siue cõfessio. Issachar, est merces. Ioseph, augmentum. Iordanis, descensio eorum. Ior, riuus. Iaboch, harena, siue lucta. Ieus, parcens, aut faciens, aut commotus. Ieglam, despiciens. Iectran, superfluus eorum. Ietheth, dans. Irad, ciuitatis dissensio. Iram, ciuitas eorum. Iras, uidit fratrem meum, siue fratris mei uisio. Iamuel, dies eius deus. Iamin, dextera. Iachin, præparans. Iob, magus. Ioalel, uita dei, siue exordium dei, uel præstolans deum. Iemna, marina, siue numerabilis. Iesua, planicies, siue est desyderium meum, aut certe Saluator. Iessul, est dolore. Iasiel, dimidium dei. Iesar, figmentum, siue tribulatio.

LAmech, humiliatus, aut percutiens, siue percussum. Ludim, nati, siue pro sunt fortiter. Laabim, deusti, siue flammantes. Lesa, in salutem. Luth, utilis. Lot, uinctus, siue declinatio. Laban, candidus. Lathusim, malleatores. Laommim, tribus, siue matres. Lia, laboriosa. Leui, additus, siue assumptus. Lotam, uinculum eorum, siue ipse conclusus.

MAuiaël, quis est dominus deus? uel ex uita deus. Malaleel, laudans deũ. Mathusale, mortis concussio, uel mortuus est, & interrogauit. Magog, quod δῶμα, id est tectum, uel de domate, hoc est, de tecto. Madai, mensura, siue quàm sufficiẽter. Mosoch, prolongatio, siue defectio, aut certe compressus. Mesraim, hostes eorum, siue mensura. Sed sciẽdum, quod Mesraim, Aegyptus

C appellatur. Mesa, aqua rara, uel euado. Melcha, regina eius. Mamre, diuisio, siue perspicuum. Masech, potum dans, siue propinans. Moab de patre. Macha, frangens, siue confracta. Madan, metiens, siue respondens. Madian, de iudicio, siue de causa. Mabran, de iucunditatibus. Masma, exaudientē. Massa, leuans, siue pondus, aut onus. Mahelethi, chorus, seu à principio. Meza, existo. Maneeth, requiescens, siue donanti. Masreca, uectigal uanum, siue libans, uel trahens. Meezabel, quàm bonus deus. Matred, percussio, siue uirga descendens. Mizaab, aquam hauriens, siue aqua fluens. Mabzar, munita. Magdiel, de repromissione dei, siue turris dei, uel magnificat me deus. Madianæi, uel Madianitæ, dijudicantes. Manasse, oblitus, uel necessitas. Merari, amarus, uel amaritudines. Melchiel, rex meus deus. Machir, uendens. Memphon, de ore eorum. Melchisedec, rex iustus.

NAid, mot⁹, siue fluctuatio. Noëmina, dec⁹, siue uoluptas, uel fides. Noë, requies. Nemrod, tyrannus, uel profugus, aut transgressor. Niniue, pulchra, uel germen pulchritudinis. Nepthuim, scalpentes, siue aperientes. Nachor, requies luminis, uel requiescenti luce, uel obsecratio nouissima. Nabaioth, prophetans. Nabdeel, seruiens deo, uel ursus dei. Nephis, refrigerium, uel anima. Neptalim, conseruauit me, uel dilatauit me, uel certe implicuit me. Naath, requiescens. Noëman, fidelis, uel motus eorum.

OBeth, longitudo. Ochozath, tenens. Oolibama, tabernaculum meum in aliquo, uel tabernaculi altitudo. Odollamites, cōtestans aliquem, uel testimonium in aqua. Ophim, thalami. Hucusq; cum per o breuem literam legerimus: exin per extensum pronunciemus elementum. Ophir siue Aphir, quod per א aleph literam scribitur: interpretatur, irritum, uel herbosum. Ox,

D uolentem. Omar, populus, uel amarus. Onan, mœror eorum.

RIphat, uidens buccellam, siue uidens bona. Rodij, quod Hebraice dicitur, Rodim, interpretantur, descendentes, aut patruus iudicans, uel uisio iudicij. Rechema, tonans, uel excelsa. Rohoboth, inclinatio, uel plateæ. Ragau, ægrotans, uel pascens. Raphaim, gigantes. Rebecca, multa patientia, uel multum accepit, siue patientia. Remma, uel Ruma, uidens aliquid, uel excelsa. Rachel, ouis, uel uidens principium, aut uisio sceleris, siue uidens deū. Hoc autem secundum accentuum & literarum euenit diuersitatem: ut tam in contrarias significationes nomina commutentur. Ruben, uidens filius, uel uidens in medio. Raguel, pastor dei, uel pabulum eius deus. Ros, caput. Ramesse, pabulum, uel tinea, siue malicia de tinea. Quod in principio dixeramus in uocalibus literis obseruandum: eò quod apud nos interdum una sit litera, & apud Hebræos uarijs uocibus proferatur: hoc nunc quoq; in s, litera sciendum est. Siquidem apud Hebræos tres s, sunt literæ: una quæ dicitur ס samech, & simpliciter legitur, quasi per s, nostram literam describatur: alia ש sin, in qua stridor quidam non nostri sermonis interstrepit: tertia צ zade, quam nostræ aures penitus reformidant. Sicubi ergo euenerit, ut eadem nomina aliter atq; aliter interpretentur, illud in causa est, quod diuersis scripta sunt literis. Hoc autem quod in Genesi diximus, in omnibus libris similiter obseruandum.

SEla, umbra eius. Seth, positio, uel positus, aut poculum siue gramen, aut semen, seu resurrectio. Sem, nomen, uel nominatus. Saba, captus, siue captiuitas, uel certe conuertens. Sabatha, gyrans, siue circuiens. Sabathacha, circuiens te, siue circumsessio tua, uel sedes tua. Sennaar, excussio dentium, siue fœtor eorum. Sidona, uenatio mœroris. Samareum, lanam meam, siue coniunctum

A iunctum meum, sed melius custos. Sodoma, pecus silens, uel cæcitas, uel similitudo eorum. Seboim, caprearum uel Damularum, siue statio eius, mare, aut statio maris. Saleph, missa. Sephar, narratio, siue liber. Serug, corrigia, siue perfectus. Sarai, princeps mea. Sichem, humeri, uel labor. Seor, parua, uel meridiana. Sennaab, dentis pater, siue fœtor patris. Semeber, nomē perditionis, siue ibi perditio. Segor, parua: ipsa est, quæ & supra Seor. Sed sciendū: quia literam g in medio non habeat, scribaturq́ apud Hebræos per uocalem ע ain. Sau, siue Sauhe, digne, uel eleuatio. Seir, pilosus, uel hispidus. Saraa, princeps. Sur, murus, uel directus, aut continens. Saba, conuersio, siue rete. Sue, loquēs, siue cantilena. Symeon, exauditio, uel nomen habitaculi. Sale, pax, uel reddens. Sichimorum, humeri: ipsa est quæ & Sichem. Sed in Latinum & Græcū sonum uertitur. Sebeon, stante iniquitate. Sophar, speculator eius, uel buccina. Samma, perditio. Saphon, speculator. Sobal, uana uetustas, uel uectes ad portandum. Salama, uestimentum, uel pacifica. Saul, expetitus, uel abutens. Saua, eloquentia, uel clamor. Sela, ut eius, uel dimissio eius, aut petitio. Somtonphanec, corrupte dicitur. nam in Hebræo legimus, Zaphanethphane, quod interpretatur, asconditorū repertor. Porrò ab Aegyptijs didicimus, quod in lingua eorum resonet, saluator mundi. Semrom, nomē uidens, aut custos. Sared, ut descenderet. Sephion, egressum est os tristitiæ. Suni, pupilla mea, uel secundus meus. Sare, maliciosus, uel sibilans. Syria, sublimis, siue humecta. Satalam, radicatus.

TAeth, occidens. Tacho, silens. Talam, ros. Hucusq́ cum per literam t simplicem legerimus, nunc aspiratione addita, legendum est. Thobel, siue Thubal, ductus ad luctum, uel conuersus ad uniuersa. Thiras, timens, siue
B rediens ad superfluum. Thogorma, incolatus quispiam, aut interpres. Thares, exploratores lætitiæ, siue gaudium. Thara, exploratores odoris, siue exploratio ascensionis, uel pastio. Thargal, sciens iugum, uel explorator. Thamar, palma, siue amaritudo, uel commutans. Theman, auster, uel africus. Thāna, uetans, uel deficiens. Thamath, perfecta pars, siue cōsummatio data. Thola, uermiculus, uel coccinum. Thesbon, festinus ad intelligendum.

Vs, consiliator. Vl, dolens, siue parturiens. Vsam, festinus eorum.

ZAmram, cantio eorum, uel tempus ostendens. Zelphan, ambulans os: ab ore, non ab osse: uel fluens os. Zabulon, habitaculum eorum, uel iusiurandum eius, aut habitaculum fortitudinis, uel fluxus noctis. Zara, oriens, uel ortus. Zauan, motus, uel fluctuatio eorū. Zohomim, præparati in acie, uel quæ hæc est aqua.

INTERPRETATIONES DE EXODO.

ASer, beatus. Aaron, mons fortitudinis, siue mons fortis. Ahceberim, Hebræorū, uel transeuntiū. Apherezæi, separati, siue absque muro. Anacim, humilitas uana, siue humiles uanos, uel humiles cōsurgētes, aut responsio uana, aut monile colli. Aod, gloriosus. Amram, populus excelsus. Aminadab, populus meus spontaneus. Abiu, pater meus est, siue pater ipse. Asir, uinctus. Abiasar, patris mei collectio. Amalech, populus brutus, siue populus lingens. Abiud, patris robur, siue pater eorum. Accherubim, cognosce & intellige, siue scientiæ multitudo. Achisamech, fratrem meum roborans.

Beseleel, in umbra dei. Beelsephon, habens speculam.

C CAath, patientia, uel molares dentes, siue dolans aut componens. Cades, sancta. Chanani, negociatores, siue hic pauperculus, aut præparati, uel humilitas. Charmi, uinea mea, uel agnitio aquæ. Cherubim, scientiæ multitudo, aut scientia & intellectus.

DAn, iudicium, uel iudicans. Ebreorum, transeuntium. Ebrioth, transitus. Ethi, timuerunt, siue obstupuerunt. Emori, mater lux mea. Eui, ferales, uel feroces. Enoch, dedicauit. Emorræum, loquentem, siue amaricantẽ. Esrom, sagittam uidens, siue atrium tristitiæ, uel fortis. Ebron, participatio tristitiæ siue fortitudinis, uel augmentum sempiternum. Eleazar, deus meus adiutor, siue dei adiutorium. Edom, rufus. Hucusq; per e breuem literam legimus: exin per extensum legamus elementum. Elisapham, dei mei specula, uel deus meus abscondens. Elisabei, dei mei saturitas, uel dei mei iuramentum, aut dei mei septimus. Elcana, dei possessio. Ethan, consummatus, siue suscipiens nauigationem. Elim, aries. Epha, mensura. Eliezer, deus meus adiutor. Eliab, deus meus pater.

FArao, dissipans, siue discooperuit eum. Fitom, os abyssi, uel subito. Fua, hic, aduerbium loci, siue apparebo: sed melius rubrum. Fallu, mirabilis. Futiel, hic declinans deum: aduerbium loci, nõ pronomen: uel declinans deus, siue oris declinatio dei. Finees, ori parcens, uel ore requieuit, aut oris auguriũ. Filistim, ceciderunt duo. Fasech, transgressus, siue transcensio.

GAd, tentatio, siue accinctus, uel latrunculus. Gersam, aduena ibi. Gersom, eiectio eorum, siue aduena ibi, aut aduena pupillæ. Gadiel, accinctio mea deus. Gadi, hœdus, siue tentatio mea. Gamaliel, reddidit mihi deus. Goël, propinquus, siue redimens. Galaad, aceruus testis. Super hoc in libris
D Hebraicarum quæstionum plenius diximus. Guni, horti, siue arrogãtia mea. Gabua, sublimitas. Gomor, mensura atticorum cœnicum trium.

ISraël, est uidere deum, siue uir, aut mens uidens deũ. Et de hoc in libris Hebraicarum quæstionum plenius diximus. Ietro, superfluus huius. Iesubæi, calcatus, siue præsepe meum. Iamuel, dies eius deus. Iamin, dextera. Iachin, præparans. Iessaar, est meridies, siue meridianus, aut unctio mea, uel metaphoricôs, oleum. Iochabed, ubi est gloria, siue est grauis, aut domini gloria. Ithamar, ubi amarus, uel ubi palma, uel est amarus, siue insula palmæ. Iesus, saluator. In, mensura liquentis materiæ.

Leui, additus. Lobeni, filio meo, uel cor ego, aut candor.

MEsraim, hostes eorum, uel Aegyptus. Moyses uel Moses, attractans, uel palpans, aut sumptus ex aqua, siue assumptio. Madian, de iudicio. Merari, amara, siue amaritudines. Mooli, de infirmitate, siue chorus meus, aut ab initio. Mosi, attrectator, siue palpator meus. Misaël, tactus dei, siue quis interrogauit. Magdolon, quis grandis, uel turris. Moab, de patre. Maria, illuminatrix mea, uel illuminãs eos, aut smirna maris, uel stella maris. Mara, uel merra, amaritudo. Marath, amara. Manhu, quid est hoc?

NEphtalim, latitudo. Naphec, pruna, uel carbo, siue seductio. Naasson, augurans, uel augur fortis. Nadab, spontaneus. Naue, semen, germen, uel pulchritudo.

OZiel, fortitudo mea deus. Omer, crispans, siue manipulus. Oliab, protectio mea pater. Oephi, triũ modiorũ mensura. Nomina quatuor, quæ sequuntur, per extensam legenda sunt literam. Oreb, ardor, siue siccitas, aut coruus, uel solitudo. Ori, lux mea. On, labor, uel dolor. Or, iracundia.

Ruben,

A RVben, uidens filius, uel uidentem filium. Ramesses, intonuit lætus, siue malicia de tinea. Raguel, pastio dei, siue amicus eius deus. Raphidim, laxæ manus, uel sanitas iudicij, aut uisio oris sufficiens eis.

SYmeon, audiuit tristitiam, uel nomen habitaculi. Sephra, adhæsit uel placens. Sephora, auis eius, uel pulchritudo, siue placens. Sor, meridianus. Soriel, coangustans deus, uel robustus deus. Salu, tentatio respiciens. Saul, expetitus siue abutens. Semei, audi, uel auditio mea. Setri, exactor meus, uel abscōsio mea. Sochoth, tabernacula. Sur, murus, aut robustus, siue angustia. Sin, amphora, uel tentatio, siue rubus. Sinai, rubus, amphora mea, siue mensura mea, uel mandatum. Sabbata, requies. Sethim, spinarum.

THeman, auster. Thelame, riui aquarum, uel ager aquarum. Thola, uermiculus, aut coccinum. Theth, subter.

Vr, ignis, aut lumen, uel luminosus.

Zabulon, habitaculum fortitudinis. Zecri, memoria mea.

Finiunt interpretationes Hebraicorum nominum libri Exodi, inter quas & quæstiones de Leuitico potes inuenire, exceptis quatuor, quas subnectere curauimus.

Badrifath, κλίμα, id est, plaga: uerbi gratia, quod dicimus plaga septentrionalis, uel meridiana. Melcho, rege. Salumith, retributio, uel pacifica.

INTERPRETATIONES DE NVMERIS.

Aron, mons fortis. Aminadab, populus meus spontaneus. Amiuth, populus meus inclytus. Abidan, pater meus iudex. Aggelaoni, annunciat iniquitatem meam. Ahiezer, frater meus ad-
B iutor. Amisaddai, populus me⁹ sufficiēs. Achran, turbauit eos. Ahira, fratris mei amicus. Anam, nubes. Abia, pater meus iuste, uel patris mei abundantia. Aseroth, atrium angustiæ, siue beatitudinis. Amiel, populus meus dei. Amath, indignatio, uel uter. Ahiman, frater meus quis. Anachim, monile collo sublimi. Aethi, obstupefaciens, siue perterrens. Abiram, pater meus excelsus. Aunan, nō est, uel inutile. Arrad, suscitauit descendens, uel suscitauit descensionem. Atarum, exploratorum. Aei, quam Græci λιθολόγιμα uocant. Arnon, aceruus tristitiæ, siue laus. Ar, suscitauit, uel uigilia. Ammon, populus mœroris. Aggag, δῶμα, id est, tectum. Asur, beatitudo, siue gressus. Aggi, festiuitas, siue solennis. Arodi, maledictio sufficiens, siue maledictus. Arieli, leo deus meus. Ammon, pepercit. Asereel, beatus deus. Aphar, fodit, siue humus. Agla, solennitas ista, siue uitulus. Achiram, fratris mei sublimitas. Arad, descendi. Aber, cōmisit, uel certamen iniјt, aut particeps. Araboth, humilem, planam, atq; campestrē. Abarim, in transitu: quod significantius Græce πέραν dicitur. Atharoth, coronæ. Aroër, subleuans, uel uacuefactio, uigilis, aut myricæ. Abiroth, scalptum. Alas, fermenta, siue commisce: quod Græce dicitur φύρασον. Arada, obstupuit, admiratus est. Asmona, festinus, siue festinans, aut numera. Aggedgad, annuncia, siue accinctus, uel latrunculus. Achiam, umbraculum, siue prærupta. Alamon, super multitudinem, aut despectio. Abetsatim, luctus littorum uel riparū. Achrabbim, scorpiones, uel decentem. Adar, sublimis, uel pallium. Asemona, os eius: ab osse, non ab ore. Asmo, nouissimum eius. Arebla, insidiatrix. Ain, fons. Azan, fortitudo eorum. Achidod, fratris mei gloria.

Beniamin

C BEniamin, filius dexteræ. Bamot, in morte, siue excelsa. Basan, bruchus, siue pinguedo. Nam quod interpretari solet ignominia, uel confusio, Busa dicitur. Balach, lingens, uel elidens, aut inuoluens. Balaam, uanus populus, siue præcipitans eos, uel sine populo. Beor, impelle. Baal, habens, siue uir. Beelphegor, habens os pelliceũ. Bechor, in sagmate, uel ingressus est agnus. Bale, præcipitauit, siue absorbuit. Baria, in malis, siue in commutatione eius. Beelsephon, habẽs aquilonem, siue speculam. Baon, in iniquitate. Bamech, electa commotio. Bethanamira, domus bardorum, siue domus amaritudinis. Beelsephon, ascensio speculæ. Betharan, domus arcæ uel montium, aut ascensus humilium. Baalmeon, habẽs habitaculum. Benachan, filius necessitatis. Baci, luctus, siue in uomitu, aut uetus.

CAdes commutatus, siue sanctus. Ceni, ærarius meus, siue nidus meus, aut possessio. Citus, stupentibus, siue mirantibus. Canat, æmulatio, siue zelotypia. Calaath, ecclesia uenit, uel uoces. Cadasbarne, commutatus, electus, uel mutabilis. Cariathaim, uilla, uel oppidum eorum. Core, caluicium. Camuel, resurrectio dei, aut stabit deus. Hucusque per c literam simplicem legerimus: exin aspiratione addita, nominum sunt legenda principia. Chanaan, reuersus est, siue quasi respondentes, aut quasi mouentes. Chaleb, quasi cor, aut omne cor, uel canis. Chamos, cõgregatus, uel quasi attrectatio. Chozbi, calix in me, siue immola mihi. Chenneroth, cithararum signum, aut quasi lucernæ. Chaslon, scelerata tristitia, uel quasi protectio. Cherubim, quasi plures, aut uermiculata pictura, uel scientiæ multitudo.

DVel, agnoscant deum. Dathan, donum eorum, siue sufficiens donum. Dibon, sufficiens ad intellectũ, uel abundanter intelligens. Dibongad,
D sufficienter intelligens tentationem. Depheca, adhæsit, siue remissio. Deblaim, lateres, siue massas, quæ de recentibus ficis compingi solent: quas Hebræi deblatan, Græci παλάτας nuncupant. Itaq; in præsenti loco, nomen quod proposuimus, interpretatur, palatæ eorum.

EPhraim, crescens, siue frugifer. Eldad, ad solum, siue solitarium, uel ad unum. Erma, anathema eius. Esebon, cogitatio, siue cingulum mœroris. Edraim, descensio pastorum. Elcan, pars eorum, siue testimonium eorum. Esbel, ignis uetus siue uanus. Eui, desideraui. Elade, ad ascensum. Ebrona, transgressus, siue transgressio. Eniel, gratia mea deus. Ephod, superindumentum, uel superhumerale. Escol, botrus, siue ignis omnis. Hucusque per e breuem literam legerimus: exin per extensum legamus elementum. Elisar, pater meus fortis, siue pater meus coangustans. Eliab, deus meus pater, uel deus pater. Elon, exercitus fortitudo. Elisame, deus meus audiuit. Elisama, deus meus audiens. Elisaphath, deus cõgregauit, uel dei mei protectio, siue absconsio. Enan, nubes. Edrai, inundatio pascet me. Er, uigilans, aut consurgens, uel pollicens. Elon, quercus, siue aulon: de quo in libro locorum plenius diximus. Eran, uacue fecit. Ethan, fortem. Esaun, uoluntas mœroris, siue fortitudinis. Enon, fons tristitiæ. Elidad, de⁹ meus patruelis, uel deus meus patruus.

FAdassur, redemptio fortis, siue uallata. Fegiel, occurre mihi deus, uel occursio dei. Faran, ferus eorum, uel frugifer. Falecti, saluator meus. Faleth, ruina, uel deiectio. Fasga, abscisus, uel dolatus, aut os multum: ab ore, nõ ab osse. Fethora, oris exploratio, siue buccella luminis, uel os turturis. Fagur, oris pellis, uel hiauit. Finees, os requieuit, uel silet, uel ori pepercit. Farez, diuisio. Finoni, os meum nepotum. Farnac, uitulus saginatus, aut discessio mea.

A sio mea. Gedeon, tentatio iniquitatis, uel tentatio iniquitatis meæ. Garizim, diuisio, siue præcisio.

IFanne, innuit, uel innuens. Iegal, propinquus, uel redimens. Iesu, saluator. Iazer, adiutum. Iarden, descensio eorum, uel uide iudicium. Iassa, dimidia, uel factum mandatum. Iaboch, lucta, uel puluis. Iarib, odor eius, uel luna. Iasub, conuersio. Ialel, expectauit deum. Iamna, mare, uel dextera eius. Ieseui, quod est desyderaui, uel æqualis meus. Iaasel, dimidiauit deus. Ieser, plasmauit, hoc est finxit, uel fictum. Iair, illuminans. Ietebata, bonitates, siue declinauit ut ueniat. Isimoth, adducet mortem. Iegali, redimens me, uel propinquus meus.

Laël, in deum, uel deo. Lomna, alba, uel candida.

MAnasses, obliuiosus, uel quod oblitus est. Madian, contradictio, uel responsio. Medad, mensus est. Michaël, quis ut deus. Machi, quid. Matana, donum. Medaba, aquæ eminentes. Machir, restituet, siue uenundabit, uel de infirmitate. Maala, chorus, uel infirmitas. Melcho, rex eius. Malchiel, rex meus deus. Macheloth, ecclesia. Macha, dulcedo, uel saturitas. Maseroth, exclusiones, uel uincula, aut successiones, siue disciplinæ, quod in nostris codicibus mazuroth legitur.

NAthanaël, deus meus, uel donum dei. Naabi, abscondit; uel requieuit in me. Nefe, sufflans, uel suspirans. Namuel, dormiuit deus, siue in quo deus. Noa, motus, quem Græci significantius σάλον uocant. Neeman, decus, siue motus eorum. Namra, pardus, siue amaritudines. Nabau, ueniemus, uel in conclusione. Nobe, latrans. Naason, serpentinus, uel augurium.

OThotham, signum eorum. Ozin, auris. Osan, maritima eorum, uel thalamus eorum. Ofir, ignominia. Sed apud Hebræos per beth literam scri-
B bitur. Hucusque per o breuem literam legerimus, exin per extensum legamus elementum. Obab, dilectus, siue amplexus, aut sepes. Ori, coquens, uel claudens me, uel apprehendens. Osee, saluator, aut saluans. Onam, dolor, uel tristitia eorum, aut mussitatio, uel murmuratio. Or, lumen. Obat, magus, uel pythonissa, quam Græci ἐγγαστρίμυθον uocant. Og, coaceruans, siue absconditus. Oni, dolor meus.

RAfao, sanans, aut medicans. Rahob, plateæ, siue latitudo. Recem, uarietas, siue pictura. Rebe, quatuor, sed per ain literam scribitur. Ratma, uisio consummata, siue iuniperus, uel sonitus. Remmonfarez, maligranati, diuisio, siue sublimium diuisio. Reesa, frenum.

SAddesor, uberum eorum lux, uel uberum lumen. Salamiel, retribuens mihi deus, uel pax mea deus. Surisaddai, continens mea ubera, uel fortis meus dominus. Suriel, continens me deus, uel fortis meus deus. Scar, pusillus. Samoë, audiens. Saphat, iudicauit. Sodi, arcanum meum, uel exclusit me. Susi, equus meus. Sethur, absconditus, siue diuertens. Sisai, longæuus meus. Soontanis, urbs Aegypti. Seon, germen quod non est, uel germen inutile, uel alloquium inutile, aut calor, siue tentatio lacessens. Sefor, auis. Sethim, spinæ. Satan, contrarius. Seth, positio, siue posuit. Seir, pilosus, uel hircus. Salu, tentatio respiciens: sed melius εὐοδώθης: quem fortunatum, uel uegetum possumus appellare. Sesion, absconditus, uel egredere os, uel mœroris, aut specula eorũ. Soni, coccus, uel pupilla mea. Sela, petitio, uel petens. Semron, nomen uidit, uel custos eius. Sichem, humerus. Semidahe, nomen meum scientia. Salpha ad, umbra formidinis, siue umbra in idipsum, id est, pariter. Sutala, poculũ mi-

C xtum, siue spina uiridis, uel madida. Sufan, atterens, siue ad umbraculum ra/strorum, quod Hebraice dicitur susasim. Sofar, tuba. Sarahe, uelamẽ, siue princeps fratris. Sicher, ebrietas. Salim, redde. Sabama, conuersio quæpiam, siue leua in eis, uel tolle altitudinẽ. Safan, labium, uel hericius, aut lepus. Socoth, tabernacula. Salmona, umbra portionis, siue umbra numerauit, aut imago ei⁹. Sin, sitiens. Senna, uoluntas, siue mandatum eius. Sedada, ex latere eius. Safan, labium, siue barba superioris labij, quam Græci μύστακα uocant. Safatam, iudicans populum. Samuel, nomen eius deus. Salomi, pax mea.

THola, uermiculus, uel coccinum. Thersa, complacens sibi, quod Græce melius dicitur εὐδοκοῦσα. Thena, castra, uel donata. Theth, subter. Thare, exploratio, uel pastura, siue nequitia. Hæc omnia quæ ex litera hac posuimus, cum aspiratione in suis legenda sunt principijs. Vapsi, finis meus. Zachur, memor. Zarad, alienus, uel descensio. Zoob, aurum. Zemeri, iste exacerbans, siue amaricans. Zare, ortus est. Zefer, hoc os uidistis; ab ore, non ab osse. Zamri, psalmus, uel canticum meum.

DE DEVTERONOMIO.

Staroth, caulæ, præsepia, ouilia, uel atria. Aza, fortitudo eius. Araba, occidens, siue uespera. Argob, maledicta sublimitas. Aui, feri. Auothiair, gloria luminis, uel uita luminis, ita tamen ut pronuncietur anathiair. Acan, necessitas. Aseroth, atria, siue uestibula, si tamen per heth, & zade literam scribatur. Si uero per aleph & sin, beatitudines sonat. Amora, populi illuminatio, siue populus eius. Ada
D ma, humus. Beelfegor, habens os pellis, siue superior pellis. Basar, angustia, siue in angustia, uel infantia. Bosor, in angustia. Beroth, putei. Barne, filius mutationis. Balaã, uanus populus. Cademoth, à principio mortis, siue principium mortis. Tria nomina hæc quæ sequuntur ex c, per aspirationem legenda sunt. Chorreus, iracundus, siue de foramine, quẽ Græci τράγλη uocant. Caphthurim, manus tortorũ, siue exploratorũ. Chaptor, Cappadocia. Edraim, inundatio malorũ, uel natiuitas pessimorũ, siue descensio pastorũ. Erma, anathema. Euim, iniqui. Ermon, anathema tristitiæ. Esdod, effusio. Emmim populi. Quatuor nomina quæ sequũtur, per extensam uocalẽ legẽda sunt. Esau, aceruus lapidum, siue collectio lapidũ, quod dicitur λιθολόγημα, uel frustra, aut factura, id est, ποίησις. Elath, terebinthus, uel aulones. Emim, terribiles. Ebal, uorago uetus. Fasga, abscisa, uel dolata, siue os delicti. Faras, auctus, siue succrescens. Fennador, conuersio generationis. Gaza, fortitudo. Sed sciẽdum, quod apud Hebræos non habeat in principio literam consonantem: uerũ incipiat à uocali ain, & dicatur aza. Gesuri, iuxta lumen, uel uicinia luminis. Golan, transmigratio eorũ, uel uolutabrũ eorũ. Gergeseum, colonũ applica. Gaulon, uolutatio eius. Gorizim, diuisio, siue aduena. Galgal, rota, uel reuelatio. Gai, uorago. Gebal, uorago uetus, siue λιθολόγιον. I literam & L. idcirco prætermisimus, quia eadẽ nomina in cæteris libris interpretãtur: & superfluum est dicta, uel dicenda repetere. H autẽ à plerisq; aspiratio putatur esse, nõ litera. De K superfluũ est facere mentionem, cũ etiã apud Latinos exceptis Kalendis, superflua iudicetur. Igitur obseruandũ, quod eadẽ nomina quæ hic uel alibi prætermissa sunt, in alijs libris possumus inuenire. Misor, directũ, quod Græce dicitur εὐθύ, uel plana atq; campestria. Maachati, fracti sunt mihi, aut uenter percussus

A cuſſus. Moſera, eruditio, uel diſciplina eius. Mamoazer, de longe, ſiue alienatus. Oraim, cõceptus, ſiue cõprehẽſio. Rafaim, medici, uel gigãtes. Rabbath, multitudo, uel grãdis. Rubeni, uiſio filij mei, uel uidete inter me. Ramoth, excelſum ſignũ, ſiue uidit mortẽ, uel excelſa. Sidon, uenatio triſtitiæ, ſiue inutilitatis. Sareon, princeps mœroris. Sanir, leua nouitatem, ſiue dens lucernæ. Salacha, leuans ueni, uel tollens uenit. Sethim, ſpinæ. Seboim, caprea, uel damma, aut ſtatio eius. Sames, mandatum humile. Sina, tentatio, ſiue rubus, ſi tamen per ſamech literam ſcribatur. Thebel, inſulſitas. Zozomim, hæc cogitationes, ſiue quæ eſt hæc aqua, uel in acie præparati.

QVAESTIONES IN LIBRVM IESV NAVE.

In, quæſtio, uel chaos. Adonibezech, dominus meus fulgurans, uel dominus contemptus uani. Si uero per ſade literam ſcribatur, interpretari poteſt, dominus meus iuſtus. Azeca, fortitudo, ſiue decipula. Ailon, quem ſupra aulonem diximus, quod ſi æglon legere uoluerimus, interpretatur uacca eorũ. Aſer, ſagitta luminis. Araph, medicamentũ, quod ſi legere uoluerimus ara, interpretatur furibunda. Araboth, humilia, plana, atq; cãpeſtria. Alac, pars mea, ſiue lubricũ. Aermon, anathema mœroris, uel triſtitia. Anaba, uua, uel humilitas mea. Aſdod, diſſolutio, uel effuſio, ſiue incendiũ. Arnon, lumen eorũ, aut maledictio eorũ. Aroer, ſuffuſio uigiliæ, ſiue exurgens uigilia, ſed melius myricæ. Ader, grex. Amanon, mons Ciliciæ, qui & thuris: inde Amana, inquietus, turbulentus, uel dens uigiliarũ. Adrã, cõgregatio eorũ. Afec, continuit, ſiue cõtinentia. Adraim, inundatio peſſimorũ. Accaron, eruditio triſtitiæ, uel ſterilitas. Amas, indigna
B tio, uel furor. Azotus, id eſt, aſdodij, gens patrui mei, uel incẽdia. Aſcalon, appenſa, uel ignis infamis. Aſaar, mane, diluculũ. Achrabbim, ſcorpiones. Adar, magnificus, ſiue palliũ. Aſamona, os eius: ab oſſe, nõ ab ore. Achor, turbatio, uel tumultus. Adomim, rubra. Anacã, humilis, exurgens. Ahimã, frater eius. Acſa, claudicans, uel factura, id eſt ποίησις. Atoniel, tẽpus eius dei, uel reſponſio dei. Adada, uſq; ad teſtimoniũ. Aſergadda, atriũ accinctionis eius. Aſmona, celeriter numera. Aiũ, aceruí lapidũ, id eſt λιθολόγιον. Ain, fons, uel oculus. Ain, chaos. Ainganním, fons, aut oculus hortorũ. Adollamim, congregatio eorũ. Adaſa, noua. Aathar, deprecatio. Achazib, mendacium, ſiue ſtultitia. Ani, pauper. Arab, inſidiæ. Ammeta, luctus. Accen, nidus. Alala, laxitas. Araba, multa, uel inſidiæ occidens, ſiue aſpera. Ataroth, corona. Aſreel, beatus deus. Agla, feſtiuitas eius. Aſer, beatus: ſi per aleph & ſin literam ſcribatur: ſin aũt per heth & ſade, atriũ interpretatur. Amathim, indignatio, id eſt bilis eorũ. Anem, circuli, uel coronæ, ſiue præcinens. Aërim, aceruus lapidum, id eſt λιθολόγιον. Aphara, uitulus, uel taurus. Afara, humus eius: alijs quippe literis ſcribitur. Ammona, populus eius. Afani, uolans ego. Aalee, mille. Aſarſualim, atriũ uulpiũ. Aſom, os: ab oſſe, nõ ab ore. Aſan, fumus. Aſarim, fodiens mare. Ames, robuſtus. Amad, populus adhuc. Acharan, turbãs eos. Ammon, populus mœroris. Amma, populus eius. Annaceb, cognomentũ. Aſeph, atriũ, ſiue ueſtibulũ. Adame, cruores, ſiue ſanguines: numero plurali. Aialon, cãpi, uel aulones. Anathoth, obediẽs, uel reſpondens ſignũ. Abdo, ſeruus eius. Ammador, populus generationis. Alax, laxitudo, quã Græci χαυνότητα uocant, ſiue leuitas, per extenſam primã ſyllabam. Aſtarten, facturã ſuperfluã, id eſt ποίησιν περιττήν. Aſtaroth, factura, id eſt ποίησις exploratorum.

C BEthauen, domus inutilis. Babylon, cõfusio. Betharan, domus iræ, uel domus montium. Balagad, habuit accinctum, uel uir accinctus, aut uir pirata, uel fortunatus. Bethasimoth, domus deserta, uel domus adducens mortem. Bamoth, excelsa. Baal, habens. Baalmeon, habens domicilium. Bethfeor, domus oris pellium. Begumim, fabri cementarij. Betharam, domus sublimium, siue montium. Bethanamra, domus pardorum, siue amaritudinum. Bethaglam, domus festiuitatis eorũ. Betharaba, domus humilis, uel uesperæ. Boon, pollex, uel in medio. Baala, habens eam, uel supra. Bala, habens eam, uel uir eius, siue uenit hæc. Baaloth, in ascensu, uel ascensus, numero plurali. Bethasefeleth, domus salutis. Bazeota, despectio, siue contemptus. Baal, uetustas. Basecoth, adeps, uel defecatio. Bethdagon, domus tritici. Bethasue, domus mali: non à malitia, sed ab arbore intelligendũ. Bethsur, domus robusti. Bethanoth, domus præcinentium. Betharaba, domus multa, uel grandis. Benennam, in eis, uel in medio eorum. Bethagla, domus festiuitatis eius. Beroth, putei. Betula, uirgo. Bethmarcaboth, domus quadrigarum. Bethlabaot, domus uenientium. Balathad, habitus: ab habendo, nõ habitu, id est cultu uestis. Beram, puteus altitudinis. Bethsese, domus oris florentis. Bethsamis, domus solis. Bethen, uenter. Bethemec, domus uallis. Benaël, ædificatio dei. Bethanab, domus humilitatis, uel domus respondens. Belathala, habita: genere fœminino, ab habendo: participium est, non uerbum imperatiuum. Benebarach, filius fulguris. Balac, elidens.

CAriathiarim, ciuitas, uel uilla syluarum. Cadesbarne, commutata, electæ, siue sanat electe. Cades, sanctitudo, uel sancta, siue mutata. Cariatham, ciuitas eorum, uel uocatio perfecta. Cain, lamentatio. Ceila, ad fundam iacta, siue suscitans eam, aut tollens sibimet. Carmelus, mollis, siue cognitio circuncisionis. Cariathbaal, ciuitatem habuit, siue ciuitas habita. Cane, calamus. Notandum, quod latinum canna, de lingua Hebræa sumptum est. Casim, summitas, uel principium. Cathat, siue caath, morsus, uel cõgregati. Caseon, duri fortitudine. Casabam, congregatio eorum. Cartham, uocationem perfecit. Cedemoth, prius, uel orientalis. Hucusque per c simplicem literam legerimus, exin aspiratione addita legendum est. Chidon, scutum, uel clypeus. Chisara, catulus eius, uel manus dissipata, siue expiatio. Quod autem diximus, catulus eius, leonem significat, quem Greci uocant σκύμνος. Chermel, molle, uel tenerum, siue cognitio circuncisionis. Melius autem si interpretetur, agnus tener. Chellon, reuelatio eorum. Chisil, robustus. Chabon, quasi intelligens. Chereloth, uidisti signum. Chisiloth, stulti signum. Chabul, quasi germen.

D (margin beside "ue suscitans eam")

DAbir, loquens, uel loquela, aut ursum timens. Dar, generatio. Dibon, abundanter, uel satis intelligens. Dabira, loquens, uel eloquentia, uel ursum timens. Dimona, satis numerans, uel sublimitas. Dalam, egens pauper. Daleam, egestas eorum. Duma, silentium, siue gaudium. Dana, causa, uel iudicium eius. Dabath, clunis. Dabrath, loquela. Dedara, generatio eius. Domna, silentium.

ELlom, uitulus mœroris, uel festiuitas eorum. Esdod, effusio, uel incendiũ, siue ignis patruelis. Euæus, lapides colligens, quod Græce dicitur λιθόλογος. Eui, desyderans, siue est. Esrom, irascens, uel sagitta uisionis. Eneam, ecce ista, uel ecce sunt. Emmam, mater eorum. Eltholeth, ad natiuitatem. Ermon, anathema, siue damnatio. Eschaol, ignis parturitionis. Esna, δευτέρωσις, quam nos à secundo numero dicere possumus secundantem, uel ignis, uel edissertio.

Eschamina,

A Eschamina,concitatio. Eglon,uacca eorum. Esaan,innitor,siue confirmo. Elthechem,protulit. Emec,uallis. Eglon,festiuitas ista,uel uitulus mœroris,uel iuuencæ. Elec,portio. Emecasis,uallis concisionis. Erma,anathema eius. Ennathon,gratiam dantes. Enarad,ecce concepit. Elcath, portiunculam. Elammelech,ad regem. Estamoë,mulier uentris. Elthací,nequaquam uomentem. Hucusq; per e breuem literam legerimus,exin per extensum legamus elementum. Elo,exercitus eius, pro εὐπορία enim semper in Hebræo,aut turmæ militū describuntur,aut opes. Engaddi,fons hœdi. Endor,fons generationis. Engannim, fons hortorum. Ennadda,fons exacutus. Edroi,inundatio pascens me. Eram,uita sublimis. Fesga,dolata,siue præcisa,aut oris multi. Falecti,saluans me.

GAzer,præcisio,siue diuisio,uel constrictio. Gosnam,iuxta eam, uel applicatam. Gaza,fortis,ab ain litera incipiens, non à cōsonāte,gimel. Geth, torcular. Gessor,applicans lumen,uel applicans dirigentem. Galiloth,reuelationis, uel transmigrationis. Gazeo, robusto. Getheo, torculari. Gadera,sepes eius. Gaderoth,maceria,uel sepes. Galioth,colles. Gabaon, collis mœroris. Getthaafer,torcular eius humi, uel fossum. Gabathon,sublimitas eorū, uel collis mœroris. Gethremmon,torcular excelsum,uel torcular sublimium. Golam,transmigratio eorum. Galim,loca palustria,uel aceruí. Galgalis,uolutabrum. Gabaath,collis patruelis.

IErimoth,timens mortem,uel altitudo mortis. Iasie,est os,ab ore,non ab osse. Iabin, intelligens, uel intelligentia, uel sensus, uel prudentia. Iecmam, possedit populum. Iazer,auxiliū. Iarim,saltuum,uel syluarū. Iebneel, ædificatio dei. Iagur,colonus,uel aduena. Ietan, mercedes. Ietraël, honestas dei. Iepte,aperiens,uel apertus. Ianum,dormitans. Iecta,extenderūt. Iezraël,semē dei. Ierdom,incubuit populus. Ianua,requies. Ieblaam,desipiscens populus. Ierphal,dimisit deus. Iecnaam,possessio populi. Iasie,adapertio, uel ostensio, siue superficies. Iepheel,aperiet deus. Iedala,manus,maledictio. Iaiel,requies dei. Ieraon, timebunt. Ierachon, aurugo, quam Græci ἴκτερος uocant. Iessonne,nudus,uel conuersio. Ieta,inclinatio. Iezel,fortitudo,uel adiutorium.

B

LAchis,interest,uel sibimet uiri. Lobna,candor,uel lateres. Labo, ingressus,siue uenientes. Laamas,ad iniquitatem. Luza, amygdalon, licet quidam interpretentur κλοιόν,torquem uidelicet damnatorum: quam uulgo bloiā uocant. Potest autem interpretari & hic ipse. Labec,acceptabilis. Lacum,ad consurgendum. Lesem,ad nomen. Lesemdam,nominis iudicium.

MEceda,exustio,siue orientalis,uel inantecessum,id est prius. Madon,cōtradictio,siue habitatio. Masepha,specula,siue de specula. Masphat,speculatio,uel contemplatio,uel intentio,uel locus iudicij. Marom,sublimis,siue de excelso. Masarphoth,incendia, siue de tribulatione rostrorum. Maachati, uenter cæsus,siue fracta est mihi. Marom, aliter amara tristitia. Mageddo,pomorum eius, siue cœnacula eius. Medab,aquarum fames. Mephaat,aquarū impetus,siue ab eis tempora. Manaim,castra. Mesphat,iudicium. Maabeel, cōgregatio dei. Modaba,natiuitas. Medabena,de oneribus. Magdalgad,turris piratæ,uel turris accincti. Maresa,à capite. Maon,habitaculum. Maaroth, speluncæ. Meddin, iudicium. Maala,chorus. Melch,regina. Melsa,rixa,uel azyma. Marala,amara conscensio. Maalaph, de mille, siue de doctrina. Magdaliel,turris mea deus. Masadda, requirentem, siue retinentem. Misor, directa,siue campestris,uel de tribulatione.

C NApheddor,cōuersio generationis. Nephtoë,dissoluti,siue deceptio. Na
sib,titulus,uel statio. Naabsan,uel nasab,exiccata. Naal,ascensio. Noa,
mouens,siue commotio. Naalal,laudent.

OZiph,germinatio. Orchiataroth,longitudo coronæ. Oli,infirmitas,O/
zanoth, quasi signum,uel forte signum. Hucusq; per o breuem literam
legerimus,nunc per extensam legendum est. Oam,uæ populo,siue insaniens.
Oram,uæ excelso,uel iracundia. Osa,spes. Othoniel,responsio dei,uel reuela
tio dei,uel tempus mei dei,uel signū dei. Ocet, diligens, siue perscrutans. O/
ga,inclytus,uel gloriosus. Ono,dolor eius. Q literā,quā necq; Græci resonāt,
nec Hebræi, & exceptis Latinis nulla alia lingua habet,à nobis hic penitus præ
(termissa est.

RAal,latitudo,uel fames,siue impetus. Recem,uarietas,siue
uacuefactio. Rebe,quartus,uel ordinatus. Ramoth,uisio mortis. Ragal,
res, uel deorsum ferens. Raphaim, gigantes, uel resolutæ matris. Remmon,
sublimitas. Rama,excelsa. Rabboth,multi. Ramath,excelsa hæc. Roob,la/
te. Raahat,maxillæ,siue buccæ.

SArathan,tribulatio eorum. Semro, custos eius, uel nomen uidit. Salacha,
tulit sibimet,uel tentatio itineris. Saron,princeps tristitiæ. Semron maron,
custos amari mœroris. Sabama,leua excelsam,siue conuersio quædā. Sart,uin
culum,siue angustia eius. Sin,egrediens. Sechrona,ebrij,uel tabernacula. Si/
sai,longæuus. Seme,auditio. Sualim, uulpes. Sicileg, defecatio uocis addu/
ctæ,siue effundit sextarium. Senesanna,tollens rubrum,uel tentationes. Salo-
im,emersiones, uel emissiones. Saraa, carbones, siue angustia malorum. So/
cha,tabernaculū,uel umbraculū. Saarim,portæ. Sanam,abundans, siue egres/
sus eorum. Samer,custodita. Sior,paruulum,siue turbulentum. Sabacha,reti
D culum. Selom,auulsio,uel dimissio,siue ubi est ipse. Semdahe, nominis scien/
tia. Samari,lana mea. Selam,latus;à latere, non à latitudine. Sabe, septem, uel
septies. Sarith,reliquiæ. Sonim,coccinum. Seon,semini eius. Saasim,incubu
it egrediens. Sala,tollens. Sames,sol. Salabim,aggrauans intellectum.

TAla, ros eorū,siue irrorata. Tyrus, quæ Hebraice dicitur Zor, & interpre-
tatur tribulatio,siue angustia,uel fortitudo. Hucusq; per t simplicē literā
legerimus,ex in aspiratione addita legendū est. Thaphue, malū: ab arbore, nō
à malicia intelligendū,siue tympanū apertū. Thaanac,respondens,siue humi/
litas. Thersa,cōplacitio,quæ significantius Græce dicitur εὐδοκία. Thalme,sul
cus,uel dependens. Thamna,numerus,uel fidelis,siue numerata,aut consum
matio eorū. Thennat,ficus. Therela,uidisti terebinthū. Thabor, ueniens lu-
men. Thalla,ager eius,uel appensio. Thaphnathsare,numerus,operimēti no
ui. Vr,ærariū, siue ad iracundiā prouocans. Zebbi,dotis meæ. Zabdi,fluxus
uehemens,siue abundans. Ziph,germinās. Zanoë,repulit,uel iste requieuit.

DE LIBRO IVDICVM.

ADonibezech, dominus fulminis, siue dominus contemptus uani.
Achiman,frater meus quis. Axa,claudicans,uel irascens. Athaniel,
tempus meum dei. Arrad, cōsurrectio descensionis, aut testimoniū
descendens. Accho,usque huc,aut hamus,uel humilitas eius. Alab
lac, uel lactea. Achrabbim, scorpiones. Astaroth, ouilia, uel factura, id est
ποίησις exploratorum Anatha, responsio. Arasth, artifex. Abinoëm, pa/
tris mei decor. Abel, luctus, uel committens. Abelmeola, luctus partu/
rientis. Ares,sol. Abiezer, patris mei adiutorium. Abed, seruus. Armon,
anathema

A anathema mœroris,uel imago triſtitiæ. Auoth,cõmoratio,uel ſedes,aut uincu
lum,ſiue incunabula,quod Græce dicitur ἔπαυλις. Abgã,pater ſordis. Abdon,
ſeruus mœroris. Allel,laus. Aoth,laus. Aminadab,populus meus ſpontaneꝰ.
BEzech,fulgur,uel cõtemptus uanus,ſiue micans. Baalmeſur,habens,uel
uir ex principe. Barach,fulgurans. Bachal,iugum. Bara,creatura,ſiue le
ctus. Baraënnim,creatura nidorum,ſiue tribuli. Baalberith,habens pactum.
Bera,puteus. Berith,pactum. Baalthamar,habens palmam. Booz,in fortitu
dine,ſiue in quo uirtus.

CEnez,poſſeſſio contemptibilis,uel ſpretio. Cethrom,tenebræ eorum,uel
thymiama. Ciſon,impegerunt,ſiue duritia eorum,uel lætitia. Carcar,in/
ueſtigatio. Camon,reſurrectio inutilis. Quatuor nomina quæ ſequuntur ex c
litera,aſpiratione addita ſunt legenda. Chetim,inſaniens, uel formidans, ſiue
ſignata. Chuſam,Aethiopia eorũ. Chamos, quaſi attrectans, uel cõgregans.
Chelon,conſummatio,ſiue omnis dolor,uel ab initio. Debbora,apis, uel lo/
quax. Dalila,paupercula,uel ſitula. Dagon,piſcis triſtitiæ. Enach,humilis cõ
ſurgẽs,uel humilitas inanis. Elohe,deus. Eglon,rotatus,uel orbita,uel iuuen
cæ,uel feſtiuitas iſta,uel uitulus mœroris. Ezri,auxiliũ meũ. Ephod, ſuperin/
dumentum,quod Græce dicitur ἐπένδυμα,ſiue ἐπωμίδα. Ephrata,frugifera,ſiue
de cinere ueniens,aut puluerulenta. Et ſuper hoc quid nobis uideatur, in libris
Hebraicarũ quæſtionũ plenius diximus. Ephrathites,humus aut puluis eorũ,
ſiue frugifer. Duo nomina quæ ſequuntur, per extenſum legamus elemẽtum.
Eud,accipiens gloriã. Eatã,auis eorũ. Fura,laguncula, uel frugifer. Fanuel,
facies dei. Fua,operarius,uel ſonitus,aut euidens. Farez,diuidẽs,uel uiolen/
tus,ſiue diuiſio. Gaſar,cõmotio. Gera,ruminatio. Gedeon, circũiens in ute
B ro,uel inutile,ſiue tentatio iniquitatis eorũ. Gabatha,collis,ſiue ſublimis. Ga
rizim,accola,ſiue aduena eius. Gaala,abijciens,ſiue reuelatio. Gaza,fortitu/
do eius. Gadam,tentatio,uel accinctio populi. Iezbaam,defluens,uel deſipi-
ſcens populus. Iabin,intelligens,uel ſapiens,uel ſenſus,uel prudẽtia. Iaël, cer
ua,uel coniugium ceruale,ſiue incipiens. Ioas,ſperans,ſiue temporalis,uel do
mini robur. Ierobaal,iudicet Baal,uel iudicet habens, aut ſuperior, ſiue iurgiũ
habens. Iecbaze,torcular lupi. Iecha,torcular. Iephone, conuerſio. Ioathã,
eſt perfectus. Iair,eſt illuminans. Ionathan,columbæ donũ, uel columbæ de/
dit,aut domini donum. Iabes,exiccata,uel ſiccitas.

CANTICVM DEBBORAE.

LAphidoth,lampas,ſiue quaſi os cultri:ab ore,non ab oſſe. Lais,leo,uel ſi/
bimet uir. Meroz,aquæ ſacramentorum. Maaz,robuſtus,fortis. Mere,
manifeſtus,uel illuminans,aut apertus. Mello,plenus. Manne,requies. Mi
cha,quis hic:aduerbiũ loci,uel quis eſt iſte. Nahellel,laus,hymnus. Nabe, la
tratus. Tria nomina quæ ex o ſubijcimus,per extenſam legenda ſunt literam.
Obed,ſeruiens. Othoniel,reſponſio dei,uel reuelatio dei. Obab,dilectio. O/
thoniel,tempus mei dei,uel ſignũ dei. Oreb,coruus,aut ſiccitas. Racab,aſcen
ſio,ſiue conſcendens. Raſathaim,impietas eorum. Saſai,longæuus, uel ſena/
rius. Sepheth,ſpecula. Salabbim,ſalus cordiũ. Syria,ſublimitas. Sairath,ca/
pra. Semegar,nomẽ aduenæ,ſiue ibi colonus. Siſara,gaudij excluſio, ſiue tol
lens recedentem,uel equi uiſio. Sectha,ſpinæ. Saratha,uinciens uenit,ſiue tri
bulatio. Suroëb,ſaxũ corui. Salmana,umbra prohibendi,uel umbra cõmotio
nis. Samir,uepres,uel incultum. Seon,tentatio calens,uel germen quod non
eſt.

C est. Semanath, nomen humile. Samson, sol eorum, uel solis fortitudo. Sorec, electa, optima. Salma, sentiens, uel perfecta, siue pacifica. Tabath, bona. Excepto hoc nomine, cætera quæ sequuntur huius literæ per aspirationem legenda sunt. Thalmai, suspēsio, uel sulcus. Thamathares, enumeratio solis. Thanach, humilitas, uel respondebit tibi. Thebes, conuersio, siue fieri oua. Zeb, lupus. Zebul, habitaculum. Zabulonites, habitaculum eius.

IN RVTH.

BOoz, in fortitudine. Elimelech, deus meus rex. Iesse, insulæ libamen. Maallon, de fenestra, siue à principio, uel consummatio. Noëmi, pulchra. Orpha, ceruix eius. Ruth, uidens, uel festinans, siue deficiens.

DE PRIMO LIBRO REGVM.

Nna, gratia eius. Aphec, furor nouus, aut continenter. Aminadab, pater meus spontaneus, uel urbanus. Abia, pater dominus, uel pater fuit. Abiel, pater meus deus. Ammoni, comprimens, uel coangustans me. Asor, sagitta luminis. Ahias, frater alius, uel frater eius. Achitob, frater meus bonus. Achinaam, fratris decor. Abenner, pater meus lucerna, uel pater lucernæ. Agag, δῶμα, id est, tectum. Armathaim, altitudo eorum. Azecha, fortitudo, siue decipula. Adreel, greges domini. Azel, abiens, pergens. Achis, ueruntamen uir, siue frater meus, aut frater uir. Achimelech, frater meus rex. Auilath, dolens siue parturiens.
D Arch, mora. Abiathar, pater superfluus. Achela, suscipiens eam. Abigal, pater exultationis, siue pater erroris. Abisai, patris mei incensum, uel sacrificium. Aendor, oculus, aut fons generationis. Abigail, patris mei exultatio. Asan, fumans. Aathach, tempore suo. Baalim, habentes, siue ascēdentes, uel superiores. Bethchar, domus agnitionis, uel domus agni. Bochorach, primogenitus tuus. Bezech, egestas. Badan, solus, uel in iudicio. Beses, in ipso floruit, uel abscisio. Bama, in quo. Barita, Pythonissa, quam Græci ἐγγαστρίμυθον uocant. Bosori, annunciatio, uel caro. Bersabee, puteus satietatis, uel puteus septimus. Cariathiarim, ciuitas syluarum. Cus, durus, uel uomitus uiri, siue uomens uir. Quæ sequuntur, aspiratione addita sunt legenda. Cherubim, multitudo scientiæ. Chetti, insanientes, uel metuentes. Chereti, interficientes, qui significantius Græce dicuntur ἐξολοθρεύοντες. Chateb, quasi cor, aut omne cor, siue canis. Dauid, fortis manu, siue desyderabilis. Damaim, sanguinum. Doëch, motus, siue sollicitus, quod Græce dicitur ἀγώνιος. Eleazar, adiutorium, siue dei adiutorium. Escabod, cecidit gloria, uel uæ gloriæ. Et de hoc quid nobis uideatur, in libris Hebraicarum quæstionum plenius disputatū est. Euilath, à principio. Ebræi, transitores. Etthi, mecum. Eschamoë, cogitans. Tria nomina quæ sequuntur, per extensam literam proferenda sunt. Elchana, dei possessio. Eliu, deus meus iste. Eliab, deus meus pater. Finees, os requieuit, siue os mutum, uel silens. Fenenna, conuersio. Falti, saluatori meo. Gabaa, collis. Galgala, uolutatio, siue reuelatio. Goliath, reuelatus, siue transmigrans. Gallim, transmigrantes, siue reuelati. Gesuri, iuxta lumen meum, uel applicantes è lumine meo. Garizim, abscisiones. Gelboë, uolutatio, siue decursus, uel aceruus pluens. Iedori, applicans, siue accedens. Ieroboam, misericors.

A ricors. Iosue, saluator. Iechonia, præparatio dei. Ioël, incipiens, uel fuit dei. Iabes, exiccata. Ierobaal, iudicium Baal, siue iurgium superioris aut habentis. Iesaui, id est desyderaui. Iessai, insulæ sacrificium, siue incensum. Ioab, inimicus, uel est pater. Ierameeli, misericordia dei mei. Matar, pluuia, uel compluto me. Machemas, humilitas, siue attrectata. Mageddon, tentans. Melchisue, rex meus salus, siue rex meus tyrãnus. Merob, de multitudine. Michol, aqua omnis, uel ex omnibus. Meolati, à parturiente me, siue à dolente me. Maon, habitaculum. Maoch, euiratus, quem Græci θλασίαν uocant. Ner, lucerna. Nuath, pulchritudo. Nobe, latratus. Nabal, insipiens, quod si legere uolueris nebel, mensuræ nomen est, siue psalterij. Ophni, discalciatus, siue insania conuersionis. Odollam, testimonium eorum. Ramathaim, excelsa eorum. Rachal, negociatio. Rachel uero interpretatur ouis, uidens deum. Sophim, specula, uel scopulus. Saupha, speculator, aut supereffundens. Sabaoth, exercituum, siue uirtutum. Samuel, nomen eius deus. Semsi, sol meus. Saror, coangustans, siue indutus. Saul, petitio, uel habitans, uel abutens, uel abusiuum eorum. Salisa, tertia, uel uitula triennalis, uel ui consternans. Salim, uulpes: sed melius si legatur sualim. Suph, specula, uel effundens. Sena tollens, uel angustia, siue dens. Soba, mãdatum in ea. Sur, rectus, uel fortis, uel inuincibilis. Sama, ubi, uel audiens. Sochor, ramus, uel humilitas. Sethui, fatuus. Saruia, uinctus, siue angustia. Sonaim, coccinea, uel subsistens eis. Sephamoth, labium mortis. Thou, amens, uel errans. Ziphei, germinantes, siue florentes.

DE SECVNDO LIBRO REGVM.

B Suri, atrium meum. Abisa, patris incendium, siue sacrificium, uel holocaustum: quod significantius Græce κάϱπωμα dicitur. Asaë, factura, id est ποίημα. Amman, cubitus mensura, non brachium. Amon, matris fletus. Abessalon, pater pacis. Adonia, dominator dominus. Aggia, festus, siue solẽnis. Abithal, pater meus ros. Agla, iuuencula, uel uitula. Aia, uultur. Adrezer, decorum auxilium. Achohereth, disperdens, siue dissipans. Amiel, populus meus dei. Anon, dolens. Abisai, pater sacrificij. Ammiod, populus meus gloriosus. Ahitophel, frater meus cadens, siue irruens, uel frater meus cogitans, siue tractans. Arachi, longitudo mea. Amesa, populum tulit. Aphelethi, mirabilis. Adoniram, dominus excelsus. Adoram, generatio excelsa. Ahiloth, frater inclytus. Armoni, illuminans me, uel anathema, siue cellarium meum, aut domus mea. Adino, tenellus, uel delicatus. Ahesani, uoluntatis, siue consilio egeo. Ahoi, spinarum. Aga, meditans, siue loquens. Ararites, montanus. Adollam, congregatio eorum. Ariel, leo dei. Asaël, factura dei, id est ποίημα. Aradius, obstupescens, uel admirans. Aras, elatus. Alab, lac. Abiezri, dei mei auxilium. Anathothites, respondens signum. Adai, robustus, siue sufficiens. Abialbon, pater meus superintelligens. Azmath, fortis morte. Ahiem, frater matris. Aserai, atriũ meum, Arunas, illuminati.

Baurim, electi. Berothi, putei. Baana, uenit respõdens. Bega, excelsa. Banaia, cementarius, id est ædificator domini. Bethroob, domus platearum. Bethsabee, filia saturitatis: ita tamen ut prima correpta sit syllaba: alioquin ubi producitur, semper domus interpretatur. Balasor, habẽs sagittam luminis, uel ascensio atrij. Bethchar, domus agni. Baurim, electi, ut supra, uel iuuenes. Ber

C zellai, ferrum meum. Bochori, primogenitus meus. Bethmacha, domus hu-
milis, uel fori, uel tributi. Baana, uenit respondens. Bareumi, fugit eum quis-
piam. Bethoro, domus iræ. Casir, messis. Cabseel, congregatio dei. Tria no-
mina quæ sequuntur, aspiratione addita legenda sunt. Calamach, omnem for
titudinem. Chusi, Aethiopia. Chorethi, dissipans, siue disperdens. Eliaba, ne
quaquam absconditus. Excepto hoc nomine, cætera quæ ex e litera sequun-
tur per extensam primam syllabam legēda sunt. Elisue, dei mei salus. Elisame,
deus meus audiens. Elidahe, deus meus scit. Eliphaleth, deus meus saluans.
Elianan, domino donante. Feletthe, mirabilis, siue excludens. Faraothoni,
auolantis tristitiæ meæ. Farai, hi ante me. Gio, lucta, siue luctari. Gelo, migra,
uel transmigranti. Gera, ruminans. Gom, fouea. Gob, lacus. Gaas, commo
tus. Gelonites, transmigrātes. Garab, scabiosus. Hirā, uiuens excelse. Histob
uir bonus. Hiras, uigilās. Hisboser, uir cōfusionis. Idcirco cū aspiratione hæc
nomina posuimus, qa & apud Græcos & apud Hebræos per diphthongū scri
buntur. Iezraël, seminauit deus. Iethraam, superfluus populus. Iebgar, elegit.
Iaphie, illuminat, uel ostendit. Ioram, qui est sublimis, uel manus sublimis, uel
manus sublimium. Ieroboseth, iudicans confusionem, id est ignominiam.
Ididia, amabilis domino. Ionadab, domini spontaneus. Ioadahe, ipse cogno-
scens. Iosaphat, ipse iudicat. Iodahe, sciens, siue cognoscens. Iesbi, est in me.
Iaare, saltus. Ioiadahe, domini cognitio, siue ipso cognoscente. Iasan, uetus.
Iagaal, propinquus. Iaazaher, auxiliabitur. Ietan, respondens. Lodabar, ipsi
uerbum. Lasabi, sperauit in me. Manaim, consolatio, siue requies. Maacha,
molitus, siue confractus. Miphiboseth, de ore ignominia. Maana, requies.
Maaria, domus mea, uel amara, siue ex uisione. Maachati, subactus, id est molli
D tus meus. Nephee, applicans ori, uel lyncurius, nomen est lapidis. Naas, ser-
pens. Nethophathi, inclusus. Neele, scala, uel torrens. Naalia, torrentes.
Orchathi, æstimatio mea. Odsi, mensis meus. Tria nomina quæ sequuntur
per extensam literam proferenda sunt. Obedadam, seruiens humo. Ohiada,
ipse cognoscit. Oren, ira. Respha, λιθὸςερωτον, siue cursus. Rachab, quadriga.
Roboam, latitudo populi. Ragal, tristes, uel deorsum. Ragalim, pedes. Ra-
pha, sanitas. Ribai, iudicantes. Saphati, iudicans me. Sion, specula, uel specu-
lator, siue scopulus. Samoë, auditio. Sobab, conuertens. Soba, secta, à secan-
do, non à sectando. Susacim, gaudium cilicij. Siba, egressus uenit. Saraia, prin
ceps dominus. Sobach, conuertens te. Sunem, coccineum, siue eleuans. Sa-
be, saturitas. Sadoch, iustus. Sia, indigentes, siue dormitantes. Subochai, con-
densum, siue fructetum. Et super hoc quid nobis uideatur, in libris Hebraicarū
quæstionum plenius diximus. Samai, ubi mihi, siue audiens. Salmon, umbra
uirtutis. Sarai, princeps mea. Salech, egrediens. Thebes, fuerunt in ea, siue fa-
cta mea. Thalme, sulci. Thecue, clangor, uel tuba, siue percussio. Thecuites,
tuba canēs, siue buccinator. Theetim, inferiores, uel subter. Hæc nomina quæ
posuimus per literam t aspiratione addita sunt legenda. Vria, lux mea dei. Vsi,
festinans. Vrchi, longitudo mea. Vsathi, festinante me.

DE TERTIO LIBRO REGVM.

Bisai, pater meus superfluus, siue patris mei rugitus. Accherethi, in-
terficiens, siue dissipans, uel demoliens. Amasa, populum tollens,
siue leuans. Azor, atrium. Azaria, auxilium domini. Ahia frater
eius, uel ubi hæc? Ahisar, frater meus princeps. Adonirā, dominus

meus

A meus excelsus. Aelam, ante fores, siue uestibulum. Adadezer, decorum auxilium. Adoram, generatio excelsa, siue decor excelsi. Ano, dolor eorum. Asa, tollens, siue sustollens. Auan, subuertit eos, siue mouens eos, uel fons. Auachim, non est innocens. Anani, gratificatus mihi, siue donatus mihi. Ahab, frater patris. Azuba, relicta, uel deserta. Bethsabee, filia iuramẽti, per breuem primam syllabam legendum est. Benur, filius aërius, siue filius ignis. Bethsames, domus solis. Bethanan, domus gratiæ, aut doni. Basamath, delinquens. Baaloth, ascendentes. Bul, germinis. Booz, in fortitudine. Barasa, in egestate, siue ueniens ad faciendum, uel hauriens. Cane, pœnitentia, siue clangor tubæ. Carmelus, tenellus, aut mollis, siue scientia circuncisionis. Hucusq; per c simplicem literam legerimus: exin aspiratione addita legendum est. Chalacad, pascens, siue nutriens. Chamos, congregatio, siue quasi attrectanti, uel palpanti. Charith, diuisio, siue cognitio. Chanaan, erubescens, siue negociator. Dachar, compungentes. Dardahe, generatio cognitionis. Dabir, oraculum. Dui, pulchritudo. Damascus, sanguinem bibens, uel propinans. Esda, misericordia. Ezraël, semen dei. Emori, amaricantis, uel loquentis. Esrai, indigena, uel orientalis. Ezazon, uisio. Hucusq; per e breuem literam, exin per extensam legamus. Eli, deus meus, siue scandẽs, siue scindens. Elioreb, dei hyems. Eri, uigil meus. Elon, aulon, de quo plenius in uolumine locorum diximus. Ethan, robustus, siue ascensus. Eman, accipiens, uel formido eorũ. Ethanim, robustorum. Esiongaber, uoluntas, siue consilium tristitiæ cõfortatæ, uel iuuenilis. Ela, maledicta, uel ipsi. Esaion, uoluntas, siue consilium mœroris. Elias, deus dominus. Elisaë, dei mei salus. Felethi, admirabiliter. Fadaia, redemptio domini. Gaber, aut uir, aut iuuenis, uel fortis, siue uiriliter. Goneabath, furtũ
B filiæ. Gonath, arrogantia tua, uel hortus tuus. Gezi, præruptum uidens, uel uallis uisio. Gir, diuisio, uel præcisio. Gozan, tonsio eorum, uel fortitudo eorum. Gabe, collis. Godolia, magnificus domini. Iezabel, cohabitatrix, siue est fluxus uanus. Ieconiam, ulciscitur populum. Iair, illuminauit. Iacon, præparatio. Ieroboam, dijudicans populum, uel dijudicans super nos. Iessai, insulæ sacrificium, uel holocaustum. Iosia, cuius est sacrificium domino, uel salus domini, uel fortitudo domini. Ieu, ipse, uel est. Ioram, qui est excelsus. Iosaphat, domini iudicium. Iemla, plenitudo, uel circuncisio. Leben, ædificatio, uel candida. Mageddo, cœnacula eius. Maacha, percutiens, siue percussa. Maces, de fine. Maol, chorus, uel de plenitudine. Malachra, despiciens, siue diuisio. Mechonoth, fulcra, quæ Græci bases uocant, id est ὑποθέσεις. Melloth, plenitudo siue adimpleta. Machaia, quid hic, aduerbium loci, siue quis dominabitur. Mose, saluificator, siue à saluatore. Naphaddor, dispersa generatio. Netna, imago. Neisoth, statio. Naboth, conspicuus, uel sessio, siue exclusio. Nadab, sponte. Naama, decor. Naaman, decor domini mei. Nesib, stans. Namsi, tangens, uel attrectans, siue palpans. Omri, crispãs meus, uel manipulus meus. Oza, robustus domini. Olda, destructio, siue diuerticulum. Tria nomina, quæ sequuntur, per extensam literam proferẽda sunt. Og, congregans. Ophir, infirmans. Obedia, seruiẽs domino. Rei, pastor meus. Ramoth, uisio mortis. Razon, mysticus, uel sacratus. Rabaam, impetus populi, uel latitudo populi. Sunamitis, quicũq; morietur, siue mortificata. Sisa, tentatio, siue farinaceus. Saalabim aggrauans intellectũ. Soca, ramus. Sarthan, tribulatio eorum, siue demolitorũ, aut coangustantium. Sion, specula, uel mandatum, siue inuium. Saba, captiua, Sathan, contrarius, siue aduersarius. Suba, incensa, siue conuertens. Sadala, la-

C tus eius: à latere, non à latitudine. Sabua, lepra. Sesac, byssus cilicij. Sichima, humerus. Semeia, audiens dominum. Somer, custos. Sali, missa. Sophar, dissipare, uel diuidere. Sigab, supertollere. Serептha, incẽdium, siue tribulatio panis. Sidonia, uenatio inutilis. Saphat, iudicãs. Sedechia, iustus dominus. Taphath, paruulus uenit. Thabremmon, bonus ad uidendum, siue bona sublimitas, uel bona uisio eorum. Hucusq; per t simplicem literam legerimus, exin aspiratione addita legendum est. Thanath, respondet tibi. Thermad, exploratio redemptionis. Thasisa, claudicatio, siue remissio uitæ. Thedor, paxillus. Themor, zmirna. Tharsis, exploratio gaudij. Thaphnes, cooperte signum, quod significantius Græce σημεῖον dicitur. Thersa, placẽs. Thebni, palea mea. Thesbi, captiuans, siue cõuertens. Zoëlet, tractum, siue protractum. Zabad, fluens torris, quem uulgo titionem uocant. Zamri, iste lacessens, uel amaricans: proprie enim nomen ab amaritudine figuratum est. Zaba, iniquitas. Zabaoia, dotata domini.

DE LIBRIS REGVM.

AHiel, uiuens deo, uel uidens deum. Abiram, patri excelso. Azael, uisus deo. Adad, patruus, uel patruelis, aut testis. Azaia, apprehendens deum, uel fortitudo domini, siue fortitudo eius. Abana, lapides eius. Athalia, tempus domini, uel tempus eius, siue tẽporalis domini. Aramathai, deijciens eum. Arnon, lux eorum, uel arca mœroris. Amasia, robustus domini, uel populus elatus. Assee, continebit, uel apprehendet. Amia, robustus domini, uel populus domini. Amathi, ueritas mea. Azaria, adiutor dominus. Assith, libertas. Argob, maledicẽs ex-
D celsum. Ariel, leo dei. Azor, sagitta luminis. Aaz, continens, aut apprehendens. Ala, infirmitas. Abur, liuor, aut uulnus. Azama, delictum. Adramelech, stola regis, uel decor regis. Anamelech, respondente regi. Abisa, uoluntas mea in ea. Azaph, colligens. Arphath, sanans, aut sanatus. Anei, nũquid commotus est. Amos, robustus. Ararat, armenia, uel mons conuulsus. Asaradon, uincens, uel exacutus. Arus, incisa, uel aureus. Adaia, testimonium domini. Achicam, frater meus surgens. Asaia, facienti domino. Achabor, mus. Ares, sol. Amital, calefactus ros. Auil, stultus, insipiens.

BAalzebub, deuorans muscam. Baalsalisa, habens tertium. Badachar, uenit cõpungi. Bethagan, domus horti. Bethcacon, domus sculpturæ. Basan, confusio, siue pinguedo, uel siccitas. Bedech, instauratio. Banada, filius decorus. Baladan, uenit sibimet iudicans, uel uanitas pro semetipso. Basecat, adipem. Bethim, domibus.

CAbalaam, præcipitauit. Cadesim, commutati, siue effœminati. Caree, caluus. Hucusq; per c simplicem literã, exin aspiratione addita proferendũ est. Chabratha, electio. super hoc in libris Hebraicarũ quæstionum plenius disputatum est. Charith, concisio. Charan, ira, uel foramen. Chomarim, æditui.

EZer, separatus, sanctificatus. Elciau, pars domini. Ebsiba, uoluntas mea in eo. Eseliau, prope dominum est. Enam, ecce hæc sunt. Ennathan, ad dantem, siue deo dante. Quatuor nomina quæ sequuntur, per extensam literã proferamus. Eloth, arietis signum, uel arietatio. Elam, dei populus, uel pro foribus. Elia, dei domini. Eliachim, dei resurrectio. Esaia, salus domini.

FArfar, fodientes, siue dissipationes, uel talpæ. Ful, ruina, uel cadẽs. Facria, aperiente domino, uel oris assumptio. Falazar, cadens princeps, uel cadentem

A tem principem. Farurim, consciſſio. Faſee, tranſcenſus, ſiue tranſgreſſus. Fadai, redemptio domini.

IEblaam, abſorbet. Ioſabe, ubi eſt ſaturitas, uel domini ſaturitas. Ioiade, domini cognitio. Iozacar, domini memoria, uel qui eſt memor. Iozabad, domini dos, uel qui eſt dotatus. Ioaz, ubi eſt retinere, uel domini retentio. Ioadina, domini delicata, ſiue quæ eſt delicata, uel tenella. Iactel, cœtus dei, uel auxilium dei. Iona, columba, uel ubi eſt donatus, ſiue dolẽs. Iachalia, fortitudo domini. Ioatham, conſummatus, ſiue perfectus. Iezechia, apprehendens dominum, uel fortitudo domini. Ioaë, ubi eſt frater, uel domini frater, ſiue factura fratris. Iothaba, peccantes in ea. Ididia, amabilis domini, uel amabilis eius. Ieremiahu, excelſus domini. Iezania, audiens, uel auſcultans dominum. Ioiacim, domini reſurrectio, uel ſuſcitatio, ſiue qui eſt conſurgens.

MAſſa onus, ſiue aſſumptio. Mattham, donata, uel donans. Manaẽm, cõſolans. Manaa, conſolatio, ſiue munus, aut ſacrificium. Medon, aquæ eorum. Mocotha, plagæ eius. Mocoth, plagæ. Marodas, amara arrogantia, ſiue contritio. Meſſalem, reddens, uel reddita. Mazaroth, ζώδιον, quæ duodecim ſigna Mathematici aſſerunt. Moloc, rex. Meſti, uarietas. Mageddo, de tentatione. Mathania, donum dei. Mechonoth, fulturæ, quas baſes, uel hypothemata, id eſt ſuppoſitiones poſſumus dicere. Maſſaphat, ſpeculatio, ſiue contemplatio. Marodach, amaritudinem immittens. Mamzamaroth, tridentes, uel fuſcinulæ, quas Græci ἀναλύμπτηρας uocant.

NAboë, propheta, uel prophetans. Naaman, decus, ſiue commotio eorũ. Nergal, lucerna aceruí. Naazab, prophetauit tunc, ſiue ſeſſionis initium. Noẽſthan, æs eorum. Niniue, fœta, ſiue germen pulchritudinis, uel ſpecioſa.
B Neſrath, fugitiuus tener, uel tentatio tenera. Nechotha, ſtyracem eius, uel aromata. Necho, percuſſi. Nabuchodonoſor, prophetia lagunculæ anguſtæ, ſiue prophetans, iſtiuſmodi ſignum, ſiue ſeſſio in agnitione anguſtiæ. Naoſta, æs eius. Nabuzardan, prophetauit palas, quæ uentilabra uulgo nuncupant, ſiue prophetia alieni iudicij. Nathania, donante domino.

RAchab, aſcenſio, ſiue excelſa. Ramalia, excelſus domini. Raaſon, curſus, uel complacitio, ſiue complacentia, quam ſignificantius Græci εὐδοκίαν uocant. Rabſaris, princeps eunuchus, ſiue magiſter, aut maior eunuchus. Rabſace, princeps deoſculans, ſiue multus oſculo. Raſes, uolucres, ſiue curſus oris. Rablai, multum hæc, ſiue multa. Ruma, excelſa. Roblath, multam iſtam, ſiue multitudo.

SVnem, dentes, uel coccineum, ſiue uarietas. Samariam, cuſtoditam. Sabath, requies, uel intermiſſio. Sir, lebes, uel aula, quam uulgo ollam uocãt. Saderoth, περίβολοι, mœnia, uel porticus publicæ. Sabia, caprea, uel dama. Sela, ſemper. Semath, audiens. Saulum, reddens. Salmanaſſar, perfectus uinculo, uel ad uinciendum. Sapharuahim, libri, uel literæ. Sochothanoth, tabernacula, uel umbracula filiarum. Sennacherib, tollens, uel leuans deſerta. Sobnas, ſedens, uel reuertens. Saẽſdema, peſtilens aër, quem Græci ἀνεμοφθορίαν uocant. Saraſar, princeps tribulationis. Safau, labium eius. Sademoth, arua, uel regiones. Saraia, uinctus. Safania, abſcondit dominus, uel domini protectio. Omnia nomina quæ per t literam ſubdita ſunt, aſpiratione addita ſunt proferenda.

THapſe, indignans, ſiue ſeſſio offendiculi. Theglat, tranſmigrans, actiua ſignificatione intelligẽdũ, q̃d Græce dicitur ἀποικίζον, id eſt alios transferẽs.

C Thartach, subuersio, quam melius Græci ἀνατροπὴν uocant. Thartan, turturē dedit, uel superfluus, uel elongans. Thalasar, appensus princeps. Thaasar, diuitiæ. Thecum, patientia. Therac, elongatus, siue ut nomen proprium figuremus, Proculus. Thos, protectio oris, siue gehenna. Theraphim, incendia, sed melius imagines, uel figuræ, quas Græci μορφώματα uocant. Thanameth, consolator.

DE PSALTERIO.

Bessalon, pater pacis. Asaph, congregans. Aleph, mille, siue doctrina. Ain, fons, siue oculus. Beelphegor, habens hiauit, siue habens os pellis, uel pelliceum. Beth, domus. Babylon, confusio. Cades, immutata, uel sancta. Coph, uocatio uel auis: sed melius excussio, quam Græci ἔκκρουμα uocāt. Cedar, tenebræ, uel mœror. Chusi, æthiops. Caph, manus, palma, uel uola. Deleth, pauper, uel tabula, uel ianua. Ezraites, semen dei. Ermon, anathema eius, uel anathema mœroris. Ephrata, frugifera, siue equidem uides. He, ipsa, uel ista, siue suscipiens. Heth, uita, uel uiuacitas. Fe, os: ab ore non ab osse: siue laqueus, siue decipula. Gebal, definiens, siue disterminans. Gimel, retributio, uel plenitudo. Iemini, dextera mea. Idithun, transiliens eos, siue saliens eos. Iod, principium, uel scientia, aut dominator. Lamech, doctrina, siue disciplina. Mem, ex quo, uel ex ipsis, siue à qua. Nun, fœtus, uel piscis, siue sempiternum. Res, caput. Selmon, umbra offendiculi, uel sentiens, siue imago fortitudinis. Samech, firmamentum: quidam erectionem, uel adiutorium, siue fulturam putant. Sade, regio, siue iustitia, uel ueneratio. Sin, dentes. Teth, bonum. Quatuor reliqua

D quæ sequuntur, aspiratione addita proferenda sunt. Thabor, ueniens lumen, uel ueniat lux. Thau, signum, uel subter. Thalasar, appendit principem. Thobel, offerre. Vau, & ipse. Zebeth, uictima, siue hostia. Zai, oliua, uel fornicatio, siue hæc. De alphabeto Hebræorum plenius in ea epistola, quam super centesimo decimooctauo psalmo, ad sanctam Paulam scripsi, existimo disputatum.

DE ESAIA PROPHETA.

It, condemnatio. Aelamite, despicientes, siue comparati. Asaph, congregans. Aiath, mos. Arran, ira, uel irascens. Ane, nunquid commotus est. Aua, iniquitas. Adremelech, decorum regnum, uel decorus rex. Asserdan, uinculum cutis, siue iudicij, uel exacutus. Achor, turbatio, uel tumultus, siue peruersio. Barachia, benedictus dominus, uel benedicens dominus. Bosra, in tribulatione. Baladan, ueniens eam iudicare. Bel, uetustas, siue absq;. Citiorum, concisorum, siue plagæ consummationis. Carthaginis, scrutationis. Ciro, hæreditas. Duo nomina quæ sequuntur, per aspirationem legenda sunt, Chalanne, omnes. Chelcian, pars mea dominus est. Dimaon, sufficit eis mœror. Desech, calcatio, uel unctio. Dodanim, patruelis: uertitur etiam in propinquos. Emmanuel, nobiscum deus. Eleale, ad ascensum, siue conscensum. Eglaim, uituli, uel iuuencæ. Ezao, uisio. Tria nomina quæ sequuntur, per extensam proferenda sunt literam. Elamite, λιθολόγιον eorum, siue comparari, aut despicientes. Elim, aries, siue deficiens. Esa, resolutus, uel effundens. Facee, aperiens. Fut, induite. Gebim, fossæ. Gazon, nux eorum. Iasub, reuertens. Iaas, dimidium,

A dimidium, uel fuit. Ioach, cuius est frater, sed melius confitens, siue glorificans. Ierusalem, uisio pacis. Laisa, leo. Luit, maxillæ, siue genæ. Luth, utilis, uel declinans, siue utinam. Madian, iniquitas. Magro, gutturi, uel de fauce. Magmas, uile tributum, siue de tactu. Madebena, à saltu eius. Memphis, ab ore. Marodac, amara, contritio, siue procacitas. Mosoc, capientes. Nabao, prophetia, uel uenientes. Nerid, pardorum, siue apostatarum. Niniue, fœta, uel germen pulchritudinis, aut speciosa. Nasaram, germen molle, uel tenerum. Nabo, sessio, uel superueniens. Ozia, fortitudo domini. Oronaim, foramen mœroris. Romelia, excelsus domini. Refef, λιθόστρωτον. Rabba, multa, uel multitudo. Sorec, ultima, uel electa. Sicera, ebrietas. Seraphim, ardentes, uel incendentes. Sion, specula. Siloa, missus. Sabaoth exercituum, siue uirtutum, uel militiarum. Samariam, custodia eorum. Sufir, irritum. Sabama, tollens altitudinem. Sargon, princeps horti. Sobnam, sedens, uel reuertens. Sisaim, egrediens. Saron, princeps mœroris, uel cantans tristitiam. Seraphar, princeps tribulationis, siue elatio. Sabaim, captiui. Saba, captiuitas. Tabeel, bonus deus. Tanis, mandans humilia. Zacharia, memor domini.

DE OSEE.

BEeri, puteus meus, uel in lumine. Baalim, in superioribus, superiores, uel habentes, aut uiri. Bethaben, domus inutilis, uel domus idoli. Debelaim, palatæ. Gomer, consummata, atque perfecta. Iotan, domini consummatio, siue perfectio. Iezraël, semen dei. Iarib, diiudicans, uel ulciscens. Ierebeel, iudicium dei, uel diiudicans superior. Mahamad, desyderabile. Osee, saluans, B uel saluatus, aut saluator. On, inutilitas, uel dolor, aut labor, siue iniquitas. Salmana, umbra commotionis, uel consummatus, siue perfectus. Seboim, statio, siue stantes.

DE AMOS.

Mos, fortis, siue robustus, uel populus auulsus, siue populũ auellens. Accaron, gregis pascua, siue in pascuis, quod Græce dicitur ἐν ποιμαινοτροφίοις. Amasia, populus domini, uel fortis domini, uel populum leuans. Gaza, fortitudo eius. Gog, δῶμα, id est tectum. Melchon, rex noster. Rephan, factura uestra, uel requies uestra. Theman, auster. Thecue, tuba, uel buccina, siue percussio, quam Græci κρουσμόν uocant.

DE MICHAEA.

AChaz, apprehendens, uel tenens. Anachim, humilitas renuens. Michæa, quis hic, aduerbium loci, uel quis iste? Morasthi, hæres meus.

DE IOHELE ET ABDIA.

NEmrod, apostata. Fatuel, latitudo dei, uel aperiens deus. Ioël, incipiens, uel est deus, uel dei. Abdia, seruus domini. Amathi, ueritas mea, uel fidelis meus.

C

DE IONA ET NAHVM.

IOna, columba, uel dolens. Ioppe, pulchritudo. Elcesei, aduocati. Niniue, speciosa. Nahum, consolator. Senam, abundantia. Sarsaad, incendium.

DE HABACVC ET SOPHONIA.

HAbacuc, amplexans. Amaria, dicente domino, uel uerbum domini. Godolia, magnificatus dominus, uel magnificus. Sophonia, abscondens eũ.

DE AGGEO.

AGgeus, festus, siue solẽnis. Iosedech, domini iustus, siue iustificatus. Salatiel, petens domini, uel petitio domini. Sabath, sceptrũ, uel uirga. Zorobabel, princeps, uel magister Babylonis, siue aliena translatio, uel ortus in Babylone.

DE ZACHARIA ET MALACHIA.

ADdo, seruus, siue testis eius, uel fortitudo eius. Asaël, factura dei. Ananeel, gratia dei. Chaseleu, spes eius. Ragom, hyems, siue multum delictum. Rama, excelsa. Sedrac, decorus meus. Elia, deus dominus. Malachia, angelus domini, uel meus. Thesbites, captiuans.

DE HIEREMIA.

D

ANathot, responsio, siue respondens, signum, uel obedientia. Amon, fidelis, uel nutriens, siue onus. Achobor, mus. Anania, gratia dissipata, siue gratia dei. Azor, adiutus. Amasia, factura dei. Ananeel, cui donauit deus. Asedemoc, arua, uel suburbana. Ananeel, gratia dei. Anan, gratia. Ania, gratia domini, uel donans dominus. Abdiel, seruiens deo. Abdemelech, seruus regis. Asa, factura. Afree, furor alienus, siue uita dissipata, atq; discissa. Azau, fortitudo eius. Aroër, suffossa, sed melius myricæ. Alasa, triplex, uel conternata. Ahi, quæstio, uel uallis, siue uiuit. Arfath, sanãs. Aschenez, ignis ita aspersus. Amiathal, calefactus ros. Auil, stultus, insipiẽs.

BVz, despectus, siue contemptus. Baruch, benedictus. Baalis, habens uirũ. Baasa, ueniente factura. Bosor, tribulatio. Bel, uetustas. Aethulia, dolens domus dei.

CAriathiarim, ciuitas saltuum, siue syluarum. Colaia, uox facta. Cedron, tristis, mœror, siue dolor. Cariatham, ciuitas, uel oppidum eorum. Carioth, occursus igni. Hucusq; per c simplicem literam legerimus, exin aspiratione addita proferendum est. Chelcia, pars domini. Chabomim, manus, uel aceruus spinarum, sed melius præparationis, licet pleriq; Hebræorum libam, uel crustulam significari putent. Chamoam, similis eis. Charmamos, agnus congregatus, siue agnitio, quasi sarmentum. Chamos, congregatus. Dedan, hoc iudicium, siue tale iudicium. Dalaia, hauriens dominus, uel pauperculus domini. Dibon, satis intelligens. Deblathaim, palatæ eorum. Ennom, ecce hæc, siue sunt. Elnathan, ad dantem, siue addentem, uel donum dei. Elasa, ad faciendum. Ezriel, adiutus à deo. Esebon, cogitatio mœroris. Hucusq; per

e breuem

A ebreuem literam legerimus; exin per extensum legamus elemẽtum. Elam, op
positi, siue abiecti, uel compositi. Elisama, deus meus audiens. Esai, defectio
mea. Elisame, deo meo audiente. Elon, exercitus fortitudinis. Fesor os nigre
dinis. Fathures, deceptus, calcatus, siue buccella confirmata. Farao Nechao,
dissipans præparata. Gamaria, retribuens dominus, siue consummans domi-
nus. Garab, scabies, siue incolatus multus. Gamuel, retributio dei. Ieremia,
excelsus domini. Iechonia, præparatio domini, uel sic fact⁹ domino. Iezonia,
auscultãs dominũ. Iegdaliau, magnificus domini. Ioachal, robustus & fortis.
Ieraia, timens dominũ. Ionathan, domini donum, uel columbã dedit. Iuchal,
potens. Ioanam, erat donans, uel domini donum. Iazer, auxiliatus. Maseia, fa
ctura domini. Morethi, hæres meus. Moloch, rex. Matthama, munus & do-
num. Melchia, rex meus. Masefa, speculatio, siue contẽplatio. Magdalo, ma-
gnificentiæ, siue turri. Mesaat, aquæ impetus. Maon, habitaculũ. Melchã, rex
eorum. Marodac, amara contritio, siue impudentia. Medon, metientes. Ne-
leamitis, hæreditas cuiusdam. Neria, lucerna domini. Nathania, donũ domi-
ni, uel dedit dominus. Nergel, lucerna acerui. Nabusabaru, calcatũ tempus.
Nechao, paratus iste. Holofernes, uitulus saginatus. Omre, uerbum. Excepto
hoc nomine, quatuor quæ sequũtur, per extensam uocalem legenda sunt. O-
faz, obrizum. Est aũt genus auri, quod Græci κιῤῥὸν uocant. Oiade, eius scienti,
siue ipse cognouit, uel domini scientia. Osai, saluabit me. Oronaim, foramen
mœroris. Rechab, quadriga, uel ascẽdens. Rabsaris, princeps eunuchus. Rab
mag, princeps cibi. Rablata, multa hæc, siue multũ iste. Sedechia, iustus domi
ni. Sior, firmamentũ nouũ, uel turbidũ. Sor, fortis, uel petra, siue tyrus. Sesac,
byssus sacceus, siue manus sacci. Selom, translatus, siue restituens. Samaia, au-
B diens dominũ. Safane, labiũ eius. Salom, retribuens, siue pacificus. Sefela, hu
milis, siue campestris. Selemia, reddente domino. Saraia, princeps fuit. Safa-
thia, iudicat dominus. Sarasar, princeps tribulationis. Samagar, nomen adue-
næ. Sarsachim, princeps cadaueris, uel ruinæ. Safan, Cherogryllus, lepus, uel
hericius, siue labium eorum. Sabama, attollens excelsum. Segon, loquela inu-
tilis. Tafnas, insanum os serpentis, siue opertum signũ. Duo nomina quæ per
t literam sequũtur, aspiratione addita sunt legenda. Thof, gehenna, uel oper-
culum oris. Thaamath, dedit indignationem, siue bilem.

DE DANIELE.

Ffanez, equorum domitor. Anania, gratia dei. Abdenago, serui-
ens taceo. Amalasar, dixit princeps. Arioth, ad solitudinem redi
gens. Asuerus, atrium eius, uel beatitudo. Astiages, uolũtas, uel
consilium festiuitatis. Habacuk, amplexans eos, siue suscipiens
eos. Artaxerxis, lumen silentio tentans. Balthasar, capillus capi-
tis. Bari, in cõmutando, siue putei, uel in uentre. Bel, uetustas. Dura, loquẽs.
Elam, secula, uel sempiterna. Forthommim, diuisio perfecta populi gloriosi. Et
de hoc quid nobis uideatur, in libris Hebraicarũ quæstionũ plenius diximus.
Ioachim, cuius est præparatio, uel domini præparatio. Iezechiel, fortis dei, uel
apprehendens deum. Iezania, auris eius, uel auscultante domino. Iobab, ini-
micus, siue est pater. Isimoth, adducet mortẽ. Isar, immutata, uel paruula. Ieza
hel, est iter. In, fuit, uel mẽsura. Misaël, quæ palus domini. Misac, qui risus, uel
de gaudio. Mane, numerauit. Michaël, quis ut deus. Persæ, tentantes. Susan
p na, lilium,

C na, lilium, uel gratia eius. Sennaar, dentis uacuefactio. Sidrac, decorus meus: Susis, equitatio, uel reuertens. Vlai palus, à palude, non à palo, siue dolor fœmoris, aut umbraculi.

DE EZECHIELE.

Zur, adiutus. Accerethi, interficiens, siue demolie̅s. Assurim, ignis illuminationum. Aram, ira, uel iracundus. Aun, inutilis, siue idolu̅. Ainagallim, fons, uel oculus uituli. Azara, crepido. Auran, iracundia. Ariel, leo dei. Aser, beatitudo. Arsemel, silentium circuncisionis. Achal, omnia. Aradi, deponentes. Aelamite, appositi, siue collati, aut obiecti. Buzi, despectus, siue co̅temptus. Banaia, ædificium domini. Berota, putei eius. Baalmeon, descensio humilis. Bagazin, in excelso contemptus. Bubastus, os, uel labium exprimenti. Bath, filia, uel mensura. Cariathim, ciuitas eoru̅. Cedar, tristis, uel tenebræ. Cades, mutata, uel mutatus. Cur, gelu. Hucusq; per c simplicem literam legerimus: exin aspiratione addita proferendu̅ est. Chobar, grauitudo, uel grauitas, siue iuxta electum. Chodchod, Carthaginenses. Channa, fundum, uel præparatio. Chalamad, consummauit, siue mensus est. Chaldæi, quasi ubera, uel quasi feri, aut quasi dæmones. Cherethim, disponentes, pro quo melius in Græco διατιθέμενοι. Che̅nor, agnitio luminis, uel cætera. Cherchoro, cognita ablatio. Chelbon, lactei. Chalamar, omnis amaritudo. Chomor, lacessiones. Deblata, palatæ. Diospolis, abnue̅s, sed melius Græce Iouis ciuitas. Esemel, electru̅. Elisa, ad insulam, siue deus saluator. Elbon, robustus fortitudine, siue dei fortitudo. Ethalon, incunabula mœroris. Ezer, fortitudo, uel auxilium. Emmer, sermo, uel uerbum. Eschani, habitantes con-

D temptum. Elisee, dei est hæc, uel dei salus. Hucusq; per e breuem literam legerimus: exin per extensum legamus elementum. Enagallim, fons, uel oculus uitulorum. Elam, sempiternum, uel seculum, uel λιθολόγιον eorum. Efi, mensura. Engaddi, oculus, uel fons hœdi. Enom, fons fortitudinis. Felechia, salus domini. Fut, Libyæ. Fennag, nutus. Fares, dissipans. Facud, uisitatus, uel uisitans. Gaze, gazophylacium, siue fortitudo eius. Gog, tectum. Gomor, consummatio, siue perfectio, uel uenundatio. Galali, uolutabra. Galilæa uolubilis, siue tra̅smigratio facta. Iezechiel, fortitudo dei. Iezania, auris eius. In, mensura. Iob, ociosus. Ir, uigil. Lidi, nati. Maalmeon, habuerunt habitationem, siue de habitatione. Mosoch, amentes, siue trahentes. Magog, quod tectum, uel de tecto. Megia, despectio. Machalaim, co̅summatio eorum. Magdol, magnitudo, uel turris. Magalim, transmigrationes, siue coloniæ. Manaim, de requie. Noë, requies, uel commotio. Oolla, tabernaculum meum in ea. Oesa, æstus. Hucusq; per o breuem literam legerimus: exin per extensam legendum. Ozan, abiit. Oram, irati. Ofar, uola̅tes. Osia, salus domini. On, dolor, uel mœror. Rabbath, multitudo. Raama, tonitrus. Rodii, uisio iudicii. Ramoth, uisio mortis. Regma, malitia quæpiam. Semel, idolum. Et notandum, quod Latinus sermo sit in Hebræis uoluminibus à similitudine, unde & simulacra dicuntur. Safan, hericius, uel lepus, siue labium eius. Semoth, nomina. Sela, umbraculum eius. Sanir, tolle nouitatem, uel dens lucernæ. Sœne, gyrus eius, uel expecta. Seim, exeuntes. Sodada, latus eius, à latere, non à latitudine intelligendum. Sabarim, circumire montes. Saphirus, speciosus, egregius. Sua, saluatoris. Sais, tentatio. Sataim, libri, uel historici. Sonam, pecus eoru̅, uel dentes eorum. Tanis, mandatum humile. Tafnas, stupens os serpentis: ab ore, non ab

A non ab osse intelligendum. Exceptis his duobus nominibus, cætera eiusdem literæ per aspirationem proferenda sunt. Thelabim, dispersi. Et super hoc in libris Hebraicarum quæstionum quid nobis uideatur plenius diximus. Thammutz, consummantes, siue contemptus: & super hoc in libris illis plenissime dicitur. Terasim, figuræ. Thuba, deferens, uel deferetur, siue delatus. Thogorma, auellens, uel incolatus cuiusdam. Tafnes, opertum signum. Thicon, mediam. Thau, consummatio. Tasof, specula. Thobel, uniuersa, uel uanitas. Themora, consummatio amaritudinis. Sarda, abalienatus ualde.

DE IOB.

AVsitidi, conciliatrici. Et super hoc quid nobis uideatur, in libris Hebraicarum quæstionum diximus. Asom, silens, uel osseus. Adad, patruelis, uel testis. Baldad, uetustas sola. Barachiel, benedictio dei. Buzites, contemptibilis. Barad, grando. Barachel, benedixit deũ. Buzi, contempsit me. Dennaba, iudicium ferens. Eliphaz, dei contemptus. Eliu, deus meus iste, uel deus domini. Gabis, altitudo cõfusionis, siue πετρόβολι. Getham, applicuerunt eos. Iob, dolens. Leuiathan, additamentum eorũ. Mazuroth, ζώδιον, id est signa horoscopi. Naamatites, mouens mortẽ. Naamath, decor. Oofar, uolãs. Ophir, infirmitas. Raam, uisio, uel multum. Raphaim, gigantes, uel medici. Rathamim, iuniperi. Ram, excelsus. Saucacorum, cantilenæ. Sofar, speculæ dissipatio, uel speculatorem dissipans, siue speculatorem uidebo. Saba, conuersio, uel captiuitas. Sechẽ, uarietas. Satan, aduersarius. Sin, loquens. Senec, cymbalum. Topzium, bonum.

B

DE EVANGELIO MATTHAEI.

ABraham, pater uidens populum. Aminadab, populus meus uolũtarius. Abia, pater dominus. Asa, tollens, aut attollens. Aazia, apprehendens dominum, aut robur domini, uel fortitudo eius. Aaz, apprehendens. Amon, fidelis, uel nutricius, si tamẽ ab aleph litera exordium habeat: quod si ex ain scribitur, onustus interpretatũ. Abiu, pater meus iste, uel pater meus est. Azor, adiutor. Archelaus, agnoscens leo. Amen, uere, siue fideliter. Andreas, decorus, uel respondens pabulo. Alpheus, fugitiuus, sed melius millesimus, uel doctus. Amora, populus scitus, uel populi illuminatio. Abel, luctus, aut uapor, siue uanitas. Acheldemach, ager sanguinis, Syrum est, non Hebræum. Booz, in quo robur, uel in ipso fortitudo, sed melius in fortitudine. Bartholomæus, filius suspendentis aquas, uel me, Syrum est nomen, non Hebræum. Bethzaida, domus frugum, uel domus uenatorum. Bariona, filius columbæ, Syrum est pariter & Hebræũ. Bar, quippe lingua Syra filius, & iona columba, utroq; sermone dicitur. Bethphage, domus oris uallium, uel domus buccæ: Syrum est, non Hebræum, quidam putant domus maxillarum uocari. Bethania, domus afflictionis eius, uel domus obedientiæ. Barachia, uel benedictus domini, uel benedictio domini. Barabban, filium magistri eorum, Syrum est, non Hebræum. Caiphas, inuestigator, uel sagax, sed melius uomens ore. Cadrantes, caligo, uel tenebræ, quem nos per q literam quadrantem dicimus. Corbana, oblatio. Cananæus, possidens, siue possessio. Hucusq; per simplicem c literam scripta sunt nomina, quæ

C Græci per κ efferunt: exin aspiratione addita legendum, quam illi literam chi, uocãt. Chanani, negociator, uel motabilis, aut ipse pauperculus. Chorozain, hoc mysterium meum. Cananæi, negociatores. Diabolus, defluens. Græce uere dicitur criminator. Dauid, desyderabilis, aut fortis manu. Daniel, iudicium dei, uel iudicat me deus. Esrom, sagittam uidit, siue atrium eorum. Essai, insulæ libatio, sed melius incensum. Hucusq; per e breuem literam legerimus: exin per extensum legamus elementum. Eliacim, dei resurrectio, uel deus resuscitans, aut deus resuscitauit. Eliu, deus meus iste, uel dei mei istius. Eliezer, deus meus adiutor. Elia, deus dominus. Eli eli lamma azabthani, deus meus, deus meus, quare dereliquisti me. Farez, diuisio. Farisæi, diuidentes, siue diuisi. Gennesar, ortus principum. Gehenna, de ualle sunt, siue uallis gratuita. Getsemani, uallis pinguedinum. Golgotha, caluaria, Syrum est, non Hebræum. Iesus, saluator, uel saluaturus. Vt i literæ seruemus ordinem, aspirationem h in plerisq; omisimus: licet eam grammatici non putent literæ loco habendam. Isaac, risus, siue gaudium. Iacob, supplantator, siue supplantans. Iudas, confitens siue glorificans. Iosaphat, ipse iudicans, sed melius dominus iudicauit. Ioram, ubi est, aut qui est excelsus, sed melius sublimabitur. Ioatham, consummatus, siue perfectus. Iezechia, fortis domini, uel confortauit dominus. Iosia, ubi est incensum domini, uel salus domini: potest & fortitudo domini dici. Iechonias, præparãs, uel præparatio domini. Ioachim, ubi est præparatio, uel domini præparatio. Ioacim, domini resurrectio, siue dominus suscitans. Ioseph, apposuit, siue apponens. Ierusalem, uisio pacis, uel timebit perfecte. Ieremias, excelsus domini. Iohanna, cui est gratia, uel domini gratia. Isaia, salus domini. Iscarioth, memoriale domini: quod si uoluerimus legere Issacharioth, interpretatur,

D est merces. Potest autem dici & memoria mortis. Ierichó, odor eius, siue luna. K literam nos superfluam habemus exceptis kalendis, per c uniuersa exprimimus, unde consequenter hic prætermissa est. Lebbæus, figuratum nomẽ à corde, quod nos diminutiue corculum possumus appellare. Manasses, obliuiosus. Mathan, donum, siue donatus. Mariam plerisq; æstimant interpretari illuminant me isti, uel illuminatrix, uel zmyrna maris, sed mihi nequaquam uidetur. Melius autem est, ut dicamus sonare eam stellam maris, siue amarum mare: sciendumq́;, quod Maria sermone Syro domina nuncupatur. Matthæus, donatus quondam. Magedda, poma eius, uel nuncia. Magdalene, turris, sed melius sicut à monte montanus: ita turrensis, à turri dicatur. Naason, quidam putãt requietum sonitum interpretari, sed melius est augurans, siue serpens eorum. Nazareth, flos, aut uirgultum eius, uel mundiciæ, aut separata, aut custodita. Scribitur autem non per z literam, sed per Hebræum sade, quod nec s, nec z literam sonat. Nazaræus, mundus. Neptalim, discretus, siue seiunctus, uel conuertit, siue conuoluit me. Obed, seruiens. Osanna, saluifica, quod Græce dicitur ὡσαννά. Vtrunque autem nomen per extensam literam legendum. Raab, lata, siue dilatata. Rachab, ascendens, uel concita, siue uidens. Ruth, festinans. Roboam, impetus populi. Rachel, ouis, uel uidens deum. Rama, excelsa, siue exaltata. Racha, uanus. Rabbi, magister meus, Syrum est. Ramatham, excelsa eorum, uel sublime eis. Salman, sensibilis, siue sensus. Solomon, pacificus, siue pacatus erit. Salathiel, petitio mea deus. Hæc tria nomina per sin literã scribuntur: reliqua duo sade in exordio habent. Sadoch, iustificatus, siue iustus. Sidon, uenatio. Thamar, palma, uel amara. Thomas, abyssus, uel geminus, unde & Græce didymus appellatur. Tharei, pascens, siue pastura. Zara, oriens,

A ens,siue ortus est. Zorobabel ipse magister Babylonis,id est confusionis. Zabulon,habitaculum:potest & habitaculi substantia nuncupari. Zebedæus,dotatus,siue fluens iste. Zacharia,memoria domini, uel memor domini. Zachæus,iustificatus,aut iustus,uel iustificandus, Syrum est,non Hebræum.

DE MARCO.

Bba pater,Syrum est,non Hebræum. Arimathia, altitudo eius, uel exaltatus est ipse. Idumæa,rufa,siue terrena. Israël, uir uidens deũ, sed melius rectus domini. Chenna,zelotes,unde in alio loco Cananæus,in alio zelotes dicitur. Salome,pacifica. Tyro,angustiæ. Tyrus quippe lingua Hebræa Zor dicitur, quod in nostrum sermonem transfertur angustia. Tiberius,uisio eius,siue bonitas eius. Tabita cumi,puella surge, Syrum est. Traconitis, negociatio tristitiæ.

DE LVCA.

Epheta,adaperire. Augusti,solenniter stantis, aut solennitatem additam. Abiline,lugentes. Aaron,mons eorum. Anna,gratia eius. Aser,beatus,aut beatus erit. Amos, onerans, aut onerauit. Aggeus, solennitas. Addai, robustus, uiolenter figuratum nomen ab eo quod dicitur Saddai. Arfaxath, sanans depopulationem. Adam,homo,aut terrenus,siue indigena. Ammaus, populus abiectus. Cæsar,possessio principalis. Cirinus,hæres,qui apud nos melius effertur, & ue

B rius per q literam,ut dicatur Quirinus. Cosam,diuinans. Cainam,luctus,aut lugens. Capharnaum, ager, uel uilla consolationis. Esseli, uicinus meus. Eber,transitus. Enoch,dedicatio. Enos,homo. Hucusque per e breuem literam legerimus, exin per extensum legamus elementum. Erodes, pelliceus, gloriosus. Elisabeth,dei mei saturitas, uel dei mei iuramentum, aut septimus. Eli,ascendens. Elmadadi,dei mei mensura. Er, uigilans, aut uigilia. Enam, oculus eorum. Eliseus, dei mei salus. Fanuel,facies dei. Fase, transitus, siue transgressio,pro quo nostri pascha legunt. Falech,diuidens,aut diuisit. Filippus,os lampadis,uel os manuum. Gabriel, confortauit me deus, aut fortitudo dei,uel uirtus mea deus. Galilæa,uolutabilis,aut transmigratio perpetrata, uel rota. Gerasenorum, suburbana, aut coloni ibidem. Itureæ, montanæ, Syrum est. Iordanis, descensus eorum, aut apprehensio eorum, uel uidens iudicium. Ione,columba mea. Iannai,præparatus. Ioiarim, dominus exaltãs,uel est exaltans. Iared, descendens, siue continens, quod Græce dicitur ἐπικρατερ. Ioanna,dominus gratia eius,uel dominus misericors. Iairus, illuminans,aut illuminatus. Lisania, natiuitas tentationis, sed nimium uiolenter. Leui, appositus. Lamech,humilis: quidam putant percutientem, siue percussum posse resonare. Lazarus, adiutus. Lot,ligatus, aut declinans, uel uacans. Moyses, assumptus,uel palpans,siue contrectans,aut urgens, sed melius est,ex aqua. Matthathia,donum dei,aut aliquando. Melchi, rex meus. Matusale, mortuus est, & misit. Maallelel,laudatus dei, uel laudans deum. Martha, iritans, prouocans: sermone autem Syro,domina interpretatur, uel dominans. Naason, augurãs. Nahum, consolatio, siue consolator. Neri, lucerna mea. Nathan, dedit, uel dantes. Nachor, requieuit lux. Noë,requiescit, aut requieuit. Naa, pulchra.

C Niniuitæ, natiuitas pulchritudinis, aut speciosi. Petrus, agnoscens. Pontius, declinans consilium. Pilatus, os malleatoris. Sed sciendum est, quod apud Hebræos p litera non habetur, nec ullum nomen est, quod hoc elementum sonet. Abusiue igitur accipienda, quasi per f litera scripta sint. Ros, caput. Ram, sublimis. Reu, pascens, aut pastus est. Sicera, ebrietas. Omne enim quod inebriari potest, apud Hebræos Sicera dicitur. Symeon, audiens, uel audiuit tristitiam. Sedi, ex latere meo. Semi, audiens. Salathiel, petitio mea deus. Salman, pax. Seruch, lorum, siue corrigia, uel dependens, siue perfectio. Salem, misit. Sem, nomen. Seth, positus, aut ponens, uel posuit, aut poculum, siue germen, uel resurrectio. Saraphtha, incensa, siue angustia panis, nomen ex Hebræo, Syroq; compositum. Simon, pone mœrorem, uel audi tristitiam. Susanna, lilium, aut gratia eius: sed melius, si fœminum nomẽ figuretur à lilio. Samaritæ, custodes. Sodoma, pastio silens, uel declinatio eorum, aut fulua. Satan, aduersarius, siue transgressor. Saba, captiuitas. Sadducæi, iustificati.

DE IOHANNE.

AEnon, oculus, aut fons eorum. Anani, donauit mihi. Banereem, filij tonitrui, quod corrupte Boanerges, usus obtinuit. Barsemia, filius cæcus, quod & ipsum corrupte quidam Bartimeum legunt. Beelzebub, habens muscas, aut uir muscarum. In fine ergo nominis b litera legenda est, non l: musca enim zebub uocatur. Barrabbas, filius patris. Cephas, Petrus, Syrum est. Cana, possessio, siue possidet. Epraim, fertilis, siue auctus, quem nos possumus ab augendo augentium dicere. Messias, unctus, id est Christus. Manna, quid
D est. Nazareth, flos mundiciæ. Salim, pugilli, siue uolæ, aut ortus aquarum, quod breuius Græce dicitur, βρύοντα. Sichar, conclusio, siue ramus. Corrupte autem pro Sichem quæ transfertur in humeros, ut Sichus legeretur usus obtinuit. Siloë, missus.

DE ACTIS APOSTOLORVM.

Ndreas, decus in statione, uel respondens pabulo, sed hoc uiolentum. Melius autem est, ut secundum Græcam etymologiã ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς, hoc est à uiro uirilis appelletur. Alphæus, millesimus, siue super os: ab ore, non ab osse. Acheldemach, ager sanguinis, Syrum est. Aegyptus, tenebræ, siue tribulatio. Arabes, humiles, siue campestres. Annas, donans. Alexander, auferens angustiam tenebrarum, sed & hoc uiolentum. Ananias, gratia domini. Amos, potens, uel fortis, si tamen ab aleph litera incipiat, & finiatur in sade: quod si exordium sumit ab ain, & consummatur in nun, in populum transfertur. Azotus Hebraice uocatur Esdod, & secundum pristinum nomen etymologiã habet ignis patruelis. Ascalon, ignis insanus, aut ignis ignobilis. Aeneas, respondens, aut pauper, siue miseria. Agabus, nuncius tribulationis, sed & hoc uiolentũ. Atalia, tempus eius, melius declinatio domini. Amphipolis, populus ore corruens. Apollonia, disciplina, uel synagoga eorum, sed & hoc uiolentum. Athenienses, exploratores, aut respondentes, uel humiles, siue tempore dissipati, sed & hoc uiolentum. Areopagus, primitiua solennitas, sed & hoc uiolentum est, cum Atheniensis curiæ nomen sit, quæ à Marte nomen

A men accepit. Aquila, dolens, siue parturiens. Achaia, soror laborans. Appelles, congregans eos, sed uiolentum. Arthemis, id est Diana, suscitans ægrotationes, uiolentum est. Aristarchus, suscitās coronam. Antipatridem, donantis laudationem, uiolentum est. Agrippa, congregans subito. Adrumetina, diuidens sublimiter, uiolentum est. Adria, continens mala, siue locus malorū, uiolentum est. Appij, forum, libera, uel fortis ubertas. Bartholomæus, filius suspendentis aquas uelut supra. Barsaban, filium reuertentem, uel filium quietis, ex Syro & Hebræo sermone nomen compositum. Barnabas, filius prophetæ, uel filius uenientis, aut ut plerique putant, filius consolationis. Blastum, habentem lucrum. Berieu, maleficum, siue in malo: nonnulli Bariesu corrupte legūt. Bithynia, filia speciosa, siue inutilis. Beroëa, filius eius, Syrum est. Bernice, eleganter, uel electe commota, uel filius innocens ex Syro, Hebræoque compositū. Cappadocia, manu redempta domino, uiolentum est. Cirenæ, hæres. Creta, uocationes, aut uocatæ, inter Syrum & Hebræum. Caiphas, inuestigator, aut sagax, uel uomens ore. Cyprius, tristis, aut mœror. Cirenenses, hæredes. Cilicia, cœtus, aut luctus, uel assumptio, aut uomitus eius. Cæsarea, possessio principalis. Candacis, commutatæ. Cornelius, intelligens circuncisionem. Claudius, spes tranquillitatis. Cis, uomens uir, aut durus. Coloniam, reuelationē eorum, aut uocem eorum. Corinthum, conuersationem eorum, quam Græci significantius πολιτείαν uocant, hoc est administrationem reipublicæ. Crispus, sciens, uel cognoscens. Co, excussio, siue præstolatio. Cinereas, possidens sectatores. Cos, mentis excessus. Cauden, recursum, aut retentionem, siue clangorem. Exceptis paucis nominibus, omnia penè ex c litera uiolenter interpretata sunt. Dauid, desyderabilis, siue manu fortis. Damascus, sanguinis poculum. Derben, generationis filium, siue loquentem. Dionysius, dijudicatus, siue uehementer fugiens. Damaris, silens caput. Demetrius, uehementer innectens, siue nimium persequens. Derbeus, loquax, siue ut supra. Drusilla, generis pacifici. Dioscori, pulchri ad tegendum, sunt autem gemini castores. Eleonis, id est montis Oliueti, quod interpretatur diuinitas, uel allaborantes. Elamitæ, obiecti, oppositi, siue despecti. Ebræi, transitores. Emor, asinus, si per heth literam scribatur: quod si per aleph, loquax dicitur. Elimas, ad transgressionem, siue transgredi faciens. Ermes, anathema mœroris. Erastus, frater meus uidens, satis absurde uocabulum figuratum. Elada, ad scientiā, uel ad ascensum, siue dei scientia. Syra uero lingua dicitur super hanc. Ellenon, id est Græcorum, ad ascendentes, siue scientia dei. Ephesum, uoluntas mea in ea, siue finis eorum. Eutyches, amens. Porrò Græce dicitur fortūnatus. Ebraice, transitorie. Eurielion, commiscens, siue deorsum ducens. Quæ sequuntur duo nomina per extensam e literam sunt legenda. Erodes, pellis gloria. Esaias, salus domini. Verum apud Hebræos ab i litera sumit exordium. Filippus, os lampadarum. Frygio, scissio pectorum. Farisæi, diuisi. Farao, denudās eum, siue dissipator eius. Fœnicis, annuerunt, siue nutus. Fisidiam, os sonitus, quia, ut supra dixi, p literam non habent, propterea Pisidiam per f efferunt. Felicem, ruinam facturæ, siue timorem eius, Latinum nomen est. Festum, ore multorum, & hoc Latinum nomen uiolenter Hebraice figuratur. Galilæi, uolubiles, siue rotabiles. Gamaliel, retributio dei. Gaza, fortitudo eius, g litera addita est, siquidem Hebraice p ain scribit. Galionis, trāsferētis. Galatiā, magnificā, siue trāslatā. Gaiū, cōmotū, sed melius uallēsem. Ierosolyma, uisio pacis. Iohānes, in quo est gratia, uel domini gratia. Ioseph, auctus. Iustus, parcēs, siue ipse alleuat⁹.

loël,

C Ioël, incipiente deo, siue est deus. Ionatha, columba dans, siue columba ueniens. Ioppe, pulchritudo. Italica, mētis excessus. Iesar, insulæ oblatio. Iasonis, desyderantis, siue qui mandatū fecerit. Iulium, incipiētem. Iconiū, præparatio, aut consolatio. Libyam, uenientes, siue introitus, numero plurali. Leuites, additus. Libertinorū, facientium paleas. Lydda, utilitas. Lucius, ipse suscitans. Lycaonia, ad suscitandum. Lystra, generans decorem. Lydia, quā nos possumus dicere prææd ificatam. Porrò Græce melius appellatur ὀφληθεῖσα. Lysias, generatus. Lycie, lachrymantis. Laisa, in salutem. Omnia penè ex l litera nomina uiolenter usurpata sunt. Matthæum, donatū. Maria, illuminata, uel ut supra. Medi, mensurantes, siue mēsurati. Mesopotamia, eleuata uocatione quadam, sed melius à Græco etymologiam possidet, quod duobus fluuijs, Euphrate ambiatur, & Tigri. Madian, in iudicio, uel ex iudicio. Moloch, rex uester, quem & Melchom solent dicere. Marcus, excelsus mādato. Manaëm, castrū. Moësia, attrectatio, siue palpatio. Macedo, quem nos orientalē possumus dicere, figuratum nomen ab eo, quod Hebraice legitur Mecedem. Mytilene, declinans, siue transmigrans. Miletum, generantē. Mnasonem, consolantem, siue quiescentem. Myrra, amara. Militine, de infirmitate, siue mādatū humilitatis. Nazaræum, mundū, sanctum, siue abiunctum. Nicanorē, stantem lucernā. Nicolaum, stultum ecclesiæ languentis. Niger, ascendens. Neapolim, cōmotionem mirabilem. Nasson, angurans. Petrus, agnoscens, siue dissoluens. Parthi, diuidentes perfecte. Pontus, inclinans. Pamphylia, conuersi à ruina, siue diuisio cadens. Pontius, declinans consiliū. Pilatus, os malleatoris. Procorū, fructus, cōgregantem. Parmenam, diuidentem plenitudinē. Pascha, transcensus, siue transgressio. Pasum, redemptionē cadentem. Parion, discooperientē.

D Perge, uoraginem. Phytona, os abyssi. Priscilla, agnoscens. Pirrhus, dissoluens. Patara, separans. Ptolemais, deducens ad mensuram. Portiū, diuidentē duritiam corū. Publius, tabernaculum eius. Puteoli, declinantes. Hæc omnia Græca nomina, uel Latina, quàm uiolenter secundū linguam Hebraicā interpretata sint, perspicuū puto esse lectori. Romani, sublimes, uel tonantes. Rafaim, facturæ uestræ, uel laxitati eorum. Rhode, uidens, uel fortis. Rhodem, uisionem, aut dissensionem. Regium, pascua eorum. Romam, sublimen, siue tonitruum. Samaria, custos. Simonis, obedientis, siue ponentis tristitiā, aut audientis mœrorem. Solomon, pacificus. Samuel, nomen eius deus. Sadducæi, iustificati. Sapphiram narrantem, siue literatā, aut librariam, uel certe Syro sermone, formosa. Stephanum, normam uestram, uel σκοπὸν uestrū, quo ueru & iacula diriguntur. Sichem, humeri. Sinai, sentis, aut secundus interpretatur, aut mandatū mensuraq́ʒ eius, uel certe tentatio. Saulus, tentatio respicientis, uel saturitas. Sarona, cantans tristitiam. Sidonij, uenatores. Seleuciam, tollētem semetipsam, siue experimentū itineris, uel exeuntem ad uocationem. Salaminā, umbra commotionis, aut fluctus, uel salutationem iudicij. Sergio, principialis, siue hortuli. Saul, petitio, siue expetitus dicitur. Silam, missus. Syria, sublimis iuxta Hebræam etymologiam, nam Syria Hebraice Aran. Samothracia, auditio reuelationis, siue responsionis. Sosthenes, saluanti eos, siue gaudium da mihi. Scæua, uulpecula clamans, uel loquens. Sosipater, narrans. Secundus, eleuans. Samus, auditus. Sicariorum, ebriosorum. Sebaste, gyro, siue gyranti, ita tamen ut à samech litera exordium habeat. Salmonem, nomen habitaculi. Syrtim, angustiam, siue tribulationem, melius autem Salustius à tractu ait nomen impositum. Syracuse, murus, siue maceria lætitiæ. Timonem, numerantem

A merantem sitim, siue pinguedinem. Tabita, damma, uel caprea. Tyrij, coangustati, ut supra diximus, ab Hebraico Zor nomine declinatum. Troadem, requiem. Tyranni, continentis eos, siue confortantis eos. Tertullus, placens stercore, uel aggere eorum. Tabernæ, uisiones eorum, siue bona uisio. Hucusque per simplicem literam τ, nunc per θ Græcum legenda sunt. Theophile, sursum ferens, siue conuertens, sed melius Græca etymologia, ab eo quod amatus sit deo. Thomas, didymus, id est geminus, uel abyssus. Theudas, laudatio, siue capiens, aut signum. Tharsensis, explorator lætitiæ. Thyatira, illuminata. Thessalonicensium, festinantium umbram roborare, siue firmare.

DE EPISTOLA IACOBI APOSTOLI.

ABraham, patris uidentis multitudinem. Elia, dei domini. Esaia, salus domini. Iob, magus. Iunia, incipiens. Iason, factus in mandato. Raab, dilatata. Sabaoth, uirtutum, siue exercituum.

DE PRIMA EPISTOLA PETRI APOSTOLI.

ASia, eleuans. Bithynia, uirguncula, aut filia domini. Babylon, confusio, siue translatio. Cappadocia, manus redempta domino. Galatia, transmigrans, siue trãslata. Marcus, sublimis mãdato. Sara, princeps. Siluanus, missus.

DE SECVNDA EPISTOLA PETRI.

B BAlaam, uanus populus, aut deuoratio eius. Bosor, in tribulatione, aut carneus, siue pelliceus. Cappadocia, manus redimens domino. Electe, ascendentes. Galatia, transmigrata. Gomorra, populi timor, siue cæcitas, g in principio additum est, alioquin ex ain describitur. Lot, declinans, siue uinctus. Marcus, sublimis mandato, siue defricatus, aut amarus. Noë, requies. Pontius, declinans. Paulus, mirabilis. Sara, princeps. Simon, audiens. Sodomis, fuluis, aut tacentibus. Siluanus, missus.

DE PRIMA EPISTOLA IOANNIS.

Diotrephes, speciosus, insulsus, siue decor insaniens.

DE TERTIA EPISTOLA IOANNIS.

Demetrius, fortis ad persequendum, siue fortis uirga deijcere. Gaius, mobilis.

DE EPISTOLA IVDAE.

Egyptus, tenebræ, siue tribulatio. Adam, homo. Balaam, uanus populus. Cain, possessio. Core, caluicies, aut glacies. Diabolo, defluenti, siue clauso in ergastulis. Enoch, dedicatio. Gomorra, populi timor, aut cæcitas. Michaël, quis ut deus. Moses, palpãs, siue leniens. Sodoma, pecus tacens.

C DE EPISTOLA PAVLI AD ROMANOS.

Braham, pater uidens populum. Adam, homo, siue terrigena. Abba, pater, Syrũ est. Achaia, frater quis, aut frater eius, uel frater domini, uel frater meus dominus. Aquila, dolens, siue parturiens. Asia, eleuata, siue gradiens. Andronicus, decorus ad stadium, aut respondens, siue cogitans pastionem. Ampliatus, populus maleator. Apelles, congregans eos. Aristobulus, suscitans dolore germen. Asyncritum, dirigens thuribulum. Beniamin, filius dexteræ. Baal, habens, siue deuorans. Cenchreis, possidens sectatores. Dauid, desyderabilis. Epineton, superindutum. Ermon, anathematizantes mœrorem. Ermam, auferentem, siue anathema nostrum. Erastus, frater meus uidens, aut uigilans. Tria nomina quæ sequuntur, per h literam sunt legenda. Hesaias, salutare domini. Helias, deus dominus, aut fortis dominus. Herodionem, formidinem. Farao, discooperiens eum. Feben, ore ædificantem, aut oris filium. Flegon, dissecans, siue diuidens. Filologum, ore præcipuum, uel os meum ei in hortũ. Gomorra, populi timor, uel cæcitas. Gaius, mobilis, siue uallensis. Iuda, confitens, siue glorificans. Iesus, saluator. Israël, uir uidens deum. Isaac, risus. Iesse, insulæ libamen. Illyricus, aduena, aut elementum, uel certe secundũ uersus. Ierusalem, uisio pacis. Lucius, ipse eleuans, siue cõsurgens. Moses, attrectans, siue leniens. Macedonia, orientalis. Maria, illuminans, aut illuminata. Narcissus, ascensus lætitiæ, siue lucerna scindens, aut colligens. Nereus, lucerna domini. Osee, saluator. Olympam, parturientem thalamos. Paulus, mirabilis, siue electus. Priscus, agnoscens. Persidam, tentantem, siue diffluentem latera sua. Patrobam, dissoluentem eum, siue uidentem eum. Quartus, plangens, siue superflue. Rebecca, multa patientia, siue quæ multum acceperit. Rufum, sanantem nos, uel reficiẽtem nos. Sara, princeps. Sabaoth, uirtutum, siue exercituum. Sodoma, pecus tacens, siue fulua, uel sterilis. Sion, specula. Spania, expeditio, siue accinctio, sed rectius Hispania scribitur. Stacchin, facientem cantilenas. Satanas, παραβάτης, siue contrarius. Sosipatrus, saluans dispersos. Trifenam, innuentem, siue reuertentem. Trifossam, perspicuam. Timotheus, beneficus. Tertius, adiungens, id est applicans se. Vrbanus, luce gaudens.

D

AD CORINTHIOS I.

Pollo, miraculum, siue congregans eos. Achaia, frater meus quispiam, uel frater meus dominus. Aquila, parturiens, siue dolens. Barnabas, filius consolationis. Corinthum, ciues, siue decuriones eorũ. Cephas, Petrus, Syrum est. Crispum, scientem. Chloës, inuestigantes, siue omnes, sed melius conclusio, siue consummatio. Damascus, sanguinis potus. Epheso, uoluntas mea in ea, siue anima mea in ea. Eua, uita, siue calamitas. Ebræi, transitores. Gaium, commotum. Galatia, magnifica, siue translatio. Iudæis, confitentibus, siue laudantibus. Iacobo, supplantatori. Ierusalem, uisio pacis. Moses, palpans, siue leniens. Macedonia, orientalis. Maranatha, dominus noster uenit, Syrum est. Prisca, cognoscens. Sosthenes, saluans in tempore. Stephana, regulam uestram, uel speculatorem uestrum, siue iudicantem uos. Siluanus, missus. Satanas, aduersarius. Sabbatum, requies.

A AD CORINTHIOS II.

ASia auferens, siue pergens. Abraham, pater uidens multitudinem. Areta, stupor, siue descensio. Beluir, cæca angustia, siue cæcum lumen, uel filius præuaricationis, sed rectius Belial dicitur. Damascus, sanguinis potus. Eua, calamitas, siue uita. Ebræi, transitores. Israëlitæ, uiri uidentes deum. Siluanus, missus. Satanas, transgressor, siue aduersarius. Troadem, requiem, siue latitudinem. Titum, quærentem, siue bonum, sed melius mutatum.

AD GALATAS.

ARabiam, humilem, siue occidentalem. Antiochiam, paupertatis silentium. Abraham, ut supra. Abba, pater, Syrum est. Agar, aduena, siue conuertens. Cilicia, assumptio, siue uocatio lamentabilis. Damascus, ut supra. Iudaismum, confessionem. Ierosolyma, uisio pacis. Iacobo, supplantatori. Iohannes, domini gratia, siue cui donatum est. Isaac, risus. Israël, uir uidens deum. Petrus, dissoluens, siue discalcians. Syria, sublimis. Syra, mensura eius, siue tentatio.

AD EPHESIOS.

BEniamin, filius dexteræ. Clemens, ecclesiastes, siue concionator. Epafroditen, frugiferum. Ebræus, transitor. Eucodiam, apprehendentem
B dominum.

AD PHILIPPENSES.

PHilippenses, os lampadarum. Pharisæus, diuisus. Philippus, os manuum siue lampadarum. Syntychan, loquelam, siue ἀδολεσχίαν, quam nos dicere possumus cantilenam. Thessalonicam, festinans umbram statuere.

AD COLOSSENSES.

ARistarchus, mons facturæ superfluæ. Archippus, longitudo operis, siue insidiæ oris, uel insidiæ dilatati. Barnabas, filius consolationis. Colossis, uoce factæ. Demas, silens. Epaphra, frugifer, uel equidem uidens. Iesus, saluator. Iustus, parcens, siue ipse elatus. Ierapoli, iudicio superiori. Laodicia, tribus amata domini, sed melius natiuitas expectata. Lucas, ipse consurgens, aut ipse eleuans. Marcus, sublimis mandato, siue amarus, uel certe attritus atque limatus. Nimpham, applicitam ori eorum. Onesimo, decore, siue respondenti. Tychicus, tacens.

AD THESSALONICENSES.

AChaia, frater meus quis, siue frater meus dominus. Athenæ, in tempore dissipatæ. Siluanus, missus. Satanas, aduersarius, siue transgressor.

C

AD HEBRAEOS.

Braham, pater uidens multitudinem. Aegyptus, tenebræ, siue angustiæ. Aaron, mons fortitudinis. Abel luctus. Barac, fulgurās. Cain, possessio. Dauid, desyderabilis, siue fortis manu. Enoch, dedicatio. Esau, rubeus, siue aceruus lapidum. Ebræus, transitor. Farao, nudauit eum, siue dissipauit eum. Fase, transcensus, quod interpretatur pascha. Gedeon, experimentum iniquitatis. Iesus, salus, siue saluator. Iuda, confitens, uel laudator. Isaac, risus. Iacob, supplantator. Ioseph, addens, siue augmentū. Iericho, luna, siue odor eius. Iepthe, aperuit, siue aperientes. Leui, additus. Moses, palpans, uel leniens. Melchisedek, rex iustus. Manna, quidnam est istud? Noë, requies, siue requiescens. Raab, si per ain mediam literam scribatur, famem significat; si per he, impetum; si per beth, latitudinem. Sabbata, requies. Salem, pax. Sara, princeps. Sampson, sol eorum. Sion, specula. Samuel, nomen eius deus.

DE TIMOTHEO.

ALexander, leuans angustiam tenebrarum. Adam, homo. Galatia, translatio. Gallia, transferens. Diabolum, defluentem, siue clausum in latumijs. Ephesum, uoluntas eius. Eua, calamitas, aut uita, siue uæ. Iamnes, marinus, siue ubi est signum. Iambres, mare pelliceum, siue mare in capite. Onesiphorus, respondens narrationem. Pontius, inclinans consilium. Pilatus, ore malleator, siue ore contundens. Satanas, aduersarius. Ymeneus, dormitans.

D

DE TIMOTHEO. II.

Sia, eleuatio. Archippus, longitudo operis. Aristarchus, mons fracturæ superfluæ. Antiochia, paupertatis silentium. Aquila, dolens, siue parturiens. Crescens, tenebrosus. Carpum, sciētem perspicue. Corinthus, oritur ipse. Claudia, spes tranquillitatis. Dauid, desyderabilis, uel fortis manu. Demas, silens, siue terrenus, uel sanguineus. Dalmatiam, paupertatem grandem. Eunice, ornantis. Euchodiam, apprehendentem dominum. Ermogenes, uomens eos in ualle, sed melius mōs scrutatus. Epheso, uoluntas eius. Erastus, frater uidens. Eubulus, cohabitator. Fygelus, occurrens, siue aduersarius. Filonem, faciem dei. Filethus, declinans, siue os meum. Galatia, magnifica, siue translatio. Iconium, uocatam, siue duram, sed melius ubi est calamus. Loide, ὀφελήθησει, id est, quæ consecuta est utilitatem. Lystris, utilitas angustiæ, uel tribulationis. Lucas, ipse consurgens, aut ipse eleuans. Linus, candidus, siue tibicen. Moses palpans, siue contrectans. Membranas, apertas, siue manifestas. Mileto, generare, siue qui est eius. Priscam, agnoscentem. Pudens, indutus consilio. Roma, excelsa, siue tonitruum. Troadi, seruienti. Trophimum, dissoluentem thalamos.

DE TITO.

ARteman, anathematizantem, siue conturbantem. Apollo, mirabilem. Cretam, uocationem consummatam. Nicopoli, germen protectionis meæ.

A meæ. Zenam, commotionem eius, siue cōmouens eum, uel ipse requiescens.

DE PHILEMONE.

APphia, continens, siue continentia, uel libera. Archippo, longitudini operis. Demas, silens. Epaphran, quem nos crescentem, siue augmentum possumus dicere. Filemoni, mire donato, uel certe os panis eorum. Onesimum, respondentem.

DE APOCALYPSI IOHANNIS APOSTOLI.

Sia, elatio. Amen, uere, siue fideliter. Aser, beatitudo, siue beatus. Aegyptus, tribulatio. Armageddon, consurrectio tecti, siue cōsurrectio in priora. sed melius mons è latrunculis, uel mōs globosus. Alleluia, laudate dominum. Balaam, uanus populus. Balac, elidens. Beniamin, filius dexteræ. Babylon, confusio, siue translatio. Diabolus, deorsum fluens. Dauid, desyderabilis. Ephesus, uoluntas mea, siue consilium meum. Euphrate, frugifero. Filadelphia, saluans hærentem domino. Gad, tentatio. Gog, δῶμα, id est tectū. Iezabel, fluxus sanguinis, uel fluens sanguine, sed melius ubi est sterquiliniū. Issachar, est merces. Iesus, saluator. Ioseph, adaugens. Laodicia, tribus amabilis domino, siue fuerunt in uomitu. Leui, additus. Labbaddon, perdens pro eo quod est interficiens sed melius solitarius eorū. Manna, quid est hoc? Manasses, obliuiosus, siue obstupescens. Michaël, quis ut deus. Magog, de domate, hoc est de tecto, siue quod est tectum. Nicolaitarum, effusio, siue ecclesia languens, uel stultitia ecclesiæ languentis. Neptali, conuersantis. Paulo, ori eorum, siue ori tubæ. Pergamo, diuidenti cornua eorum, uel dissecanti uallem. Ruben, uidete filium, siue uidete in medio. Smirnæ, cantico eorum. Sardis, principi pulchritudinis. Satanæ, transgressori, siue aduersario. Symeon, audientis tristitias. Sodoma, pecori taceti. Zabulon, habitaculum pulchritudinis.

(B in the margin beside the line "te, hoc est de tecto …")

DE EPISTOLA BARNABAE.

ABraham, pater uidens populum. Adam, homo. Amalech, populus lingens, siue populus brutus. Dauid, desyderabilis. Eua, calamitas, siue uæ, aut certe uita. Ephraim, frugifer, siue ubertas. Manasse, oblitus. Nahum, germen. Rebecca, patientia. Sabbata, requies. Sion, specula. Sina, mensura, mandatum, uel tentatio. Satan, aduersarius, siue præuaricator.

PHILONIS IVDAEI DE NOMINIBVS HEBRAICIS FINIS.

C GVLIELMVS BVDAEVS IACOBO TVSANO S.

PHILO, quisquis hic fuit, qui librum de mūdo scripsit: nam inclytum illum PHILONEM, qui Platonem facundia æquauisse dicitur, nequaquam eum fuisse mihi persuadeo, disserendo de mundo, deq́ eius interitu, aut æternitate constituenda, non tam Hebraicæ philosophiæ alumnus, mea quidem sententia, quàm Græcorum affectator esse, uideriq́ meditatus est. Scita enim amplexus est, non tam scholæ circuncisæ congruentia, quàm religione oraculari solutæ ac liberæ. Huius autem librum è uulgatis tātum exemplaribus uerti, ut qui manu scriptum nullum unquam uiderim, id quod ueniæ emerendæ gratia testandum existimaui, si id in eam partem aliquatenus ualiturum est. Veritus sum enim, ne si in mendis deploratioribus, aut si in loco uno, aut altero mutilato sensus non cohæreat: iniqua conditione alienam culpam præstare ideo mihi contingat, quòd periclitari, ut aiunt, quàm extra telorū iactus conquiescere malui. In quo tamen instituto, non minus inertiæ præsidium, patrociniumq́ parata sunt, quàm industriæ inconsultæ, gestientiq́ dedecus & conuicium. Verum hos libellos cum edere mihi uisum esset, serotinam fortasse fœturam, nec satis iam uiuidam, ne rationi quidem meæ institutoq́ cōsentaneam, sed tamen edere eos ueterno excutiendo, animiq́ causa cum statuissem, amicitiæ, quæ tibi mecum intercedit, ut dicarem cupide appositeq́ feci, tuoq́ sub nomine publicandos tradidi: quippe quo omnium hominum ordinis nostri familiarissime iam uti cœperim, in eo quidē negocio, quod mihi adhuc reliquum est cum cultu literarum elegantium. Nullus certe usqueadeo mihi commentādi in eo genere usum, aliquot iam annorum inerti uacatione languentem, & penè intermortuum, uisendi, adhortandi, admonendi officio exuscitauit. Quocirca cui libentius Philologiæ, ut ita dicam, pristinæ nostræ delicias penitiores, mihiq́ sanctiores patefacerem, quales sunt illæcunq́, hominem habui adhuc neminem, inspiciendas etiam ociose permitterem, arbitrandasq́ pro potestate. Idq́ merito me fecisse confido, non doctrinæ modo tuæ merito, singularis & ingenuæ, mihiq́ exploratæ, sed etiam acris, peruigilis, cōstantisq́ studij, quod publice fructuosum esse, futurumq́ sentio, mihi eò amplius priuatim iucundum & opportunum. Vale, Calend. Aprilis. Anno M. D. XXVI.

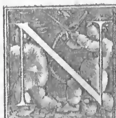
D

PHILONIS

A

PHILONIS IUDAEI

LIBER DE MUNDO, GULIELMO BUDAEO INTERPRETE.

NIHIL IN RERUM NATURA PRODItum est deo æquiperandum. Unus est enim ipse princeps, dux, & rex, cui pro imperio regere uniuersa, administrareq́ ius est. Nam illud Homericum:

Non bona multiplici dominatu condita res est
Publica, rex unus, dominator & unicus esto.

Non de ciuitatibus magis & hominibus, quàm de mundo, deq́ deo dictũ, par est ut intelligamus. Unius em̃ mũdi fictorem esse unum, dominumq́ unum necesse est. Hoc igitur confesso ac posito, deinceps nobis attexenda, quæ ei sunt consentanea: quæ cuiusmodi sint ipsa, hinc iam consideremus. Unus ipse deus cum sit, duas habet supremas potestates, per quas mundus ille coagmentatus est intelligibilis, atq́ incorporeus. Qui huius mundi cõspicui exemplar est primogenium, formis ille quidem cæcis conditisq́ cõstitutus, ut hic qui oculis cernitur. Quo euenit, ut nonnulli mortales mundi utriusque naturam ad stuporem usq́ suspicientes, non totos illos solum uelut deos, sed etiam eorum partes pulcherrimas consecrarint, Solem, inquam, & lunam, uniuersumq́ cœlũ, quæ nihil illi ueriti sunt, quo minus deos appellarent. Quorum animi sensa Moses perspiciens: Domine, inquit, deorum rex. Significare ille quidem uolens præstantiam principis præ subditis. Ille etiam Iudæorum gentis autor antiquissimus, Chaldæorum gente oriundus fuit Astronomo parente, eorumq́ uno, qui artium Mathematicarum studio incubuerunt, quiq́ deos esse stellas arbitrati sunt, ut uniuersum cœlum mundumq́ eorũ ui quod recte, quodq́ secus contingit, euenire ipsi censentes; utpote qui nullam esse causam extra ea existimarent, quæ sensu percipi possunt. At hoc quidnam esse fœdius, quidnam conuincere & demonstrare potest luculentius ignauiam degeneris animi, per scientiam multorum, & secũdorum, & genitorum, ad inscitiam tendẽtis unius, uetustissimi, ingeniti, omniumq́ fictoris, atq́ eam ob rem optimi, propterq́ alias sexcentas, quæ magnitudine sua excedũt humanæ ratiocinationis modum. Quem Chaldæus ille mente conceptum, cũ ut deum suspicere cœpisset, religioniq́ habere, solum quidem ipse patrium uertere instituit, genusq́ suum ac larem paternum pro derelicto habere. Probe enim nouerat, quod sibi illic manẽti fallacis opinionis occursus, quæ deorum multitudinem astruit, notionem incommodam attulissent ad unius dei inuentionem, qui solus est æternus, aliorum omnium parens, intelligibilium iuxtà sensibiliumq́: sin inde migrare instituisset, emigraturam quoq́ ab se intelligebat rationis imposturã. Hac ille ratione uanitatem opinionis uertit in ueritatem, cum eo quoq́ quod oracula cœlitus ipsi edita denuo desiderium in ipso exuscitarunt, quo suapte sponte flagrabat, cognoscendi id quod esse dicitur. Quibus ille oraculis deductus, in unius uestigationem ibat studio quamaccuratissimo. Neque uero eius contentionis quicquam ipse ante remisit, quàm mente ipse concepit speciem clariorem: non illam quidem naturæ eius & essentiæ (Etenim hoc maius est, quàm ut id assequi quisquam possit) sed substantiæ atque prouidentiæ. Quamobrem princeps ille credidisse deo dicit, quando princeps ipse stabilẽ & exquisitã opinionem

Moses.

B

Abraham.

C opinionem habuit, ſupremam unam eſſe cauſam, mundi eorumq́; quæ in mundo ſunt prouidentem. Cum enim rerum ſubſtantiam confuſam & permixtam, ex incondita illa cōgerie in ordinem, atq; ex indiſcreta confuſione in diſcrimē redigere uolens mundi fictor, digerere eam, atq; ordine conſtituere cœpiſſet, terram quidem & aquam in medio fibris ſuis conſtabiliuit: aëris uero ignisq́; ſtirpes ſublimes è media regione ſuſtulit: æthereum locum in ambitu cōmuniens, limitemq́; eorum faciens quæ intus ſunt, & tanquam præſidiū. Quare οὐρανὸς, id eſt cœlum, ab ὅρω, id eſt termino, nomen deductum uideri poteſt. Atque hæ quidem ueluti propagines quædā integræ ſunt, uiuiradicesq́; uniuerſi. Prægrandis uero ſtipes, atq; fœcundiſſimus eſt hic mundus, cuius uelut ſoboles adfruticans, germina illa ſunt à nobis ſupradicta. Vbinam igitur radices egerit, & quænam ſit eius baſis conſiderandum, ſuper qua baſi ſtatuæ in modum affirmatus eſt mundus. Eſt autem ſimile ueri, corpus nullum erraticum extra eſſe relictum, cum deus uniuerſi materiam opificio concinnatam ordine digeſſerit, cōſentaneumq́; fuit maximo opifici omnium operum maximū omnibus numeris abſolutum fingere. Atqui abſolutiſſimum eſſe non potuit, ut non abſolutis quoq; partibus compleretur. Quocirca, ſi ita hic mundus compactus eſt, ut uniuerſæ materiæ nihil, ne tantulum quidem extra relinqueretur, neceſſe utiq; uel inane extra, uel nihil eſſe. Quod ſi inane, quo tandem modo plenum mundū & denſum, omniumq́; rerum grauiſſimum, libratum eſſe in inani compertum eſt, ſolidoq; nullo nixum? Certe uiſo ludificanti ſimile id uideri poſſit, quærente ſemper cogitatione ſedimentum aliquod corporeum: cuiuſmodi cum omne quod mouetur habere rationi eſt conſonum, tum mūdum præcipue, quod cor-

D pus omnium corporum maximum eſt: quippe quod aliorum corporum cōgeriem in ſinu ſuo tanquam proprias partes gerit. Quare ſi cui effugere propoſitū eſt identidem recurſanteis huius quæſtionis difficultates, ne uereatur ille dicere & aſſerere, nihil ita ualidum eſſe, duntaxat eorum quæ in materia ſita ſunt, ut mundum geſtare queat: Eſſe uero ille dicat ſempiterni dei legem æternam, fulturam firmiſſimam uniuerſorum, & certiſſimam. Hæc lex à medijs ad extrema, & à ſummis ad media protenſa, inuictum naturæ curriculum quaſi Circenſe peragit, coagmentans omnes mundi partes & aſtringens. Etenim uinculum infractum uniuerſi eam fecit ipſe parens qui genuit. Proinde conſentaneū eſt dicere, nec terram omnem diſſolutum iri ab aqua quam intra ſinus ipſa ſuos cōcepit, nec ab aëre ignem extinctum iri, nec uero aërem ab igne conflagraturū: utiq; lege diuina pro confinio aëre collocato. Hac igitur ratione ſtirps illa fertiliſſima ſuis cum radicibus condita, actis ipſis radicibus affirmata eſt. At uero ſingularum ſtirpium partim tranſitu mouentur, partim citra tranſitionem condita ſunt, ut eodem in loco manſitantia. Et quæ tranſitiuo quidem motu utūtur, quæ nos animantia dicimus, ea amplioribus uniuerſi partibus acceſſionis uice ceſſerunt: terræ quidem terreſtria, aquæ natalitia, aëri uolucria, deniq; cœlo ſtellæ. Enimuero in terra, in aqua, in aëre, fictor ipſe duplicia finxit genera, ut in aëre uolatilia, aliasq́; poteſtates ſenſu quidem illas nuſquam nulloq́; pacto comprehenſas. Animarum illic conuentus eſt corpore uacuarum, ordinibus nō iiſdem deſcriptarum. Quippe alias earum corpora ſubire mortalia, rurſusq́; ſtatis quibuſdam temporum circuitibus inde decedere ferunt: alias conſtitutionem diuiniorem ſortitas ab omni terreſtri ſitu cogitatione abhorrere. At quæ ſint earum puriſſimæ, eas uero opinio eſt excelſiſſimo in loco, apudætherē ipſum ſtationem habere. Quas qui in Græcia philoſophari inſtituerunt, Heroas appellauere:

Vranos. *Baſis mundi.* *Animantia.* *Animarum cōuentus.* *Heroës.*

A uere. At Moses apposito nomine usus, Nuncios appellauit, legatione utique fun ctitanteis atque internuncios: subditis quidem bonorum à principe manantium indices, Principi uero ipsi regique, operarum commode sibi ab illis nauatarum. Illas porrò corporibus concretas, perinde in corpus ut in flumen delapsas, interdum fluctuantis aquæ uortice rapi & absorberi: interdum impetũ illum eluctatas, indeque existentes, retro deinde subuolare, unde erant profectæ. Atque hæ quidem eorum animæ sunt, qui philosophiæ olim studio constanter indulserunt: à principio quidem illæ ad finem commentatæ de uita eam ob rem cũ corpore defungenda, uitam ut adipiscãtur incorpoream interitusque nesciam, apud eum qui interitus ipse nescius est & ingenitus. At uero illæ demersæ, eorũ sunt hominum, qui sapientiæ rationem nullam habentes, semetipsos fluxis rebus, fortuitisque dediderũt. Quarum rerum nihil est quod ad mentem pertineat, aut animam, omnia uero ad emortuum illum nostrum referantur, qui cum coalescimus, corpus inquam, ad eaque insuper quæ inanimatioria sunt ipso, ad gloriam inquam, ad opes, ad magistratus atque honores. Quæque alia ipsi opinione fallaci circumuenti imaginantur & pingunt, quibus haud unquam contigit ipsis ea cernere, quæ ad normã ueritatis pulchra sunt & honesta. Animas igitur & Lares, siue Genios, & Nuncios (sic Dæmonas & Angelos appellant) nomine differentes, cæterum unum tute, idemque subiectum esse animaduertens, grauissimum onus deposueris, quam superstitionem uocamus. Quemadmodũ enim bonos Genios, malosque uulgus appellat, & animas itidem bonas, malasque: sic angelorum quoque alios uaticinio & prædictione dignos, quosdam uelut Legatos hominum ad deum, deique rursus ad homines, sacrosanctos tu quidem excubitores existimans, propter hãc ipsam innocentem honestissimamque muneris
B functionem: alios rursus eorum profanos iudicans, uaticinioque indignos: non sanè perperam ipse iudicaueris. Huic meæ sententiæ hymnorum autor ille astipulatur, dicens: Emisit in eos iram excandescentiæ suæ per nuncios prauos.

Angeli.

Animæ philosophorum.

Corpus.

Angeli et Dæmones.

Superstitio.

Porro autem in aqua mundi opifex tum animantia finxit natalitia, tum ea quæ Zoophyta quasi plantanima uocant, ab natura inter animal plantamque ambigua. In terra uero animantes finxit terrestres cum stirpibus. Verum stirpes in caput mersas fecit, earumque capita in imo terræ defixit. At animantium brutarum capita ab humo retracta, in ceruicesque oblongas protenta, ita cum ceruicibus ipsis compegit, ut pedes anteriores scansionis uicem obtineant. Præstanti uero atque eximia constitutione homo ab eo donatus est. Siquidem cum aliorũ animalium facies ita circumegisset, deorsum ut uergentes in humum procumberent, uersa ille uice humanam faciem rectam uoluit esse, ut cœlum suspiceret: stirps ille quidem existens, nõ terrena, sed cœlestis, ut est uetusto dicto proditum. Enimuero cæteri naturæ æthereæ partem mentem esse nostram dictitantes, cognationem homini cum æthere copulauerunt. Magnus uero Moses, formam rationalis animæ nulli eorum quæ genita sunt similiter nũcupauit, ut qui animam esse numinis imaginem, deique illius dixerit, qui oculorum ipse obtutũ nullum admittit: signum Dei probum quo imago expressa est, ex eo ille quidẽ esse ratus, quod eius signi forma est atque nota sempiterna, ratio. Inspirauit, inquit, Deus in faciem eius spirationem uitæ. Atqui eum qui admittit, ad exemplar affingi necesse est emittentis. Quo fit, ut hominem factum ad imaginem dei aiant, non etiam ad alicuius eorum quæ genita sunt. Age iam hunc denuo sermonem explanationis gratia ita exordiamur, ut corpora quædam habitum,

Zoophyta.

Homo.

Mens.

Anima dei imago

Triplex corpus.

C quædam naturam induisse, quædam animam dicamus, quædam deniq; animã
rationalem. Lapidum igitur & lignorum, quæ abstracta sunt à coalitu, uinculũ
Habitus. ualidissimum Deus fecit habitum, qui spiritus est, conuersa reflectens in sei-
psum. Incipiens enim à medijs in extrema tenditur; cumq; supremam attigerit
superficiem, reflectitur rursus, quoad eódem loci peruenerit, unde primum pro
fectus erat. Atq; hic est circularis cursus habitus. Naturam autem Deus ijs attri-
buit, quæ radicibus hærent, eamq; attribuit cum è plurimis facultatibus attem-
peratam, tum uero altrice ui & genitrice. Animam etiam fictor ipse tribus re-
bus finxit à natura differentem, sensu, uiso (sic phantasiam uocant) impetu. Ete
nim cum stirpes earum rerum exortes sint, unumquodq; animans frequenter
Sensus. ijs afficitur. Sensus porrò, ut nomen ipsum indicat Græcum, illatio quædam est
αἴσθησις εἴσθεσίς τις οὖσα. in mentem eorum quæ apparent & uidẽtur. At uisus impressio est in anima: Si-
mul enim atq; sensus aduentitium quippiã sigillatim importauerit, uisum con-
tinuo annuli modo aut signi, notam suam imprimit, impressamq; effigiem as-
Visum. seruat penes sese, quoadusque obliuio memoriæ aduersaria, formam ipsam uel
exoletam reddat interlinẽdo, uel prorsus euanidam. Ipsum etiam uisum, quod
imaginem insculpsit, interdum animam proprie, interdum alio quodam modo
Impetus. afficit. Quæ animæ affectio impetus appellatur, uel animi appetitio, ὁρμὴ Græce
dicitur. Quam qui finire uolunt, primum animi motum esse dicunt. His tot re-
bus animalia præstant ijs, quæ radicibus hærent. Age uero, uideamus quinam
præstat homo cæteris animantibus; nimirum eximio munere, quam mentem
Mens. appellamus, qua mente omnium ipse naturas comprehendere solet, tum corpo
rum, tum rerum. Quemadmodum enim in corpore uisus est longe omnium
princeps (id quod in uniuerso natura luminis obtinuit) ita eorum quæ in nobis
sunt animus imprimis bonitate censetur. Quippe qui animæ sit oculus, pro-
D prijs ille quidem splendoribus circunfusus, queis multa caligo, altáque discuti-
Animæ materia. tur, quam rerum ignorantia offudit. Hæc animæ forma, elementis non ijsdem
ficta est, è quibus cætera quoque perfecta sunt; puriorem uero, potiorémque
sortita est ipsa materiam, ex qua scilicet naturæ diuinæ procreatæ sunt. Quam-
obrẽ solus ipse in nobis animus, interitus immunitate merito donatus esse ui-
sus est. Quippe quem solum parens eius, & fator libertate dignatus sit, necessita
tisq; uinculis remissis, liberum esse, nexúque solutum siuerit; donato illi pigno
Liberum arbitrium. re, tum decentissimo, tum maxime accommodato, liberi scilicet arbitrij, ea sorte
quam ille admittere poterat & capere. Siquidem alia animalia, quorum in ani-
mis non est animus in libertatem assertus, & uehiculis illa quidem iuncta, &
frenis cohibita, ad obsequium hominibus mancipata sunt, ut seruitia dominis.
Homo uerò sensum mẽtis sortitus, arbitrij sui prærogatiua ac sua sponte prædi-
tum, actionibúsque fungens à proposito proprio manantibus; non immerito
male audit ob ea, quæ sciens prudensq; secus agit, ut bene uiceuersa, ob ea quæ
recte, atque ordine facit. Nam qui uoluntarium motum diuinitus accepit, eoq;
nomine assimilis Deo factus est, è grauis ipse, & perquam molestæ dominæ iu-
re ac mancipio uindicatus in libertatem: Huic nimirũ par est uitio ut uertatur,
cum assertorem suum non colit & obseruat, dignúmque eum quiuis merito iu
dicarit, qui in fraudem incidat, quæ aduersus ingratos libertos prodita est, sum-
moto omnium deprecatore. Eaq; de causa corpus humanum arrecta facie con-
formatum, oculos attollit in cœlum, & intendit quæ pars lucidissima est uni-
uersi, ut eo quod oculis præceptum est, atque animaduersum, id quoque non
dubie

A dubie comprehendatur, quod oculis subductum est. Quando quidem autē fieri nequit, ut mentis humanæ sequacitas erga id quod est, nisi ab ijs demum uideatur, qui ad illud ipsi feruntur (siquidem quo quisque modo afficiatur, ipse imprimis nouit qui afficitur) idcirco euidens simulachrum oculi inaspectabilis oculum corporis Deus finxit, qui potest æthera contueri. Nanque oculi cum è materia interitura compacti, eousque sursum tollantur, ut à situ terreno ad cœlestem locum excursent tanto interstitio à nobis abscedentem, eiusq; fines attingant, cuius tandem esse modi oculorum animæ cursum existimare debemus, qui præ ingenti ipsi desiderio perspicue cernendi, illud unum quasi alites facti, non ad æthera modo summum contendunt, sed uel infra se utcunq; relinquentes uniuersi mundi extrema, ad illud ingenitum pernici cursu feruntur. Itaq; cū super præcipuis mundi stirpibus commentari instituerimus, uideamus nunc quonam modo Deus omnifaria sapientia cumulatus, suas etiam hominis (qui minor est mundus) arbores molitus est. Iam primum igitur in corpore nostro tanquam in agro quodam soli fœcundi, sic ipse sensus nostros finxit, quasi quædam humoris conceptacula: deinde uelut plantas singulas mansuetas, & fructuosas singulis imposuit: auditum in auribus, uisum in oculis, olfactum in naribus, aliosq; itidem sensus in locis cognatis atque accommodatis. Cuius rei testem laudare diuinum illum uirum promptum est, qui in psalmis ita inquit: Num qui aurem serit, non audit? qui oculum fingit, non inspicit? Quin & cunctas partes ad crura usque manusq; pertinenteis, aliasq; partes corporis, generosas esse contigit propagines, atq; uiuiradices. Quibus ex ipsis præstantiores illæ, atq; perfectiores, principatui affibratas adnexuit, qui medius est

Oculus.

Homo minor mundus.

Sensus.

Principatus animi, & ei adhærentia.

B ipse, longeq; fructuosissimus omnium. Hæ autem sunt intelligentia, comprehensio, conijciendi rectitudo, commentationes, memoriæ, habitus, affectiones, artium genera multiplicia, certitudo scientiarum, apprehensio speculaminum uniuersæ uirtutis, quam delere obliuio non potest. Horum omnium ullum alius nemo potest intus instar plantæ pangere, aut serere: unus uero omnium simul artifex ingenitus, qui non solum olim hæc finxit plantaria, sed quotidie etiam fingit, simul ut singuli oriuntur homines. His consentanea sunt ea quæ de Paradisi consitione monumentis literarum prodita sunt. Conditus est, inquit ille, Paradisus in Edem ad ortum Solis, collocauitq; ibi Deus hominem ab se fictum. Quod si uites, olearumq;, & malorum, & punicarum stirpes, atq; alias huiusmodi illic fuisse exaudias, multa hæc sit utique deplorataq; stultitia. Ne quis uero arbitraretur fictorem ipsum cuiuspiam eorum, quæ fingebantur usum desiderare, Moses necessariò exclamauit: Dominus seculorum regnator, & in secula porroq;. Deus enim, & pater, & opifex, curatorq; reuera est rerum omnium quæ in cœlo, quæq; in orbe terrarum sunt. Porrò autem futura umbra posteri temporis occuluntur, breui interdum, interdum longinquo interuallo. At opifex temporis Deus, ut qui parens sit eius patris: siquidem mundus parens est temporis, cuius motum Deus temporis ortū esse statuit. Ita nihil apud Deū futurum est, utpote qui temporum fines redegerit in suam potestatem. Neque uero ipse tempus est, sed primogenia forma temporis, atq; exemplar. At in æterno nihil nec præterijt, nec uenturum est: extitit uero tantum, atque in natura rerum est. Verum cum his de rebus satis explicatum sit; uidendum iam de mundi conditione immuni ab interitu. Qua de re tres opiniones apud studiosos philosophiæ extiterunt, alijs perpetuum esse mundum statuentibus, ortúsque

Paradisus.

Deus pater est mūdi, Mundus temporis.

Tres philosophorū opiniones de mundi ortu & interitu.

C exortem & obitus, alijs contra genitum esse opinantibus, atque interiturũ. Fuerunt etiam, qui utrorunque opinionem ita exciperent, ut ab his natalem mundi, æternitatem ab illis mutuarentur, indéque ueluti cinnum temperatum ex utroque, scitumq́ꝫ mixtum relinquerent, genitum esse mundum, non item occasurum. Et Democritus quidem Epicurusq́ꝫ, ac pleraque Stoicorum multitudo, genituram mundi interitumq́ꝫ prodiderunt: tametsi non similiter. Eorum enim partim complureis mundos deliniantes, ipsorum ortum attribuunt corpusculis indiuiduis inuicem offensantibus, in occursuq́ꝫ implicitis. Interitum autem tum statuunt, cum mundi concreti & sic enati, collisi inter se fuerint occursu, & conflictati. At Stoici mundum unum ponentes, ortus eius autorem faciunt deum atque causam, non item interitus. Cæterum uim quandam in rebus existentem interitus causam esse uolunt, ab ijs rebus oriundam, quæ labori non cedunt, longinquis temporum circuitibus omnia ad se colligentem, ex qua rursus instauratitium mundi natalem consistere artificis prouidentia. Aristoteles perpetuum mundum, ingenitumq́ꝫ esse censuit, nefariæq́ꝫ impietatis eos esse insimulandos existimat, qui his contraria disseruere, ut qui tantum opus Dei nihilo præstare censuerint operibus manufactis. Opinio est autem à Platone in Timæo, mundum esse genitum planè significari. Sunt rursus, qui captiose disputent mundum Platonis opinione ita esse genitum: non ut ortus ille quidem auspicatum acceperit: quatenus uero ita est coagmentatus, ut non aliam utique compagem accepturus fuerit, si contigisset eum nasci, genitum esse dictum, aut quia in ortu & commutatione partes eius uideantur. Cæterum satius & uerius est priori sententiæ assentiri, idq́ꝫ non ideo tantum, quod in toto ille opere parentem, fabrum, opificem, diuinum illum fictorem: hunc autem

D mundum concinnum, affabrefactum, & oriundum uocat, ab exemplari primigenio intelligibili sensibilem effigiem, omnia quæ in illo sunt intellectu percepta, in seipso sensu comprehensa continentem, absolutissimum ad mentis perfectionem, simulachrum expressum ad sensum: sed etiam quod Aristoteles hoc de Platone testificatur: qui cum esset philosophiæ reuerentia imbutus, nequaquam commisisset, ut uanitatis crimine se obstringeret. Huius uero decreti Platonici parentem nonnulli Hesiodum poëtam esse putant: ab eoq́ꝫ arbitrantur genitum mundum esse dictum, nec tandem occasurum. Et genitum quidem dictum ob id putant, quod ita scripserit:

Principium rerum genitum chaos, edita tellus:
Qui situs est cunctis certissimus, aptus in æuum.

Nõ occasurum uero idcirco, quoniam dissolutionem eius & corruptionem non indicauit. Cæterum Chaos Aristoteles locum ideo esse censuit, quia locum in rerum naturam prius editum esse quàm corpus necesse est. Mundum igitur genitum esse apud Hesiodum clarissime patefactum est. Multis autem ætatibus ante Moses apud Iudæos legum conditor, dixit in sacris scriptis genitum esse mundum, interitusq́ꝫ immunem. Sunt enim quinque numero libri, quorum primum Genesim nominauit, quem ita exorsus est. In principio creauit deus cœlum & terram.

Mundum interitus exortem esse. Verum eam disputationem, quæ mundum ortus & interitus exortem astruit, satius est ut loco primo commemoremus, consentaneo ipsi exordio utentes & cohærenti. Omnibus igitur quæ corruptionem admittunt, duas internicionis causas imminere suppositum est, alteram intestinam, extrinsecus alteram aduenientem,

Marginalia: *Democritus.* (beside "casurum. Et Democritus…"); *Stoici.* (beside "cursu, & conflictati…"); *Aristoteles.* (beside "qua rursus instauratitium…"); *Plato.* (beside "Platone in Timæo…"); *Hesiodus.* (beside "tonici parentem…"); *Chaos.* (beside "non indicauit…"); *Moses.* (beside "ætatibus ante Moses…"); *Duæ interitus causæ.* (beside "nis causas imminere…").

A aduenientem. Etenim ferrum, æs, alias eiusmodi naturas compertum habemus sua ipsas sponte exolescere, cum scilicet ærugo gliscens exest ipsa instar morbi serpentis: Ab externis autem causis, cum uel ædes, uel urbem flagrantem dissolui contingit ignis incubitu uiolento. Sicut animantibus quoque mors aduenit: morbis quidem è semetipsis, extrinsecus autem cum aut iugulantur, aut lapidatione obruuntur, aut exuruntur, aut suspendio intereunt fœdo genere mortis. Quamobrem si mundus necessitati interitus non exemptus est, aut ab aliqua externa ui interibit, aut ab aliqua intus existente. At utrunque eiusmodi est, causam ut comminisci eius nequeas. Siquidem extra mundum nihil est, cum omnia ad complementum eius in unum coierint: sic enim euenit, ut unus esset, & totus, nec senectutem sentiens. Vnus & totus, propter causam iam dictam, Nec senectutem, nec morbum sentiens, idcirco, quod ea corpora, quæ morbis & senio corripiuntur, caloribus & frigoribus, alijsq; noxis euertuntur, quæ extrinsecus uehementer incumbũt. Atqui nullius earum incubitum mundus sentit foras se proripientis, mundumq; ambientis, cum nulla pars mũdi ab eius compage desciscat, integraq; intus omnia cohibeantur. Quod si est aliquid foris, prorsus id aut inane sit necesse est, aut natura quædam quæ affici non possit, quæq; nec actum, nec passionem admittat. Nec uero ab ulla causarum dissoluetur, quas intra se continet: alioqui pars maior esset, & ualidior toto, quod est absurdissimum. Nanque mundus cum ui insuperabili præditus sit, ducit secum omnes partes, à nullaq; ducitur. Et hæc ratio prima. Deinde cum duæ sint causæ internicionis rerum, una intestina, altera extraria, quæcunque unam earum ferre possunt, ea alteram etiam admittere prorsus apta sunt. Cuius rei argumentum esse potest huiuscemodi: Bos enim, equus, homo, & alia

B eiusdem modi: quoniam natura ita comparata sunt, ut ferro interimantur, morbo item ipsa consequens est ut pereant. Quandoquidem igitur nulla ab causa extraria mundum peremptum iri demonstratum est, cum nihil foris sit reliquum, nec ab ulla quidem utique re interna perimetur: obstat enim antecedens demonstratio, qua collectum est nobis, id demum esse obnoxium alterutri causæ interitus, quod naturæ constitutione capax est alterius. Accedunt etiam argumenta eiusmodi è Timæo Platonis, ut ægrotationis mundum, corruptionisq; expertem credere debeamus. Principiorum quatuor unumquodque totum coagmentatio mundi concepit: quippe quæ ex igne omni, aqua, omni Aëre, & denique omni terra ita sit coagmentata à conditore; nulla ut pars ullius, nulla uis extra relicta sit ab illo. Id quod eo cõsilio agere instituit. Primum, ut animal illud totum quammaxime perfectum perfectis è partibus esset. Deinde, ut unum esset, nullis scilicet reliquis superantibusq; principijs, è quibus aliud tale nasci posset. Deniq;, ut senectutis & morbi expers esset: Probe enim ille intelligebat, quæcunq; corpore calido & frigido sunt, quæcunque uires habent ualidas, ea omnia extrinsecus circumfusa, & intempestiue incumbentia, atque incidentia, & lædere solere, & morbis senectute in generandis ad tabem perducere. Eam ob causam, eoq; consilio Deus totum è totis consummatum fabricatus est mundum, simul senectutis, simul morbi immunem. Hoc igitur ex Platone elogium de indissolubili compage mundi mutuandum uisum est. At uero ingenitum quoque mundum esse, à ueritate naturali defendere quis possit? Nam ut geniti comes est dissolutio, sic ingeniti perpetuitas; nec ab re trimetrum illud compositum est:

Mundus totus è totis factus.

Vtrum mundus sit ingenitus.

C Queiscunque nasci contigit, mori quoque.
Hoc enim modo continet dissolutionis consequentiam.

Alterum est item argumentum, quo id astrui potest. Quicquid concretum perimitur, id in ea ipsa soluitur è quibus cōpositum est. Unde fit, nihil ut aliud *Dissolutio.* sit dissolutio, quàm regressus in id cuiusque, quod secundum naturam erat. Qua- *Concretio.* re in contrarium id quoque ualet, ut concretio uiolenta sit rerum coagmentatio in aliquid coëuntium, quod præter naturam est propriam. Idque sanè uidetur esse uerissimum. Siquidem quatuor ab elementis, quæ tota sunt uniuersi, cœlo, terra, aëre, & igne particulas homines mutuati, tum demum hac temperatura constituuntur. Quæ uero mixtura concreuerunt, naturali ea situ fraudata esse contingit. Quippe ut superno situ calor, sic inferno natura terrena fraudatur: quæ cum ipsa libramento prædita sit, tamen subleuata supernum locum arripit. *Caput.* Nanque quod in homine in primis terrenum est, id sibi caput obtinet. Atqui deterrimus est nexus, quem uiolentia astringit, qui ut uiolentus est ipse, ita tenorem asseruare diuturnum non potest. Citius enim rumpitur, utique rebus sic uinctis renitentibus, contumaciterque reluctantibus præ desiderio quo affectæ sunt ad motum naturæ suæ congruum, quem ad ipsum cum propense ipsæ ferrentur, migrare inde coactæ sunt. Atque ut est scriptum apud Poëtam autorem tragœdiæ:

Terris profecta rursus in terras eunt,
Quæ germinant ab ætheris celso situ,
Rursum poli petunt situm soluta: Nec
Quicquam perijt, ut editum semel fuit.

D Diremptum uero aliud ab alio, demum formam peculiarem accipit. Estque lex illa intereuntibus rebus omnibus sanctioque perscripta. Ut enim cum unum quodque in rerum naturam primum extitit, quæ in eius concretione coierunt, ab ordine illa quidem naturæ suæ accommodato ad habitum transeunt inordinatum, id quod tum denique fit, cum in loca discedunt contraria, ita ut modo quodam peregre esse more hospitum, diuersarique uideantur. Ita cum diducuntur interitu, ad propriam ea naturæ suæ sortem reuerti constitutum est. At mundus huiuscemodi conditionis indigestæ expers est, id quod hac ratione, si placet, in promptu est ut cognoscamus. Esto igitur mundum interire, ut contigerit: nimirum partes eius in loca naturæ cuique dissentanea digestas esse, necesse erit tute actutum ut fateare, idque ita futurum existimare non degeneris est intellectus. *Elementorum situs optimus.* Optimum porrò situm, continuamque digestionem, & cohærentem partes mūdi sortitæ sunt: id adeo, ut unaquæque pars loco suo ut patria acquiescēs, mutationem in melius non exposcat. Quam ob causam medius exacte locus attributus est terræ, super qua terrena cuncta sunt collocata: adeo si quippiam terrenū sursum eiaculeris, id continuo terram uersus feretur. Hocque argumentum est, eum esse situm è natura terrenorum. Etenim ubi quid nulla ui delatum subsistit & quiescit: ibi locum proprium idipsum utique sortitum est. Iam uero Aqua secūdo loco à terra affusa est in terram, Aër & ignis è medio sublimia abierunt. Et aër quidem, aquæ, ignisque confinem locum sortitus est, ignis autem locum excelsissimum. Quo euenit, ut si succensam facem deorsum in terram demiseris, nihilosecius flamma reluctans sursum illico resiliat: nimirū seipsam arrigēs ad naturalē ignis motū. Quapropter si internicionis causam motio præter naturam in alijs animātibus affert: in mūdo aūt singulæ partes naturæ suæ cōgruēter, ordineque

A ordinéque descriptæ sunt, regionésque sibi familiares sortitæ, profecto corruptionis immunis merito mundus dictitabitur.

Iam cuiuis id manifestum, quod unaquæque natura eorum asseruationi studet, atque incolumitati, quorum ipsa natura est, atque si fieri posset, immortalitatem ascitam ijs cuperet, ut arborea natura arbores seruatas cupit, & natura animalis unumquodque animans. In singulis uero sempiternam efficere stabilitatem non ualet, repugnante necessitate, paruáque iuxtà magnáque senectutis immunia conseruare. Siquidem uel penuria, uel flamma, uel rigor, uel aliud quippiam (qualia coire sexcenta in rerum necem solent) decumbentia, discutiunt, ac dissoluunt, ac denique abrumpunt uinculum, quod concreta coërcet ac cohibet. Quare mundi etiam naturam necesse est incolumitatem uniuersi uelle & concupere. Nisi uero ipsa naturis deterior est singularum mundi partium, & ut fugax, & stationis suæ, ordinisúe desertrix, pro sanitate morbum, pro incolumitate plena & absoluta machinari internicionem conatur. Immo uero, ut uerbis utar Poëtæ:

Vnumquodque naturā suā asseruat.

Et facie & ceruice alias supereminet omneis
Conspicua in primis, sint pulchræ quamlibet illæ.

Atqui, si hoc uerum est, corruptionem mundus haudquaquam admissurus est. Quid ita? Nempe, quod cohibitrix ipsius natura multifariam inuicta est ui roboris indomiti, omnibus ipsa præualens uiolentijs, quæ noxam allaturæ fuerant ei interituræ. Quam ob causam Plato: Nihil, inquit, accedere undecunque illi potest. Sibimet enim ipse tanquam alimentum naturam suam præbet, omniáque cum in seipso, tum uero à seipso & facit, & patitur, arte præstantissima conditus. Ipsum adeo sufficientem sibi suppeditantemque omnia coagmentator eius molitus est, talem utique præstantiorem esse ratus, quàm si aliquo deficeret.

Plato.

B Est autem & illa argumentatio huic demonstrationi aptissima, ob quam me non latet gloriari quamplurimos, seséque ea uenditare tanquam numeris omnibus exquisita, irrefutabilique in primis, argumentarique illos hunc in modum percunctabundos. Nam qua tandem de causa, inquiunt, Deus mundum disturbandum statuerit? nempe aut nullum postea mundum, aut ut alterum ab integro moliatur. At illud prius alienum à deo est, ut cui conueniat inconditum rerum statum digerere in ordinem: nec uice uersa res ordine concinneque constructas, ad congeriem indiscretam, inconditamque reducere. Deinde si ita fecerit, iam erit ipse obnoxius pœnitentiæ, & pœnitentia morbus est animæ, atque ægrotatio. Certe quidem aut mundum ordiri prorsus non oportebat, aut quando censebat dignum se opus esse, in absoluto quoque opere acquiescere. Alterum illud longiusculam disceptationem exposcit. Etenim si alterum mundum Deus pro hoc qui nunc est, constructurus est: qui construet, aut deterior, aut præstantior, aut huic similis erit. At horum quod elegeris cunque, non carebit reprehensione. Quippe, si deterior mūdus futurus, & deterior quoque opifex eius. At Dei opificia omni reprehensione & Momo quoque maiora, & simul emēdationem respuentia, ut quæ ad numeros omnes artificij ac scientiæ confecta sint & exacta. Siquidem deo decorum, atque congruum cū informia cōformare, tum rebus deformissimis formas uisendas, decorasque accōmodare. Sin erit ille mūdus futurus huic similis: nimirum Deus opifex eius nihilo iam præstiterit pueris infantulis, q circa littora interdū ludibūdi arenā cumulāt altiusculè, subindeque manibus nōnihil arenæ subducētes, cumulos hoc pacto excitatos disturbāt. Longe enim

Alia rursus argumenta mundum incorruptibilem astruentia.

C enim satius esset, nihil nec adimentem, nec addentem, nec in melius, peiusue commutatem, eum qui nunc creatus est eodem in statu semel esse sinere, quàm alterum similem hoc euerso adstruere. Quod si præstantiorem mundum facturus est, continuo fuerit etiam præstantior opifex. Ex quo sequetur illud, ut cum priorem conficeret, & artificio ipse & ingenio imperfectior fuerit, id quod uel suspicari nefas. Adde, quod quemadmodum conuenit nos mortaleis opera quoque mortalia facere; ita Dei immortalis opificia erunt utique interitus expertia. Et rationi congruit, opera fabrefacta naturæ opificum similitudinem referre. Ad hoc uero probandum Boëthus demonstrationibus usus est quàm appositissimis, quas dicendas iam habemus. Neque uero mundus, inquit ille, genitus est, atque interiturus; & non ex eo quod non est fiet aliquid, id quod Stoicis absurdissimum uidetur. Quid igitur tandem? dicat aliquis: quia scilicet nullam quisquam comminisci causam queat tabificam, nec internam, nec externam, quæ mundum peremptura sit. Nam extra mundum nihil est, nisi sicubi forsan uacuum, cum elementa prorsus in eum resoluantur ex suo concremento. Intus autem nulla talis est ægrotatio, quæ dissolutionis causam afferre tantæ coagmentationi possit. Quod si citra causam ullam mundus perimi potest, liquebit iam, ex eo quod in rerum natura nequaquam est, corruptionis causam enasci, id quod ne concipi quidem cogitatione potest. Et corruptionis quidem modos treis aiunt esse in uniuersum: unum per diuisionem, alterum per peremptionem qualitatis res obtinentis: alium per confusionem. Quæ igitur è diremptis rebus constant, ut sunt greges, armenta, exercitus, chori, aut rursus quæ corpore coagmentato coacta sunt, ea diductione soluuntur, atque diuisione. Peremptiuus autem qualitatis modus est, cum ita fit habitus immutatio, ut ne diuersa

Boëthi demonstrationes.

Corruptionis modi tres.

D quidem forma faciem quandam præbeat. Per confusionem fit corruptio, ut in medicamento quod tetrapharmacum dicitur. In quo uires eorum, quæ collata sunt exolescentes in unius facultatis genituram emoriuntur. Agedum quoniã istorum modorum conuenit, ut mundum interire existimemus, Vtrum eo quẽ fieri per diuisionem docuimus? At mundus nec ex diductis est conditus, ita ut partes eius dissipandæ sint; nec è corporibus compactis, ita ut dissoluendæ, nec ut nostra corpora itidem unitus est. Quippe quæ natura sua fluxa potentiæ cedunt rerum innumerarum, unde noxa ipsa afficiuntur: at mundi robur indomitum, præ multa abundantia omnibus rebus præualens. Num igitur potissimũ integra qualitatis peremptione corruptum iri mundum dicemus? tamen eum modum interitus concipere nemo potest: quippe cum eorum sententia, qui cõtraria de mundi interitu sentiunt, mansura sit qualitas ipsa coagmenti, in minorem substantiam contracta, in conflagratione mundi. Age uero, superioribus modis interire mundus non potest, confusionis modo potest. Absit, ut hoc posse interire censeamus. Alioqui reuoluemur eodem, ut admittendum nobis sit, interitum mundi perinde futurum, atque si nihil in rerum natura sit. Quo tandem istuc modo? Quia si unaquæque partium mundi uicissim interiret, alia mutari in aliam potuisset: cum uero omnia simul interire uniuersaque dicunt, necesse est in intellectum id admittere quod fieri non potest. Est uero operæprecium quærere, qua ratione altera erit generatio mũdi, cum omnia in ignem resoluta fuerint. Siquidem exhausta ab igne rerum natura, necesse erit ignem quoque extingui alimento defectum. Qui si permaneret incolumis, esset utique ratio seminalis coagmentationis mundi. Igne uero resoluto, illico una cum eo illa

Tetrapharmacum.

quoque

A quoque ratio consequens est ut perimatur. Atqui nefarium est geminatæq; impietatis, nõ tantum mundum capitis crimine arcessere, sed etiam (si dijs placet) natalem eius instauratitium tollere. Quasi uero inertia Deus & incondita rerũ nece, omnibusq; perperam factis gaudeat.

Proinde hanc disputationem in hunc modum exquisitius explicandam habemus. Ignis genus est triplex, carbo, flamma, & splendor. Carbo ignis est in terreno. Hocq; modo spiritualis habitudinis tanquam in specu latet ignis, & quasi locũ insidet, usquequaq; intentus, & ad extrema usq; pertingens. Flamma est id, quod ab alimento sublime tollitur. Splendor est, qui à flamma emittitur, oculis subseruiens, & prælucens ad res spectabiles apprehendendas. Medium autem locum carbonis & splendoris flamma obtinet: utpote quæ & extincta desinat in carbonem, & excitata lumen habeat, quod ui ustiua cum deficitur, fulget. Quocirca, si resolutum iri mundum deflagratione censuerimus, haudquaquam carbo fiet: quippe in quo terreni permultum reliquum esset, ubi ignem comprehensum esse contingit. At placet cæterorum corporum nullam iam tum in rerum esse natura, terramq;, aquam, aërem, in ignem merum resolui. Nec uero flammam mansuram esse placet, ut quæ sit ignei alimenti elatio in sublime. Ita cum relictum nihil fuerit, utiq; ipsa tabescens protinus extinguetur. Quibus etiam ipsis hoc consequens est, ut ne splendor quidem inde existat, qui suapte ipse natura solus subsistere nequit, à prioribusq; illis manat, flãma scilicet & carbone: ab hoc quidem ille minor, à flamma uero multus. At illa à conflagratione mundi non futura sunt, ut probatum est, ita ne splendor quidem erit postea. Quo fit, omnino ratio ut iniri non possit mundi denuo nasci-turi, cum seminalis nulla ratio confoueatur intus. Atque ex ijs planum factum

Ignis. *Carbo.* *Flamma.* *Splendor.*

B est, ingenitum mundum permanere, & incorruptum.

Quin absque his etiam sic explicatis foret, & hoc argumento quis uti posset ad huius ipsius rei fidem, idoneo quidem ipso, & utique huiuscemodi quod omneis in eam opinionem adduceret, duntaxat qui esse ipsi pertinaces præter modum non obstinassent. Eorum igitur, quæ coniugatim contraria sunt inter se, ut hoc sit, illud non sit, omnino fieri nequit. Nam si album sit, & nigrum esse necesse est, & magno existente, paruum erit, & impari par, & dulci amarum, & denique die existente nox erit, & quæcunque sunt alia huiuscemodi. Atqui si mundi inflammationem fore dederimus, inde futurum sequetur, quod fieri per rerum naturam nequit, eritq; coniugatorum alterutrum cum alterum iam non sit. Id quod licebit hoc pacto ut cognoscamus. Omnibus in ignem resolutis, leue quidem, & rarum erunt, & calidum, cum ignis sint propria: graue uero non erit, non densum, non frigidum, quæ tamen è regione sunt illorum. Quo modo autem potius inhibere quis possit mundi prorsus non futuri consequentiam, quæ in mundi deflagratione sanè implicita est, siquidem ea detur, quàm si ea quæ natura una esse comparata sunt, hoc ille pacto demonstrarit è sua coniugatione dirimi? At hoc posito coniugationis diremptio eousque progreditur, ut his æternum esse non negent, illis esse omnino negent.

Oppositorum alterum nõ esse sine altero.

Iam uero quod sequitur, nõ longe à proposito, quasiq; scopulo abscedere uidetur eorum qui uerum uestigare instituerunt. Mundus si interiturus est, aut à causa quadam interibit, aut diuinitus. At uero aliunde dissolutionem nullo modo admittit: quippe qui nihil non contineat, ipse & cohibeat, & quod continetur debilius est utique continente, cum ab eo coërceatur ut præualente. A deo

Mundum à Deo destrui non posse.

C porrò destrui mundum dicere, sceleratum est in primis, & nefarium. Siquidem deum non ordinis dissoluti, non inconditæ rerum rationis, non internicionis autorem, sed ordinis potius, & compositæ rationis, denique uitæ atque omnis boni causam esse, apud eos in confesso est, qui uere de rebus opinati sunt.

At uero eorum, qui sempiternum mundum esse censuerunt, sunt qui argumentationi ambitiosæ, artificiosæque indulgentes, insuper etiam hac disputatione utuntur ad astruendam opinionem suam. Quatuor esse modos internicionis rerum summa diuisione conuenit, additionem, ademptionem, transpositionem, mutationem. Binarius igitur accessione unitatis in ternarium interit, cum iam binarius non sit. At quaternarius unitatis decessione, in ternarium. Transpositione autem interit Z elementum in H, cum lineæ quidem obliquæ & paralelæ subrectæ ad rectos angulos fuerint; linea autem ad utranque protenta & pertinens, in transuersum deflexa, ipsas ad rectos angulos attigerit & copularit. Immutatione fit corruptio, cum uinum in acetum uertitur. Nullus autem modorum qui enumerati sunt, mundum attingit prorsus. Nam quid hic comminisci quisquam eorum possit? additum iri quippiam mundo ad eius demolitionem? quonam tandem id modo? si nihil est extra mundum, quod non idem pars sit mundi totius? Quicquid enim id est, cohibetur ab eo, & edomatur. Quid igitur? ablatum iri? Primum, si id fateare; quicquid erit quod auferetur, id denuo mundus erit hoc mũdo minor. Deinde non est inire rationem, qua corpus aliquod ab uniuersi coalescentia diremptum usquam dispergi possit. Age, nunquid partes mundi transponendas comminiscemur ad mundi corruptionem? Atqui in simili permanebunt locos non permutantes. Neque enim unquam futurum est, ut omnis terra inuehatur aqua, nec ut aqua aëre, & hic igne.

Internicionis modi quatuor

D Sed quæ in terra naturæ grauis sunt aquaque medium locum obtinebunt; ita ut terra fundamenti uice fulciat, illique aqua innatet; at aër, ignisque quæ natura leui sunt, superiorem locum teneant.

Alium mundũ fieri non posse

Neque uero existimandum est eo modo interiturum mundum, alius ut ex alio fiat. Nanque elementorum immutatio æque pollet per omnia, & quod æque pollet, id firmitudinis indeclinabilis causa est, atque illabefactabilis permansionis, cum nullo exuberantiore inferius sit. Quam ob causam refundendarum uirium rependẽdarumque uicissitudo, regulis illa quidem adæquata proportionis, artifex est sanitatis atque incolumitatis in æuum pertinacis. Vnde fit demonstrabile, mundum esse sempiternum.

Theophrastus in eos qui mundum sempiternum esse negant.

Terræ inæquabilitas.

Porrò autem Theophrastus eos, qui ortum mundo interitumque obijciunt, quatuor rebus falsos esse existimauit, terræ inæquabilitate, maris recessu, singularum partium uniuersi dissolutione, terrestrium denique internicione generatim per animantia grassante. Primum sic astruitur; Nisi terra principium ortus cœpisset, nulla pars eius altius insurgens conspiceretur; complanati uero montes omnes fuissent, collesque ad æquilibrium redacti cum planicie camporum. Siquidem tot imbribus quotannis ab æuo labentibus, locorum in altum editorũ alia torrentibus abrupta fuissent (ut simile ueri est) alia suopte nutu subsidentia pessum iuissent, omniaque iam usquequaque perplanata diffunderentur. Nunc uero crebræ salebræ, permultorumque montium iuga in altum exurgentia, indicia sunt terræ minime ab æterno editæ. Alioquin iam olim, ut dictum est, in tempore infinito imbrium ui terra à fronte, ut dicitur, ad calcem, ad uiæ uehicularis æquabilitatem complanata uideretur. Et est ea uis aquæ præsertim superne casitantis,

A tantis, ut quædam ui extrudat, quædam cõtinenti stillicidio caua reddat; solum etiam ut prædurum ac glareosum fossorum more subigat.

Quin & mare ipsum, inquiunt, imminutum est. Indices sunt insulæ celeberrimæ Rhodos & Delos. Quæ cum olim mari summersæ & obrutæ non cernerentur, temporis interuallo existere sensim cœperunt & conspici, utique mari sensim itidem subsidente, ut quidem uetustis proditum est historijs, quæ de ipsis conscriptæ sunt. Ingentes etiam sinus maris altissimosque exaruisse aiunt, continentique accessisse: simul tractus adiacentes in apertum protulisse, partibus illos quidem luculentis, nec sterilibus, ut apparuit cum seminari cœpti essent, arbustisque conseri. His etiam accedunt indicia maris è prisca proluuie retroacti, id quod scrupi & conchulæ marinæ in sicco destitutæ ostendunt, aliaque eiusdem modi, quæ mari æstuante expui solita sunt. Quod si mare imminuitur, minuetur & terra, longisque annorum circuitibus prorsus utrunque elementum resoluetur: & uniuersus uero aër exhaurietur, ad imminutionem sensim uergens, omniaque è suo concremento in unam naturam ignis liquescent. Ad tertij autem capitis structuram hoc argumento utuntur: Id, inquiunt, omnino periturum est, cuius partes obuiæ & expositæ interitui, at mundi partes tales sunt, igitur mundus huiuscemodi. Nunc agitandum, quod huc digrediendo reieceramus. Quænam igitur terræ pars, ut ab eodem auspicemur, uel maior, uel minor tempore non dissoluetur? Quid lapides firmissimi? nonne tumore putrifico affecti putrescunt tandem, atque ab habitus infirmitate (qui tenor est spiritualis, uinculumque fracturæ non immune, tametsi ægre est solutile) fragiles & fluxi in tenuem primum puluerem soluti, deinde consumpti, tum demum prorsus euani-
B di abeunt? Aqua uero quid ipsa? nonne si immota manserit, nec flatu diuentiletur, quiete enecatur? certe quidem mutari eam constat, grauεolentiaque infici, more animantium, quæ anima priuatæ sunt. Enimuero aëris corruptiones nulli non apparent manifesto, & ægrotare enim aër, & tabescere, & modo quodã emori è sua naturali constitutione potest. Quod si animi intentionem ad indagandam rerum ueritatem potius, quàm ad nominum appellationumque decorum cõtuleris, quidnam aliud dixeris pestem esse quàm aëris mortem? qui noxam qua afficitur in omnium necem effundit, quibus quidem ipsis participibus animæ esse contingit. Iam de igne quid opus est uerbosius disputare? qui simul alimento defectus est, tabescit & extinguitur. Quare si unamquanque mundi partium suum manet exitium, nimirum mundus ipse, qui ex ijs compositus est, exitij non erit expers.

Quartam illi eandemque ultimam rationem exquisitius huncin modum prosequuntur. Si mundus (aiunt ipsi) sempiternus esset, essent etiam animalia sempiterna, eoque magis genus hominum tale esset, quo reliquis est præstantius. At sero genitos homines apparebit, ijs qui rerum naturas institerint perscrutari. Est enim uerisimile, atque adeo necessarium, simul cum hominibus in naturam rerum editis, artes quoque extitisse, ut æquales hominibus. Nec id modo eam obrem, quod naturæ rationali ea sunt accommodata, quæ artificio constant, sed etiam quod si absque ijs artibus esset, uita non procederet. Id ex fabulis uidere possumus, si singularum tempora recenseamus, quas dijs Poëtæ singulis affictas decantauerunt. Cæterum nisi homo æternus sit, nullum aliud animal æternum erit. Ita ne loca quidem æterna erunt, quæ ipsa excipiunt animalia, terra, aqua, & aër. Ex quo sequitur, ut sit manifestũ, mundũ esse exitio obnoxiũ.

Maris minutio.

Partium mundi dißolutio.

Habitus.

Pestis.

Animantium condicio mortalis.

Locus hic mutilatus est.

C Hic enimuero cum istis hominibus, qui uerba fundunt commentitia, necesse est pedem ipsi ut conferamus, ne quis eorum quos deficit rerum prudentia maior, ab ipsis adducatur quoquo modo in errorem. Protinus autem nobis ab refutatione ordiendum est, quando captionum artifices ipsi auspicantur ab impostura. Si mundus, inquiunt, æternus esset, nullas iam in terra oportebat extare inæquabilitates. Quid istuc tandem obsecro? Erũt enim, qui in medium prodeuntes dicere nõ uereantur, montium naturam nihil quicquam ab arborum differre: Nam ut illæ temporum uicibus amittunt folia, alternisq; repubescunt: eodem etiam modo montium partes quædam abrumpuntur, & quædam uicissim adnascuntur: tametsi non nisi longinquitate temporis agnatio hæc innotescit: idcirco quod arbores natura celeriore præditæ, incrementum suum cito capiunt, montes uero tardiore: unde fit, ut enatæ eorum partes uix sensu hominũ percipiantur, ac nisi longo tempore. Atqui enascentium montium rationẽ planè ignorare isti mihi uidentur, alioqui pudor eos, ut opinor, uetuisset tale quicquam proloqui. Quare eos docere nequaquam grauabimur. Est autem quod dicturi sumus, nec nouum, nec nostrum, sed antiquorum inuẽtum, hominum sanè sapientum, qui nihil non ipsi disputatum reliquerunt, eorum quidem certe quæ ad scientiam necessaria esse censentur. Cum igitur natura ignita in terra condita sursum uersus rapitur ignis, ui naturali ad proprium locum tendit, ac si quantulum sit cunque spiraculum nacta, sublime rapit secum multum terrenæ naturæ, & quàm potest plurimum, simul ac uero terra ipsa eruperit, fertur compendiosa uia. Ea porrò terrena natura ignem subsequi erumpentem coacta, ad altitudinem multam assurgens, in arctum contrahitur, ac tandem in uerticem desinit mucronatum, igneam naturam imitando. Siquidem tunc necesse est, ut leuissima natura & grauissima, quæ sunt aduersariæ, inter se confligentur, cum utraque in locum suum suopte nutu urgeatur, contraq; alterius uiolentiam altrinsecus distrahatur. Proinde natura ignea terram sublimem secum rapiens deorsum uergere cogitur terreno degrauante. Terra uero in infimum libramento suo depressa, contraq; ab igne suspensa, qui suamet ipse sponte sublime attollitur: uix tandem ipsa à præualente potentia, atque subleuatrice euicta, sursum in sedes ignis protruditur, atque ibi consistit. Quid igitur mirum est, montes aquis imbrium torrentibus non absumi, cum uis ipsos continens, à qua etiam eriguntur, quamfirmissime in eis atq; ualidissime implicita sit? Soluto enim uinculo quo cohibetur, dissolui eos consentaneum esset, in aquasq; dissipari: nunc uero ignis ui astricti pertinacius resistunt aquarum delapsibus.

Refutatio. *Montium natura ut arborũ.* *De ignis ac terræ natura.* D *Montes cur imbribus non absumantur.*

Atq; hæc sunt quæ dicenda habuimus, eò pertinentia ut doceremus inæquabilitatem terræ argumentum non esse fide dignum ortus & interitus mundi. Ad id porrò, quod argumentantur de minutione maris, hoc modo responderi conuenienter potest. Non ipsos tantummodo mari emergentes insulas oportere considerare: cæterum aliquæ ne continentis partes undis olim abruptæ, mariq; adobrutæ, denuo redditæ sint continenti: id uero ipsos perpendere oportere. Studio enim naturæ indagandæ (quam physiologiam uocant) aduersa est contentio, cum id studium antiquissimam curam habeat ueritatis inuestigandæ. Quid quod uiceuersa ingenti contentione studij eius inquiritur, quot quantæq; partes non oræ tantum maritimæ, sed etiam mediterraneæ, excurrente mari haustæ sint. Nam quod terra mari admisso mersa, nauibus nunc onerarijs nauigatur & prægrandibus, historia testis est Siculi freti cantatissima, ne-

A mini non doctorum cognita. Olim Italia Siciliam continenti adiungebat: cum uero utrinq; ingens mare uiolentis flatibus, aduersisq; incurrisset, confinis angustia terræ interrupta, mari summersa est: secūdū quam angustiam urbs Rhegium condita, ab euentu interrupti soli appellata est, contraq; hominum expectationem contigit, ut duo quidem maria terræ prius angustia dirempta, eo casu coniungerentur, in unumq; confluerent: terra uero ut ante unita, confini postea freto diduceretur. Quod fretum tunc interfusum effecit, ut quæ olim erat continens, nunc insula Sicilia sit uiolentia casus edita. Fama est, & alias urbes mari superfuso absorptas postea non extitisse. Nanq; circa Peloponesum aiūt tres urbes uehementi maris impetu esse mersas, Aegiram, Buram, Helicen in edito loco sitam. Certe quidem Aplantis insula, Asia simul, Aphricaq; maior, ut autor est in Timæo Plato, diem unum noctemq; factis terræmotibus inusitatis & portentosis cum diluuijs deorsum sidens, repente absorpta est à mari atque condita: mari eo casu ibi facto nequaquam nauigabili atque uoraginoso. Quocirca ad mundi interitum asserendum nihil contulit commentitia maris imminutio. Etenim si aliunde mare recedit, aliò etiam immeando terras mergit. Quamobrem istos oportebat non alterum tantum contemplatione prosequenteis, sed utrunque, ita demum de ea re statuere, non aliter atq; in ciuilibus controuersijs factitatur, quibus in ipsis legitimus iudex non ante qua de re agitur sententiam profert, quàm ipsos ambigentes uicissim audierit.

Sicilia olim cōtinens.

Rhegium.

Vrbes summersæ.

Aplantis.

Iam uero tertium illud argumētum à sese refellitur, ut absurda percunctatione deductum statim prima argumentatione effata. Neque enim id protinus interiturum est, cuius partes omnes intereunt. Id uero demum omnino interibit, cuius partes omnes unà & uniuersæ in eodem atque eodem tempore intereūt.
B Neque uero non is uiuere potest, cuius summus digitus abscissus est, cui tamē si ipsi communis usus omnis partium membrorumq; auferatur, illico interibit. Eodemq; modo, si cuncta simul elementa sub utrunque tempus exolescerent: nimirum fateri necessarium foret mundum corruptionis esse capacem. Sin elementa singula priuatim in naturam mutantur uicini elementi, immortalitate prædita esse elementa ex eo magis declaratur quàm esse interitura.

Elementa in alia uerti ex alijs.

Porrò autem illa summa est stultitia, genus humanum ab artibus æstimare, cuius argumenti absurditatem siquis probandam esse sequendamq; censuerit, recentem ille planè mundum hoc argumento demonstrauerit, utpote uix ante annos mille cōditum: siquidem omnes artium inuentores, quos memoria prodente accepimus, eum numerum annorū non excesserunt. Quod si artes æquales esse generi humano dicendum est: cōsulta iam nobis naturali historia opus erit: nec enim citra adnimaduersionē, supinaq; fiducia nobis id dicendū est. Historia porrò quænam est illa? Terrestriū interitus non uniuersorū unaq; omnium, sed plurimorū, causis duabus maximis imputant: ignis scilicet & aquæ inusitatæ abundantiæ, & quam nemo exprimere queat sermone. Vtranque enim illā uim in terris decūbere alternis aiūt, longissimis annorum circuitibus. Interdūq; deflagratio grassat, cū flumen ignis ætherij superne effusum, multisq; in locis & uarijs sparsum, tractus ingentes orbis terrarū permetitur. Interdū proluuies euagatur, uniuersam aquarum naturam detractam secum inuehens: cū interim amnes atq; torrentes expatientur, nō alueos tantū supergressi, sed etiā ultra constitutum modum incrementi exundantes. Proinde his duobus modis alijsq; innumeris, sed minoribus, cum genus hominū perire contigit, artes quoque perire necesse est: q̄ppe artē sine artifice subsistētē haudquaquā uidere est.

C Cum uero in medium morbi grassati iam languescere cœperint & cedere, simulq; hominum genus repubescere, & tãquam fruticari ex humanis reliquijs, quæ superstites sæuientibus malis, degrauantibusq; fuerunt: ibi tum rursus artes excitari incipiunt: non quod non & ante illæ quidem natæ fuerint, sed quod circuncisa artificum multitudine raræ esse cœperant. Hæc ferè habebamus, quæ à maioribus accepta, de mundo diceremus pro ingenij facultate.

PHILONIS IVDAEI DE MVNDO LIBRI FINIS.

הלא כה דברי באש נאם־יהוה
וכפטיש יפוצץ סלע ׃

Nunquid non,uerba mea sunt quasi ignis, dicit do minus, & quasi malleus conterens petram?

οὐχ ἰδοὺ οἱ λόγοι μου, ὥσπερ πῦρ φλέγον λέγει κύριος, καὶ ὡς πέλυξ κόπτων πέτραν;

EXCVDEBAT BASILEAE ADA-
MVS PETRVS, MENSE AV
GVSTO, ANNO
M. D. XXVII.